BIBLIOTECA NAZ.^LE
110
A
23
NAPOLI

110
a
23.

83
N
47

M. ACCII PLAUTI COMOEDIÆ

Ex recensione

JO: ANTONII VULPII

Cum Notis Selectioribus.

ACCEDIT

Novus Index locupletissimus in quo rariora et obsoleta Poetæ verba explicantur

TOMUS III

VENETIIS MDCCLXXXVIII.
Apud Thomam Bettinelli.

Cum Facultate, ac Privilegio

M. ACCII
PLAUTI
MILES GLORIOSUS.

DRAMATIS PERSONÆ.

PYRGOPOLINICES, *miles.*
ARTOTROGUS, *parasit.*
PALÆSTRIO, *servos.*
PERIPLECTOMENES, *senex.*
SCELEDRUS, *servos.*
PHILOCOMASIUM, *meretrix.*
PLEUSIDES, *adolescens.*
LUCRIO, *puer.*
MILPHIDIPPA, *ancilla.*
ACROTELEUTIUM, *meretrix.*
PUER.
CARIO, *cocus.*

ARGUMENTUM.

Meretricem ingenuam deperibat mutuo
Atheniensis juvenis. Naupactum is domo
Legatus abiit: miles in eamdem incidit.
Deportat Ephesum invitam. servos Attici,
Ut nuntiaret domino factum, navigat,

Capitur, donatur illi captus militi.
Ad herum, ut veniret Ephesum, scribit. advolat
Adolescens, atque in proximo divortitur
Apud hospitem paternum. medium parietem
Perfodit servos, commeatus clanculum
Qua foret amantum. geminam fingit: mulieris
Sororem ait esse. mox ei dominus ædium
Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat. capitur ille, sperat nuptias,
Dimittit concubinam, & mœchus vapulat.

ALIUD ARGUMENTUM.

MEretricem Athenis Ephesum miles avehit.
Id hero dum amanti servos nuntiare volt
Legato peregre, captu'st ipsus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'st.
Suum arcessit herum Athenis, & forat
Geminis communem clam parietem in ædibus,
Licere ut quiret convenire amantibus.
Obhærentes custos hos vidit de tegulis.
Ridiculus autem, quasi sit alia, luditur.
Itemque impellit militem Palæstrio,
Omissam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat uxor nubere.
Ultro abeat, orat. donat multa. ipse in domo
Senis prehensus pœnas pro mœcho luit.

ACTUS PRIMUS.

PYRGOPOLINICES, ARTOTROGUS.

PYRGOPOLINICES.

CUrate, ut splendor meo sit clypeo clarior,
Quam solis radii esse olim, cum sudum'st, solent:
Ut, ubi usus veniat, contra conserta manu
Oculorum præstringat aciem in acie hostibus.
Nam ego hanc machæram mihi consolari volo,
Ne lamentetur; neve animum despondeat,
Quia se jampridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit fratrem facere ex hostibus.
Sed ubi Artotrogus?

ARTOTROGUS.

Hic est, stat propter virum
Fortem, atque fortunatum, & forma regia;
Tum bellatorem. Mars haud ausit dicere,
Neque æquiparare suas virtutes ad tuas.

PYRGOPOLINICES.

Quemne ego servavi in campis Gurgustidoniis,
Ubi Bombomachides Cluninstaridysarchides
Erat imperator summus, Neptuni nepos?

ARTOTROGUS.

Memini. nempe illum dicis cum armis aureis,

Quojus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia, aut panniculam tectoriam.

PYRGOPOLINICES.

Istuc quidem ædepol nihil est.

ARTOTROGUS.

Nihil hercle quidem hoc,
Præ ut alia dicam, tu quæ numquam feceris.
Perjuriorem hoc hominem si quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic est;
Me sibi habeto; ei ego me mancupio dabo,
Epityro, ut apud illum esuriem insane bene.

PYRGOPOLINICES.

Ubi tu es?

ARTOTROGUS.

Eccum ædepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium!

PYRGOPOLINICES.

Quid, brachium?

ARTOTROGUS.

Illud dicere volui, femur.

PYRGOPOLINICES.

At indiligenter híc eram.

ARTOTROGUS.

Pol si quidem
Connisus esses, per corium, per viscera,
Perque os elephanto brachium transmitteres.

PYRGOPOLINICES.

Nolo istæc híc nunc.

ARTOTROGUS.

Ne hercle operæ pretium quidem
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes sciam.
Venter creat omnes has ærumnas. auribus
Peraudienda sunt, ne dentes dentiant,
Et assentandum est, quidquid hic mentibitur.

PYRGOPOLINICES.

Quid illud, quod dico?

ARTOTROGUS.

Hem, scio jam, quid vis dicere.
Factum est hercle: memini fieri.

PYRGOPOLINICES.

Quid id est?

ARTOTROGUS.

Quidquid est.

PYRGOPOLINICES.

Habes tabellas?

ARTOTROGUS.

Vis rogare? habeo & stilum.

PYRGOPOLINICES.

Facete advortis animum tuum ad animum meum.

ARTOTROGUS.

Novisse mores me tuos meditate decet,
Curamque adhibere, ut prævolet mihi, quo tu velis.

PYRGOPOLINICES.

Ecquid meministi?

ARTOTROGUS.

Memini, centum in Cilicia,
Et quinquaginta centum Sycolatronidæ,
Triginta Sardi, sexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos occidisti uno die.

PYRGOPOLINICES.

Quanta istæc hominum summa est?

ARTOTROGUS.

Septem millia.

PYRGOPOLINICES.

Tantum esse oportet: recte rationem tenes.

ARTOTROGUS.

At nullos habeo scriptos; sic memini tamen.

PYRGOPOLINICES.

Ædepol memoria est optuma.

ARTOTROGUS.

Oſſa me monet.

PYRGOPOLINICES.

Dum talem facies, qualem adhuc, assiduo edis:
Communicabo te semper mensa mea.

ARTOTROGUS.

Quid in Cappadocia, ubi tu quingentos simul,
Ni hebes machæra foret, uno ictu occideres.
At peditatus reliquiæ erant, si viverent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales sciunt,

Pyrgopolinicem te unum in terra vivere
Virtute, & forma, & factis invictissumis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle injuria,
Qui sis tam pulcher: ut vel illæ, quæ here pallio
Me reprehenderunt.

PYRGOPOLINICES.

Quid here dixerunt tibi?

ARTOTROGUS.

Rogitabant: Hiccine Achilles est, inquit, tibi?
Immo ejus frater, inquam. innuit illarum altera:
Ergo mecastor pulcher est, inquit, mihi
Et liberalis visus. cæsaries quam decet!
Næ illæ sunt fortunatæ, quæ cum isto cubant!

PYRGOPOLINICES.

Itáne ajebat tandem?

ARTOTROGUS.

Quæ me ambæ obsecraverint,
Ut te hodie quasi pompam illà præter ducerem.

PYRGOPOLINICES.

Nimia est miseria pulchrum esse hominem nimis.

ARTOTROGUS.

Molestæ sunt mihi, orant, ambiunt, obsecrant,
Videre ut liceat: ad sese arcessi jubent.
Ut tuo non liceat operam dare negotio.

PYRGOPOLINICES.

Videtur tempus esse, ut eamus ad forum,
Ut in tabellis quos consignavi hic heri

Latrones, ibus dinumerem stipendium.
Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo,
Ut sibi latrones cogerem & conscriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum est dare.

ARTOTROGUS.

Age eamus ergo.

PYRGOPOLINICES.

Sequimini, satellites.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

PALÆSTRIO.

MIHI ad enarrandum hoc argumentum est comitas,
Si ad auscultandum vostra erit benignitas.
Qui autem auscultare nolit, exsurgat foras,
Ut sit ubi sedeat ille, qui auscultare volt.
Nunc, qua assedistis caussa in festivo loco,
Comœdiaï, quam modo acturi sumus,
Et Argumentum, & Nomen vobis eloquar.
ALAZON Græce huic nomen est Comœdiæ,
Id nos Latine GLORIOSUM dicimus.
Hoc oppidum Ephesum est: inde est Miles meus herus,
Qui hinc ad forum abiit, gloriosus, impudens,
Stercoreus, plenus perjurii atque adulterii.
Ait sese ultro omnes mulieres sectarier.
Is deridiculu'st, quaqua incedit, omnibus.
Itàque hic meretrices labiis dum ductant eum,
Majorem partem videas valgis saviis.
Nam ego haud diu apud hunc servitutem servio.
Id volo vos scire, quomodo ad hunc devenerim

In servitutem, ab eo quoi servivi prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adolescens optumus;
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
Et illa illum contra, qui est amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnaï reiipublicaï gratia.
Interibi ut hic Miles forte Athenas advenit,
Insinuat sese ad illam amicam heri mei,
Occœpit ejus matri suppalparier
Vino, ornamentis, opiparisque obsoniis.
Itàque intimum ibi se Miles apud lenam facit.
Ubi primum evenit Militi huic occasio,
Sublinit os illi lenæ, matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Conjicit in navem Miles, clam matrem suam.
Eamque invitam huc mulierem in Ephesum advehit.
Ego quantum vivus possum, mihi navem paro,
Ubi amicam herilem Athenis avectam scio.
Inscendo, ut eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Ubi sumus provecti in altum, id quod volunt,
Capiunt prædones navem illam, ubi vectus fui.
Prius perii, quam ad herum veni, quo ire occœperam.
Ille, *qui* me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic postquam in ædis me ad se duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quæ fuit.
Ubi contra aspexit me, oculis mihi signum dedit,

Ne se appellarem: deinde, postquam occasio est,
Conqueritur mecum mulier fortunas suas:
Ait sese Athenas fugere cupere ex hac domu.
Sese illum amare meum herum, Athenis qui fuit:
Neque pejus quemquam odisse, quam istum Militem.
Ego, quoniam inspexi mulieris sententiam,
Cepi tabellas, consignavi clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amaverat,
Ut is huc veniret. is non sprevit nuntium;
Nam & venit, & is in proxumo hìc devortitur
Apud suum paternum hospitem, lepidum senem.
Itáque ille amanti suo hospiti morem gerit.
Nosque opera consilioque adhortatur, juvat.
Itàque ego paravi hìc intus magnas machinas,
Quî amanteis una inter se facerem convenas.
Nam unum conclave, concubinæ quod dedit
Miles, quo nemo nisi eapse inferret pedem,
In eo conclavi ego perfodi parietem,
Qua commeatus esset hinc huc mulieri.
Et sene sciente hoc feci: is consilium dedit.
Nam meus conservos est homo haud magni pretii,
Quem concubinæ Miles custodem addidit.
Ei nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam ob oculos objiciemus: eumque ita
Faciemus, ut, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, hæc duarum hodie vicem

Et hic & illic mulier feret imaginem:
Atque eadem erit, verum alia esse assimulabitur.
Ita sublinitum est os custodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc e vicino sene.
Ipse exit: hic ille est lepidus, quem dixi, senex.

SCENA II.

PERIPLECTOMENES, PALÆSTRIO.

PERIPLECTOMENES.

NISI hercle defregeritis talos, posthac quemque in tegulis
Videritis alienum; ego vostra faciam latera lorea.
Mihi quidem jam arbitri vicini sunt, meæ quid fiat domi.
Ita per impluvium intro spectant. nunc adeo edico omnibus,
Quemque a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis,
Extra unum Palæstrionem, huc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam, aut columbam se sectari, aut simiam
Dicat, disperîstis, ni usque ad mortem male mulctassitis.
Atque adeo, ut ne legi fraudem faciam Talariæ,
Accuratote, ut sine talis domi agitent convivium.

PALÆSTRIO.

Nescio quid malefactum a nostra huic familia est, quantum audio:
Ita hic senex talos elidi jussit conservis meis.
Sed me excepit. nihili facio, quid illis faciat ceteris.
Aggrediar hominem. estne advorsum? est quasi *collaturus pedem*.
Quid agis, Periplectomene?

PERIPLECTOMENES.

Haud multos homines, si optandum fuerit,
Nunc videre & convenire, quam te, mavellem.

PALÆSTRIO.

Quid est?
Quid negotii est?

PERIPLECTOMENES.

Res palam est.

PALÆSTRIO.

Quæ res palam est?

PERIPLECTOMENES.

De tegulis
Modo nescio quis inspectavit vostrorum familiarium
Per nostrum impluvium intus apud nos Philocomasium atque hospitem
Osculanteis.

PALÆSTRIO.

Quis homo vidit?

PERIPLECTOMENES.

Tuus conservos est.

PALÆSTRIO.

Quis is homo est?

PERIPLECTOMENES.

Nescio, ita abripuit repente sese subito.

PALÆSTRIO.

Suspicor

Me periisse.

PERIPLECTOMENES.

Ubi abiit, conclamo: Heus quid agis tu, inquam, *in tegulis?*

Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.

PALÆSTRIO.

Væ mihi misero, cui pereundum est propter nihili bestiam.

Sed Philocomasium hiccine etiam nunc est?

PERIPLECTOMENES.

Cum exibam, híc erat.

PALÆSTRIO.

Sis, jube transire huc, quantum possit, se ut videant domi

Familiares: nisi quidem illa nos volt, qui servi sumus,

Propter amorem suum omneis crucibus contubernaleis dari.

PERIPLECTOMENES.

Dixi ego istuc; nisi quid aliud vis.

PALÆSTRIO.

Volo. hoc dicito,
Paret artem & disciplinam: obtineat colorem.

PERIPLECTOMENES.

Hei, quemadmodum?

PALÆSTRIO.

Ut eum, qui hic se vidit, vero vincat, ut ne viderit:
Siquidem centies hic visa sit, tamen inficias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:
Qui arguet se, eum contra vincat jurejurando suo.
Domi habet animum falsiloquom, falsificum, falsijurium:
Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori numquam supplicat, si qua est mala.
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

PERIPLECTOMENES.

Ego istæc, si erit hic, nuntiabo. sed quid est, Palæstrio,
Quod volutas tute tecum in corde?

PALÆSTRIO.

Paullisper tace,
Dum ego mihi consilia in animum convoco, & dum consulo,

Quid agam; quem dolum doloso contra conservo parem,
Qui illam hic vidit osculantem: id visum ut ne visum siet.

PERIPLECTOMENES.

Quære. ego hinc abscessero abs te huc interim. illuc sis vide,
Quemadmodum abstitit, severa fronte curas cogitans.
Pectus digitis pultat, cor credo evocaturu'st foras.
Ecce autem avortit, nisus læva, in femine habet lævam manum,
Dextera digitis rationem computat, feriens femur
Dexterum ita vehementer, quod tactu ægre suppetit.
Concrepuit digitis; laborat; crebro commutat status.
Eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
Quidquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem ædificat: columnam mento suffulsit suo.
Apage, non placet profecto mihi illa inædificatio.
Nam os columnatum Poetæ esse inaudivi barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis accubant.
Euge, euge, euscheme hercle astitit, & dulice, & comœdice.
Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit.
Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:

Nisi

Nisi quidem hìc agitari mavis varius virgis. vigila:
Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. heus te alloquor,
Palæstrio:
Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc,
inquam.

PALÆSTRIO.

Audio.

PERIPLECTOMENES.

Viden'hostis tibi adesse, tuoque tergo obsidium? cònsule:
Arripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet.
Antevenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum,
Curre in obsidium perduelleis, nostris præsidium para:
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam:
Qua cibatus commeatusque ad te & legiones tuas
Tuto possit pervenire. hanc rem age. res subitaria est.
Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito.
Quæ hìc sunt visa, ut visa ne sint: facta infecta uti sient.
Magnam illic, homo, rem incipissis: magna munis mœnia.
Tute unus si recipere hoc ad te dicis, confidentia est
Nos inimicos profligare posse.

PALÆSTRIO.

Dico & recipio

Ad me.

PERIPLECTOMENES.

Et ego impetraturum dico id quod petis.

PALÆSTRIO.

At te Juppiter
Bene amet.

PERIPLECTOMENES.

At imperti, amice, me, quod commentu's.

PALÆSTRIO.

Tace:
Dum in regionem astutiarum mearum te induco, ut scias
Juxta mecum mea consilia.

PERIPLECTOMENES.

Salva sumes indidem.

PALÆSTRIO.

Herus meus elephanti corio circumtentus est, non suo:
Neque habet plus sapientiæ, quam lapis.

PERIPLECTOMENES.

Egomet istuc scio.

PALÆSTRIO.

Nunc sic rationem incipissam, ita hanc instituam astutiam,
Ut Philocomasio hanc sororem geminam germanam alteram
Dicam Athenis advenisse cum amatore aliquo suo,

Tam similem, quam lacte lacti: & apud te eos hic devortier
Dicam hospitio.

PERIPLECTOMENES.

Euge, euge, lepide. laudo commentum tuum.

PALÆSTRIO.

Ut si illic concriminatus sit advorsum Militem
Meus conservos, eam vidisse cum alieno oscularier,
Eum arguam vidisse apud te contra conservom meum
Cum suo amatore amplexantem atque osculantem.

PERIPLECTOMENES.

Immo ut optume.
Idem ego dicam, si me exquiret Miles.

PALÆSTRIO.

Sed simillumas
Dicito esse: & *Philocomasio id* præcipiendum est, ut sciat,
Ne titubet, si quæret ex ea Miles.

PERIPLECTOMENES.

Nimis doctum dolum!
Sed si ambas videre in uno Miles concilio volet,
Quid agimus?

PALÆSTRIO.

Facile est: trecentæ possunt caussæ colligi:
Non domi est, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lavat,
Prandet, potat, occupata'st, operæ non est, non potest.

Quantum vis prolationum; dum modo nunc prima via
Inducamus, vera ut esse credat quæ mentibitur.

PERIPLECTOMENES.

Placet, ut dicis.

PALÆSTRIO.

Intro abi ergo, & si istì est mulier, eam jube
Cito domum transire, atque hæc ei monstra: præcipe;
Ut teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus
De gemina sorore.

PERIPLECTOMENES.

Docte tibi illam perdoctam dabo.
Numquid aliud?

PALÆSTRIO.

Intro ut abeas.

PERIPLECTOMENES.

Abeo.

PALÆSTRIO.

Et quidem ego ibo domum;
Atque hominem investigando sumam operam, hinc dissimulavero;
Qui fuerit conservos, qui hodie siet sectatus simiam.
Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiarium
Participaverit de amica heri, sese vidisse eam
Hic in proxumo osculantem cum alieno adolescentulo.
Novi morem ego: & tacere *noſtrorum* solus scio.
Si invenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.

Res parata est, vi pugnandoque hominem capere certa res est.
Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis venaticus,
Usque donec persecutus volpem ero vestigiis.
Sed fores concrepuerunt nostræ. ego voci moderabo meæ.
Nam illic est Philocomasio custos meus conservos. atque it foras.

SCENA III.

SCELEDRUS, PALÆSTRIO.

SCELEDRUS.

NISI quidem ego hodie ambulavi dormiens in tegulis,
Certo ædepol scio me vidisse hic proxumæ viciniæ
Philocomasium herilem amicam sibi alium quærere.

PALÆSTRIO.

Hic illam vidit osculantem, quantum hunc audivi loqui.

SCELEDRUS.

Quis hic est?

PALÆSTRIO.

Tuus conservos. quid agis, Sceledre?

SCELEDRUS.

Te, Palæstrio,
Volupe'st convenisse.

PALÆSTRIO.

Quid jam? aut quid negotii, fac sciam.

SCELEDRUS.

Metuo.

PALÆSTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Ne hercle hodie, quantum hic familiarium est,
Maxumum in malum cruciatum insiliamus.

PALÆSTRIO.

Tu sali
Solus: nam ego istam insulturam & desulturam nihil híc moror.

SCELEDRUS.

Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum est novom.

PALÆSTRIO.

Quod id est facinus?

SCELEDRUS.

Impudicum.

PALÆSTRIO.

Tute scis soli te tibi,
Mihi ne dixis, scire nolo.

SCELEDRUS.

Non enim faciam, quin scias.
Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.

PALÆSTRIO.

Ædepol, Sceledre, homo sectatu's nihili nequam bestiam.

SCELEDRUS.

Dii te perdant.

PALÆSTRIO.

Te istuc æquom; quoniam occœpisti eloqui.

SCELEDRUS.

Forte fortuna per impluvium huc despexi in proxumum:
Atque ego illà aspicio osculantem Philocomasium cum altero
Nescio quo adolescente.

PALÆSTRIO.

Quod ego, Sceledre, scelus ex te audio?

SCELEDRUS.

Profecto vidi.

PALÆSTRIO.

Túten'?

SCELEDRUS.

Egomet duobus his oculis meis.

PALÆSTRIO.

Abi, non verisimile dicis, neque vidisti.

SCELEDRUS.

Num tibi
Lippus videor?

PALÆSTRIO.

Medicum istuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu istam, si te dii ament, temere haud tollas fabulam.
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.
Nam tibi jam, ut pereas, paratum est dupliciter; nisi supprimis
Tuum stultiloquium.

SCELEDRUS.

Quî vero dupliciter?

PALÆSTRIO.

Id dicam tibi.
Primumdum, si falso insimulas Philocomasium, hoc perieris:
Iterum, si id verum est, tu ei custos additus perieris.

SCELEDRUS.

Quid fuat me, nescio: hæc me vidisse ego certo scio.

PALÆSTRIO.

Pergin' infelix?

SCELEDRUS.

Quid tibi vis dicam, nisi quod viderim?
Quin etiam nunc intus hìc in proxumo est.

PALÆSTRIO.

Eho, an non domi est?

SCELEDRUS.

Vise, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi postulo.

PALÆSTRIO.

Certum est facere id.

SCELEDRUS.

Hìc te opperiar: eâdem illi insidias dabo,
Quam mox horsum ad stabulum junix recipiat se e pabulo.
Quid ego nunc faciam? custodem me illi Miles tradidit.
Nunc si indicium facio, interii: si taceo, *interii* tamen,
Si hoc palam fuerit. *quid pejus* muliere atque audacius!
Dum ego in tegulis sum, illác hæc se hospitio edit foras.
Ædepol facinus fecit audax, hoccine si Miles sciat:
Credo hercle has sustollat ædes totas, atque hinc in crucem.
Hercle quidquid est, mussitabo potius, quam intercream male.
Non ego possum, quæ ipsa sese venditat, tutarier.

PALÆSTRIO.

Sceledre, Sceledre.

SCELEDRUS.

Quis homo interminat?

PALÆSTRIO.

Est te alter audacior?
Quis magis diis inimicis natus, quam tu, atque iratis?

SCELEDRUS.

Quid est?

PALÆSTRIO.

Juben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nusquam est, vides?

SCELEDRUS.

Quid, nusquam?

PALÆSTRIO.

Non ego nunc emam vitam tuam vitiosa nuce.

SCELEDRUS.

Quid negotii est?

PALÆSTRIO.

Quid negotii sit, rogas?

SCELEDRUS.

Cur non rogem?

PALÆSTRIO.

Nonne tibi istam prætruncari linguam largiloquam jubes?

SCELEDRUS.

Quamobrem jubeam?

PALÆSTRIO.

Philocomasium eccam domi, quam in proxumo
Vidisse ajebas te osculantem atque amplexantem cum altero.

SCELEDRUS.

Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico.

PALÆSTRIO.

Quid jam?

SCELEDRUS.

Quia luscitiosus.

PALÆSTRIO.

Væ verbero! ædepol tu quidem
Cæcus, non luscitiosus. nam illam quidem eccam domi.

SCELEDRUS.

Quid? domi?

PALÆSTRIO.

Domi hercle vero.

SCELEDRUS.

Abi; ludis me, Palæstrio.

PALÆSTRIO.

Tum mihi sunt manus inquinatæ.

SCELEDRUS.

Quî dum?

PALÆSTRIO.

Quia ludo luto.

SCELEDRUS.

Væ capiti tuo.

PALÆSTRIO.

Tuo istuc, Sceledre, promitto fore,
Nisi oculos orationemque aliam commutas tibi.
Sed fores concrepuerunt nostræ.

SCELEDRUS.

At ego illas observo fores:
Nam nihil est, qua hinc huc transire ea possit, nisi recto ostio.

PALÆSTRIO.

Quin domi eccam. nescio, quæ te, Sceledre, scelera ſuscitant.

SCELEDRUS.

Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimum:
Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his ædibus.
Hic obsistam, ne imprudenti huc ea se surrepsit mihi.

PALÆSTRIO.

Meus illic homo est: deturbabo jam ego illum de pugnaculis.
Vin' jam faciam, ut stultividum te fatearis?

SCELEDRUS.

Age, face.

PALÆSTRIO.

Neque te quidquam sapere corde, neque oculis uti?

SCELEDRUS.

Volo.

PALÆSTRIO.

Nempe tu istìc ais esse herilem concubinam?

SCELEDRUS.

Atque arguo
Eam me vidisse osculantem hic intus cum alieno viro.

PALÆSTRIO.

Scin' tum nullum commeatum hinc esse a nobis?

SCELEDRUS.

Scio.

PALÆSTRIO.

Neque solarium, neque hortum, nisi per impluvium?

SCELEDRUS.

Scio.

PALÆSTRIO.

Quid nunc, si ea domi est, si faciam, ut eam exire hinc videas domo,
Dignus es verberibus multis?

SCELEDRUS.

Dignus.

PALÆSTRIO.

Serva istas fores:
Ne tibi clam se subterducat istinc, atque huc transeat.

SCELEDRUS.

Consilium est ita facere.

PALÆSTRIO.

Pedes ego jam illam huc tibi sistam in viam.

SCELEDRUS.

Agedum ergo, face. volo scire, utrum ego id quod vidi, viderim:
An illic faciat, quod facturum dicit, ut ea sit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo utendos foris.
Sed hic illi supparasitatur semper, hic ei proxumus est,
Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:
Nam illic noster est fortasse circiter triennium,
Neque cuiquam, quam illi, in nostra melius famulo familia.

Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc observare ostium.
Hic obsistam hac quidem. pol certo verba mihi numquam dabunt.

SCENA IV.

PALÆSTRIO, PHILOCOMASIUM, SCELEDRUS.

PALÆSTRIO.

PRæcepta facito ut memineris.

PHILOCOMASIUM.

Toties monere mirum est.

PALÆSTRIO.

At metuo, ut satis sis subdola.

PHILOCOMASIUM.

Cedo vel doctas, docebo:
Memini malas, ut sint malæ: mihi solæ e quo superſit.

PALÆSTRIO.

Age, jam nunc insiste in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid astas, Sceledre?

SCELEDRUS.

Hanc rem gero: habeo auris, loquere quidvis.

PALÆSTRIO.

Credo ego istoc exemplo tibi esse eundum actutum extra portam,

Dispessis manibus patibulum cum habebis.

SCELEDRUS.

Quamnam ob rem?

PALÆSTRIO.

Respice dum ad lævam: quis illæc est mulier?

SCELEDRUS.

Prò dii immortales!

Heri concubina est hæc quidem.

PALÆSTRIO.

Mihi quoque polita videtur.

Age nunc jam, quando lubet.

SCELEDRUS.

Quid agam?

PALÆSTRIO.

Peri perpropere.

PHILOCOMASIUM.

Ubi iste bonus servos, qui propudii me maxume innocentem

Falso insimulavit?

PALÆSTRIO.

Hem tibi. hic mihi id dixit.

PHILOCOMASIUM.

Tibi, quæso? dixti

Tu te vidisse in proxumo hic, sceleste, me osculantem?

PALÆSTRIO.

Atque cum alieno adolescentulo, dixit.

SCELEDRUS.

Dixi hercle vero.

PHILOCOMASIUM.

Tun'me vidisti?

SCELEDRUS.

Atque his quidem oculis.

PHILOCOMASIUM.

Carebis, credo,
Qui plus vident, quam quod vident.

SCELEDRUS.

Numquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim.

PHILOCOMASIUM.

Ego stulta & mora multum,
Quæ cum hoc insano fabulem! quem pol ego capitis perdam.

SCELEDRUS.

Noli minitari: scio crucem futuram mihi sepulcrum:
Ibi mei majores sunt siti; pater, avos, proavos, abavos.
Non possunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palæstrio. obsecro, unde
Hæc exit huc?

PALÆSTRIO.

Unde, nisi domo?

SCELEDRUS.

Domo?

PALÆSTRIO.

Me vidente.

SCELEDRUS.

Video.
Nimis mirum est facinus, quomodo hæc hinc potuerit transire!
Nam certo neque solarium est apud nos, neque hortus ullus,
Neque fenestra, nisi clatrata. nam certo ego te hìc intus vidi.

PALÆSTRIO.

Pergín', sceleste, intendere, atque hanc arguere?

PHILOCOMASIUM.

Ecastor ergo
Mihi haud falsum eveniat somnium, quod noctu hac somniavi.

PALÆSTRIO.

Quid somniasti?

PHILOCOMASIUM.

Ego eloquar. sed, amabo, advortito animum.
Hac nocte in somnis mea soror gemina germana visa
Venisse Athenis in Ephesum cum suo amatore quodam:
Hi ambo hospitio huc in proxumum mihi devorti sunt visi.

SCELEDRUS.

Palæstrionis somnium narratur.

PALÆSTRIO.

Perge porro.

PHILOCOMASIUM.

Ego læta visa, quia soror venisset, propter eamdem,
Suspicionem maxumam sum visa sustinere.
Nam arguere in somnis me familiaris meus visu'st mihi
Me cum alieno adolescentulo, quasi nunc est, osculatam esse:
Cum illa osculata mea soror gemina esset suumpte amicum.
Ita me insimulatam perperam falsum esse somniavi.

PALÆSTRIO.

Satín' eadem in vigilantes expetunt, quæ in somnis visa memoras?
Heus hercle præsentia omnia! abi intro, & comprecare.
Narrandum ego istuc Militi censebo.

PHILOCOMASIUM.

Facere certum.
Neque me quidem patiar probri falso impune insimulatam.

SCELEDRUS.

Timeo, quid rerum gesserim: ita dorsus totus prurit.

PALÆSTRIO.

Scín' te periisse nunc quidem domi certo?

SCELEDRUS.

Certa res est

Nunc nostrum observare ostium, ubi ubi sit.

PALÆSTRIO.

At, Sceledre, quæso;
Ut ad id exemplum somnium quam simile somniavit!
Atque ut tu suspicatus es eam vidisse te osculantem!

SCELEDRUS.

Me eam non vidisse arbitraris?

PALÆSTRIO.

Næ tu hercle, opinor! obsecro
Resipisce. si ad herum hæc res pervenerit, perîsti pulchre.

SCELEDRUS.

Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obstitisse.

PALÆSTRIO.

Dudum ædepol hoc planum quidem: quæ hic usque fuerit intus.

SCELEDRUS.

Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.

PALÆSTRIO.

Næ tu ædepol stultitia tua nos pæne perdidisti.
Dum te fidelem facere hero voluisti, absumtus es pæne.
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. conticiscam.

SCENA V.

PHILOCOMASIUM Pseudo-Glycere, PALÆSTRIO, SCELEDRUS.

PHILOCOMASIUM.

INDE ignem in aram, ut Ephesiæ Dianæ lauta laudes
Gratesque agam, eique ut Arabico fumificem odore amœne:
Quæ me in locis Neptuniis templisque turbulentis
Servavit, sævis fluctibus ubi sum afflictata multum.

SCELEDRUS.

Palæstrio! ô Palæstrio.

PALÆSTRIO.

O Sceledre, Sceledre, quid vis?

SCELEDRUS.

Hæc mulier, quæ hinc exit modo, estne herilis concubina
Philocomasium? an non est ea?

PALÆSTRIO.

Hercle opinor, ea videtur;
Sed facinus mirum est, quomodo hæc hinc potuerit transire:
Siquidem ea est.

SCELEDRUS.

An dubium tibi est eam esse hanc?

PALÆSTRIO.

Ea videtur.
Adeamus, appellemus.

SCELEDRUS.

Heus, quid istuc est, Philocomasium?
Quid tibi istic hisce in ædibus debetur? quid negotii est?
Quid nunc taces? tecum loquor.

PALÆSTRIO.

Immo ædepol tute tecum:
Nam hæc nihil respondet.

SCELEDRUS.

Te alloquor, vitii probrique plena,
Quæ circum vicinos vaga es.

PHILOCOMASIUM.

Quîcum tu fabulare?

SCELEDRUS.

Quîcum, nisi tecum?

PHILOCOMASIUM.

Quis tu homo es, aut mecum quid negotii est?

SCELEDRUS.

Men' rogas, hem, qui sim?

PHILOCOMASIUM.

Quin ergo hoc rogem, quod nesciam?

PALÆSTRIO.

Quis ego ſum igitur, ſi tu hunc ignoras?

PHILOCOMASIUM.

Mihi odiosus, quisquis es.
Et tu, & hic.

SCELEDRUS.

Nos non novisti?

PHILOCOMASIUM.

Neutrum.

SCELEDRUS.

Metuo maxume.

PALÆSTRIO.

Quid metuis?

SCELEDRUS.

Enim ne nosmet perdiderimus uspiam.
Nam neque te, neque me novisse ait hæc.

PALÆSTRIO.

Perscrutari hîc volo,
Sceledre, nos nostri, an alieni simus: ne dum quispiam
Nos vicinorum imprudenteis aliquis immutaverit.

SCELEDRUS.

Certe equidem noster sum.

PALÆSTRIO.

Et pol ego. quæris tu, mulier, malum.
Tibi dico, heus Philocomasium.

PHILOCOMASIUM.

Quæ te intemperiæ tenent,
Qui me perperam perplexo nomine appelles?

PALÆSTRIO.

'Eho,
Quis igitur vocare?

PHILOCOMASIUM.

Glycere nomen est.

SCELEDRUS.

Injuria est.
Falsum nomen possidere, Philocomasium, postulas.
At istuc non decet, & meo adeo hero facis injuriam.

PHILOCOMASIUM.

Egone?

PALÆSTRIO.

Tute.

PHILOCOMASIUM.

Quæ heri Athenis Ephesum adveni vesperi
Cum meo amatore, adolescente Atheniensi.

PALÆSTRIO.

Dic mihi,
Quid hic tibi in Epheso est negotii?

PHILOCOMASIUM.

Geminam germanam meam
Hic sororem esse inaudivi: eam veni quæsitum.

PALÆSTRIO.

Mala es.

PHILOCOMASIUM.

Immo ecastor stulta multum, quæ vobiscum fabuler.
Abeo.

SCELEDRUS.

Abire non sinam te.

PHILOCOMASIUM.

Mitte.

SCELEDRUS.

Manifestaria
Res est, non mitto.

PHILOCOMASIUM.

At mihi jam crepabunt manus, malæ tibi;
Nisi me omittis.

SCELEDRUS.

Quid, malum, astas? quin retines altrinsecus?

PALÆSTRIO.

Nihil moror negotiosum mihi esse tergum. quî scio
An ista non sit Philocomasium, atque alia ejus similis sit?

PHILOCOMASIUM.

Mittis me, an non mittis?

SCELEDRUS.

Immo vi atque invitam, ingratiis,
Nisi voluntate ibis, rapiam te domum.

PHILOCOMASIUM.

Ostium hoc mihi
Domicilium est: Athenis domus ac herus. ego istam domum
Neque moror: neque vos, qui homines sitis, novi, neque scio.

SCELEDRUS.

Lege agito: te nusquam mittam, nisi das firmatam fidem,
Te huc, si omisero, intro ituram.

PHILOCOMASIUM.

Vi me cogis, quisquis es.
Do fidem, si omittis, istoc me intro ituram, quo jubes.

SCELEDRUS.

Ecce omitto.

PHILOCOMASIUM.

At ego abeo missa.

SCELEDRUS.

Muliebri fecisti fide.

PALÆSTRIO.

Sceledre, manibus amisisti prædam. tam ea est, quam potis,
Nostra herilis concubina. vín'tu facere hoc strenue?

SCELEDRUS.

Quid faciam?

PALÆSTRIO.

Affer mihi machæram huc intus.

SCELEDRUS.

Quid facies ea?

PALÆSTRIO.

Intro rumpam recta in ædes, quemque hic intus videro

Cum Philocomasio osculantem, eum ego obtruncabo extempulo.

SCELEDRUS.

Visane est ea esse?

PALÆSTRIO.

Immo ædepol plane ea est. sed quomodo
Dissimulabat! abi, machæram huc effer.

SCELEDRUS.

Jam faxo hìc erit.

PALÆSTRIO.

Neque eques, neque pedes profecto quisquam, tanta audacia,
Qui æque faciat confidenter quidquam, quam quæ mulieres
Faciunt. ut utrobique orationem docte edidit!
Ut sublinitur os custodi cauto, conservo meo!
Nimis beat, quod commeatus transtinet trans parietem.

SCELEDRUS.

Heus, Palæstrio, machæra nihil opus.

PALÆSTRIO.

Quid jam, aut quid opus est?

SCELEDRUS.

Domi eccam herilem concubinam.

PALÆSTRIO.

Quid? domi?

SCELEDRUS.

In lecto cubat.

PALÆSTRIO.

Ædepol næ tu tibi malam rem repperisti, ut prædicas.

SCELEDRUS.

Quid jam?

PALÆSTRIO.

Quia hanc attingere ausus mulierem hic in proxumo;

SCELEDRUS.

Magis hercle metuo. sed numquam quisquam faciet, quin soror
Ista sit germana hujus.

PALÆSTRIO.

Eam pol tu osculantem hic videras.
Et quidem palam est eam esse, ut dicis.

SCELEDRUS.

Quid propius fuit,
Quam ut perirem, si locutus fuissem hero!

PALÆSTRIO.

Ergo si sapis,
Mussitabis. Plus oportet scire servom, quam loqui.
Ergo abeo a te, ne quid tecum consilii commisceam:
Atque apud hunc vicinum. tuæ mihi turbæ non placent.
Herus si veniet, si me quærit, hic ero: hinc me arcessito.

SCENA VI.

SCELEDRUS, PERIPLECTOMENES.

SCELEDRUS.

SAtín' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non servitute serviat?
Certo quidem illæc nostra intus est in ædibus.
Nam ego & cubantem eam modo offendi domi.
Certum est nunc observationi operam dare.

PERIPLECTOMENES.

Non hercle hisce homines me marem, sed feminam,
Vicini rentur esse servi Militis:
Ita me ludificant. meamne hic in via hospitam,
Quæ heri huc Athenis cum hospite advenit meo,
Tractatam, & ludificatam, ingenuam & liberam?

SCELEDRUS.

Perii hercle! hic ad-me recta habet rectam viam.
Metuo, illæc mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audivi facere verborum senem.

PERIPLECTOMENES.

Accedam ad hominem. tun', Sceledre, hìc, scelerum caput,
Meam ludificâsti hospitam ante ædis modo?

SCELEDRUS.

Vicine, ausculta quæso.

PERIPLECTOMENES.

Ego auscultem tibi?

SCELEDRUS.

Expurgare volo me.

PERIPLECTOMENES.

Tun'te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An quia latrocinamini, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?

SCELEDRUS.

Licetne?

PERIPLECTOMENES.

At ita me dî deæque omnes ament,
Nisi mihi supplicium virgarum de te datur
Longum diutinumque a mane ad vesperum,
Quod meas confregisti imbrices & tegulas,
Ibi dum condignam te sectatus simiam,
Quodque inde inspectavisti meum apud me hospitem
Amplexum, amicam cum osculabatur suam;
Quodque concubinam herilem insimulare ausus es
Probri, pudicam, meque summi flagitii:
Tum quod tractavisti hospitam ante ædes meas:
Nisi tibi supplicium stimuleum de te datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum est undarum mare.

SCELEDRUS.

Ita sum coactus, Periplectomene, ut nesciam

Utrumne postulare prius tecum æquom siet,
An me expurgare hic tibi videatur æquius.
Nisi istæc non est hæc, neque ista sit mihi:
Sicut etiam nunc nescio quid viderim:
Ita est istæc hujus similis nostræ tua,
Siquidem non eadem est.

PERIPLECTOMENES.

Vise ad me intro, jam scies.

SCELEDRUS.

Licetne?

PERIPLECTOMENES.

Quin te jubeo. at placide noscita.

SCELEDRUS.

Ita facere certum est.

PERIPLECTOMENES.

Heus Philocomasium! cito
Transcurre curriculo ad nos, ita negotium est.
Post, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Transcurrito ad vos rursum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuscaverit.
Si hìc non videbit mulierem, aperitur dolus.

SCELEDRUS.

Pro dî immortales! similiorem mulierem,
Magisque eamdem, utpote quæ non sit eadem, non reor
Deos facere posse.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc?

SCELEDRUS.

Commerui malum.

PERIPLECTOMENES.

Quid igitur? ean'est?

SCELEDRUS.

Etsi ea est, non est ea.

PERIPLECTOMENES.

Vidistín' istam?

SCELEDRUS.

Vidi & illam, & hospitem
Complexam atque osculantem.

PERIPLECTOMENES.

Ean'est?

SCELEDRUS.

Nescio.

PERIPLECTOMENES.

Vín' scire plane?

SCELEDRUS.

Cupio.

PERIPLECTOMENES.

Abi intro ad vos domum
Continuo, vide sitne istæc vostra intus domum.

SCELEDRUS.

Licet: pulchre admonuisti. jam ego ad te exibo foras.

PERIPLECTOMENES.

Numquam ædepol hominem quemquam ludificarier
Magis facete vidi, & magis miris modis.

Sed eccum egreditur.

SCELEDRUS.

Periplectomene, te obsecro
Per deos atque homines, perque stultitiam meam,
Perque tua genua.

PERIPLECTOMENES.

Quid obsecras me?

SCELEDRUS.

Inscitiæ
Meæ & stultitiæ ignoscas. nunc demum scio
Me fuisse excordem, cæcum, incogitabilem.
Nam Philocomasium eccam intus.

PERIPLECTOMENES.

Quid nunc, furcifer?
Vidistin' ambas?

SCELEDRUS.

Vidi.

PERIPLECTOMENES.

Herum exhibeas volo.

SCELEDRUS.

Meruisse equidem me maxumum fateor malum,
Et tuæ fecisse me hospitæ ajo injuriam:
Sed meam esse herilem concubinam censui,
Quoi me custodem herus addidit Miles meus.
Nam ex uno puteo similior numquam potest
Aqua aquæ sumi, quam hæc est, atque ista hospita.
Et me despexe ad te per impluvium tuum
Fateor.

Fateor.

PERIPLECTOMENES.

Quid ni fateare, ego quod viderim?

SCELEDRUS.

Sed Philocomasium me vidisse censui.

PERIPLECTOMENES.

Ratusne me istic hominem esse omnium minimi pretii,
Si ego me sciente, paterer vicino meo
Eam fieri apud me tam insignite injuriam?

SCELEDRUS.

Nunc demum a me insipienter factum esse arbitror,
Cum rem cognosco: at non malitiose tamen
Feci.

PERIPLECTOMENES.

Immo indigne. namque hominem servom suos
Domitos habere oportet oculos & manus,
Orationemque.

SCELEDRUS.

Egone? si post hunc diem
Muttivero, etiam quod egomet certo sciam;
Dato excruciatum me: egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoscas quæso.

PERIPLECTOMENES.

Vincam animum meum,
Ne malitiose factum id esse abs te arbitrer.
Ignoscam tibi istuc.

SCELEDRUS.

At dii tibi faciant bene.

PERIPLECTOMENES.

Næ tu hercle, si te dii amant, linguam comprimes
Posthac: etiam illud, quod scies, nesciveris:
Ne videris, quod videris.

SCELEDRUS.

Bene me mones.
Ita facere certum est. sed satíne oratus abis?
Numquid nunc aliud me vis?

PERIPLECTOMENES.

Ne me noveris.

SCELEDRUS.

Dedit hic mihi verba. quam benigne gratiam
Fecit, ne iratus esset! scio, quam rem gerat:
Ut Miles, cum extemplo a foro adveniat domum,
Domi comprehendat. una hic & Palæstrio
Me habent venalem: sensi, & jamdudum scio.
Numquam hercle ex ista nassa ego hodie escam petam.
Nam jam aliquo aufugiam, & me occultabo aliquot dies,
Dum hæ consilescunt turbæ, atque iræ leniunt.
Nam *jam* nunc satis & plus nimio merui mali.
Veruntamen de me quidquid est, ibo hinc domum.

PERIPLECTOMENES.

Illic hinc abscessit. sat ædepol certo scio,
Occisam sæpe sapere plus multo suem,
Cum manducatur. ne id, quod vidit, viderit!

Nam illius oculi, atque aures, atque opinio
Transfugére ad nos. usque adhuc actum est probe.
Nimium ſestivam mulier operam præbuit.
Redeo in senatum rursus. nam Palæstrio
Domi nunc apud me: Sceledrus nunc autem foras.
Frequens senatus poterit nunc haberier.
Ibo intro: ne, dum absum, illis sortito ſuam.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

PALÆSTRIO, PLEUSIDES, PERIPLECTOMENES.

PALÆSTRIO.

Cohibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.
Sinite me prius prospectare, ne uspiam insidiæ sient
Concilio, quod habere volumus. nam opus est nunc tuto loco,
Unde inimicus ne quis nostris spolia capiat consiliis,
Unde inimicus ne quis nostra spolia capiat auribus:
Nam bene consultum, inconsultum est, si inimicis sit usui:
Neque potest, quin, si id inimicis usui est, obsit mihi.
Nam bonum consilium surripitur sæpissume,
Si minus cum cura aut cate locus loquendi lectus est.
Quippe si resciverint inimici consilium tuum,
Tuopte tibi consilio occludunt linguam, & constringunt manus:
Atque eadem, quæ illis voluisti facere, faciunt tibi.
Sed speculabor, ne quis aut hinc a læva, aut a dextera
Nostro consilio venator assit cum auritis plagis.

Sterilis hinc prospectus usque ad ultimam plateam est probe.
Evocabo: Heus Periplectomenes & Pleusides, progredimini.

PERIPLECTOMENES.

Ecce nos tibi obedienteis.

PALÆSTRIO.

Facile est imperium in bonis.
Sed volo scire: eodem consilio, quod intus meditati sumus,
Si gerimus rem.

PERIPLECTOMENES.

Magis ad rem esse non potest utibile.

PALÆSTRIO.

Immo quid tibi, Pleusides?

PLEUSIDES.

Quodne vobis placeat, displiceat mihi?
Quis homo sit magis meus, quam tu es?

PERIPLECTOMENES.

Loquere lepide & commode.

PALÆSTRIO.

Pol ita decet hunc facere.

PLEUSIDES.

At hoc me facinus miserum macerat,
Meumque cor, corpusque cruciat.

PERIPLECTOMENES.

Quid id est, quod cruciat? cedo.

PLEUSIDES.

Me tibi istuc ætatis homini facinora puerilia
Objicere, neque te decora, neque tuis virtutibus,
Ea te expetere: te ex opibus summis mei honoris gratia,
Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te facere facinora,
Quæ istæc ætas fugere facta magis, quam sectari solet.
Eam pudet me tibi in senecta objicere sollicitudinem.

PERIPLECTOMENES.

Novo modo tu homo amas: siquidem te quidquam, quod faxis, pudet.
Nihil amas: umbra es amantum magis, quam amator, Pleusides.

PLEUSIDES.

Hanccine ætatem exercere me mei amoris gratia?

PERIPLECTOMENES.

Quid ais tu? itáne tibi ego videor oppido Acheronticus,
Tam capularis, tamne tibi diu videor vitam vivere?
Nam equidem haud sum annos natus præter quinquaginta & quatuor:
Clare oculis video, pernix sum manibus, sum pedes mobilis.

PALÆSTRIO.

Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio est senex.
Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

PLEUSIDES.

Pol id quidem experior ita esse, ut prædicas, Palæstrio,
Nam benignitas quidem hujus oppido ut adolescentuli est.

PERIPLECTOMENES.

Immo, hospes, magis cum periculum facies, magis nosces meam
Comitatem erga te amantem.

PLEUSIDES.

Quid opus nota noscere?

PERIPLECTOMENES.

Ut apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris.
Nam qui ipse haud amavit, ægre amantis ingenium inspicit.
Et ego amoris aliquantum habeo, humorisque meo etiam in corpore:
Neque dum exarui ex amœnis rebus & voluptariis.
Vel cavillator facetus, vel conviva commodus
Item ero: neque ego umquam oblocutor sum alteri in convivio.
Incommoditate abstinere me apud convivas commode
Commemini, & meæ orationis justam partem persequi:
Et meam partem itidem tacere, cum aliena est oratio.
Minime sputator, screator sum, itidem minime muccidus.
Post Ephesi sum natus; non in Apulis, non sum in Umbria.

PLEUSIDES.

O lepidum senicem, si, quas memorat, virtutes habet:
Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio!

PERIPLECTOMENES.

Plus dabo, quam prædicabo, ex me venustatis tibi.
Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque Leges crepo:
Neque ego umquam alienum scortum subigito in convivio.
Neque præripio pulpamentum, neque prævorto poculum,
Neque per vinum umquam ex me exoritur dissidium in convivio.
Si quis ibi est odiosus, abeo domum, sermonem segrego.
Venerem, amorem, amœnitatemque accubans exerceo.

PLEUSIDES.

Tui quidem ædepol omnis mores ad venustatem valent.
Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum istis moribus.

PALÆSTRIO.

At quidem illuc ætatis qui sit, non invenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico sit magis.

PERIPLECTOMENES.

Tute me ut fateare faciam, esse adolescentem moribus:
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens:
Opusne erit tibi advocato tristi, iracundo? ecce me.
Opusne leni? leniorem dices, quam mutum est mare.

Liquidiusculusque ero, quam ventus est Favonius.
Vel hilarissumum convivam hinc indidem expromam tibi,
Vel primarium parasitum, atque obsonatorem optumum:
Tum ad saltandum non cinædus malacus æque est atque ego.

PALÆSTRIO.

Quid ad illas artes optassis, si optio eveniat tibi?

PLEUSIDES.

Hujus pro meritis ut referri pariter possit gratia:
Tibique, quibus nunc me esse experior summæ sollicitudini.
At tibi tanto sumtui esse mihi molestum est.

PERIPLECTOMENES.

Morus es.
Nam in mala uxore atque inimico si quid sumas, sumtus est:
In bono hospite atque amico, quæstus est, quod sumitur:
Et quod in divinis rebus sumas, sapienti lucro est.
Deûm virtute, ut transeuntem hospitio accipiam, apud me est comitas.
Es, bibe, animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine.
Liberæ sunt ædes: liber sum autem ego: me uti volo libere.
Nam mihi, deûm virtute dicam, propter divitias meas
Licuit uxorem dotatam genere summo ducere:

Sed nolo mihi oblatratricem in ædis intromittere.

PLEUSIDES.

Cur non vis? nam procreare liberos lepidum est onus.

PERIPLECTOMENES.

Hercle vero, liberum esse, id multo est lepidius.

PALÆSTRIO.

Tute homo & alteri sapienter potis es consulere, & tibi.

PERIPLECTOMENES.

Nam bona uxor, si ea deducta est usquam gentium,
Ubi eam possim invenire? verum egone eam ducam domum?
Quæ mihi numquam hoc dicat: Eme, mi vir, lanam, unde tibi pallium
Malacum & calidum conficiatur, tunicæque hibernæ bonæ,
Ne algeas hac hieme, hoc numquam verbum ex uxore audias.
Verum priusquam galli cantent, quæ me somno suscitet,
Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem juverit:
Da qui farciat, da qui condiat: da quod dem Quinquatribus
Præcantatrici, conjectrici, hariolæ atque aruspicæ:
Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit!
Tum piatricem clementer, non potest, quin munerem.
Jampridem, quia nihil abstulerit, succenset ceraria.

Tum obstetrix expostulavit mecum, parum missum sibi.
Quid? nutrici non missurus quidquam, quæ vernas alit?
Hæc atque hujus similia alia damna multa mulierum,
Me uxore prohibent, mihi quæ hujus similes sermones serat.

PALÆSTRIO.

Dii tibi propitii sunt hercle: nam si istam semel amiseris
Libertatem, haud facile te in eumdem rursus restitues locum.

PLEUSIDES.

At illa laus est, magno in genere & in divitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monumentum & sibi.

PERIPLECTOMENES.

Quando habeo multos cognatos, quid opus sit mihi liberis?
Nunc bene vivo, & fortunate, atque ut volo, atque animo ut lubet:
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant; visunt, quid agam, ecquid velim.
Priusquam lucet, assunt: rogitant, noctu ut somnum ceperim.
Eos pro liberis habeo, quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant inde partem mihi majorem, quam sibi:

Abducunt ad exta: me ad se ad prandium, ad cœnam vocant.
Ille miserrimum se retur, minimum qui misit mihi.
Illi inter se certant donis. ego hæc mecum mussito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

PALÆSTRIO.

Nimis bona ratione, nimisque aperta tu multum vides.
Et tibi sunt gemini, & trigemini, si te bene habes, filii.

PERIPLECTOMENES.

Pol, si habuissem, satis cepissem miseriarum liberis.
Censerem emori. cecidissetne ebrius, aut de equo uspiam?
Metuerem, ne ibi defregisset crura aut cervices sibi.
Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, aut broncum filium.

PALÆSTRIO.

Huic homini dignum est divitias esse, & diu vitam dari,
Qui & rem servat, & qui bene habet, suisque amicis est volup.

PLEUSIDES.

O lepidum caput! ita me dii deæque ament, æquom fuit
Deos paravisse, uno exemplo ne omnes vitam viverent:
Sicuti merci pretium statui, pro virtute ut veneat:
Quæ improba est, pro mercis vitio dominum pretio pauperet.
Itidem divos dispertisse vitam humanam æquom fuit.

Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui improbi essent & scelesti, iis adimerent animam cito.
Si hoc paravissent, homines essent minus multi mali,
Et minus audacter scelesta facerent facta: & postea
Qui probi homines essent, esset his annona vilior.

PERIPLECTOMENES.

Qui deorum consilia culpet, stultus inscitusque sit,
Quique eos vituperet. nunc jam istis rebus desisti decet.
Nunc volo obsonare, ut, hospes, tua te ex virtute, & mea
Meæ domi accipiam benigne, lepide, & lepidis victibus.

PLEUSIDES.

Nihil me pœnitet jam, quanto sumtui fuerim tibi.
Nam hospes nullus tam in amici hospitium devorti potest,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus siet.
Verum ubi dies decem continuos immorabitur,
Tametsi dominus non invitus patitur, servi murmurant.

PERIPLECTOMENES.

Servienteis servitute ego servos introduxi mihi,
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius:
Si illis ægre est, mihi quod volupe est, meo remigio rem gero.
Tamen id quod odio est, faciundum est cum malo atque ingratiis.

Nunc, quod occœpi, obsonatum pergam.

PLEUSIDES.

Si certum est tibi,
Commodulum obsona, ne magno sumtu: mihi quidvis sat est.

PERIPLECTOMENES.

Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoves.
Nam proletario sermone nunc quidem, hospes, utere.
Nam hi solent, quando accubuere, ubi cœna apposita est, dicere;
Quid opus fuit hoc, *hoſpes*, sumtu tanto nostra gratia?
Insanivisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat decem.
Quod eorum caussa obsonatum est, culpant; & comedunt tamen.

PALÆSTRIO.

Fit pol illud ad illud exemplum. ut docte & perspecte sapit!

PERIPLECTOMENES.

Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam appositum est ampliter;
Jube illud demi: tolle hanc patinam: remove pernam: nihil moror.
Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus:

Remove, abi, aufer. neminem eorum hæc asseverare audias:
Sed procellunt se, & procumbunt dimidiati, dum appetunt.

PALÆSTRIO.

Bonus bene ut malos descripsit mores!

PERIPLECTOMENES.

Haud centesimam
Partem dixi, atque, otium rei si sit, possim expromere.

PALÆSTRIO.

Igitur id quod agitur hic, primum prævorti decet.
Nunc huc animum advortite ambo. mihi opus est opera tua,
Periplectomene: nam ego inveni lepidam sycophantiam,
Quî admutiletur Miles usque cæsariatus: atque uti
Huic amanti ac Philocomasio hanc efficiamus copiam,
Ut hic eam abducat, abeatque.

PERIPLECTOMENES.

Dari istanc rationem volo.

PALÆSTRIO.

At ego mihi annulum dari istum tuum volo.

PERIPLECTOMENES.

Quam ad rem usui est?

PALÆSTRIO.

Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.

PERIPLECTOMENES.

Utere, accipe.

PALÆSTRIO.

Accipe a me rursum rationem doli,
Quam institui.

PLEUSIDES.

Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.

PALÆSTRIO.

Herus meus ita magnus mœchus mulierum est, ut neminem
Fuisse adæque, neque futurum credam.

PERIPLECTOMENES.

Credo ego istuc idem.

PALÆSTRIO.

Itaque Alexandri præstare prædicat fofmam suam:
Itaque omnis se ultro sectari in Epheso memorat mulieres.

PERIPLECTOMENES.

Ædepol quin te de isto multi cupiunt non mentirier:
Sed ego ita esse, ut dicis, teneo pulchre. proin, Palæstrio,
Quam potes, tam verba confer maxume ad compendium.

PALÆSTRIO.

Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,
Cui facetiarum cor corpusque sit plenum & doli?

PERIPLECTOMENES.

Ingenuámne, an libertinam?

PALÆSTRIO.

Æque istuc facio, dummodò
Eam des, quæ sit quæstuosa, quæ alat corpus corpore:
Cuique sapiat pectus: nam cor non potest, quod nulla habet.

PERIPLECTOMENES.

Lautam vis, an quæ nondum sit lauta?

PALÆSTRIO.

Siccam, succidam,
Quam lepidissumam potes, quamque adolescentem maxume.

PERIPLECTOMENES.

Habeo eccillam meam clientam, meretricem adolescentulam.
Sed quid ea usus est?

PALÆSTRIO.

Ut ad te eam jam deducas domum,
Utique eam huc ornatam adducas matronarum modo:
Capite comto, crines vittasque habeat, assimuletque se
Tuam esse uxorem. ita præcipiendum est.

PLEUSIDES.

Erro, quam insistas viam.

PALÆSTRIO.

At scietis. sed ecqua ancilla est illi?

PERIPLECTOMENES.

Est primaria.

PALÆSTRIO.

Ea quoque opus est: ita præcipito mulieri, atque ancillulæ,
Ut simulet se tuam esse uxorem, & deperire hunc Militem.
Quasique hunc annulum faveæ suæ ancillæ dederit: ea porro mihi,
Militi ut darem: quasique ego rei sim interpres.

PERIPLECTOMENES.

Audio:
Ne me surdum verbera.

PALÆSTRIO.

Tu si audis, ego recte meis
Dabo: a tua mihi uxore dicam delatum & datum,
Ut sese ad eum conciliarem. ille ejusmodi est; cupiet miser.
Qui, nisi adulterio, studiosus rei nullæ aliæ est, improbus.

PERIPLECTOMENES.

Non potuit reperire, si ipsi Soli quærendas dares,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. age: habe animum bonum.

PALÆSTRIO.

Ergo accurato & properato opus est. nunc tu ausculta, Pleusides.

PLEUSIDES.

Tibi sum obediens.

PALÆSTRIO.

Hoc facito: Miles domum ubi advenerit,
Memineris, ne Philocomasium nomines.

PLEUSIDES.

Quam nominem?

PALÆSTRIO.

Glyceram.

PLEUSIDES.

Nempe eamdem, quæ dudum constituta est.

PALÆSTRIO.

Pax! abi.

PLEUSIDES.

Meminero. sed quid meminisse id refert? ego te tamen.

PALÆSTRIO.

Ego enim dicam tum, quando usus poscet: interea tace.
Ut nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.

PLEUSIDES.

Ego eo intro igitur.

PALÆSTRIO.

Et præcepta sobriè ut cures, face.

SCENA II.

PALÆSTRIO, LUCRIO.

PALÆSTRIO.

Quantas res turbo! quantas moveo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam Militi,
Si centuriati bene sunt manipulares mei.
Sed illum vocabo. heus Sceledre: nisi negotium,
Progredere ante ædis: te vocat Palæstrio.

LUCRIO.

Non opera est Sceledro.

PALÆSTRIO.

Quid jam?

LUCRIO.

Sorbet dormiens.

PALÆSTRIO.

Quid sorbet?

LUCRIO.

Illud stertit volui dicere.
Sed quia consimile est, quod stertas, quasi sorbeas.

PALÆSTRIO.

Eho an dormit Sceledrus intus?

LUCRIO.

Non naso quidem:
Nam eo magnum clamat. tetigit calicem clanculum,

Demisit nardini unam amphoram cellarius.

PALÆSTRIO.

Eho tu sceleste, qui illi suppromus es, eho!

LUCRIO.

Quid vis?

PALÆSTRIO.

Quî libitum est illi condormiscere?

LUCRIO.

Oculis opinor.

PALÆSTRIO.

Non te istuc rogito, scelus.
Procede huc: periisti jam, nisi verum scio.
Promsisti tu illi vinum?

LUCRIO.

Non promsi.

PALÆSTRIO.

Negas?

LUCRIO.

Nego hercle vero: nam ille me vetuit dicere.
Neque equidem heminas octo expromsi in urceum,
Neque ille hic calidum exbibit in prandium.

PALÆSTRIO.

Neque tu bibisti?

LUCRIO.

Dii me perdant, si bibi,
Si bibere potui.

PALÆSTRIO.

Quî jam?

LUCRIO.

Quia enim obsorbui,
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

PALÆSTRIO.

Alii ebrii sunt, alii poscam potitant.
Bono suppromo & promo cellam creditam!

LUCRIO.

Tu hercle idem faceres, si tibi esset credita:
Quoniam æmulari non licet, nunc invides.

PALÆSTRIO.

Eho an numquam promsit antehac? responde, scelus.
Atque ut tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis; cocio, excruciabere.

LUCRIO.

Ita vero, ut tu ipse me dixisse delices;
Postea sagina ego ejiciar cellaria,
Ut tibi qui promat, alium suppromum pares.

PALÆSTRIO.

Non ædepol faciam. age loquere audacter mihi.

LUCRIO.

Numquam ædepol vidi promere. verum hoc erat:
Mihi imperabat, ego promebam postea.

PALÆSTRIO.

Hui! illecebrose! capite sistebas cadum?

LUCRIO.

Non hercle tam istoc valide casabant cadi.
Sed in cella est paullum nimis loculi lubrici,
Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados.
Ea sæpe decies complebatur die.
Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, casabant cadi.

PALÆSTRIO.

Abi, abi intro jam. vos in cella vinaria
Bacchanal facitis. jam hercle ego herum adducam a foro.

LUCRIO.

Perii, excruciabit me herus, domum si venerit,
Quom hæc facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.
Ne dixeritis obsecro huic vostram fidem.

PALÆSTRIO.

Quo tu te agis?

LUCRIO.

Missus sum alio: jam huc revenero.

PALÆSTRIO.

Quis misit?

LUCRIO.

Philocomasium.

PALÆSTRIO.

Abi, actutum redi.

LUCRIO.

Quæso tamen tu meam partem infortunii,
Si dividetur, me absente, accipito tamen.

PALÆSTRIO.

Modo intellexi, quam rem mulier gesserit:
Quia Sceledrus dormit, hunc subcustodem suum
Foris ablegavit, dum ab se huc transiret. placet.
Sed Periplectomenes, quam ei mandavi, mulierem
Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem adjuvant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie!
Lepide hoc succedit sub manus negotium.

SCENA III.

PERIPLECTOMENES. ACROTELEUTIUM, PALÆSTRIO, MILPHIDIPPA.

PERIPLECTOMENES.

REM omnem, Acroteleutium, tibi, tibique, mea Milphidippa,
Domi demonstravi ordine. hanc fabricam fallaciasque
Minus si tenetis, denuo volo percipiatis plane.
Satis si intellegitis, aliud est quod potius fabulemur.

ACROTELEUTIUM.

Stultitia atque insipientia insulsa atque maxuma hæc sit,

Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea in opificina nesciam aut mala esse aut fraudulenta.

PERIPLECTOMENES.

At melius est monerier.

ACROTELEUTIUM.

Meretricem commoneri,
Quam sane magni referat, mihi clam est! quin egò me frustro,
Postquam adbibére aures meæ tuam moram orationis;
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis esset deasciari.

PERIPLECTOMENES.

At nemo solus satis sapit. nam ego multos sæpe vidi
Regionem fugere consilii, prius quam repertam habuere.

ACROTELEUTIUM.

Si quid faciundum est mulieri male atque malitiose,
Ea sibi immortalis memoria est meminisse & sempiterna:
Sin bene quid aut fideliter faciundum est, eo deveniunt,
Obliviosæ extemplo uti fiant, meminisse nequeunt.

PERIPLECTOMENES.

Ergo istuc metuo, quo venit vobis faciundum utrumque:
Nam id proderit mihi, Militi male quod facietis ambæ.

ACROTELEUTIUM.

Dum ne inscientes quid bonum faciamus, ne formida.
Mala nulla meretrix est, ne pave, pejora ubi conveniunt.

PERIPLECTOMENES.

Ita vos decet. consequimini.

PALÆSTRIO.

Cesso ego illis obviam ire.
Venire salvom gaudeo. lepido hercle ornatu incedit.

PERIPLECTOMENES.

Bene opportuneque obviam es, Palæstrio, hem! tibi assunt,
Quas me jussisti adducere, & quo ornatu.

PALÆSTRIO.

Heus! noster esto.
Palæstrio Acroteleutium salutat.

ACROTELEUTIUM.

Quis hic amabo est,
Qui tam pro nota me nominat?

PERIPLECTOMENES.

Hic noster architectus est.

ACROTELEUTIUM.

Salve, architecte.

PALÆSTRIO.

Salva sis. sed dic mihi, ecquid hic te
Oneravit præceptis?

PERIPLECTOMENES.

Probe meditatam utramque duco.

PALÆSTRIO.

Audire cupio, quemadmodum. ne quid peccetis, paveo.

PERIPLECTOMENES.

At tua præcepta: de meo nihil his novom apposivi.

ACROTELEUTIUM.

Nempe ludificari Militem tuum herum vis?

PALÆSTRIO.

Elocuta es.

ACROTELEUTIUM.

Lepide & sapienter, commode & facete res parata est.

PALÆSTRIO.

Atque hujus uxorem esse te volo assimulare.

ACROTELEUTIUM.

Fiet.

PALÆSTRIO.

Quasi Militi animum adjeceris, simulare.

ACROTELEUTIUM.

Sic futurum est.

PALÆSTRIO.

Quasique hæc res per me interpretem, & tuam ancillam geratur.

ACROTELEUTIUM.

Bonus vates poteras esse: nam quæ sunt futura, dicis.

PALÆSTRIO.

Quasique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego Militi darem tuis verbis.

ACROTELEUTIUM.

Vera dicis.

PERIPLECTOMENES.

Quid istis nunc memoratis opus est, quæ commeminere?

ACROTELEUTIUM.

Meliu'st.
Nam, mi patrone, hoc cogitato: Ubi probus est architectus,
Bene lineatam si semel carinam collocavit,
Facile esse navem facere, ubi fundata & constituta est.
Nunc hæc carina satis probe fundata & bene statuta est.
Assunt fabri architectique, a me, a te, haud imperiti.
Si non nos materiarius remoratur, quod opu'st, qui det,
Novi indolem nostri ingenii; cito erit parata navis.

PALÆSTRIO.

Nempe tu novisti Militem meum herum?

ACROTELEUTIUM.

Rogare mirum est!
Populi odium quid ni noverim? magnidicum, cincinnatum,

Mœchum unguentatum.

PALÆSTRIO.

Num ille etiam te novit?

ACROTELEUTIUM.

Numquam vidit;
Quî noverit me, quis ego sim?

PALÆSTRIO.

Nimis lepide fabulare.
Eo potuerit lepidius pol fieri.

ACROTELEUTIUM.

Potíne ut hominem
Mihi des? quiescas cetera. ni lepide ludificata
Ero, culpam omnem in me imponito.

PALÆSTRIO.

Agite igitur, intro abite,
Insistite hoc negotium sapienter.

ACROTELEUTIUM.

Alia cura.

PALÆSTRIO.

Age, Periplectomene, has nunc jam duc intro, ego ad forum illum
Conveniam, atque illi hunc annulum dabo, atque prædicabo
A tua uxore mihi datum esse, eamque illum deperire.
Hanc ad nos, cum extemplo a foro veniemus, mittito *tu*,
Quasi clanculum ad me missa sit.

PERIPLECTOMENES.

Faciemus. alia cura.

PALÆSTRIO.

Vos modo curate. ego illum probe jam oneratum
huc accibo.

PERIPLECTOMENES.

Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc si efficiam plane,
Ut concubinam Militis meus hospes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat; si hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris?

ACROTELEUTIUM.

Datne ab se mulier operam?

PALÆSTRIO.

Lepidissume & comissume.

ACROTELEUTIUM.

Confido confuturum.
Ubi facta erit collatio nostrarum malitiarum,
Haud vereor, ne nos subdola perfidia pervincamur.

PERIPLECTOMENES.

Abeamus ergo intro, hæc uti meditemur cogitate:
Nequid, ubi Miles venerit, titubetur.

ACROTELEUTIUM.

Tu morare,
Ut accurate & commode, hoc quod agendum est,
exsequamur.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

VOlup est quod agas, si id procedit lepide & ex sententia.
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Ut latrones, quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui ejus regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.

PALÆSTRIO.

Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci: quæ tibi
Conditio nova & luculenta fertur per me interpretem!

PYRGOPOLINICES.

Immo omnis res posteriores pono, atque operam do tibi.
Loquere: aures meas profecto dedo in ditionem tuam.

PALÆSTRIO.

Circumspicito dum, ne quis nostro hìc auceps sermoni siet.
Nam hoc negotii clandestino ut agerem, mandatum'st mihi.

PYRGOPOLINICES.

Nemo adest.

PALÆSTRIO.

Hunc arrhabonem amoris primum a me accipe.

PYRGOPOLINICES.

Quid hic? unde est?

PALÆSTRIO.

A luculenta atque a festiva femina,

Quæ te amat, tuamque expetissit pulchram pulchritudinem.

Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla porro, ut deferrem, dedit.

PYRGOPOLINICES.

Quid? ean'ingenua, an festucâ facta e serva libera est?

PALÆSTRIO.

Vah! egone ut ad te ab libertina esse auderem internuntius,

Qui ingenuis satis respondere nequeas cupidis tui!

PYRGOPOLINICES.

Nupta ea est, an vidua?

PALÆSTRIO.

Et nupta & vidua.

PYRGOPOLINICES.

Quo pacto potis

Vidua & nupta esse eadem?

PALÆSTRIO.

Quia adolescens nupta est cum sene.

PYR-

PYRGOPOLINICES.

Euge!

PALÆSTRIO.

Lepida & liberali forma est.

PYRGOPOLINICES.

Cave mendacium.

PALÆSTRIO.

Ad tuam formam illa una digna est.

PYRGOPOLINICES.

Hercle pulchram prædicas.
Sed quis ea est?

PALÆSTRIO.

Senis hujus uxor Periplectomeni in proxumo;
Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit
senem.
Nunc te orare atque obsecrare jussit, ut tui copiam
Sibi potestatemque facias.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle equidem, si illa volt,

PALÆSTRIO.

Quæ cupit!

PYRGOPOLINICES.

Quid illa faciemus concubina, quæ domi est?

PALÆSTRIO.

Quin tu illam jube abs te abire, quo lubet: sicut soror
Ejus huc gemina venit Ephesum, & mater, arces-
suntque eam.

PYRGOPOLINICES.

Aín'tu, advenit Ephesum mater ejus?

PALÆSTRIO.

Ajunt, qui sciunt.

PYRGOPOLINICES.

Hercle occasionem lepidam, ut mulierem excludam foras.

PALÆSTRIO.

Immo vín'tu lepide facere?

PYRGOPOLINICES.

Loquere: & consilium cedo.

PALÆSTRIO.

Vín' tu illam actutum amovere, a te ut abeat per gratiam?

PYRGOPOLINICES.

Cupio.

PALÆSTRIO.

Tum te hoc facere oportet: tibi divitiarum affatim est.
Jube sibi aurum atque ornamenta, quæ illi instruxisti mulieri,
Dono habere, auferreque abs te quo lubeat sibi.

PYRGOPOLINICES.

Placet, uti dicis: sed ne istanc amittam, & hæc mutet fidem,
Vide modo.

PALÆSTRIO.

Vah delicatus, quæ te tamquam oculos amet!

PYRGOPOLINICES.

Venus me amat.

PALÆSTRIO.

St! tace. aperiuntur fores: concede huc clanculum.
Hæc celox illius est, quæ hic egreditur internuntia.

PYRGOPOLINICES.

Quæ hæc celox?

PALÆSTRIO.

Ancillula illius est, quæ hic egreditur foras,
Quæ annulum istunc attulit, quem tibi dedi.

PYRGOPOLINICES.

Ædepol hæc quidem
Bellula est.

PALÆSTRIO.

Pithecium hæc est præ illa & spinturnicium.
Vidén'tu illam oculis venaturam facere, atque aucupium auribus?

SCENA II.

MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

MILPHIDIPPA.

JAmne est ante ædis circus, ubi sunt ludi faciendi mihi?
Dissimulabo, hos quasi non videam, neque esse hic, etiam dum sciam.

PYRGOPOLINICES.

Tace: subauscultemus, ecquid de me fiat mentio.

MILPHIDIPPA.

Num quis nam hìc prope adest, qui rem alienam potius curet quam suam?
Qui aucupet me, quid agam? qui de vesperi vivat suo? 5
Eos nunc homines metuo, mihi ne obsint, neve obstent uspiam,
Domo si ibit, ac dum huc transibit, quæ hujus cupiens corporis est,
Quæ amat hunc hominem nimium lepidum, & nimia pulchritudine
Militem Pyrgopolinicem.

PYRGOPOLINICES.

Satín' hæc quoque me deperit?

Meam laudat ſpeciem. ædepol hujus ſermones haud cinerem quæritant.

PALÆSTRIO.

Quo argumento?

PYRGOPOLINICES.

Quia enim loquitur laute & minime ſordide:
Tum autem illa ipſa eſt nimium lepida, nimiſque nitida ſemina.
Hercle vero jam allubeſcit primulum, Palæſtrio.

PALÆSTRIO.

Priúſne, quam illam oculis tuis?

PYRGOPOLINICES.

Video id, quod credo tibi.
Quid illa autem abſens, cum hæc locuta ſubigit me ut amem?

PALÆSTRIO.

Hercle hanc quidem
Nihil tu amaſſis. mihi hæc deſponſa eſt: tibi ſi illa hodie nupſerit,
Ego hanc continuo uxorem ducam.

PYRGOPOLINICES.

Quid ergo hanc dubitas colloqui?

PALÆSTRIO.

Sequere hac me ergo.

PYRGOPOLINICES.

Pediſſequus tibi ſum.

MILPHIDIPPA.

Utinam, cujus caussa
Foras sum egressa, conveniendi mihi potestas eveniat!

PALÆSTRIO.

Erit; & tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida:
Homo quidam est, qui scit, quod quæris, ubi sit.

MILPHIDIPPA.

Quem ego hic audivi?

PALÆSTRIO.

Socium tuorum consiliorum, & participem consiliarium.

MILPHIDIPPA.

Tum pol ego, id quod celo, haud celo.

PALÆSTRIO.

Immo, etiamsi non celas.

MILPHIDIPPA.

Quo argumento?

PALÆSTRIO.

Infidos celas: ego sum tibi firma fide.

MILPHIDIPPA.

Cedo signum, si harunc Baccharum es.

PALÆSTRIO.

Amat mulier quædam quemdam.

MILPHIDIPPA.

Pol istuc quidem multæ.

PALÆSTRIO.

At non multæ de digito donum mittunt.

MILPHIDIPPA.

Enim cognovi nunc. fecisti modo mihi ex proclivo palam rem.
Sed hìc numquis adest?

PALÆSTRIO.

Vel adest, vel non.

MILPHIDIPPA.

Cedo te mihi *solæ solum*.

PALÆSTRIO.

Brevin' an longinquo sermone?

MILPHIDIPPA.

Tribus verbis.

PALÆSTRIO.

Jam ad te redeo.

PYRGOPOLINICES.

Quid? ego hic astabo tantisper cum hac forma, & factis sic frustra?

PALÆSTRIO.

Patere, atque asta. tibi ego hanc do operam.

PYRGOPOLINICES.

Properando excrucior.

PALÆSTRIO.

Pedetentim. tu hæc scis, tractari ita solere hasce hujusmodi merces.

PYRGOPOLINICES.

Age, age ut tibi maxume concinnum est.

PALÆSTRIO.

Nullum est hoc stolidius saxum.
Redeo ad te. quid me voluisti?

MILPHIDIPPA.

Quo pacto hoc dudum accepi,
Istuc fero ad te consilium.

PALÆSTRIO.

Quasi hunc depereat.

MILPHIDIPPA.

Teneo istuc.

PALÆSTRIO.

Collaudato formam & faciem, & virtutes commemorato.

MILPHIDIPPA.

Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi ut dudum demonstravi.

PALÆSTRIO.

Tu cetera cura & contempla, & de meis venato verbis.

PYRGOPOLINICES.

Aliquam mihi partem hodie operæ des denique: jam tandem ades illico.

PALÆSTRIO.

Assum: impera, si quid vis.

PYRGOPOLINICES.

Quid illæc narrat tibi?

PALÆSTRIO.

Lamentari

Ait illam miseram, cruciari, & lacrumantem se afflictare,
Quia tis egeat, quia te careat. ob eam rem huc ad te missa'st.

PYRGOPOLINICES.

Jube adire.

PALÆSTRIO.

At scín'quid tu facias? face te fastidii plenum,
Quasi non lubeat: me inclamato, quia sic te volgo volgem.

PYRGOPOLINICES.

Memini, & præceptis parebo.

PALÆSTRIO.

Voco ergo hanc, quæ te quærit?

PYRGOPOLINICES.

Adeat, si quid volt.

PALÆSTRIO.

Si quid vis, adi, mulier.

MILPHIDIPPA.

Pulcher, salve.

PYRGOPOLINICES.

Meum cognomentum quis commemoravit? dii tibi dent quæ optes.

MILPHIDIPPA.

Tecum ætatem exigere ut liceat.

PYRGOPOLINICES.

Nimium optas.

MILPHIDIPPA.

Non me dico,
Sed heram meam, quæ te demoritur.

PYRGOPOLINICES.

Multæ aliæ idem istuc cupiunt,
Quibus non est copia.

MILPHIDIPPA.

Ecastor haud mirum, si te habeas carum,
Hominem tam pulchrum, & præclara virtute, & forma, & factis.
Ecquis dignior fuit, homo qui esset?

PALÆSTRIO.

Non hercle humanum est ergo:
Nam volturio plus humani credo est.

PYRGOPOLINICES.

Magnum me faciam
Nunc, quoniam illæc me collaudat.

PALÆSTRIO.

Vidén'ignavum, ut sese inferat!
Quin tu huic responde? hæc illæc est ab illa quam dudum.

PYRGOPOLINICES.

Quânam ab illarum? nam ita me occursant multæ: meminisse haud possum.

MILPHIDIPPA.

Ab illa, quæ digitos despoliat suos, & tuos digitos decorat.

Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic, *qui* porro ..

PYRGOPOLINICES.

Quid nunc tibi vis, mulier? memora.

MILPHIDIPPA.

Ut, quæ te cupit, eam ne spernas.
Quæ per tuam nunc vitam vivit. sit, necne sit, spes in te uno est.

PYRGOPOLINICES.

Quid nunc volt?

MILPHIDIPPA.

Te compellare, & complecti, & contrectare.
Nam nisi tu illi ſers suppetias, jam illa animum despondebit.
Age, mi Achilles, fiat quod te oro: serva illam pulchram pulchre:
Exprome benignum ex tete ingenium, urbicape, occisor regum..

PYRGOPOLINICES.

Heu hercle odiosas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,
Meam ne sic volgo polliciteris operam?

PALÆSTRIO.

Audín' tu, mulier?
Dixi hoc tibi dudum, & nunc dico: nisi huic verri aſſertur merces,
Non hic suo seminio quamquam porculam impertiturus est.

MILPHIDIPPA.

Dabitur, quantum ipsus pretii poscet.

PALÆSTRIO.

Talentum Philippum huic opus auri est.
Minus ab nemine accipiet.

MILPHIDIPPA.

Heu ecastor nimis vile est tandem.

PYRGOPOLINICES.

Non mihi avaritia umquam innata est: satis est divitiarum.
Plus mihi auri mille est modiorum Philippei.

PALÆSTRIO.

Præter thesaurum.
Tum argenti montes, non massas habet. Ætna mons non æque altus.

MILPHIDIPPA.

Heu ecastor hominem perjurum!

PALÆSTRIO.

Ut ludo!

MILPHIDIPPA.

Quid ego? ut sublecto os!

PALÆSTRIO.

Scite.

MILPHIDIPPA.

Sed amabo, mitte me actutum.

PALÆSTRIO.

Quin tu huic respondes aliquid,

Aut facturum, aut non facturum? quid illam miseram animi excrucias,
Quæ numquam male de te merita est?

PYRGOPOLINICES.

At jube eampse exire huc ad nos.
Dic me omnia, quæ volt facturum.

MILPHIDIPPA.

Facis nunc, ut facere æquom;
Quod, quæ te volt, eadem tu vis.

PALÆSTRIO.

Non hìc insulsum habet ingenium!

MILPHIDIPPA.

Quomque me oratricem haud sprevisti, sivistique exorare ex te.
Quid est? ut ludo!

PALÆSTRIO.

Nequeo hercle quidem risu me admoderarier.
Ob eam caussam huc abs te avorti.

PYRGOPOLINICES.

Non ædepol tu scis mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo.

MILPHIDIPPA.

Scio, & istuc illi dicam.

PALÆSTRIO.

Contra auro alii hanc vendere potuit operam.

MILPHIDIPPA.

Istuc pol tibi credo.

PALÆSTRIO.

Meri bellatores gignuntur, quas hic prægnantes fecit.
Et pueri annos octingentos vivunt.

MILPHIDIPPA.

Væ tibi, nugator!

PYRGOPOLINICES.

Quin mille annorum perpetuo vivunt, ab sæculo ad sæclum.

PALÆSTRIO.

Eo minus dixi, ne hæc censeret me advorsum se mentiri.

MILPHIDIPPA.

Perii, quot hic ipse annos vivet, quojus filii tam diu vivunt?

PYRGOPOLINICES.

Postriduo natus sum ego, mulier, quam Juppiter ex Ope natus est.

PALÆSTRIO.

Si hic pridie natus foret, quam ille est, hic haberet regnum in cælo.

MILPHIDIPPA.

Jam jam sat, amabo, est. sinite abeam, si possum, viva a vobis.

PALÆSTRIO.

Quin ergo abis, quando responsum est.

MILPHIDIPPA.

Ibo, atque illam huc adducam

Quam propter opera est mihi. numquid vis?

PYRGOPOLINICES.

Ne magis sim pulcher, quam sum:
Ita me mea forma sollicitum habet.

PALÆSTRIO.

Quid hic nunc stas? quin abis?

MILPHIDIPPA.

Abeo.

PALÆSTRIO.

Atque adeo, audín'tu? dicito docte & cordate.

MILPHIDIPPA.

Ut cor ei saliat.

PALÆSTRIO.

Philocomasio dic, si est hìc, domum ut transeat: hunc hìc esse.

MILPHIDIPPA.

Hìc cum mea hera est, clam nostrum hunc sermonem sublegerunt.

PALÆSTRIO.

Lepide factum est: jam ex sermone hoc gubernabunt doctius porro
Rem.

MILPHIDIPPA.

Me morare.

PALÆSTRIO.

Abeo; neque te moror, neque te tango, neque te. taceo.

PYRGOPOLINICES.

Jube maturate illam exire huc. jam isti rei prævortemur!

SCENA III.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

QUID mihi nunc es auctor, ut faciam, Palæstrio,
De concubina? nam nullo pacto potest
Prius hæc in ædis recipi, quam illam omiserim.

PALÆSTRIO.

Quid me consultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri possit clementissume.
Aurum atque vestem omnem muliebrem habeat sibi;
Quæ illi instruxisti, sumat, habeat, auferat.
Dicasque tempus maxumum esse, ut eat domum:
Sororem geminam adesse & matrem, dicito,
Quibus concomitata recte deveniat domum.

PYRGOPOLINICES.

Quî tu scis eas adesse?

PALÆSTRIO.

Quia oculis meis
Vidi hic sororem esse ejus.

PYRGOPOLINICES.

Convenítne eam?

PA-

PALÆSTRIO.

Convenit.

PYRGOPOLINICES.

Ecquid fortis visa est?

PALÆSTRIO.

Omnia

Vis obtinere.

PYRGOPOLINICES.

Ubi matrem esse ajebat soror?

PALÆSTRIO.

Cubare in navi lippam, atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas advexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hospitio divortitur.

PYRGOPOLINICES.

Quid is? ecquid fortis?

PALÆSTRIO.

Abi sis hinc: nam tu quidem
Ad equas fuisti scitus admissarius,
Qui consectare qua mares, qua feminas.

PYRGOPOLINICES.

Hoc age nunc.

PALÆSTRIO.

Istuc.

PYRGOPOLINICES.

Quod das consilium mihi?
Te cum illa verba facere de ista re volo;
Nam cum illa sane congruus sermo tibi.

PALÆSTRIO.

Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas?
Dicas uxorem tibi necessum esse ducere,
Cognatos persuadere, amicos cogere.

PYRGOPOLINICES.

Itáne tu censes?

PALÆSTRIO.

Quid ego ni ita censeam?

PYRGOPOLINICES.

Ibo igitur intro. tu hìc ante ædis interim
Speculare, ut, ubi illæc prodeat, me provoces.

PALÆSTRIO.

Tu modo istuc cura, quod agis.

PYRGOPOLINICES.

Curatum id quidem est.
Quin si voluntate nolet, vi extrudam foris.

PALÆSTRIO.

Istuc cave faxis: quin potius per gratiam
Bonam abeat abs te: atque illæc, quæ dixi, dato.
Aurum, ornamentaque, quæ illi instruxisti, ferat.

PYRGOPOLINICES.

Cupio hercle.

PALÆSTRIO.

Credo te facile impetrassere.
Sed abi intro. noli stare.

PYRGOPOLINICES.

Tibi sum obediens.

PALÆSTRIO.

Numquid videtur demutare, atque uti ego
Dixi esse vobis dudum hunc mœchum Militem?
Nunc ad me ut veniat, usu'st, Acroteleutium,
Ancillula ejus, & Pleusides. proh Juppiter,
Satìn'ut commoditas usquequaque me adjuvat!
Nam quos videre exoptabam me maxume,
Una exeunteis video hinc e proxumo.

SCENA IV.

ACROTELEUTIUM, MILPHIDIPPA, PALÆSTRIO, PLEUSIDES.

ACROTELEUTIUM.

SEquimini; simul circumspicite, ne quis adsit arbiter.

MILPHIDIPPA.

Neminem pol video, nisi hunc, quem volumus conventum.

PALÆSTRIO.

Et ego vos.

MILPHIDIPPA.

Quid agis, noster architecte?

PALÆSTRIO.

Egone architectus! vah!

MILPHIDIPPA.

Quid est?

PALÆSTRIO.

Qui enim non sum dignus præ te, ut figam palum in parietem.

ACROTELEUTIUM.

Eja vero.

PALÆSTRIO.

Nimis facete, nimisque facunde mala est:
Ut lepide deruncinavit Militem!

ACROTELEUTIUM.

At etiam parum.

PALÆSTRIO.

Bono animo es, negotium omne jam succedit sub manus.
Vos modo, porro, ut occœpistis, date operam adjutabilem.
Nam ipse Miles concubinam intro abiit oratum suam,
Ab se ut abeat cum sorore & matre Athenas.

ACROTELEUTIUM.

Eu! probe!

PALÆSTRIO.

Quin etiam aurum atque ornamenta, quæ ipse instruxit, mulieri
Omnia dat dono, se ut abeat: ita ego consilium ei dedi.

PLEUSIDES.

Facile istuc quidem est, si & illa volt, & ille autem cupit.

PALÆSTRIO.

Non tu scis, cum ex alto puteo sursum ad summum escenderis,
Maxumum periculum inde esse, a summo ne rursum cadas?
Nunc hæc res apud summum puteum geritur: si prosenserit
Miles, nihil hinc ferri poterit hujus. nunc quam maxume
Opus est dolis.

PLEUSIDES.

Domi esse ad eam rem video silvæ satis:
Mulieres tres, quartus tute es, quintus ego, sextus senex.

PALÆSTRIO.

Quot apud nos fallaciarum est excisum! certo scio
Oppidum quodvis videtur posse expugnari dolis.
Date modo operam,

ACROTELEUTIUM.

Id nos ad te, si quid velles, venimus,

PALÆSTRIO.

Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero provinciam.

ACROTELEUTIUM.

Impetrabis, Imperator, quod ego potero, quod voles.

PALÆSTRIO.

Militem lepide, & facete, & laute ludificarier

Volo.

ACROTELEUTIUM.

Voluptatem mecastor mihi imperas.

PALÆSTRIO.

Et scín'tu quemadmodum?

ACROTELEUTIUM.

Nempe ut assimulem me amore istius differri.

PALÆSTRIO.

Rem tenes.

ACROTELEUTIUM.

Quasique istius caussa amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens istius summe nuptiarum.

PALÆSTRIO.

Ordine is:
Nisi modo unum hoc: hasce esse ædis dicas dotalis tuas:
Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris divortium:
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.

ACROTELEUTIUM.

Bene mones.

PALÆSTRIO.

Sed ubi ille exierit intus, istic te procul
Ita volo assimulare, præ illius forma quasi spernas tuam,
Quasique ejus opulentitatem reverearis; & simul
Formam amœnitatis illius, faciem, pulchritudinem

Collaudato. satín' præceptum'st?

ACROTELEUTIUM.

Teneo. satín'est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?

PALÆSTRIO.

Sat habeo. nunc tibi vicissim quæ imperabo.

PLEUSIDES.

Dicito.

PALÆSTRIO.

Quam extemplo hoc erit factum, ubi intro hæc abierit, tu illico
Facito ut venias huc ornatus ornatu nauclerico,
Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalassicu'st)
Id connexum in humero lævo, exaffilato brachio,
Præcinctus aliquî, assimulato quasi gubernator sies.
Atque apud hunc senem omnia hæc sunt: nam is piscatores habet.

PLEUSIDES.

Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?

PALÆSTRIO.

Huc venito, & matris verbis Philocomasium arcessito,
Ut, si itura jam est Athenas, eat tecum ad portum cito:

Atque ut jubeat ferri in navim, si quid imponi velit.
Nisi eat, te soluturum esse navim: ventum operam dare.

PLEUSIDES.

Satis placet pictura, perge.

PALÆSTRIO.

Ille extemplo illam hortabitur
Ut eat, ut properet, ne moræ sit matri.

PLEUSIDES.

Multimodis sapis.

PALÆSTRIO.

Ego illi dicam, ut me adjutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille jubebit me ire cum illa ad portum. ego adeo, ut tu scias,
Prorsum Athenas protinus abibo tecum.

PLEUSIDES.

Atque ubi illo veneris,
Triduum *unum* servire numquam te, quin liber sis, sinam.

PALÆSTRIO.

Abi cito, atque orna te.

PLEUSIDES.

Numquid aliud?

PALÆSTRIO.

Hæc ut memineris.

PLEUSIDES.

Abeo.

PALÆSTRIO.

Et vos abite hinc intro actutum; nam illum hinc sat scio
Jam exiturum esse intus.

ACROTELEUTIUM.

Celebre apud nos imperium tuum est.

PALÆSTRIO.

Agite, abscedite ergo. ecce autem commodo aperitur foris:
Hilarus exit; impetravit. inhiat, quod nusquam est, miser.

SCENA V.

PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

PYRGOPOLINICES.

QUOD volui, ut volo, impetravi per amicitiam & gratiam
A Philocomasio.

PALÆSTRIO.

Quidnam tam intus fuisse te dicam diu?

PYRGOPOLINICES.

Numquam ego me tam sensi amari, quam nunc, ab illa muliere.

PALÆSTRIO.

Quid jam?

PYRGOPOLINICES.

Ut multa verba fecit! ut lenta materies fuit!
Verum postremo impetravi, ut volui; donavique ei,
Quæ voluit, quæ postulavit. te quoque ei dono dedi.

PALÆSTRIO.

Etiam me? quomodo ego vivam sine te?

PYRGOPOLINICES.

Age, es animo bono,
Idem ego te liberabo. nam si posset ullo modo
Impetrari, ut abiret, ne te abduceret, operam dedi:
Verum oppressit.

PALÆSTRIO.

Deos sperabo, teque postremo. tamen
Etsi istuc mihi acerbum 'st, quia hero te carendum est optumo,
Saltem id volupe est, cum ex virtute formæ evenit tibi
Mea opera super hanc vicinam, quam ego nunc concilio tibi.

PYRGOPOLINICES.

Quid opu'st verbis? libertatem tibi ego & divitias dabo,
Si impetras.

PALÆSTRIO.

Reddam impetratum.

PYRGOPOLINICES.

At gestio.

PALÆSTRIO.

At modice decet;
Moderare animo: ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur foras.

SCENA VI.

MILPHIDIPPA, ACROTELEUTIUM, PYRGOPOLINICES, PALÆSTRIO.

MILPHIDIPPA.

HERA, eccum præsto Militem,

ACROTELEUTIUM.

Ubi est?

MILPHIDIPPA.

Ad lævam videto.
Aspicito limis oculis, ne ille nos se videre sentiat.

ACROTELEUTIUM.

Video. ædepol nunc nos tempus est malas pejores fieri.

MILPHIDIPPA.

Tuum est principium.

ACROTELEUTIUM.

Obsecro, tute ipsum convenisti?
Ne parce voci, ut audiat.

MILPHIDIPPA.

Cum ipso pol sum secuta

Placide ipsa dum libitum est mihi, otiose, meo arbitratu, ut volui.

PYRGOPOLINICES.

Audín'quæ loquitur?

PALÆSTRIO.

Audio. quam læta est, quia adit ad te!

ACROTELEUTIUM.

O fortunata mulier!

PYRGOPOLINICES.

Ut amari videor!

PALÆSTRIO.

Dignus es.

ACROTELEUTIUM.

Permirum ecastor prædicas, te adîsse atque exorâsse.
Per epistolam, aut per nuntium, quasi regem, adiri eum ajunt.

MILPHIDIPPA.

Namque ædepol vix fuit copia adeundi atque impetrandi.

PALÆSTRIO.

Ut tu inclytus apud mulieres!

PYRGOPOLINICES.

Patiar, quando ita Venus volt.

ACROTELEUTIUM.

Veneri pol habeo gratiam. eamdemque & oro & quæso;
Ut ejus mihi sit copia, quem amo, quemque expetesso;

Benignusque erga me ut siet; quod cupiam, ne gravetur.

MILPHIDIPPA.

Spero ita futurum, quamquam illum multæ sibi expetessunt:
Ille illas spernit segregatque ab se omnes, extra te unam.

ACROTELEUTIUM.

Ergo iste metus me macerat, quod ille fastidiosus est,
Ne oculi ejus sententiam mutent, ubi viderit me,
Atque ejus elegantia meam extemplo speciem spernat.

MILPHIDIPPA.

Non faciet, bonum animum habe.

PYRGOPOLINICES.

Ut ipsa se contemnit!

ACROTELEUTIUM.

Metuo, ne prædicatio tua nunc meam formam exsuperet.

MILPHIDIPPA.

Istuc curavi, ut opinione illius pulchrior sis.

ACROTELEUTIUM.

Si pol me nolet ducere uxorem, genua amplectar,
Atque obsecrabo: alio modo si non quibo impetrare,
Consciscam letum. vivere sine illo scio me non posse.

PYRGOPOLINICES.

Prohibendam mortem video mulieri. adibón'?

PALÆSTRIO.

Minime.

Nam tu te vilem feceris, si te ultro largiere.
Sine ultro veniat, quæritet, desideret, exspectet.
Summovere istam vis gloriam, quam habes? cave sis, faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
Tibi & Phaoni Lesbio, tam misere ut amarentur.

ACROTELEUTIUM.

Eo intro. abi tu: illum evocato foras, mea Milphidippa.

MILPHIDIPPA.

Immo opperiamur, dum exeat aliquis.

ACROTELEUTIUM.

Durare nequeo,
Quin eam intro.

MILPHIDIPPA.

Occlusæ sunt fores.

ACROTELEUTIUM.

Effringam.

MILPHIDIPPA.

Sana non es.

ACROTELEUTIUM.

Si amavit umquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.

PALÆSTRIO.

Ut, quæso, amore perdita est hæc misera!

PYRGOPOLINICES.

Mutuum fit.

PALÆSTRIO.

Tace, ne audiat.

MILPHIDIPPA.

Quid astitisti obstupida? cur non pultas?

ACROTELEUTIUM.

Quia non est intus, quem ego volo.

PALÆSTRIO.

Quî scis?

ACROTELEUTIUM.

Scio ædepol, scio.

Nam odore nasum sentiat, si intus siet.

PYRGOPOLINICES.

Ariolatur.

Quia me amat, propterea Venus fecit eam, ut divinaret.

ACROTELEUTIUM.

Nescio, ubi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.

PYRGOPOLINICES.

Naso pol jam hæc quidem videt plus, quam oculis.

PALÆSTRIO.

Cæca amore est.

ACROTELEUTIUM.

Tene me obsecro.

MILPHIDIPPA.

Cur?

ACROTELEUTIUM.

Ne cadam.

Milphidippa.

Quid ita?

Acroteleutium.

Quia astare
Nequeo, ita animus per oculos meos deſit.

Milphidippa.

Militem pol
Tu aspexisti!

Acroteleutium.

Ita.

Milphidippa.

Non video. ubi est?

Acroteleutium.

Videres pol, si amares.

Milphidippa.

Non ædepol tu illum magis amas, quam egomet, si per te liceat.

Palæstrio.

Omnes profecto mulieres te amant, ut quæque aspexit.

Pyrgopolinices.

Nescio, tun' ex me hoc audieris, an non: nepos sum Veneris.

Acroteleutium.

Mea Milphidippa, adi, obsecro, & congredere.

Pyrgopolinices.

Ut me veretur!

PA-

PALÆSTRIO.

Illa ad nos pergit.

MILPHIDIPPA.

Vos volo.

PYRGOPOLINICES.

Et nos te.

MILPHIDIPPA.

Ut juſſiſti,
Heram meam eduxi foras.

PYRGOPOLINICES.

Video.

MILPHIDIPPA.

Jube ergo adire.

PYRGOPOLINICES.

Induxi animum, ne oderim, item ut alias, quando hoc orâſti.

MILPHIDIPPA.

Verbum hercle facere non potis, si acceſſerit prope ad te.
Dum te obtuetur, interim linguam oculi præciderunt.

PYRGOPOLINICES.

Levandum morbum mulieri video.

MILPHIDIPPA.

Vidén' ut tremit atque extimuit, poſtquam te aſpexit?

PYRGOPOLINICES.

Viri quoque armati idem iſtuc faciunt:

Ne tu mirere plus mulierem. sed quid volt med agere?

MILPHIDIPPA.

Ad sed eas: tecum vivere volt atque ætatem exigere.

PYRGOPOLINICES.

Egon' ad illam eam, quæ nupta sit? vir ejus est metuendus.

MILPHIDIPPA.

Quin tua caussa exegit virum a se.

PYRGOPOLINICES.

Quid? quî id facere potuit?

MILPHIDIPPA.

Quia ædes dotales hujus sunt.

PYRGOPOLINICES.

Itáne?

MILPHIDIPPA.

Ita pol.

PYRGOPOLINICES.

Jube eam domum ire.
Jam ego illîc ero.

MILPHIDIPPA.

Vide ne sis in exspectatione;
Ne illam animi excrucies.

PYRGOPOLINICES.

Non ero profecto. abite.

MILPHIDIPPA.

Abimus.

PYRGOPOLINICES.

Sed quid ego video?

PALÆSTRIO.

Quid vides?

PYRGOPOLINICES.

Nescio quis, eccum, incedit
Ornatu quidem thalassico.

PALÆSTRIO.

Jam nos volt hic profecto:
Nauclerus est hic quidem.

PYRGOPOLINICES.

Videlicet arcessit hanc hinc.

PALÆSTRIO.

Credo.

SCENA VII.

PLEUSIDES, PALÆSTRIO, PYRGOPOLINICES.

PLEUSIDES.

ALium alio pacto propter amorem ni sciam
Fecisse multa nequiter, verear magis
Me amoris caussa hoc ornatu incedere.
Verum cum multos multa admîsse acceperim
Inhonesta, propter amorem, atque aliena a bonis:
(Mitto jam, ut occidi Achilles civis passus est.)
Sed eccum Palæstrionem, stat cum milite:

Oratio alio mihi demutanda est mea.
Mulier profecto nata est ex ipsâ mora.
Nam quævis alia, quæ morâ est æque, mora
Minor ea videtur, quam quæ propter mulierem est.
Hoc adeo fieri credo consuetudine.
Nam ego hanc arcesso Philocomasium. sed fores
Pultabo. heus! ecquis hìc est?

PALÆSTRIO.

Adolescens, quid est?
Quid tu ais? quid pultas?

PLEUSIDES.

Philocomasium quærito,
A matre illius venio: si itura est, eat:
Omnes moratur: navim cupimus solvere.

PYRGOPOLINICES.

Jamdudum res parata est. heus! Palæſtrio,
Aurum, ornamenta, vestem, pretiosum omne ut ferat.
Duc adjutores tecum ad navim qui ferant.
Omnia composita sunt, quæ donavi, ut ferat.

PALÆSTRIO.

Eo.

PLEUSIDES.

Quæso hercle propera.

PYRGOPOLINICES.

Non morabitur.
Quid istuc, quæso? quid oculo factum est tuo?

PLEUSIDES.

Habeo equidem hercle oculum.

PYRGOPOLINICES.

At lævum dico.

PLEUSIDES.

Eloquar.

Maris caussa hercle istoc ego oculo utor minus.
Nam si abstinuissem amare, tamquam hoc uterer.
Sed nimis morantur me diu.

PYRGOPOLINICES.

Eccos, exeunt.

SCENA VIII.

PALÆSTRIO, PHILOCOMASIUM, PYRGOPOLINICES, PLEUSIDES.

PALÆSTRIO.

QUID modi flendo, quæso, hodie facies?

PHILOCOMASIUM.

Quid ego ni fleam?
Ubi pulcherrume egi ætatem, inde abeo.

PALÆSTRIO.

Vidén' hominem tibi,
cui a matre & sorore venit?

PHILOCOMASIUM.

Video.

PYRGOPOLINICES.

Audiſtin', Palæſtrio?

PALÆSTRIO.

Quid vis?

PYRGOPOLINICES.

Quin tu intus jubes efferri omnia, quæ iſti dedi?

PLEUSIDES.

Philocomaſium, ſalve.

PHILOCOMASIUM.

Et tu ſalve.

PLEUSIDES.

Materque & ſoror

Tibi ſalutem me juſſerunt dicere.

PHILOCOMASIUM.

Salvæ ſient.

PLEUSIDES.

Orant te, ut eas, ventus operam dum dat, ut velum explicent.

Nam matri oculi ſi valerent, mecum veniſſet ſimul.

PHILOCOMASIUM.

Ibo. quamquam invita facio omnia: pietas ſic cohibet.

PLEUSIDES.

Sapis.

PYRGOPOLINICES.

Si non mecum ætatem egiſſet, hodie ſtulta viveret.

PHILOCOMASIUM.

Iſtuc crucior, a viro me tali abalienarier.

Nam tu quamvis potis es facere uti fluat facetiis:
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior:
Eam nobilitatem amittendam video.

PYRGOPOLINICES.

Nimium hæc flet.

PHILOCOMASIUM.

Nequeo,
Cum te video.

PALÆSTRIO.

Habe bonum animum. scio ego, & quid doleat mihi.
Nam nihil moror, si libenter, Philocomasium, hic eras.
Forma hujus, mores, virtus, animum attinuere hic tuum.
Quin ego servos, quando aspicio hunc, fleo, quia dijungimur.

PHILOCOMASIUM.

Obsecro licet complecti, priusquam proficisco?

PYRGOPOLINICES.

Licet.

PHILOCOMASIUM.

O mei oculi, o mi anime!

PALÆSTRIO.

Obsecro, tene mulierem:
Ne affligatur.

PYRGOPOLINICES.

Quid istuc?

PALÆSTRIO.

Postquam abs te abit, animo male

Factum est huic repente miseræ.

PYRGOPOLINICES.

Accurrite intro, atque afferte aquam.

PALÆSTRIO.

Nihil aquam moror.

PYRGOPOLINICES.

Cur?

PALÆSTRIO.

Malo *merum*, ne *ipse* interveneris,
Quæso, dum resipiscit.

PYRGOPOLINICES.

Capita inter se nimis nexa hice habent.
Non placet: labra labellis ferruminant.

PLEUSIDES.

Acre malum!
Tentabam, spiraret an non.

PYRGOPOLINICES.

Aurem admotam oportuit.

PLEUSIDES.

Sin'magis vis, ambos mittam.

PYRGOPOLINICES.

Nolo: retineat.

PALÆSTRIO.

Fleo miser.

PYRGOPOLINICES.

Exite, atque efferte huc intus omnia, isti quæ dedi.

PALÆSTRIO.

Etiam nunc saluto te, Familiaris, priusquam eo.
Conservi conservæque omnes, bene valete & vivite.
Bene, quæso, inter vos dicatis & mihi absenti tamen.

PYRGOPOLINICES.

Age, Palæstrio, bono animo es.

PALÆSTRIO.

Eheu! nequeo, quin fleam,
Quom abs te abeam.

PYRGOPOLINICES.

Fer æquo animo.

PALÆSTRIO.

Scio ego, quid doleat mihi.

PHILOCOMASIUM.

Sed quid hoc? quæ res? quid video? lux, salve.

PLEUSIDES.

Jam resipîsti?

PHILOCOMASIUM.

Obsecro, quem amplexa sum
Hominem? perii! sumne ego apud me?

PLEUSIDES.

Ne time, voluptas mea.

PYRGOPOLINICES.

Quid istuc est negotii?

PALÆSTRIO.

Animus hanc modo hic reliquerat.
Metuoque & timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.

PYRGOPOLINICES.

Quid id est?

PALÆSTRIO.

Nos secundum ferre nunc per urbem hæc omnia,
Ne quis tibi hoc vitio vortat.

PYRGOPOLINICES.

Mea, non illorum dedi.
Parvi ego illos facio: agite; ite cum diis benevolentibus.

PALÆSTRIO.

Tua ego hoc caussa dico.

PYRGOPOLINICES.

Credo.

PALÆSTRIO.

Jam vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALÆSTRIO.

Ite cito: jam ego assequar vos: cum hero pauca *etiam* loquar.
Quamquam alios fideliores semper habuisti tibi,
Quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium:
Et, si ita sententia esset, tibi servire mavelim
Multo, quam alii libertus esse.

PYRGOPOLINICES.

Habe bonum animum.

PALÆSTRIO.

Hau mihi!
Cum venit mihi in mentem, ut mores mutandi sient;
Muliebres mores discendi, obliviscendi stratiotici.

PYRGOPOLINICES.

Fac sis frugi.

PALÆSTRIO.

Jam non possum, amisi omnem lubidinem.

PYRGOPOLINICES.

I, sequere illos, ne morére.

PALÆSTRIO.

Bene vale.

PYRGOPOLINICES.

Et tu bene vale.

PALÆSTRIO.

Quæso, ut memineris, si forte liber fieri occœperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deseras.

PYRGOPOLINICES.

Non est meum.

PALÆSTRIO.

Cogitato idemtidem, tibi quam fidelis fuerim.
Si id facies, tum demum scibis, tibi qui bonus sit, qui malus.

PYRGOPOLINICES.

Scio & perspexi sæpe: verum cum antehac, tum hodie maxume.

PALÆSTRIO.

Scies: immò hodie verum factum faxo post dices magis.

PYRGOPOLINICES.

Vix reprimor, quin te manere jubeam.

PALÆSTRIO.

Cave istuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te.
Dicant servorum præter me esse fidelem neminem.
Nam si honeste censeam te facere posse, suadeam:
Verum non potest: cave faxis.

PYRGOPOLINICES.

Abi, jam patiar quidquid est.

PALÆSTRIO.

Bene vale igitur.

PYRGOPOLINICES.

Ire melius est strenue.

PALÆSTRIO.

Etiam nunc vale.

PYRGOPOLINICES.

Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servom pessumum:
Eum fidelem mihi esse invenio. cum egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amisi. ibo hinc intro nunc jam
Ad amores meos. & sensi: hinc sonitum fecerunt fores.

SCENA IX.

PUER, PYRGOPOLINICES.

PUER.

NE me moneatis: memini ego officium meum,
Ego jam conveniam illunc: ubi ubi est gentium,
Investigabo: operæ non parco meæ.

PYRGOPOLINICES.

Me quærit illic, ibo huic puero obviam.

PUER.

Ehem te quæro, salve, vir lepidissume,
Cumulate commoditate: præter ceteros
Duo dî quem curant.

PYRGOPOLINICES.

Qui duo?

PUER.

Mars & Venus.

PYRGOPOLINICES.

Facetum puerum.

PUER.

Intro te ut eas obsecrat.
Te volt, te quærit, tequo exspectans deperit:
Amanti fer opem: quid stas? quin intro is?

PYRGOPOLINICES.

Eo.

PUER.

Ipsus illic sese jam impedivit in plagas?
Paratæ insidiæ sunt. in statu stat senex,
Ut adoriatur mœchum, qui forma est ferox.
Qui omnes se amare credit, quæque aspexerit
Mulier, eum odere qua viri, qua mulieres.
Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

ACTUS QUINTUS.

PERIPLECTOMENES, PYRGOPOLINICES, CARIO, SCELEDRUS.

PERIPLECTOMENES.

DUcite istum: si non sequitur, rapite sublimem foras:
Facite inter terram atque cælum ut *medius* sit: discindite.

PYRGOPOLINICES.

Obsecro hercle, Periplectomene, te.

PERIPLECTOMENES.

Nequidquam hercle obsecras.
Vide, ut istic tibi sit acutus, Cario, culter probe.

CARIO.

Quin jamdudum gestit mœcho hoc abdomen adimere,
Ut faciam, quasi puero in collo pendeant, crepundia.

PYRGOPOLINICES.

Perii!

CARIO.

Haud etiam numero hoc dicis. jamne in hominem involo?

PERIPLECTOMENES.

Immo etiam prius verberetur fustibus.

CARIO.

Multum quidem.

PERIPLECTOMENES.

Cur es ausus subigitare alienam uxorem, impudens?

PYRGOPOLINICES.

Ita me dii ament, ultro ventum est ad me.

PERIPLECTOMENES.

Mentitur: feri.

PYRGOPOLINICES.

Mane, dum narro.

PERIPLECTOMENES.

Quid cessatis?

PYRGOPOLINICES.

Non licet mihi dicere?

PERIPLECTOMENES.

Dic.

PYRGOPOLINICES.

Oratus sum ad te venire huc.

PERIPLECTOMENES.

Quare ausus? hem tibi.

PYRGOPOLINICES.

Oh! hei! sum satis verberatus, obsecro.

CARIO.

Quam mox seco?

PE-

PERIPLECTOMENES.

Ubi lubet: distendite hominem divorſum, & diſpennite.

PYRGOPOLINICES.

Obſecro hercle te, ut mea verba audias, priuſquam ſecat.

PERIPLECTOMENES.

Loquere: nondum nihili factus.

PYRGOPOLINICES.

Viduam eſſe cenſui:
Itáque ancilla, conciliatrix quæ erat, dicebat mihi.

PERIPLECTOMENES.

Jura, te nociturum eſſe homini nunc hac de re nemini,
Quod tu hodie hìc verberatus, aut quod verberabere,
Si te ſalvom hinc mittimus Venereum nepotulum

PYRGOPOLINICES.

Juro per Dianam & Martem, me nociturum nemini,
Quod ego hìc hodie vapulo: ſed mihi id æque factum arbitror.
Et ſi inteſtatus non abeo hinc, bene agitur pro noxia.

PERIPLECTOMENES.

Quid ſi id non faxis?

PYRGOPOLINICES.

Ut vivam ſemper inteſtabilis.

CARIO.

Verberetur etiam, poſt tibi amittendum cenſeo.

PYRGOPOLINICES.

Dii tibi benefaciant semper, cum advocatus mihi bene es.

CARIO.

Ergo des minam auri nobis.

PYRGOPOLINICES.

Quamobrem?

CARIO.

Salvis testibus,
Ut te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum:
Aliter hinc a nobis: ne sis frustra.

PYRGOPOLINICES.

Dabitur.

CARIO.

Magis sapis.
De tunica, & chlamyde, & machæra, ne quid speres, non feres.
Verberóne etiam, antequam amittis?

PYRGOPOLINICES.

Mitis sum equidem fustibus.
Obsecro vos.

PERIPLECTOMENES.

Solvite istum.

PYRGOPOLINICES.

Gratiam habeo tibi.

PERIPLECTOMENES.

Si posthac prehendero ego te hìc, arcebo testibus.

PYRGOPOLINICES.

Caussam haud dico.

PERIPLECTOMENES.

Eamus intro, Cario.

PYRGOPOLINICES.

Servos meos
Eccos video. Philocomasium jam profecta est? dic mihi.

SCELEDRUS.

Jamdudum.

PYRGOPOLINICES.

Hei mihi!

SCELEDRUS.

Magis dicas, si scias, quod ego scio:
Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.

PYRGOPOLINICES.

Quis erat igitur?

SCELEDRUS.

Philocomasio amator.

PYRGOPOLINICES.

Quî tu scis?

SCELEDRUS.

Scio.
Nam postquam exierunt porta, nihil cessarunt illico
Osculari atque amplexari inter se.

PYRGOPOLINICES.

Væ misero mihi!
Verba mihi data esse video. scelus viri Palæstrio,
Is me in hanc illexit fraudem. jure factum judico.
Si sic aliis mœchis fiat, minus hic mœchorum siet:
Magis metuant, minus has res studeant. eamus ad me. Plaudite.

M. ACCII PLAUTI

MERCATOR.

Dramatis Personæ.

CHARINUS, *adolescens.*	EUTYCHUS, *adolescens.*
ACANTHIO, *servos.*	PASICOMPSA, *meretrix.*
DEMIPHO,) *senes.*	DORIPPA, *uxor.*
LYSIMACHUS,) *senes.*	SYRA, *anus serva.*
LORARII.	COCUS.

ARGUMENTUM.

MIssus mercator ab suo adolescens patre
Emit atque apportat scita forma mulierem.
Requirit, quæ sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit servos emtam matri pedisequam.
Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
Tradit vicino. eum putat uxor illius
Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

ALIUD ARGUMENTUM.

MErcatum a se dum filium extrudit pater,
Is peregre unius redimit ancillam hospitis
Amore captus. ut venit, navi exsilit.
Pater advolat, visam ancillam deperit.
Quojus sit, percontatur. servos, pedisequam
Ab adolescente matri emtam ipsius.
Senex sibi prospiciens, ut amico suo
Væniret, natum orabat: natus, ut suo.
Hic filium subdiderat vicini; pater
Vicinum. præmercatur ancillam senex.
Eam domi deprehensam conjunx illius
Vicini scortum insimulat: protelat virum.
Mercator exspes patria fugere destinat:
Probibetur a sodale, qui patrem illius
Orat suo cum patre, nato ut cederet.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PROLOGUS.

CHARINUS.

DUAS res simul nunc agere decretum est mihi,
Et Argumentum & meos amores eloquar.
Non ego idem facio, ut alios in Comœdiis
Vidi facere amatores, qui aut Nocti, aut Die,
Aut Soli, aut Lunæ miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Græce hæc vocatur EMPOROS Philemonis.
Eadem Latine MERCATOR Marci Accii.
Pater ad mercatum hic me meus misit Rhodum.
Biennium jam factum est, postquam abii domo.
Abii: amare occœpi forma eximia mulierem.
Sed, ea ut sim implicitus, dicam; si opera est auribus,
Atque ad advortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum etiam more majorum institi:
Prius, ac percontatus sum vos, sumsi indicium illico.

Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent,
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia:
Hæc non illum modo qui amat, sed quemque attigit,
Magno atque solido multat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Præquam res patitur, studuit elegantiæ.
Sed amori accedunt etiam hæc, quæ dixi minus,
Insomnia, ærumna, error, terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeo, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & malevolentia:
Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia,
Quæ nihil attingunt ad rem, nec sunt usui, hæc
Amator profert sæpe advorso tempore:
Hoc pauciloquium rursum iccirco prædico,
Quia nullus umquam amator adeo'st callide
Facundus, quæ in rem sint suam, ut possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legavit die.
Illuc revorti certum, ut conata eloquar.
Principio atque animus ephebis ætate exiit,
Atque animus studio amotus puerili est meus,
Amare valide cœpi hic meretricem: illico
Res exsulatum ad illam abibat clam patris.
Leno importunus, dominus ejus mulieris,

Vi summa quidque ut poterat, rapiebat domum.
Objurgare pater hæc me noctes & dies,
Perfidiam, injustitiam lenonum expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo hæc clamore: interdum mussans colloqui,
Abnuere: negitare adeo me natum suum:
Conclamitare tota urbe & prædicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos illexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, injurium,
Trahere, exhaurire me, quod quirem, ab se domo.
Rationem pessumam esse; ea, quæ ipsus optuma
Omnes labores invenisset perferens,
Amoris vi diffunditari ac deteri.
Convicium tot me annos jam se pascere.
Quod nisi puderet, ne luberet vivere.
Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit,
Non, ut ego, amori, neque desidiæ in otio
Operam dedisse, neque potestatem sibi
Fuisse; adeo arcte cohibitum esse se a patre:
Multo opere immundo rustico se exercitum:
Neque nisi quinto anno quoque posse tum visere
Urbem, atque extemplo inde, ut spectavisset peplum,
Rus rursum confestim exigi solitum a patre.
Ibi multo primum se familiarium
Laboravisse: quom hæc pater sibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi eidem metis:

Tibi denique iste pariet lætitiam labos.
Postquam recêsset vita patrio corpore,
Agrum sé vendidisse, atque ea pecunia
Navim, metretas quæ trecentas tolleret,
Parâsse, atque eâpse merces vectatum undique,
Adeo dum, quæ tum haberet, peperisset bona.
Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
Ego me ubi invisum meo patri esse intellego,
Atque odio esse ei me, quoi placere æquom fuit,
Amens, amansque, utut animum offirmo meum,
Dico esse iturum me mercatum, si velit:
Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium allaudat meum.
Sed mea promissa non neglexit persequi.
Ædificat navim Cercurum, & merces emit:
Parata navi, imponit. præterea mihi
Talentum argenti ipsus sua annumerat manu:
Servom una mittit; qui olim a puero parvulo
Mihi pædagogus fuerat, quasi uti mihi foret
Custos: iisce confectis navim solvimus:
Rhodum venimus. ubi, quas merces vexéram,
Omnes, ut volui, vendidi ex sententia,
Lucrum ingens facto, præterquam mihi meus pater
Dedit æstimatas merces. ita peculium
Conficio grande. sed, dum in portu illî ambulo,
Hospes me quidam agnovit, ad cœnam vocat.
Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.

Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit
Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior:
Ea nocte mecum illa hospitis jussu fuit.
Vosmet videte, quam mihi valde placuerit!
Postridie hospitem adeo, oro, ut vendat mihi.
Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.
Quid verbis opus est? emi, atque advexi heri.
Eam me advexisse nolo resciscat pater.
Modo eam reliqui ad portum in navi, & servolum.
Sed quid currentem servom a portu conspicor?
Quem navi abire vetui. timeo, quid siet.

SCENA II.

ACANTHIO, CHARINUS.

ACANTHIO.

EX summis opibus viribusque usque experire, nitere,
Herus ut minor opera tua servetur: agedum, Acanthio,
Abige abs te lassitudinem. cave pigritiæ prævorteris:
Simul enicato suspiritus. vix suffero hercle anhelitum.
Simul autem plenissume eos qui advorsum eunt, aspellito,
Detrude, deturba in viam. hæc hic disciplina pessuma est,
Currenti, properanti haud quisquam dignum habet decedere.

Ita tres simitu res agendæ sunt, quando unam occœperis:
Et currendum, & pugnandum, & autem jurgandum est in via.

CHARINUS.

Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit cursuram sibi?
Cura est, negotii quid sit, aut quid nuntiet.

ACANTHIO.

Nugas ago.
Quam maxume resisto, tam res in periculo vortitur.

CHARINUS.

Mali nescio quid nuntiat.

ACANTHIO.

Genua hunc cursorem deserunt.
Perii! seditionem facit lien, occupat præcordia.
Perii! animam nequeo vortere. nimis nihili tibicen siem.

CHARINUS.

At tu ædepol sume laciniam, atque absterge sudorem tibi.

ACANTHIO.

Numquam ædepol omnes balineæ mihi hanc lassitudinem eximent.
Domín'an foris dicam esse herum Charinum?

CHARINUS.

Ego animi pendeo,

Quid illud sit negotii: lubet scire ex hoc me, ut sim certior.

ACANTHIO.

At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?

Aperite aliquis. ubi Charinus herus? domín'est an foris?

Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur?

CHARINUS.

Ecce me, Acanthio, quem quæris.

ACANTHIO.

Nusquam est disciplina ignavior.

CHARINUS.

Quæ te res male agitant?

ACANTHIO.

Multæ, here, te atque me.

CHARINUS.

Quid est negotii?

ACANTHIO.

Periimus.

CHARINUS.

Principium inimicis dato.

ACANTHIO.

At tibi sortito id obtigit.

CHARINUS.

Loquere id negotii, quidquid est.

ACANTHIO.

Placide: volo acquiescere.
Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.

CHARINUS.

Resinam ex melle Ægyptiam vorato, salvom feceris.

ACANTHIO.

At tu ædepol calidam picem bibito, ægritudo abscesserit.

CHARINUS.

Hominem ego iracundiorem, quam te, novi neminem.

ACANTHIO.

At ego maledicentiorem, quam te, novi neminem.

CHARINUS.

Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.

ACANTHIO.

Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quæ advenit.

CHARINUS.

Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quisquam uti possiet
Sine malo omni: aut, ne laborem capias, cum illo uti voles?

ACANTHIO.

Nescio ego istæc: philosophari numquam didici, neque scio.
Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero.

CHARINUS.

Cedo tuam mihi dexteram agedum, Acanthio.

ACANTHIO.

Hem, dabitur: tene.

CHARINUS.

Vin'tu te mihi ob-esse-sequentem, an nevis?

ACANTHIO.

Opera licet
Experiri, qui me rupi, caussa currendo tua:
Ut quæ scirem, scire actutum tibi liceret.

CHARINUS.

Liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses.

ACANTHIO.

Palpo percutis.

CHARINUS.

Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?
Quin jam priusquam sim elocutus, scis, si mentiri volo.

ACANTHIO.

Ah,
Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.

CHARINUS.

Siccine mihi obsequens es?

ACANTHIO.

Quid vis faciam?

CHARINUS.

Tun'? id quod volo.

ACANTHIO.

Quid est igitur, quod vis?

CHARINUS.

Dicam.

ACANTHIO.

Dice.

CHARINUS.

At enim placide volo.

ACANTHIO.

Dormientes spectatores metuis ne e somno excites.

CHARINUS.

Væ tibi.

ACANTHIO.

Tibi equidem a portu apporto hoc.

CHARINUS.

Quid fers? dic mihi.

ACANTHIO.

Vim, metum, cruciatum, curam, jurgiumque atque inopiam.

CHARINUS.

Perii! tu quidem thesaurum huc mihi apportavisti mali. Nullus sum.

ACANTHIO.

Immo es.

CHARINUS.

Scio. jam miserum dices.

ACANTHIO.

Tu dixti. ego taceo.

CHARINUS.

Quid isruc est mali?

ACANTHIO.

Ne rogites: maxumum infortunium est.

CHARINUS.

Obsecro, dissolve jam me: nimis diu animi pendeo.

ACANTHIO.

Placide: multa exquirere etiam prius volo, quam vapulem.

CHARINUS.

Hercle vero vapulabis, nisi jam loquere, aut hinc abis.

ACANTHIO.

Hoc sis vide, ut palpatur! nullus est, quando occœpit, blandior.

CHARINUS.

Obsecro hercle oroque, ut, istuc quid sit, actutum indices:
Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.

ACANTHIO.

Tandem indignus videor!

CHARINUS.

Immo dignus.

ACANTHIO.

Equidem credidi.

CHARINUS.

Obsecro, num navis periit?

ACANTHIO.

Salva est navis, ne time.

CHARINUS.

Quid alia armamenta?

ACANTHIO.

Salva & sana sunt.

CHARINUS.

Quin tu expedis;
Quid siet, quod me per urbem currens quærebas modo.

ACANTHIO.

Tu quidem ex ore orationem mihi eripis.

CHARINUS.

Taceo.

ACANTHIO.

Tace.
Credo, si boni quid ad te nuntiem, instes acriter:
Qui nunc, cum malum audiundum 'st, flagitas me, ut eloquar.

CHARINUS.

Obsecro hercle te, istuc uti tu mihi malum facias palam.

ACANTHIO.

Eloquar, quandoquidem me oras. tuus pater.

CHARINUS.

Quid meus pater?

ACANTHIO.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Quid eam?

ACANTHIO.

Vidit.

CHARINUS.

Vidit? væ misero mihi!

Hoc, quod te interrogo, responde.

ACANTHIO.

Quin tu, si quid vis, roga.

CHARINUS.

Quî potuit videre?

ACANTHIO.

Oculis.

CHARINUS.

Quo pacto?

ACANTHIO.

Hiantibus.

CHARINUS.

I hinc directus: nugare in re capitali mea.

ACANTHIO.

Quî, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?

CHARINUS.

Certén' vidit?

ACANTHIO.

Tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.

CHARINUS.

Ubi eam vidit?

ACANTHIO.

Intus intra navim, uti prope astitit,
Et cum ea confabulatus est.

CHARINUS.

Perdidisti me, pater.
Eho tu, eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin, sceleste, abstrudebas, ne eam conspiceret pater?

ACANTHIO.

Quia negotiosi eramus nos nostris negotiis:
Armamentis complicandis & componendis studuimus.
Dum hæc aguntur, lembo advehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conspicatu 'st, donec in navi super.

CHARINUS.

Nequidquam mare subterfugi sævis tempestatibus.
Equidem jam me censebam esse in terra atque in tuto loco:
Verum video me ad saxa ferri sævis fluctibus.
Loquere porro, quid sit actum.

ACANTHIO.

Postquam aspexit mulierem,
Rogitare occœpit, quoja esset.

CHARINUS.

Quid respondit?

ACANTHIO.

Illico
Occurri, atque interpello, matri te ancillam tuæ
Emisse illam.

CHARINUS.

Visu'st tibi credere id?

ACANTHIO.

Etiam rogas?
Sed scelestus subigitare occœpit.

CHARINUS.

Illamne, obsecro?

ACANTHIO.

Mirum, quin me subigitaret.

CHARINUS.

Ædepol cor miserum meum,
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam indideris salem.
Perii.

ACANTHIO.

Hem istuc unum verbum dixisti verissumum:
Stultitia istæc est.

CHARINUS.

Quid faciam? credo, non credet pater,
Si illam matri meæ emisse dicam. post autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile est forma eximia mulierem,
Eam me emisse ancillam matri.

ACANTHIO.

Non taces, stultissume?
Credet hercle. nam credebat jam mihi.

CHARINUS.

Metuo miser,
Ne patrem prehendat, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc quod te rogo, responde, quæso.

ACANTHIO.

Quid rogas?

CHARINUS.

Num esse amicam suspicari visus est?

ACANTHIO.

Non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat.

CHARINUS.

Verum, ut tibi quidem
Visus est.

ACANTHIO.

Non; sed credebat.

CHARINUS.

Væ mihi misero! nullus sum.
Sed quid ego hic in lamentando pereo, ad navim non eo?
Sequere.

ACANTHIO.

Si istac ibis, commodum obviam venies patri.
Posteaquam aspiciet te timidum esse atque exanimatum, illico
Retinebit, rogabit, unde illam emeris; quanti emeris;
Timidum tentabit te.

CHARINUS.

Quin hac ibo potius. jam censes patrem
Abiisse a portu?

ACANTHIO.

Quin ea ego huc præcucurri gratia,
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret.

CHARINUS.

Optume.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

DEMIPHO.

MIris modis dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
Velut ego nocte hac, quæ præteriit, proxuma
In somnis egi satis, & fui homo exercitus.
Mercari visus mihi sum formosam capram.
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu discordarent, si ambo in uno essent loco;
Posterius quam mercatus fueram, visus sum
In custodiam eam Simiæ concredere.
Ea Simia adeo post haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, & facit convicium:
Ait sese illius opera atque adventu capræ,
Flagitium & damnum fecisse haud mediocriter.
Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
Suæ uxoris dotem ambadedisse. oppido
Mihi illud videri mirum, ut una illæc capra
Uxoris Simiæ dotem ambadederit.
Instare factum Simia: atque hoc denique
Respondet, ni properem illam ab sese abducere,

Ad me domum intro ad uxorem ductUurum meam.
Atque oppido, hercle, bene velle illi visus sum:
Ast non habere quoi commendarem capram.
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miser.
Interea ad me hædus visus est aggredirier,
Infit mihi prædicare, sese ab Simia
Capram abduxisse, & cœpit irridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
Nequeo invenire. nisi capram illam suspicor
Jam me invenisse quæ sit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci simul,
Postquam hìc id quod volui, transegi; atque ego conspicor
Navem ex Rhodo, qua heri est advectus filius.
Collibitum est illud mihi, nescio quî, visere:
Ascendi in lembum, atque ad navim advehor: atque ego
Illam conspicio forma eximia mulierem,
Filius quam advexit meus matri ancillam suæ.
Quam ego postquam aspexi, non ita amo ut sani solent
Homines: sed eodem pacto ut insani solent.
Amavi hercle equidem ego olim in adolescentia:
Verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc insanio.
Unum quidem hercle jam scio, periisse me.
Vosmet videte ceterum, quanti siem.

Nunc hoc profecto sic est: hæc illa est capra.
Sed simia illa atque hædus, timeo, quid velint.
Sed conticescam. vicinum eccum! exit foras.

SCENA II.

LYSIMACHUS, DEMIPHO, LORARII.

LYSIMACHUS.

PRofecto ego illunc hircum castrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.

DEMIPHO.

Nec omen illud mihi, nec auspicium placet.
Quasi hircum, metuo, ne uxor me castret mea,
Atque illius hæc nunc simiæ parteis ferat.

LYSIMACHUS.

I tu hinc ad villam, atque istos rastros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
Uxori facito ut nunties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi
Tris hodie lites judicandas dicito.
I, & hoc memento dicere.

LORARII.

Numquid amplius?

LYSIMACHUS.

Tantum est.

DEMIPHO.

Lysimache, salve.

LYSIMACHUS.

Euge! Demipho,

Salve.. ô quid agis? quid fit?

DEMIPHO.

Quod miserrumus.

LYSIMACHUS.

Dii melius faxint.

DEMIPHO.

Dii hoc quidem faciunt.

LYSIMACHUS.

Quid est?

DEMIPHO.

Dicam, si videam tibi esse aut operam aut otium.

LYSIMACHUS.

Quamquam negotium est, si quid vis, Demipho,
Non sum occupatus umquam amico operam dare.

DEMIPHO.

Benignitatem tuam mihi experto prædicas.
Quid tibi ego ætatis videor?

LYSIMACHUS.

Acheronticus

Senex, vetus, decrepitus.

DEMIPHO.

Pervorse vides.

Puer sum, Lysimache, septuennis.

LYSIMACHUS.

Sanſin'es?

Qui puerum te esse dicas?

DEMIPHO.

Vera prædico.

LYSIMACHUS.

Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex cum extemplo est, jam nec sentit, nec sapit;
Ajunt solere eum rursum repuerascere.

DEMIPHO.

Immo bis tanto valeo, quam valui prius.

LYSIMACHUS.

Bene hercle factum, & gaudeo.

DEMIPHO.

Immo ita, scias,
Oculis quoque etiam plus jam video, quam prius.

LYSIMACHUS.

Bene est.

DEMIPHO.

Malam rem dico.

LYSIMACHUS.

Jam istuc non bonum est.

DEMIPHO.

Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

LYSIMACHUS.

Audacter.

DEMIPHO.

Animum advorte.

LYSIMACHUS.

Fiet sedulo.

DEMIPHO.

Hodie ire in ludum occœpi litterarium,
Lysimache. ternas scio jam.

LYSIMACHUS.

Quid, ternas?

DEMIPHO.

AMO.

LYSIMACHUS.

Tun' capite cano amas, senex nequissume?

DEMIPHO.

Seu canum, seu istuc rutilum, sive atrum est, amo.

LYSIMACHUS.

Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.

DEMIPHO.

Decide collum, si falsum est, uti loquar:
Vel, ut scias me amare, cape cultrum, seca
Digitum vel aurem, vel tu nasum, vel labrum:
Si movero me, seu secari sensero,
Lysimache, auctor sum, uti me amando hic enices.

LYSIMACHUS.

Si umquam vidisti pictum amatorem, hem! illic est.
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex

Tantidem est, quasi sit signum pictum in pariete.

DEMIPHO.

Nunc tu me, credo, castigare cogitas.

LYSIMACHUS.

Egon' te?

DEMIPHO.

Nihil est jam, quod tu mihi succenseas:
Fecere tale ante alii spectati viri.
Humanum amare est, humanum autem ignoscere est.
Ne sis me objurga. hoc non voluntas me impulit.

LYSIMACHUS.

Quin non objurgo.

DEMIPHO.

At ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas.

LYSIMACHUS.

Egone te? ah, ne dî siverint.

DEMIPHO.

Vide sis modo etiam.

LYSIMACHUS.

Visum'st.

DEMIPHO.

Certén'?

LYSIMACHUS.

Perdis me.
Hic homo ex amore insanit. numquid vis?

DEMIPHO.

Vale.

LYSIMACHUS.

Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est.

DEMIPHO.

Bene ambulato.

LYSIMACHUS.

Bene valeto.

DEMIPHO.

Bene sit tibi.
Quin mihi quoque etiam est ad portum negotium.
Nunc adeo ibo illuc. sed optume gnatum meum
Video, eccum! opperiar hominem: hoc nunc mihi viso est opus,
Huic persuadere, quomodo potis siem,
Ut illam vendat, neve det matri suæ:
Nam ei dono advexe audivi. sed præcauto est opus,
Ne ad illam me animum adjecisse aliquà sentiat.

SCENA III.

CHARINUS, DEMIPHO.

CHARINUS.

HOMO me miserior nullus est æque, opinor,
Neque advorsa quoi sint plura sempiterna.
Satín', quidquid est, *ut* quam rem agere occœpi,

Proprium nequit mihi evenire, quod cupio?
Ita mihi mala res objicitur aliqua,
Bonum quæ meum comprimit consilium:
Miser amicam mihi paravi, animi caussa, pretio,
Ratus clam patrem meum posse habere.
Is rescivit, & vidit, & perdidit me.
Neque is, cum roget, quid loquar, cogitatum est;
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc consilii capere possim
Scio, tantus cum cura meo est error animo.
Dum servi mei perplacet mihi consilium,
Dum rursum haud placet. nec pater potis videtur
Induci, ut putet matri ancillam emtam esse illam.
Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me
Emisse indico; quemadmodum existimet me?
Atque illam abstrahat; trans mare hinc venum asportet.
Scio, sævos quam sit, domo doctus. igitur hoccine est
Amare? arare mavelim, quam sic amare.
Jam hinc olim invitum domo extrusit ab sese,
Mercatum jussit ire: ibi hoc malum inveni. ubi
Voluptatem ægritudo vincat, quid ibi inest amœni?
Nequidquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam.
Musca est meus pater, nihil potest clam illum haberi.
Nec sacrum, nec tam profanum quidquam est, quin

Ibi

Ibi illico adsit. nec, quî rebus meis
Confidam, mihi ulla spes in corde certa est.

DEMIPHO.

Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?
Sollicitus mihi, nescio quare, videtur.

CHARINUS.

Attate!
Meus pater hic quidem est, quem video. ibo, alloquar. quid fit, pater?

DEMIPHO.

Unde incedis, quid festinas, gnate mi?

CHARINUS.

Recte, pater.

DEMIPHO.

Ita volo. sed istuc quid est, tibi quod commutatu'st color?
Numquid tibi dolet?

CHARINUS.

Nescio quid meo animo est ægre, pater.
Postea hac nocte non quievi satis mea ex sententia.

DEMIPHO.

Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui.

CHARINUS.

Magis opinor.

DEMIPHO.

Id est profecto. verum actutum abscesserit.
Ergo ædepol palles: si sapias, eas, ac decumbas domi.

CHARINUS.

Otium non est: mandatis rebus prævorti volo.

DEMIPHO.

Cras agito, perendie agito.

CHARINUS.

Sæpe ex te audivi, pater:

Rei mandatæ omnes sapientes primum prævorti decet.

DEMIPHO.

Age igitur, nolo advorsari tuam advorsus sententiam.

CHARINUS.

Salvos sum, si quidem isti dicto solida & perpetua est fides.

DEMIPHO.

Quid illuc est, quod ille solus se in consilium sevocat?

Jam non vereor, ne illam me amare hic potuerit resciscere.

Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amantes ut solent.

CHARINUS.

Res adhuc quidem hercle in tuto'st: nam hunc nescire sat scio

De illa amica. quod si sciret, esset alia oratio.

DEMIPHO.

Quin ego hunc aggredior de illa?

CHARINUS.

Quin ego hinc me amolior?
Eo ego, ut, quæ mandata, amicus amicis tradam.

DEMIPHO.

Immo mane.
Paucula etiam sciscitare prius volo.

CHARINUS.

Dic, quid velis.

DEMIPHO.

Usquéne valuisti?

CHARINUS.

Perpetuo recte, dum quidem illic fui:
Verum, in portum huc ut sum advectus, nescio quî animus mihi dolet.

DEMIPHO.

Nausea ædepol factum credo: verum actutum abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu advexti tuæ matri ancillam Rhodo?

CHARINUS.

Advexi.

DEMIPHO.

Quid? ea ut videtur mulier?

CHARINUS.

Non ædepol mala.

DEMIPHO.

Ut morata est?

CHARINUS.

Nullam vidi melius mea sententia.

DEMIPHO.

Mihi quidem ædepol visa est, cum illam vidi.

CHARINUS.

Eho, an vidisti, pater?

DEMIPHO.

Vidi: verum non ex usu nostro est, neque adeo placet.

CHARINUS.

Qui vero?

DEMIPHO.

Quia non nostra formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quæ texat, quæ molat,
Lignum cædat, pensum faciat, ædis verrat, vapulet;
Quæque habeat cotidianum familiæ coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.

CHARINUS.

Ea caussa equidem illam emi, dono quam darem matri meæ.

DEMIPHO.

Ne duis, neu te advexisse dixeris.

CHARINUS.

Dii me adjuvant!

DEMIPHO.

Labefacto paullatim. verum quod præterii dicere,

Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neque sinam.

CHARINUS.

Quî vero?

DEMIPHO.

Quia illâ formâ matremfamilias,
Flagitium sit, si sequatur: quando incedat per vias,
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium:
Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.
Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meæ,
Mihique objectent lenocinium facere. nam quid eo est opus?

CHARINUS.

Hercle quin tu recte dicis: & tibi assentior ego.
Sed quid illa nunc fiet?

DEMIPHO.

Recte: ego emero matri tuæ
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Ut matrem addecet familias, aut Syram, aut Ægyptiam:
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque
Propter eam quidquam eveniet nostris foribus flagitii.

CHARINUS.

Quid si igitur reddatur illi, unde emta est?

DEMIPHO.

Minime gentium.

CHARINUS.

Dixit se redhibere, si non placeat.

DEMIPHO.

Nihil istoc opu'st:
Litigare nolo ego vos: quam tuam autem accusari fidem,
Multo ædepol, si quid faciendum est, facere damni mavolo;
Quam opprobramentum aut flagitium muliebre efferri domo:
Me tibi illam posse opinor luculente vendere.

CHARINUS.

Dum quidem hercle ne minoris vendas; quam ego emi, pater.

DEMIPHO.

Tace modo: senex est quidam, qui illam mandavit mihi
Ut emerem ad istanc faciem.

CHARINUS.

At mihi quidam adolescens, pater,
Mandavit ad illam faciem, ita ut illa est, emerem sibi.

DEMIPHO.

Viginti minis, opinor, posse me illam vendere.

CHARINUS.

At ego, si velim, jam dantur septem & viginti minæ.

DEMIPHO.

At ego.

CHARINUS.

Quin ego, inquam.

DEMIPHO.

At nescis, quid dicturus sum: tace.
Treis minas accudere etiam possum, ut triginta sient.

CHARINUS.

Quo vortisti?

DEMIPHO.

Ad illum, qui emit.

CHARINUS.

Ubinam est is homo gentium?

DEMIPHO.

Eccillum video. jubet quinque me addere etiam nunc minas.

CHARINUS.

Hercle illunc dii infelicent, quisquis est.

DEMIPHO.

Ibidem mihi
Etiam nunc adnutat; addam sex minas.

CHARINUS.

Septem, mihi
(Numquam ædepol me vincet hodie) commodis poscit, pater.

DEMIPHO.

Nequidquam poscit: ego habebo.

CHARINUS.

At illic pollicitu'st prior.

DEMIPHO.

Nihili facio.

CHARINUS.

Quinquaginta poscit.

DEMIPHO.

Non centum datur.
Potíne ut ne licitere advorsum animi *mei* sententiam?
Maxumam hercle habebis prædam; ita ille est, quoi emitur, senex:
Sanus non est ex amore illius. quod posces, feres.

CHARINUS.

Certo ædepol adolescens ille, quoi ego emo, efflictim perit
Ejus amore.

DEMIPHO.

Multo hercle ille magis senex, si tu scias.

CHARINUS.

Numquam ædepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore, quam ille adolescens, quoi ego do hanc operam, pater.

DEMIPHO.

Quiesce, inquam. istanc rem ego recte videro.

CHARINUS.

Quid agis?

DEMIPHO.

Quid est?

CHARINUS.

Non ego illam mancupio accepi.

DEMIPHO.

Sed ille illam accipit. sine.

CHARINUS.

Non potes tu lege vendere illam.

DEMIPHO.

Ego aliquid videro.

CHARINUS.

Post autem communis est illa mihi cum alio. quî scio

Quid sit ei animi; vænirene eam velit? an non velit?

DEMIPHO.

Ego scio velle.

CHARINUS.

At pol ego esse credo aliquem, qui non velit.

DEMIPHO.

Quid id mea refert?

CHARINUS.

Quia illi suam rem esse æquom est in manu.

DEMIPHO.

Quid ais?

CHARINUS.

Communis mihi illa est cum alio. is nunc hic non adest.

DEMIPHO.

Prius respondes, quam rogo.

CHARINUS.

Prius tu emis, quam vendo, pater.
Nescio, inquam, velit ille illam, necne abalienarier.

DEMIPHO.

Quid illic quidam, qui mandavit, cum ille nolet? nihil agis.
Numquam ædepol quisquam illam habebit potius, quam ille quem ego volo.
Certum est.

CHARINUS.

Censén' certum esse?

DEMIPHO.

Quin ad navim jam hinc eo.
Ibi vænibit.

CHARINUS.

Vín'me tecum illo ire?

DEMIPHO.

Nolo.

CHARINUS.

Non placet.

DEMIPHO.

Meliu'st te, quæ sunt mandatæ res tibi, prævortier.

CHARINUS.

Tu prohibes.

DEMIPHO.

At tu excusato, te fecisse sedulo:
Ad portum ne bitas, dico jam tibi.

CHARINUS.

Auscultabitur.

DEMIPHO.

Ibo ad portum, & ne hic resciscat, cauto opu'st: non ipse emam,
Sed Lysimacho amico mandabo. is se ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, cum hic asto.

CHARINUS.

Nullus sum, occidi.

SCENA IV.

CHARINUS, EUTYCHUS.

CHARINUS.

PEntheum diripuisse ajunt Bacchas. nugas maxumas
Fuisse credo, præut quo pacto ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mihi est in vita boni?
Certum est, ibo ad medicum, atque ibi me toxico morti dabo:

Quando id mihi adimitur, qua caussa vitam cupio vivere.

EUTYCHUS.

Mane, mane obsecro, Charine.

CHARINUS.

Qui me revocat?

EUTYCHUS.

Eutychus
Tuus amicus & sodalis, simul vicinus proxumus.

CHARINUS.

Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam.

EUTYCHUS.

Scio.
Omnia ego istæc auscultavi ab ostio: omnem rem scio.

CHARINUS.

Quid id est, quod scis?

EUTYCHUS.

Tuus pater volt vendere.

CHARINUS.

Omnem rem tenes.

EUTYCHUS.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Nimium multum scis.

EUTYCHUS.

Tuis ingratiis.

CHARINUS.

Plurimum tu scis. sed quî scis esse amicam illam meam?

EUTYCHUS.

Tute heri ipsus mihi narrâsti.

CHARINUS.

Satín'ut oblitus fui,

Tibi me narravisse!

EUTYCHUS.

Haud mirum factum est.

CHARINUS.

Te nunc consulo.

Responde, quo leto censes me ut peream potissumum?

EUTYCHUS.

Non taces? cave istuc dixis.

CHARINUS.

Quid vis me igitur dicere?

EUTYCHUS.

Vín' patri sublinere pulchre me os tuo?

CHARINUS.

Sane volo.

EUTYCHUS.

Vísne eam ad portum?

CHARINUS.

Quî potius, quam voles?

EUTYCHUS.

Atque eximam

Mulierem pretio?

CHARINUS.

Quî potius, quam auro expendas?

EUTYCHUS.

Unde at erit id?

CHARINUS.

Achillem orabo, aurum mihi det, Hector quî expensus fuit.

EUTYCHUS.

Sanún'es?

CHARINUS.

Pol sanus si sim, non te medicum mihi expetam.

EUTYCHUS.

Tanti quanti poscit, vín'tanti illam emi?

CHARINUS.

Auctarium
Adjicito, vel mille nummûm plus quam poscet.

EUTYCHUS.

Jam tace:
Sed quid ais? unde erit argentum, quod des, cum poscet pater?

CHARINUS.

Invenietur, exquiretur, aliquid fiet.

EUTYCHUS.

Enicas.
Jam istuc, Aliquid fiet, metuo.

CHARINUS.

Quin taces?

EUTYCHUS.

Muto imperas.

CHARINUS.

Satin' istuc mandatu'st?

EUTYCHUS.

Potìn' ut aliud cures?

CHARINUS.

Non potest.

EUTYCHUS.

Bene vale.

CHARINUS.

Non ædepol possum, priusquam tu ad me redieris.

EUTYCHUS.

Melius sanus sis.

CHARINUS.

Vale, & vince, & me serva.

EUTYCHUS.

Ego fecero.

Domi maneto me.

CHARINUS.

Ergo actutum face cum præda recipias.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

LYSIMACHUS, PASICOMPSA.

LYSIMACHUS.

AMice amico operam dedi: vicinus quod rogavit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu: sequere sane:
Ne plora: nimis stulte facis, oculos corrumpis tales.
Quid? tibi quidem, quod rideas magis est, quam ut lamentere.

PASICOMPSA.

Amabo ecastor, mi senex, eloquere.

LYSIMACHUS.

Exquire quid vis.

PASICOMPSA.

Cur emeris me?

LYSIMACHUS.

Téne ego? ut, quod imperetur, facias.
Item quod tu mihi imperes, ego faciam.

PASICOMPSA.

Facere certum est,
Pro copia & sapientia, quæ te velle arbitrabor.

LYSIMACHUS.

Laboriose nihil tibi quidquam operis imperabo.

PA-

PASICOMPSA.

Namque ædepol quidem, mi senex, non didici bajulare,
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.

LYSIMACHUS.

Bona si esse vis, bene erit tibi.

PASICOMPSA.

Tum pol ego perii misera.

LYSIMACHUS.

Quî?

PASICOMPSA.

Quia illic unde advecta huc sum, malis bene esse solitum'st:
Nec mos meu'st, ut prædicem, quod ego omnes scire credam.

LYSIMACHUS.

Oratio ædepol pluris est hujus, quam quanti hæc emta est:
Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse.

PASICOMPSA.

Haud equidem dico.

LYSIMACHUS.

Rogare hoc unum te volo.

PASICOMPSA.

Roganti respondebo.

LYSIMACHUS.

Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse?

PASICOMPSA.

Pasicompsæ.

LYSIMACHUS.

Ex forma nomen inditum'st. sed quid ais, Pasicompsa?
Possín'tu, si usus venerit, subtemen tenue nere?

PASICOMPSA.

Possim.

LYSIMACHUS.

Si tenue scis, scio te uberius posse nere.

PASICOMPSA.

De lanificio neminem metuo, una ætate quæ sit.

LYSIMACHUS.

Bonam hercle te & frugi arbitror, matura jam inde ætate,
Quoniam scis facere officium tuum, mulier.

PASICOMPSA.

Pol docta didici.
Operam accusari non sinam meam.

LYSIMACHUS.

Hem, istæc hercle res est.
Ovem tibi ancillam dabo natam annos sexaginta
Peculiarem.

PASICOMPSA.

Mi senex, tam vetulam?

LYSIMACHUS.

Generis Græci est.
Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scite.

PASICOMPSA.

Honoris caussa quidquid est quod dabitur, gratum habebo.

LYSIMACHUS.

Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es, ne arbitrere.

PASICOMPSA.

Dic igitur, quæso, quoja sum?

LYSIMACHUS.

Tuo hero redemta es rursum;
Ego redemi te: ille me oravit.

PASICOMPSA.

Animus rediit,
Si mecum servatur fides.

LYSIMACHUS.

Bono animo es, liberabit
Ille te homo: *ita* ædepol deperit *te*, atque hodie primum vidit.

PASICOMPSA.

Ecastor jam biennium est, cum mecum rem cœpit.
Nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.

LYSIMACHUS.

Quid ais tu? jàm biennium est, cum tecum habet rem?

PASICOMPSA.

Certo.
Et inter nos conjuravimus, ego cum illo, & ille mecum,
Ego cum viro, & ille cum muliere: nisi cum illo, aut ille meçum,

Neuter ſtupri cauſſa caput limaret.

LYSIMACHUS.

Dii immortales!

Etiam cum uxore non cubet?

PASICOMPSA.

Amabo, an maritus eſt?

Neque eſt, neque erit.

LYSIMACHUS.

Nolim quidem. homo hercle perjuravit.

PASICOMPSA.

Nullum adoleſcentem plus amo.

LYSIMACHUS.

Puer eſt ille quidem, ſtulta.

Nam illi quidem haud ſane diu eſt, cum dentes exciderunt.

PASICOMPSA.

Quid, dentes?

LYSIMACHUS.

Nihil eſt: ſequere ſis huc me. diem unum oravit

Ut apud me præhiberem locum: ideo, quia uxor ruri eſt.

SCENA II.

DEMIPHO.

TAndem impetravi, ut egomet me corrumperem.
Emta est amica clam uxore mea & filio.
Certum est; antiqua recolam, & servibo mihi.
Decurso in spatio, breve quod vitæ reliquum est,
Voluptate, vino & amore delectavero.
Nam hanc se bene habere ætatem nimio est æquius.
Adolescens cum sis, tum cum est sanguis integer,
Rei tuæ quærendæ convenit operam dare:
Demum igitur cum senex sis, tunc in otium
Te colloces, dum potestur: id jam lucro est
Quod vivis. hoc ut dico, factis persequar.
Interea tamen huc intro ad me invisam domum.
Uxor me exspectat jamdudum esuriens domi.
Jam jurgio enicabit, si intro rediero.
Verum hercle postremo ut ut est, non ibo tamen,
Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
Redeam. ut mihi ædeis aliquas conducat volo,
Ubi habitet istæc mulier. atque eccum it foras.

SCENA III.

LYSIMACHUS, DEMIPHO.

LYSIMACHUS.

ADducam ego illum jam ad te, si convenero.

DEMIPHO.

Me dicit.

LYSIMACHUS.

Quid ais, Demipho?

DEMIPHO.

Est mulier domi?

LYSIMACHUS.

Quid censes?

DEMIPHO.

Quid si visam?

LYSIMACHUS.

Quid properas? mane.

DEMIPHO.

Quid faciam?

LYSIMACHUS.

Quod opus est facto, facito ut cogites.

DEMIPHO.

Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto existumo,

Ut illuc introeam.

LYSIMACHUS.

Itáne vero, vervex, intro eas?

DEMIPHO.

Quid aliud faciam?

LYSIMACHUS.

Prius hoc ausculta, atque ades.
Prius etiam est, quod te facere ego æquom censeo.
Nam nunc si illo introieris, amplecti voles,
Confabulari, atque osculari.

DEMIPHO.

Tu quidem
Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.

LYSIMACHUS.

Pervorse facies.

DEMIPHO.

Quodne ames?

LYSIMACHUS.

Tanto minus.
Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Utìne adveniens vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom istæc præmonstras mihi.

DEMIPHO.

Quid si igitur (unum factum hoc si censes) coquum
Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hìc usque ad vesperum?

LYSIMACHUS.

Hem istuc censeo.
Nunc tu sapienter loquere atque amatorie.

DEMIPHO.

Quid stamus? quin ergo imus, atque obsonium
Curamus, pulchre ut simus?

LYSIMACHUS.

Equidem te sequor.
Atque hercule invenies tu locum illi, si sapis.
Nullum hercle, præter hunc, diem, illa apud me erit:
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic offendat.

DEMIPHO.

Res parata est, sequere me.

SCENA IV.

CHARINUS, EUTYCHUS.

CHARINUS.

SUmne ego homo miser, qui nusquam bene queo
quiescere?
Si domi sum, foris est animus: sin foris sum, animus domi est.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrimæ defendant, jam ardeat, credo, caput.

Spem teneo, salutem amisi: redeat an non, nescio.
Si opprimit pater, quod dixit; exsulatum abiit salus:
Sin sodalis, quod promisit, fecit; non abiit salus.
Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Jam a portu rediisse potuit. id illi vitium maxumum'st,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.
Sed isne est, quem currentem video? ipsus est. ibo obviam.
Divûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem speratam cum obtulisti hanc mihi, tibi grates ago.
Numquid restat? eheu disperii! voltus neutiquam hujus placet:
Tristis incedit, pectus ardet: hæreo, quassat caput.
Eutyche.

EUTYCHUS.

Heu! Charine.

CHARINUS.

Priusquam recipias anhelitum,
Uno verbo eloquere: ubi ego sum? hiccine an apud mortuos?

EUTYCHUS.

Neque apud mortuos, neque hìc es.

CHARINUS.

Salvos sum: immortalitas

Mihi data est: hic emit illam: pulchre os sublevit patri.
Impetrabilior qui vivat nullus est. dic, obsecro:
Si neque hìc, neque Acherunti sum, ubi sum?

EUTYCHUS.

Nusquam gentium.

CHARINUS.

Disperii! illæc interemit me modo *hìc* oratio.
Odiosa est oratio, cum rem agas, longinquom loqui.
Quidquid est, ad capita rerum perveni.

EUTYCHUS.

Primum omnium
Periimus.

CHARINUS.

Quin tu illud potius nuntias, quod nescio,

EUTYCHUS.

Mulier alienata est abs te.

CHARINUS.

Eutyche, capital facis.

EUTYCHUS.

Quî?

CHARINUS.

Quia æqualem & sodalem civem liberum enicas.

EUTYCHUS.

Ne dii sirint.

CHARINUS.

Demisisti gladium in jugulum: jam cadam.

EUTYCHUS.

Quæso hercle, animum ne desponde.

CHARINUS.

Nullus est, quem despondeam.

Loquere porro aliam malam rem. quoi est emta?

EUTYCHUS.

Nescio.

Jam addicta, atque abducta erat, cum ad portum venio.

CHARINUS.

Væ mihi.

Montis tu quidem mali in me ardentes jamdudum jacis.

Perge, excrucia, carnufex, quandoquidem occœpisti semel.

EUTYCHUS.

Nec tibi istuc magis dividiæ est, quam mihi hodie fuit.

CHARINUS.

Dic, quis emit?

EUTYCHUS.

Nescio hercle.

CHARINUS.

Hem! istuccine est operam dare

Bonum sodalem?

EUTYCHUS.

Quid me facere vis?

CHARINUS.

Idem, quod me vides,

Ut pereas. quin percontatu's, hominis quæ facies foret,
Qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier
Mulier?

EUTYCHUS.

Heu me miserum!

CHARINUS.

Flere omitte, istuc quod nunc agis.

EUTYCHUS.

Quid ego feci?

CHARINUS.

Perdidisti me & fidem mecum tuam.

EUTYCHUS.

Dii sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.

CHARINUS.

Euge, papæ!
Deos absentis testes memoras: quî ego istuc credam tibi?

EUTYCHUS.

Quin tibi in manu est, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu est.

CHARINUS.

De istac re argutus es, ut par pari respondeas:
Ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os sublinere meo patri. egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.

EUTYCHUS.

Quid ego facerem?

CHARINUS.

Quid tu faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis esset, aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus.

EUTYCHUS.

Civem esse ajebant Atticum.

CHARINUS.

Ubi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.

EUTYCHUS.

Nemo ajebat scire.

CHARINUS.

At saltem hominis faciem exquireres.

EUTYCHUS.

Feci.

CHARINUS.

Qua forma esse ajebant ergo?

EUTYCHUS.

Ego dicam tibi:
Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.

CHARINUS.

Non hominem mihi, sed thesaurum, nescio quem, memoras mali.

Numquid est, quod dicas aliud de illo?

EUTYCHUS.

Tantum, quod sciam.

CHARINUS.

Ædepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non possum durare, certum est exsulatum hinc ire me.
Sed quam capiam civitatem, cogito potissumum:
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Bœotiam.

EUTYCHUS.

Cur istuc cœptas consilium?

CHARINUS.

Quia enim me afflictat amor.

EUTYCHUS.

Quid tu ais? quid, cum illuc, quo nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte occipias, atque item ejus sit inopia,
Jam inde porro aufugies? deinde item illinc, si item evenerit:
Quis modus tibi exsilio tandem eveniet? qui finis fugæ?
Quæ patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?

Si id forte ita sat animo acceptum est: id pro certo si habes:
Quanto te satiu'st rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere:
Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?

CHARINUS.

Jam dixisti?

EUTYCHUS.

Dixi.

CHARINUS.

Frustra dixti. hoc mihi certissumum est.
Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem: postea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam consilii.

EUTYCHUS.

Ut corripuit se repente, atque abiit! heu misero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
Certum est præconum jubere jam quantum est conducier,
Qui illam investigent, qui inveniant. post ad Prætorem illico
Ibo, orabo, ut conquisitores det mihi in vicis omnibus,
Nam mihi nihil relicti quidquam aliud esse jam intellego.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

DORIPPA, SYRA.

DORIPPA.

QUoniam a viro ad me rus advenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum,
Reveni, ut illum persequar, qui me fugit.
Sed anum non video consequi nostram Syram.
Atque, eccam, incedit tandem. quin is ocyus?

SYRA.

Nequeo mecastor, tantum hoc oneris est, quod fero.

DORIPPA.

Quid oneris?

SYRA.

Annos octoginta & quatuor:
Et eodem accedit servitus, sudor, sitis:
Simul hæc, quæ porto, deprimunt.

DORIPPA.

Aliquid cedo,
Quî hanc vicini nostri aram augeam, Syra.

SYRA.

Da sane hanc virgam lauri.

Do-

DORIPPA.

Abi jam tu intro.

SYRA.

Eo.

DORIPPA.

Apollo, quæso te, ut des pacem propitius,
Salutem & sanitatem nostræ familiæ,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.

SYRA.

Disperii, perii misera, væ miseræ mihi!

DORIPPA.

Satín' tu sana es, obsecro: quid ejulas?

SYRA.

Dorippa mea, Dorippa!

DORIPPA.

Quid clamas, obsecro?

SYRA.

Nescio quæ est mulier intus hic in ædibus.

DORIPPA.

Quid? mulier?

SYRA.

Mulier meretrix.

DORIPPA.

Verón' serio?

SYRA.

Nimium scis sapere, ruri quæ non manseris:
Quamvis insipiens poterat persentiscere

Illam esse amicam tui viri bellissumi.

DORIPPA.

Credo mecastor.

SYRA.

I hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.

DORIPPA.

Ecastor vero! istuc eo; quantum potest.

SCENA II.

LYSIMACHUS.

PArumne est malæ rei, quod amat Demipho,
Ni sumtuosus insuper etiam siet?
Decem vocâsset si ad cœnam summos viros,
Nimium obsonavit. sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire, ut jusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

SCENA III.

DORIPPA, LYSIMACHUS,

DORIPPA.

Miserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quæ nupserim. heu miseræ mihi!
Hem! quoi te, & tu quæ habeas, commendes viro!
Hem! quoi decem talenta dotis detuli!
Hæc ut viderem, ut ferrem has contumelias!

LYSIMACHUS.

Perii hercle: rure jam rediit uxor mea:
Vidisse credo mulierem in ædibus.
Sed quæ loquatur, exaudire hinc non queo.
Accedam propius.

DORIPPA.

Væ miseræ mihi!

LYSIMACHUS.

Immo mihi.

DORIPPA.

Disperii.

LYSIMACHUS.

Ego quidem hercle oppido perii miser.
Vidit. ut omnes te, Demipho, dî perduint!

DORIPPA.

Pol hoc est, ire quod rus meus vir noluit.

LYSIMACHUS.

Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam, atque alloquar?
Jubet salvere suus vir uxorem suam.
Urbani fiunt rustici.

DORIPPA.

Pudicius
Faciunt illi, quam qui non fiunt rustici.

LYSIMACHUS.

Num quid delinquunt rustici?

DORIPPA.

Ecastor, minus
Quam urbani, & multo minus mali quærunt sibi.

LYSIMACHUS.

Quîd autem urbani deliquerunt? dic mihi.

DORIPPA.

Quoja illa mulier intus est?

LYSIMACHUS.

Vidistíne eam?

DORIPPA.

Vidi.

LYSIMACHUS.

Quoja ea sit, rogitas?

DORIPPA.

Resciscam tamen:
Cupio hercle scire: sed tu me tentas sciens.

LYSIMACHUS.

Vín'dicam quoja est? illa, illa. ædepol! væ mihi,
Nescio quid dicam.

DORIPPA.

Hæres.

LYSIMACHUS.

Haud vidi magis.

DORIPPA.

Quin dicis?

LYSIMACHUS.

Quin, si liceat.

DORIPPA.

Dictum oportuit.

LYSIMACHUS.

Non possum, ita instas: urges quasi pro noxio.

DORIPPA.

Scio, innoxius.

LYSIMACHUS.

Audacter quamvis dicito.

DORIPPA.

Dic igitur.

LYSIMACHUS.

Ego dicam.

DORIPPA.

Atqui dicundum est tamen.

LYSIMACHUS.

Illa est. num etiam vis nomen dicam?

DORIPPA.

Nihil agis.
Manifesto teneo; in noxia es.

LYSIMACHUS.

Qua noxia?
Iſta quidem illa eſt.

DORIPPA.

Quæ illa eſt?

LYSIMACHUS.

Illa.

DORIPPA.

Johia!

LYSIMACHUS.

Jam ſi nihil uſus eſſet, jam non dicerem.

DORIPPA.

Non tu ſcis quæ ſit illa?

LYSIMACHUS.

Immo etiam ſcio:
De iſtac ſum judex captus.

DORIPPA.

Judex? jam ſcio:
Huc tu in conſilium iſtam advocaviſti tibi.

LYSIMACHUS.

Immo ſic ſequeſtro mihi data eſt.

DORIPPA.

Intellego.

LYSIMACHUS.

Nihil hercle istius quidquam est.

DORIPPA.

Numero purgitas.

LYSIMACHUS.

Nimium negotii reperi. enimvero hæreo.

SCENA IV.

COQUUS, LYSIMACHUS, DORIPPA, SYRA.

COQUUS.

AGite, ite actutum. nam mihi amatori seni
Coquenda'st cœna. atque *equidem* cum recogito,
Nobis coquenda est, non *quoi conducti* sumus.
Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo:
Videre, amplecti, osculari, alloqui.
Sed nos confido onustos redituros domum.
Ite hac. sed eccum qui nos conduxit, senex.

LYSIMACHUS.

Ecce autem, perii! coquus adest.

COQUUS.

Advenimus.

LYSIMACHUS.

Abi.

COQUUS.

Quid? abeam?

LYSIMACHUS.

St, abi.

COQUUS.

Abeámne?

LYSIMACHUS.

Abi.

COQUUS.

Non estis cœnaturi?

LYSIMACHUS.

Jam saturi sumus.
Sed interii!

DORIPPA.

Quid ais tu? etiamne hæc illi tibi
Jusserunt ferri, quos inter judex datus?

COQUUS.

Hæccine tua est amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, cum obsonabas?

LYSIMACHUS.

Non taces?

COQUUS.

Satis scitum filum mulieris! virum hercle avet.

LYSIMACHUS.

Abſin' dierectus?

COQUUS.

Haud mala est.

LYSIMACHUS.

At tu malus.

COQUUS.

Scitam hercle opinor satis concubinam hanc.

LYSIMACHUS.

Non abis?
Non ego sum, qui te dudum conduxi.

COQUUS.

Quid est?
Immo hercle tu istuc ipsus.

LYSIMACHUS.

Væ misero mihi!

COQUUS.

Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixeras
Te odisse æque atque angueis.

LYSIMACHUS.

Egon' istuc dixi tibi?

COQUUS.

Mihi quidem hercle.

LYSIMACHUS.

Ita me amabit Juppiter,
Uxor, ut ego illud numquam dixi.

DORIPPA.

Etiam negas?

COQUUS.

Non te odisse ajebat, uxorem verum suam.

DORIPPA.

Palam istæc fiunt, te me odisse.

LYSIMACHUS.

Quin nego.

COQUUS.

Et uxorem suam ruri esse ajebat.

LYSIMACHUS.

Hæc ea est.

Quid mihi molestus?

COQUUS.

Quia me non novisse ais.

Ni metuis tu istanc?

LYSIMACHUS.

Sapio: nam mihi unica est.

COQUUS.

Vìn'me experiri?

LYSIMACHUS.

Nolo.

COQUUS.

Mercedem cedo.

LYSIMACHUS.

Cras petito; dabitur. nunc abi.

DORIPPA.

Heu miseræ mihi!

LYSIMACHUS.

Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.

COQUUS.

Cur hic astamus? quin abimus? incommodi
Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.

LYSIMACHUS.

Quin me eradicas miserum.

COQUUS.

Scio jam, quid velis,
Nempe hinc me abire vis.

LYSIMACHUS.

Volo, inquam.

COQUUS.

Abibitur,
Drachmam dato.

LYSIMACHUS.

Dabitur.

COQUUS.

Dari ergo sis jube.
Dari potest, interea dum illi ponunt.

LYSIMACHUS.

Quin abis?
Potin'ut molestus ne sis?

COQUUS.

Agite, apponite
Obsonium istuc ante pedes illi seni.
Hæc vasa aut mox, aut cras jubebo abs te peti:
Sequimini.

LYSIMACHUS.

Fortaſſe te illum mirari coquom,
Quod venit, atque hæc attulit. dicam quid eſt.

DORIPPA.

Non miror, ſi quid damni facis, aut flagitii.
Nec pol ego patiar, ſic me nuptam tam male,
Meaſque in ædes ſic ſcorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me jam ſimul tecum *huc*.

SYRA.

Eo.

LYSIMACHUS.

Neſcis, negotii quid ſit, uxor. obſecro!
Conceptis verbis jam jusjurandum dabo,
Me numquam quidquam cum illa. jamne abiit Syra?
Perii hercle! ecce autem hæc abiit. væ miſero mihi!
At te, vicine, dii deæque perduint,
Tua cum amica, cumque amationibus.
Suſpicione implevit me indigniſſume:
Concivit hoſtes: domi uxor eſt acerruma.
Ibo ad forum, atque Demiphoni hæc eloquar,
Me iſtanc capillo protracturum eſſe in viam,
Niſi hinc abducit, quo volt, ex hiſce ædibus.
Uxor! heus uxor! quamquam tu irata es mihi,
Jubeas, ſi ſapias, hæc intro *hinc* auferrier:
Eâdem licebit mox cœnare rectius.

SCENA V.

SYRA, EUTYCHUS.

SYRA.

HERA quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abiisse ajebant. nunc domum renuntio.

EUTYCHUS.

Defessus sum urbem totam pervenarier,
Nihil investigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit; nam video Syram
Astare ante ædeis. Syra.

SYRA.

Quis est, qui me vocat?

EUTYCHUS.

Herus atque alumnus tuus sum.

SYRA.

Salve, alumne *mi*.

EUTYCHUS.

Jam mater rure rediit? responde mihi.

SYRA.

Sua quidem salute ac familiæ maxuma.

EUTYCHUS.

Quid istuc negotii est?

SYRA.

Tuus pater bellissumus
Amicam adduxit intro in ædeis.

EUTYCHUS.

Quomodo?

SYRA.

Adveniens mater rure eam offendit domi.

EUTYCHUS.

Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'st?

SYRA.

Etiam.

EUTYCHUS.

Sequere me.

Hisce vett. Editiones continuo ista attexunt:

Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor?
Gradus grandit, emittit oculos, circumfert se, obstipat verticem.
Asservabo hinc, rerum quid gerat. magnum est, quidquid quæritat.

Quam Scenam statim excipiunt duæ aliæ.

PERISTRATA, SYRA, LYCISSA.

PERISTRATA.

„DIVA Astarte hominum deorumque vis, vita, salus: rursus eadem quæ est
„Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, sidera.

„Jovis quæcumque templa colimus, ejus ducuntur nutu, illi obtemperant.
„Eam spectant: quod illi displicet, facile excludunt ceteri.
„Quidquid complacitum, id sequontur, quæ vivont omnia, atque sentiunt.
„Alios enicat, exstinguit, alios suo lacte fovet, atque eligit: sed quos enicat,
„Hi vivont, & sapiunt: quos properat alere, ac erigere,
„Hi quidem confestim pereunt, atque male sapiunt miseri.
„Jacent benevolentes, odiosi humum mordent, caput reptant,
„Fremunt, perstrepuntque: cumque putant vivere, tunc ruunt maxume,
„Tunc, tunc student persequi, labant juvenes, itidem rapiuntur senes.
„Illi se amant: quod amant, amatum volunt, atque cognitum.
„Illi vero si amare ea ætate occœperunt, multo insaniunt acrius.
„Verum si non amant, oderunt, molesti itidem, atque difficiles;
„Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi.
„Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,

„Nec tolerant, ut æquom est patres: sed clamant, indecenter obstrepunt.

SYRA.

„Quantum intelligo, & hanc male habet Demipho.

PERISTRATA.

Id verum.

„Amat filius, & perit; id quom resciscit pater, insanit vehementius.

„Quæ istæc intemperies? abegit vir meus olim ipse ad mercatum Rhodum filium:

„Nunc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exsilium.

„O iniquom patrem! o infortunatum filium! quo te recipies?

„Ubi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non patiar.

„Vendidit pater? ubi ubi erit inventa, mater redimet.

„Dic tu, Lycissa, num in hanc viciniam adductam autumant?

LYCISSA.

„In hanc opinor, in amici senis quojusdam ædeis.

PERISTRATA.

Hic, præter Lysimachum,

„Nullus quem sciam.

SYRA.

Lysimachum nominant.

„Mirum ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.

PE-

PERISTRATA.

,, Dorippam ejus uxorem conveniam.

LYCISSA.

Quid, convenias? non eam vides?

PERISTRATA.

,, Video equidem: auscultemus. nescio quid secum iracunda mussitat.

DORIPPA, SYRA, LYCISSA, PERISTRATA.

DORIPPA.

,, SYRA non redit, quam accersitum patrem jamdiu est quod miseram:
,, Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorsa cessavit turgida.

SYRA.

,, Nulla sum, adest hera, me quærit.

DORIPPA.

Domi manere nequeo:
,, Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi. exclusissem foras,
,, At me meus continuit Eutychus. sed omnino quod fert non creduam.

LYCISSA.

,, Audin' hera?

PERISTRATA.

Audio: sine pergat.

LYCISSA.

Sino.

DORIPPA.

Amici inquit senis
„Gratia huc ad nos venisse. habet venalem, amanti dum detrahat filio.
„Hæc quidem aut viri aut gnati fallacia: dissident sententiæ.
„Sequestro vir ait datam: eamdem vero venalem dicit filius.

SYRA.

„Ibo de improviso obviam, ne cessâsse intelligat.

DORIPPA.

Istæc filio
„Non credam: qui obsequitur patri: huic vero ut mero cuculo,
„Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
„Eccam Syram. ut currit venefica! Syra!

SYRA.

Quis me vocat?

DORIPPA.

„Malum quod dî tibi danunt.

SYRA.

Hera, si sapis, hoc potius
„Tuæ pellici, & marito dato.

DORIPPA.

Istuc dictum tibi non amplius irascor.

„Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra impedit?

SYRA.

„Nec podagricus, nec articularius est, quem rus ducunt pedes.

DORIPPA.

„Non domi?

SYRA.

Non.

DORIPPA.

Ubi?

SYRA.

Ruri esse autumant.

„Atque numquid redeat incertum hodie: cum villico rationis satis.

DORIPPA.

„Omnia mihi hodie eveniunt præter sententiam. non vivam vesperi,

„Nisi illanc a me scelestam abigam: eo domum.

LYCISSA.

Hera, abit.

PERISTRATA.

„Hem, abit? compella.

LYCISSA.

Dorippa, Dorippa.

DORIPPA.

Quid molestiæ
,, Hoc est? quis me revocat?

PERISTRATA.

Non sum molesta: sed benevolens,
,, Et amica te compellat tua Peristrata: mane quæso.

DORIPPA.

,, Hem Peristrata, te pol non nôram: mala bilis cruciat
,, Me, atque exagitat..

PERISTRATA.

Istuc volo, quæso, ne neges,
,, Te audivi modo: dic mihi, quæ te nunc habet sollicitudo?

DORIPPA.

,, Peristrata, sic dî tibi unicum gnâtum sospitent, da mihi benignius operam,
,, Nulla dari mihi poterit melius: par est ætas: una crevimus,
,, Pares ætate habemus viros: nulli colloquor lubentius.
,, Sollicitor merito quidem: quid tibi animi esse nunc possiet,
,, Si amicam hac ætate ante oculos tuus adduxerit Demipho?

PERISTRATA.

,, Adduxit?

DORIPPA.

Factum.

PERISTRATA.

Domi est?

DORIPPA.

Domi: immo coqui

,,Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbâsset adventus omnia.

,,Senem miserum Venus & Cupido alieno satis vexant tempore.

PERISTRATA.

,,Sed ista levia sunt, Dorippa: utinam non ego essem miserior!

DORIPPA.

,,Levia?

PERISTRATA.

Levia quidem.

DORIPPA.

Quæ pejora tibi tuus faceret?

PERISTRATA.

,,Immo pejoribus pejora.

DORIPPA.

Quæ istæc sunt? quæso loquere:

,,Ut tu mihi, ego tibi, quæ facto opus sunt, demus consilium.

,,Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.

PERISTRATA.

„Unicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis?

DORIPPA.

Scio.

PERISTRATA.

Hunc pater

„Olim a se extrusit Rhodum.

DORIPPA.

Quare?

PERISTRATA.

Quoniam amaret.

DORIPPA.

„Ob id ipsum?

PERISTRATA.

Id quidem nunc quoque, quom ancillam domum
„Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem præbuit.

DORIPPA.

„Atat novi: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.
„Quoi data est?

PERISTRATA.

Seni quoidam in hac amico vicinia.
„Credo hic alium, præter tuum, amicum habere neminem.

DORIPPA.

„Ea quidem est. quid filius?

PERISTRATA.

Urbem hanc se deserturum autumat.

DORIPPA.

„In portu res est. quid si invenerit?

PERISTRATA.

Mansurum credito.

DORIPPA.

„Præter spem salvæ sumus, ne dubita: apud me ea est.

PERISTRATA.

„Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audivi modo.

DORIPPA.

„Ea.

PERISTRATA.

O factum bene! merito te amo, restituisti filium.
„Fac videam.

DORIPPA.

Eamus intro.

PERISTRATA.

Eamus. Lycissa, ades,
„Acanthioni hæc nuntia: ego ad Dorippam huc devortam.

SCENA VI.

SYRA.

ECastor lege dura vivunt mulieres
Multoque iniquiore miseræ, quam viri.
Nam si vir scortum duxit clam uxorem suam,
Id si rescivit uxor, impune est viro.
Uxor viro si clam domo egressa est foras,
Viro fit caussa, exigitur matrimonio.
Utinam lex esset eadem, quæ uxori est, viro!
Nam uxor contenta est, quæ bona est, uno viro.
Quî minus vir una uxore contentus siet?
Ecastor, faxim, si itidem plectantur viri,
Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
Ut illæ exiguntur, quæ in se culpam commerent;
Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

CHARINUS.

Limen superum inferumque, salve, simul autem vale.
Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem;
Usus, fructus, victus, cultus jam mihi harunc ædium
Interemtu'st, interfectu'st, alienatu'st. occidi.
Dii penates meûm parentum, famili*æque* Lar pater,
Vobis mando, meûm parentum rem bene ut tutemini.
Ego mihi alios deos Penates persequar, alium Larem,
Aliam urbem, aliam civitatem: ab Attícis abhorreo:
Nam ubi mores deteriores increbescunt in dies,
Ubi, qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscere,
Ubíque id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem si regnum detur, non est cupida civitas.

SCENA II.

EUTYCHUS, CHARINUS.

EUTYCHUS.

DIvûm atque hominum quæ Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago.
Ecquisnam deus est, qui mea nunc lætus lætitia fuat?
Domi erat quod quæritabam. *ibi* sex sodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Lætitiam, Ludum, Jocum.
Eorum inventu res *decem* simitu pessimas pessumdedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mærorem, Lacrimas, Exsilium, Inopiam, Solitudinem.
Date, dî, quæso, conveniendi mihi ejus celerem copiam.

CHARINUS.

Apparatus sum, ut videtis: abjicio superbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger:
Egomet sum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod usu'st. ô Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo.

EUTYCHUS.

Cogito, quoniam ego illum curram quæritatum.

CHARINUS.

Certa re 'st:

Me usque quærere illam, quo quo hinc abducta est gentium.
Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons, neque adeo mare,
Nec calor; nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem sufferam, Solem, sitim.
Non concedam, neque quiescam usquam noctu, neque interdius,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem investigavero.

EUTYCHUS.

Nescio, quoja vox ad aurem mihi advolavit.

CHARINUS.

Invoco

Vos, Lares viales, ut me bene juvetis.

EUTYCHUS.

Juppiter!

Estne illic Charinus?

CHARINUS.

Cives, bene valete.

EUTYCHUS.

Illico

Sta, Charine.

CHARINUS.

Qui me revocat?

EUTYCHUS.

Spes, Salus, Victoria.

CHARINUS.

Quid me voltis?

EUTYCHUS.

Ire tecum.

CHARINUS.

Alium comitem quærite,
Non amittunt hi me comites, qui tenent.

EUTYCHUS.

Qui sunt ei?

CHARINUS.

Cura, Miseria, Ægritudo, Lacrimæ, Lamentatio.

EUTYCHUS.

Repudia istos comites, atque huc respice, & revortere.

CHARINUS.

Siquidem mecum fabulari vis, subsequere.

EUTYCHUS.

Sta illico.

CHARINUS.

Male facis, properantem qui me commorare. Sol abit.

EUTYCHUS.

Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius,

Huc secundus ventus nunc est; cape modo vorsoriam:
Hic Favonius serenu'st, istic Auster imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terram, Charine, huc. nonne ex advorso vides?
Nubis ater imberque instat. aspice nunc ad sinistram *
* Cælum ut est splendore plenum, ex advorso vides.

CHARINUS.

Religionem illic objecit: recipiam me illuc.

EUTYCHUS.

Sapis,
O Charine. contra pariter fer gradum, & confer pedem,
Porrige brachium, prehende. jam tenes?

CHARINUS.

Teneo.

EUTYCHUS.

Tene.
Quo nunc ibas?

CHARINUS.

Exsulatum.

EUTYCHUS.

Quid ibi facere is?

CHARINUS.

Quod miser.

EUTYCHUS.

Ne pave, restituam jam ego te in gaudia, antequam is.

CHARINUS.

Eo.

EUTYCHUS.

Maxume quod vis audire, id audies quod gaudeas.
Sta illico. amicus advenio multum benevolens.

CHARINUS.

Quid est?

EUTYCHUS.

Tuam amicam.

CHARINUS.

Quid eam?

EUTYCHUS.

Ubi sit, ego scio.

CHARINUS.

Tun' obsecro?

EUTYCHUS.

Sanam & salvam.

CHARINUS.

Ubi eam salvam?

EUTYCHUS.

Quo ego scio.

CHARINUS.

Ego me mavelim.

EUTYCHUS.

Potin' ut animo sis tranquillo?

CHARINUS.

Quid si animus fluctuat?

EUTYCHUS.

Ego istum in tranquillo & tuto sistam: ne time.

CHARINUS.

Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris.
Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.

EUTYCHUS.

Non longe hinc abest a nobis.

CHARINUS.

Quin ergo commonstras, si tu vides?

EUTYCHUS.

Non video hercle nunc, sed vidi modo.

CHARINUS.

Quin ego videam facis?

EUTYCHUS.

Faciam.

CHARINUS.

Longinquom istuc amanti est.

EUTYCHUS.

Etiam metuis? omnia
Commonstrabo. amicior mihi nullus vivit, atque is est,
Qui illam habet; neque est, quoi magis me velle melius æquom siet.

CHARINUS.

Non curo istuc, illam quæro.

EUTYCHUS.

De illa ergo ego dico tibi.
Sane hoc non in mentem venit dudum, uti tibi.

CHARINUS.

Dic igitur, ubi illa est?

EUTYCHUS.

In nostris ædibus.

CHARINUS.

Ædis probas,
Si tu vera dicis, pulchre*que* ædificatas arbitror.
Sed quid ego istuc credam? vidistín'? an de audito
nuntias?

EUTYCHUS.

Egomet vidi.

CHARINUS.

Quis eam adduxit ad vos?

EUTYCHUS.

Inique rogas.

CHARINUS.

Vera dicis.

EUTYCHUS.

Nihil, Charine, te quidem quidquam pudet.
Quid tua refert, quîcum istac venerit?

CHARINUS.

Dum istuc siet.

EUTYCHUS.

Est profecto.

CHARINUS.

Opta ergo ob istunc nuntium, quid vis tibi.

EU-

EUTYCHUS.

Quid, si optabo?

CHARINUS.

Deos orato, ut ejus faciant copiam.

EUTYCHUS.

Derides.

CHARINUS.

Servata res est demum, si illam videro.
Sed quin ornatum hunc rejicio? heus aliquis, heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte.

EUTYCHUS.

Hem, nunc tu mihi ut places!

CHARINUS.

Optume adveniens, puere, cape chlamydem atque hæc. istinc sta illicò:
Ut, si hæc non sint vera, inceptum hoc itiner perficere exsequar.

EUTYCHUS.

Non mihi credis?

CHARINUS.

Omnia equidem credo, quæ dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, ut videam?

EUTYCHUS.

Paullisper mane.

CHARINUS.

Quid manebo?

EUTYCHUS.

Tempus non est intro eundi.

CHARINUS.

Enicas.

EUTYCHUS.

Non opus est, inquam, nunc intro te ire.

CHARINUS.

Responde mihi,
Qua caussa?

EUTYCHUS.

Operæ non est.

CHARINUS.

Cur?

EUTYCHUS.

Quia non est illi commodum.

CHARINUS.

Itáne? commodum illi non est, quæ me amat? quam ego contra amo?
Omnibus hic ludificatur me modis. ego stultior,
Qui isti credam. commoratur: chlamydem sumam denuo.

EUTYCHUS.

Mane parumper, atque hoc audi.

CHARINUS.

Cape sis, puer, hoc pallium.

EUTYCHUS.

Mater irata est patri vehementer, quia scortum sibi

Ob oculos adduxerit in ædis, dum ruri ipsa abest:
Suspicatur illam amicam esse illi.

CHARINUS.

Zonam sustuli.

EUTYCHUS.

Eam rem nunc exquirit intus.

CHARINUS.

Jam machæra est in manu.

EUTYCHUS.

Nam si eo te *nunc* introducam.

CHARINUS.

Tollo ampullam, atque hinc eo.

EUTYCHUS.

Mane, mane, Charine.

CHARINUS.

Erras! me decipere haud potes.

EUTYCHUS.

Neque ædepol volo.

CHARINUS.

Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?

EUTYCHUS.

Non sino.

CHARINUS.

Ego me moror. tu puere, abi hinc intro ocyus.
Jam in currum escendi, jam lora in manus cœpi meas.

EUTYCHUS.

Sanus non es!

CHARINUS.

Quin, pedes, vos in curriculum conjicitis
In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exsilium parat.

EUTYCHUS.

Stultus es. noli istuc quæso dicere.

CHARINUS.

Certum est exsequi,
Operam ut sumam ad pervestigandum, ubi sit illæc.

EUTYCHUS.

Quin domi est.

CHARINUS.

Nam hic quod dixit, id mentitu'st.

EUTYCHUS.

Vera dixi equidem tibi.

CHARINUS.

Jam Cyprum veni.

EUTYCHUS.

Quin sequere, ut illam videas, quam expetis.

CHARINUS.

Percontatus non inveni.

EUTYCHUS.

Matris jam iram neglego.

CHARINUS.

Porro proficiscor quæsitum. nunc perveni Chalcidem,
Video ibi hospitem Zacyntho: dico, quid eo advenerim:

Rogito, quis eam vexerit, quis habeat, si ibi inaudiverit.

EUTYCHUS.

Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc intro ambulas?

CHARINUS.

Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.

EUTYCHUS.

Nihil mentitus est.

CHARINUS.

Sed de amica sese inaudîsse autumat,
Hìc Athenis esse.

EUTYCHUS.

Calchas iste quidem Zacynthiu'st.

CHARINUS.

Nam conscendo, proficiscor illico. jam sum domi.
Jam redii exsilio. salve, mihi sodalis Eutyche:
Ut valuisti? quid, parentes mei valent? cœna dabitur.
Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet.

EUTYCHUS.

Eho! quæ tu somnias?
Hic homo non sanus est.

CHARINUS.

Medicari amicus quin properas?

EUTYCHUS.

Sequere sis.

CHARINUS.

Sequor.

EUTYCHUS.

Clementer quæso, calces deteris.
Audín' tu?

CHARINUS.

Jamdudum audivi.

EUTYCHUS.

Pacem componi volo
Meo patri cum matre: nam nunc est irata.

CHARINUS.

I modo.

EUTYCHUS.

Propter istanc.

CHARINUS.

I modo.

EUTYCHUS.

Ergo cura.

CHARINUS.

Quin tu ergo i modo.
Tam propitiam reddam, quam cum propitia est Juno Jovi.

SCENA III.

DEMIPHO, LYSIMACHUS.

Huic Scenæ;

Quasi tu numquam quidquam &c.

Præscripserant Vett. Edd. versus XI sequentes:

LYSIMACHUS.

„DEmipho: sapientum illud dictum te audîsse reor sæpius:
„Voluptas est malorum esca: quod ea non minus homines
„Quam hamo capiantur pisces. hanc quando fugiant senes,
„Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam hæc tibi
„Non abstulit modo, sed in amorem conjecit fortius:
„Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus,
„Atque oculorum tibi præstringit aciem: me quoque
„In magnum conjecisti malum: nec quid faciam scio.

DEMIPHO.

„Lysimache, deûm hoc arbitrium est, non hominum: tute hoc tecum

„Si cogites, non æquom te facere arbitrabere,
„Quom amico homini, tuique conscio ita succenseas
misere. “

DEMIPHO.

QUasi tu numquam quidquam assimile hujus facti feceris.

LYSIMACHUS.

Ædepol numquam. cavi ne quid facerem. vix vivus sum miser!
Nam mea uxor propter illam tota in fermento jacet.

DEMIPHO.

At ego expurgationem habebo, ut ne succenseat.

LYSIMACHUS.

Sequere me. sed exeuntem filium video meum.

SCENA IV.

EUTYCHUS, LYSIMACHUS, DEMIPHO.

EUTYCHUS.

AD patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
Jam redeo.

LYSIMACHUS.

Placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?

EUTYCHUS.

Optuma opportunitate ambo advenistis.

LYSIMACHUS.

Quid rei est?

EUTYCHUS.

Uxor tibi placida & placata 'st. cette dextras nunc jam.

LYSIMACHUS.

Dii me servant.

EUTYCHUS.

Tibi amicam nullam esse nuntio.

DEMIPHO.

Dii te perdant. quid negotii est nam quæso istuc?

EUTYCHUS.

Eloquar;

Animum advortite igitur ambo.

LYSIMACHUS.

Quin tibi ambo operam damus.

EUTYCHUS.

Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
Suapte culpa genere capiunt genus, ingenium improbant.

DEMIPHO.

Verum dicit hic.

LYSIMACHUS.

Tibi ergo dicit.

EUTYCHUS.

Eo illud verum est magis.

Nam te istac ætate haud æquom fuerat filio tuo
Adolescenti amanti amicam emtam argento eripere suo.

DEMIPHO.

Quid tu ais? Charini amica 'st illa?

EUTYCHUS.

Ut dissimulat malus!

DEMIPHO.

Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.

EUTYCHUS.

Propterea igitur tu mercatus? novos amator, vetus puer.

LYSIMACHUS.

Optume hercle: perge! ego assistam jam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo.

DEMIPHO.

Nullus sum.

LYSIMACHUS.

Filio suo qui innocenti fecit tantam injuriam.

EUTYCHUS.

Quem quidem hercle ego, in exsilium cum iret, reduxi domum:
Nam ibat exsulatum.

DEMIPHO.

An abiit?

LYSIMACHUS.

Etiam loquere, larua?

Temperare istac ætate istis decebat artibus.

DEMIPHO.

Fateor: deliqui profecto.

EUTYCHUS.

Etiam loquere, larua?
Vacuom esse istac ted ætate iis decebat noxiis:
Itidem, ut tempus anni, ætatem aliam aliud factum convenit.
Nam si istuc jus est, senecta ætate scortari senes,
Ubi loci res summa nostra est publica?

DEMIPHO.

Hei, perii miser!

EUTYCHUS.

Adolescentes rei agendæ isti magis solent operam dare.

DEMIPHO.

Jam obsecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fiscina.

EUTYCHUS.

Redde filio: sibi habeat.

DEMIPHO.

Jam ut volt, per me sibi habeat licet.

EUTYCHUS.

Temperi ædepol! quoniam, ut aliter facias, non est copiæ.

DEMIPHO.

Supplicii sibi sumat, quid volt ipse, ob hanc injuriam;

Modo pacem faciatis, misero ut ne mihi iratus siet:
Si hercle scivissem, sive adeo joculo dixisset mihi,
Se illam amare; numquam facerem, ut illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, sodalis ejus es, serva, & subveni.
Hunc senem para me clientem: memorem dices beneficii.

LYSIMACHUS.

Ora, ut ignoscat delictis tuis atque adolescentiæ.

DEMIPHO.

Pergín' tu autem? eia! superbe invehere! spero ego mihi quoque
Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

LYSIMACHUS.

Missas jam ego istas artes feci.

DEMIPHO.

Et quidem ego dehinc jam.

LYSIMACHUS.

Nihil.
Consuetudine animus rursus te huc inducet.

DEMIPHO.

Obsecro,
Satis jam ut habeatis. quin loris cædite etiam, si lubet.

LYSIMACHUS.

Recte dicis. sed istuc uxor faciet, cum hoc resciverit.

DEMIPHO.

Nihil opu'st resciscat.

EUTYCHUS.

Quid istuc? non resciscet, ne time.
Eamus intro, non utibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut sint, qui prætereant per vias.

DEMIPHO.

Hercle quin tu recte dicis: eâdem brevior Fabula
Erit. eamus.

EUTYCHUS.

Hìc est intus filius apud nos tuus.

DEMIPHO.

Optume est. illac per hortum nos domum transibimus.

LYSIMACHUS.

Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem.

EUTYCHUS.

Quid istuc est?

LYSIMACHUS.

Suam quisque homo rem meminit. responde mihi:
Certón'scis non succensere mihi tuam matrem?

EUTYCHUS.

Scio.

LYSIMACHUS.

Vide!

EUTYCHUS.

Me vide.

LYSIMACHUS.

Satis habeo. at quæso hercle, etiam vide!

EUTYCHUS.

Non mihi credis?

LYSIMACHUS.

Immo credo, sed tamen metuo miser.

DEMIPHO.

Eamus intro.

EUTYCHUS.

Immo dicamus senibus leges censeo,
Priusquam abeamus, quas leges teneant, contentique sint.
Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus,
Seu maritum, seu hercle adeo cœlibem, scortarier,
Cum eo nos hic lege agemus: inscitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.
Neu quisquam posthac prohibeto adolescentem filium,
Quin amet, & scortum ducat; quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam si præhibuerit palam.
Hæc adeo, ut ex hacce nocte primum lex teneat senes.
Bene valete, atque, adolescentes, hæc si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam, vos æquom est clare plaudere.

FINIS MERCATORIS.

M. ACCII PLAUTI
PSEUDOLUS.

Dramatis Personæ.

PSEUDOLUS, *servos.*	HARPAX, *cacula.*
CALIDORUS, *adolescens.*	CHARINUS, *adolescens.*
BALLIO, *leno.*	PUER.
LORARII *quatuor.*	COQUUS.
SIMO, } *senes.*	SIMIA, *sycophanta.*
CALLIPHO, } *senes.*	PHŒNICIUM, *meretrix.*

ARGUMENTUM.

PRæsentes numerat quindecim Miles minas:
Simul consignat symbolum, ut Phœnicium
Ei det Leno, qui eum cum reliquo afferat.
Venientem Caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus:

Opemque herili ita tetulit: nam Simiæ
Leno mulierem, quem is supposuit, tradidit.
Venit Harpax verus: res palam cognoscitur:
Senexque argentum, quod erat pactus, reddidit.

PROLOGUS.

STudete hodie mihi: bona in Scenam affero:
Nam bona bonis ferri reor æquom maxume;
Ut mala malis: ut, qui mali sunt, habeant mala:
Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,
Sunt mali: malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet. vosque ideo estis boni: quandoquidem
Semper odistis malos; & lege, & legionibus
Hos fugitâstis, Quirites, successis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam boni operam date gregi,
Qui bonus est, & hodie ad bonos affert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In Scenam qui jejunus venerit, aut sitiens,
Is risu & ventre raso vigilabit sedulo:
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite, jejuni, atque discedite:
Vos, saturi, state, immo sedete, atque attendite.
Non argumentum, neque hujus nomen Fabulæ
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus:
Satis id dictum vobis puto jam, atque deputo.
Ubi lepos, joci, risus, vinum, ebrietas decent;
Gratiæ, decor, hilaritas, atque delectatio;
Qui quærit alta, is malum videtur quærere.

Curas malas abjicite jam, ut otiosi hodie.
Exporgi meliu'st lumbos, atque exſurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

PSEUDOLUS, CALIDORUS.

PSEUDOLUS.

SI ex te tacente fieri possem certior,
Here, quæ miseriæ te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, ut te rogitem. responde mihi:
Quid est, quod tu exanimatus jam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lavis,
Neque tui participem consilii quemquam facis?
Eloquere, ut quod ego nescio, id tecum sciam.

CALIDORUS.

Misere miser sum, Pseudole!

PSEUDOLUS.

Id te Juppiter
Prohibessit.

CALIDORUS.

Nihil hoc Jovis ad judicium attinet.
Sub Veneris regno vapulo, non sub Jovis.

PSEUDOLUS.

Licet me id scire quid sit? nam tu me antidhac
Supremum habuisti comitem consiliis tuis.

CALIDORUS.

Idem animus nunc est.

PSEUDOLUS.

Fac me certum quid tibi est.
Juvabo aut re, aut opera, aut consilio bono.

CALIDORUS.

Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quæ me miseria & cura contabefacit.

PSEUDOLUS.

Mos tibi geretur. sed quid hoc quæso?

CALIDORUS.

Quid est?

PSEUDOLUS.

Ut opinor, quærunt litteræ hæ sibi liberos,
Alia aliam scandit!

CALIDORUS.

Ludis me ludo tuo.

PSEUDOLUS.

Has quidem pol, credo, nisi Sibylla legerit,
Interpretari alium potesse neminem.

CALIDORUS.

Cur inclementer dicis lepidis litteris,
Lepidis tabellis, lepida conscriptis manu?

PSEUDOLUS.

An obsecro hercle, habent quoque gallinæ manus?
Nam has quidem gallina scripsit.

CALIDORUS.

Odiosus mihi es.
Lege, vel tabellas redde.

PSEUDOLUS.

Immo enim pellegam:
Advortito animum.

CALIDORUS.

Non adest.

PSEUDOLUS.

At tu cita.

CALIDORUS.

Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nam istic meus animus nunc est, non in pectore.

PSEUDOLUS.

Tuam amicam video, Calidore.

CALIDORUS.

Ubi ea est, obsecro?

PSEUDOLUS.

Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.

CALIDORUS.

At te dii deæque quantus es.

PSEUDOLUS.

Servassint quidem.

CALIDORUS.

Quasi solstitialis herba paullisper fui:
Repente exortus sum, repentino occidi.

PSEUDOLUS.

Tace, dum tabellas pellego.

CALIDORUS.

Ergo quin legis?

PSEUDOLUS.

Phœniclum Calidoro amatori suo
Per ceram & linum litterasque interpretes
Salutem mittit, & salutem abs te expetit,
Lacrimans titubanti animo, corde, & pectore.

CALIDORUS.

Perii! salutem nusquam invenio, Pseudole,
Quam illi remittam.

PSEUDOLUS.

Quam salutem?

CALIDORUS.

Argenteam.

PSEUDOLUS.

Pro ligneân' salute vis argenteam
Remittere illi? vide sis, quam tu rem geras.

CALIDORUS.

Recita modo; ex tabellis jam faxo scies,
Quam subito argento mihi usus invento siet.

PSEUDOLUS.

Leno me peregre militi Macedonico

Minis viginti vendidit, voluptas mea:
Et priusquam hinc abiit, quindecim Miles minas
Dederat; nunc unæ quinque remorantur minæ:
Ea caussa Miles hìc reliquit symbolum,
Expressam in cera ex annulo suam imaginem,
Ut qui huc afferret ejus similem symbolum,
Cum eo simul me mitteret. ei rei dies
Hæc præstituta est, proxuma Dionysia.

CALIDORUS.

Cras ea quidem sunt. prope adest exitium mihi,
Nisi quid mihi in te est auxilii.

PSEUDOLUS.

Sine pellegam.

CALIDORUS.

Sino. nam mihi videor cum ea fabularier.
Lege, dulce amarumque una nunc misces mihi.

PSEUDOLUS.

Nunc nostri amores, mores, consuetudines,
Jocus, ludus, sermo, suavis saviatio,
Compressiones arctæ amantum comparum,
Teneris labellis molles morsiunculæ,
Papillarum horridularum oppressiunculæ,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Distractio, discidium, vasticies venit,
Nisi quæ mihi in te'st aut tibi est in me salus.
Hæc quæ ego scivi, ut scires, curavi omnia:
Nunc ego te experiar, quid ames, quid simules. vale.

CALIDORUS.

Est misere scriptum, Pseudole!

PSEUDOLUS.

O miserrume!

CALIDORUS.

Quin fles?

PSEUDOLUS.

Pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare ut exspuant unam modo.

CALIDORUS.

Quid ita?

PSEUDOLUS.

Genus nostrum semper siccoculum fuit.

CALIDORUS.

Nihilne adjuvare me audes?

PSEUDOLUS.

Quid faciam tibi?

CALIDORUS.

Heu!

PSEUDOLUS.

Heu? id quidem tibi hercle, ne parsis, dabo.

CALIDORUS.

Miser sum; argentum nusquam invenio mutuom,
Pseudole.

PSEUDOLUS.

Heu!

CALIDORUS.

Neque intus nummus ullus est.

PSEUDOLUS.

Eheu!

CALIDORUS.

Ille abducturus est mulierem cras.

PSEUDOLUS.

Eheu!

CALIDORUS.

Istoccine pacto me adjutas?

PSEUDOLUS.

Do id quod mihi est:
Nam is mihi thesaurus jugis in nostra est domo.

CALIDORUS.

Actum hodie de me est. sed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi unam, quam cras reddam tibi?

PSEUDOLUS.

Vix hercle opinor, si me opponam pignori.
Sed quid de drachma facere vis?

CALIDORUS.

Restim volo
Mihi emere.

PSEUDOLUS.

Quamobrem?

CALIDORUS.

Quî me faciam pensilem.
Certum est mihi ante tenebras, tenebras persequi.

PSEUDOLUS.

Quis mihi igitur drachmam reddet, si dederim tibi?
An tu te ea caussa vis sciens suspendere,
Ut me defraudes drachma, si dederim tibi?

CALIDORUS.

Profecto nullo pacto possum vivere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.

PSEUDOLUS.

Quid fles, cucule? vives.

CALIDORUS.

Quid ego ni fleam?
Cui nec paratus nummus argenti siet:
Neque *cui* libellæ spes sit usquam gentium.

PSEUDOLUS.

Ut litterarum ego harum sermonem audio,
Nisi tu illi drachmis fleveris argenteis,
Quod tu istis lacrumis te probare postulas,
Non pluris refert, quam si imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem, ne pave, non deseram.
Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inventurum esse auxilium argentarium.
Atque id futurum, unde unde dicam nescio;
Nisi quia futurum est: ita supercilium salit.

CALIDORUS.

Utinam quæ dicis, dictis facta suppetant!

PSEUDOLUS.

Scis tu quidem hercle, mea si commovi sacra,

Quo pacto & quantas soleam turbellas dare!

CALIDORUS.

In te nunc sunt omnes spes ætati meæ.

PSEUDOLUS.

Satín'est, si hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua ut sit, aut si tibi do viginti minas?

CALIDORUS.

Satis, si futurum est.

PSEUDOLUS.

Roga me viginti minas.
Ut me effecturum tibi, quod promisi, scias,
Roga obsecro hercle. gestio promittere.

CALIDORUS.

Dabísne argenti mihi hodie viginti minas?

PSEUDOLUS.

Dabo, molestus nunc jam ne sis mihi.
Atque hoc ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

CALIDORUS.

Dii te mihi omnes servent! verum si potes,
Pietatis caussa, vel etiam matrem quoque.

PSEUDOLUS.

De istac re in oculum utrumvis conquiescito.

CALIDORUS.

Oculum utrum, anne in aurem?

PSEUDOLUS.

At hoc pervolgatum est minus.

Nunc ne quis dictum sibi neget, dico omnibus,
Pube præsenti, in concione, omni poplo,
Omnibus amicis, notisque edico meis,
In hunc diem a me ut caveant, ne credant mihi.

CALIDORUS.

St! tace obsecro hercle.

PSEUDOLUS.

Quid negotii est?

CALIDORUS.

Ostium
Lenonis crepuit.

PSEUDOLUS.

Crura mavellem modo.

CALIDORUS.

Atque ipse egreditur penitus perjurum caput.

SCENA II.

LENO, LORARII IV, PSEUDOLUS, CALIDORUS.

LENO.

EXite, agite, ite, ignavi, male habiti, & male conciliati,
Quorum numquam quidquam quoiquam venit in mentem, ut recte faciant.

Quibus nisi ad hoc exemplum experior, non potest usurpari usura.
Neque ego homines magis asinos umquam vidi, ita plagis costæ callent.
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi sunt flagritribæ:
Qui hæc habent consilia: Ubi data occasio est, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc est eorum opus.
Ut mavelis lupos apud oves linquere, quam hos domi custodes.
At faciem cum aspicias eorum, haud mali videntur; operâ fallunt.
Nunc adeo, hanc edictionem nisi animum advortitis omnes,
Nisi somnum socordiamque ex pectore oculisque amovetis,
Ita ego vostra latera loris faciam ut valide varia sint:
Ut ne Peristromata quidem æque picta sint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas provincias:
Verum ita vos estis perditi, negligentes, ingenio improbo,
Officium vostrum ut vos malo cogatis commonerier:
Nempe ita animati estis vos. vincite hoc duritia, ergo, atque me.

Hoc vide sis; ut alias res agunt! hoc agite, hoc animum advortite,
Huc adhibete aures, quæ ego loquar, plagigera genera hominum.
Numquam ædepol vostrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.
Quî nunc? doletne? hem! sic datur, si quis herum servos spernit.
Assistite omnes contra me, & quæ loquor, advortite animum.
Tu qui urnam habes, aquam ingere, face plenum aenum sit cito.
Te, cum securi, caudicali præficio provinciæ.

LORARII.

At hæc retunsa est.

LENO.

Sine siet: itidem vos quoque estis plagis omnes.
Num quî minus ea gratia tamen omnium opera utor?
Tibi hoc præcipio, ut niteant ædes. habes quod facias: propera, abi intro.
Tu esto lectisterniator. tu argentum eluito, idem exstruito.
Hæc, cum ego a foro revortor, facite ut offendam parata,
Vorsa, præsterga, strata, lautaque coctaque omnia uti sint.
Nam mihi hodie natalis dies est. decet eum omnes vos concelebrare.

Pernam, callum, glandium, sumen, facito in aqua jaceant. satín' audis?
Magnifice volo enim summos viros accipere, ut mihi rem esse reantur.
Intro abite, atque hæc cito celebrate, ne mora quæ sit, cocus cum veniat,
Mihi. ego eo in macellum, ut piscium quidquid est, pretio præstinem.
I, puere, præ: ne quisquam pertundat cruminam, cautio est.
Vel opperire: est quod domi dicere pæne fui oblitus.
Auditín'? vobis, mulieres, hanc habeo edictionem:
Vos quæ in mundiciis, molliciis, deliciisque ætatulam agitis,
Viris cum summis, inclytæ amicæ: nunc ego scibo, atque hodie experiar,
Quæ capiti, quæ ventri operam det, quæque suæ rei, quæ somno studeat:
Quam libertam fore mihi credam, & quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, ut mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
Nam nisi penus annuus hodie convenit, cras populo prostituam vos.
Natalem scitis mihi diem esse hunc. ubi isti sunt, quibus vel oculi estis?
Quibus vitæ? quibus deliciæ estis? quibus savia? mammilla? mellitæ?

Manipulatim mihi munerigeruli facite ante ædis jam hic assint.
Cur ego vestem, aurum, atque ea quibus est vobis usui, præhibeo? quid mihi
Domi, nisi malum, vostra opera est hodie? improbæ! vino modo cupidæ estis:
Eo vos vostros panticesque adeo madefacitis, cum ego sim hìc siccus.
Nunc adeo hoc factum est optumum, ut nomine quamque appellem suo:
Ne dictum esse actutum sibi quæpiam vostrarum mihi neget. advortite animum cunctæ.
Principio, Hedylium, tecum ago, quæ amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acervi frumenti sunt domi:
Fac sis sit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod satis
Mihi, etiam familiæ omni sit meæ: atque adeo ut frumento affluam;
Ut civitas nomen mihi commutet: meque ut prædicet
Lenone ex Ballione regem Jasonem.

CALIDORUS.

Audín', furcifer
Quæ loquitur! satín' magnificus tibi videtur?

PSEUDOLUS.

Pol iste,

Atque

Atque etiam malificus. sed tace, atque hanc rem gere.

LENO.

Æschrodora tu, quæ amicos tibi habes lenonum æmulos
Lanios, qui item ut nos jurejurando malo quærunt rem, audi:
Nisi carnaria tria grandia tergoribus oneri uberi hodie
Mihi erunt, cras te quasi Dircam olim, ut memorant, duo
Gnati Jovis devinxere ad taurum, item hodie stringam ad carnarium: id tibi
Profecto taurus fiet.

PSEUDOLUS.

Nimis sermone hujus ira incendor.
Hunccine hìc hominem pati colere juventutem Atticam?
Ubi sunt, ubi latent, quibus ætas integra est, qui amant a lenone?
Quin conveniunt? quin una omnes peste hac populum hunc liberant?
Sed nimis sum stultus, nimium fui indoctus: ne illi audeant
Id facere? quibus ut serviant suus amor cogit, simul
Prohibet, faciant advorsum eos quod volunt.

CALIDORUS.

Vah! tace.

PSEUDOLUS.

Quid est?

CALIDORUS.

Male morigerus male facis mihi, cum sermone huic obsonas.

PSEUDOLUS.

Taceo.

CALIDORUS.

At taceas malo multo, quam tacere te dicas.

LENO.

Tu autem

Xystylis, fac ut animum advortas, quojus amatores olivi
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non jam huc culleis oleum deportatur,
Te ipsam culleo ego cras faciam ut deportere in pergulam,
Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu haud somnum capias,
Sed ubi usque ad languorem. tenes, quorsum hæc tendant, quæ loquor?
En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes, tam probe oleo onustos,
Num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum
Nitidiusculum caput? aut num ipse ego pulmento utor magis
Unctiusculo? sed scio, tu oleum haud magni pendis, vino te
Devincis. sine modo. reprehendam ego cuncta hercle una opera, nisi

Quidem hodie tu omnia facis, scelesta, hæc uti loquor.
Tu autem quæ pro capite argentum mihi jam jamque sæpe numeras;
Ea pacisci modo scis; sed quæ pacta es, non scis solvere;
Phœnicium, tibi hæc ego loquor, deliciæ summatum virûm:
Nisi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus affertur,
Cras Phœnicium Phœnicio corio invises pergulam.

SCENA III.

CALIDORUS, PSEUDOLUS, BALLIO.

CALIDORUS.

Pseudole, non audis quæ hic loquitur?

PSEUDOLUS.

Audio, here, equidem atque animum advorto.

CALIDORUS.

Quid mihi es auctor, huic ut mittam, ne amicam hic meam prostituat?

PSEUDOLUS.

Bene curassis: liquido es animo! ego pro me & pro te curabo.
Jamdiu ego huic bene & hic mihi volumus, & amicitia est antiqua.

Mittam hodie huic suo die natali malam rem magnam & maturam.

CALIDORUS.

Quid opus est?

PSEUDOLUS.

Potín' aliam rem ut cures?

CALIDORUS.

At.

PSEUDOLUS.

Bat.

CALIDORUS.

Crucior.

PSEUDOLUS.

Cor dura.

CALIDORUS.

Non possum.

PSEUDOLUS.

Fac possis.

CALIDORUS.

Quonam pacto possim vincere animum?

PSEUDOLUS.

In rem quod sit, prævortaris, quam re advorsa animo auscultes.

CALIDORUS.

Nugæ istæc sunt: non jucundum est, nisi amans facit stulte.

PSEUDOLUS.

Pergín'?

CALIDORUS.

O Pseudole mi, sine sim nihili: mitte me sis.

PSEUDOLUS.

Sine. modo ego
Abeam.

CALIDORUS.

Mane, mane: jam ut voles me esse, ita ero.

PSEUDOLUS.

Nunc tu sapis.

BALLIO.

It dies: ego mihi cesso. I præ, puere.

CALIDORUS.

Heus! abiit. quin revocas?

PSEUDOLUS.

Quid properas? placide!

CALIDORUS.

At priusquam abeat.

BALLIO.

Quod hoc malum? tam placide is, puere.

PSEUDOLUS.

Hodie-nate heus! hodie-nate, tibi ego dico, heus
hodie-nate, redi, &
Respice ad nos tametsi occupatus, moramur. mane!
sunt, colloqui
Qui volunt te.

BALLIO.

Quid hoc est? quis est, qui moram occupato molestam obtulit?

CALIDORUS.

Qui tibi sospitalis ſuit.

BALLIO.

Mortuus est, qui ſuit: qui est, vivos est.

PSEUDOLUS.

Nimis superbe.

BALLIO.

Nimis molestus.

CALIDORUS.

Reprehende hominem: assequere.

BALLIO.

I, puere.

PSEUDOLUS.

Accedamus hac obviam.

BALLIO.

Juppiter te perdat, quisquis es.

PSEUDOLUS.

Te volo.

BALLIO.

At vos ego ambos. vorte hac te, puere.

PSEUDOLUS.

Non licet

Colloqui te?

BALLIO.

At mihi non lubet.

CALIDORUS.

Sin tuam est quippiam in rem?

BALLIO.

Licet-
ne obsecro vivere, an non licet?

PSEUDOLUS.

Vah! manta.

BALLIO.

Omitte,

CALIDORUS.

Ballio.
Audi.

BALLIO.

Surdus sum: profecto inanilogus es.

CALIDORUS.

Dedi, dum fuit.

BALLIO.

Non peto quod dedisti.

CALIDORUS.

Dado, quando erit.

BALLIO.

Ducito,
Quando habebis.

CALIDORUS.

Heu, heu, quam ego malis perdidi modis,

Quod tibi detuli, & quod dedi!

BALLIO.

Mortua re, verba nunc facis.
Stultus es, rem actam agis.

PSEUDOLUS.

Nosce saltem hunc, quis est.

BALLIO.

Jam diu
Scio, qui fuit: nunc quis est is, ipsus sciam. ambula tu.

PSEUDOLUS.

Potin'ut semel modo, Ballio, huc cum lucro respicias?

BALLIO.

Respiciam istoc pretio. nam si sacruficem summo Jovi,
Atque in manibus exta teneam, ut porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem divinam deseram.

PSEUDOLUS.

Non potest pietate obsisti huic, ut res sunt ceteræ!
Deos quidem, quos maxume æquom est metuere, eos minimi facit.

BALLIO.

Compellabo. salve multum, serve Athenis pessume.

PSEUDOLUS.

Dî te deæque ament vel hujus arbitratu, vel meo:
Vel si dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.

BALLIO.

Quid agitur, Calidore?

PSEUDOLUS.

Amatur, atque egetur acriter.

BALLIO.

Misereat, si familiam alere possim misericordia.

PSEUDOLUS.

Eja! scimus nos quidem te, qualis sis; ne prædices.
Sed scin' quid nos volumus?

BALLIO.

Pol ego propemodo: ut male sit mihi.

PSEUDOLUS.

Et id,& hoc: quod te revocamus,quæso,animum advorte.

BALLIO.

Audio.
Atque in pauca, ut occupatus nunc sum, confer, quid velis.

PSEUDOLUS.

Hunc pudet, quod tibi promisit, quaque id promisit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.

BALLIO.

Nimio id quod pudet, facilius fertur, quam illud quod piget.
Non dedisse, istum pudet: me, quia non accepi, piget.

PSEUDOLUS.

At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.

Nam hic id metuit, ne illam vendas ob simultatem suam.

BALLIO.

Fuit occasio, si vellet, jampridem argentum ut daret.

CALIDORUS.

Quid, si non habui?

BALLIO.

Amabas? invenires mutuom,
Ad Danistam devenires, adderes fœnusculum:
Surripuisses patri.

PSEUDOLUS.

Surriperet hic patri, audacissume?
Non periculum est, ne quid recte monstres.

BALLIO.

Non lenonium est.

CALIDORUS.

Egon' patri surripere possim quidquam? tam cauto seni?
Atque adeo, si facere possem, pietas prohibet.

BALLIO.

Audio.
Pietatem ergo istam amplexator noctu, pro Phœnicio.
Sed quoniam pietatem amori video tuo prævortere,
Omnes tibi patres sunt? nullus est tibi, quem roges mutuum
Argentum?

CALIDORUS.

Quin nomen quoque jam interiit Mutuum.

BALLIO.

Heus tu, postquam hercle isti a mensa surgunt saturi, poti .**
Qui suum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores sunt, ne credant alteri.

CALIDORUS.

Nimis miser sum, nummum nusquam reperire argenti queo:
Ita miser & amore pereo, & inopia argentaria.

BALLIO.

Eme die cæca hercle olivom, id vendito oculata die.
Jam hercle vel ducentæ fieri possunt præsentes minæ.

CALIDORUS.

Perii! an non tum Lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes.

BALLIO.

Eadem est mihi lex, metuo credere.

PSEUDOLUS.

Credere autem? eho, an pœnitet te, quanto hic fuerit usui?

BALLIO.

Non est justus quisquam amator, nisi qui perpetuat data,
Datque usque: quando nihil sit, simul amare desinat.

CALIDORUS.

Nihilne te mei miseret?

BALLIO.

Inanis cedis: dicta non sonant.
Atque ego te vivom salvomque vellem.

PSEUDOLUS.

Eho, an jam mortuus est?

BALLIO.

Ut ut est: mihi quidem profecto cum istis dictis mortuus est.
Illico vixit amator, ubi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata accedito querimonia.
Nam istoc, quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,
Apud novercam querere.

PSEUDOLUS.

Eho, an umquam tu hujus nupsisti patri?

BALLIO.

Dii melius faciant.

PSEUDOLUS.

Fac hoc, quod te rogamus, Ballio,
Mea fide, si isti formidas credere. ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde evolvam id argentum tibi.

BALLIO.

Tibi ego credam?

PSEUDOLUS.

Cur non?

BALLIO.

Quia pol, qua opera sic credam tibi,

Una opera alligem fugitivam canem agninis lactibus.

CALIDORUS.

Siccine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?

BALLIO.

Quid nunc vis?

CALIDORUS.

Ut opperiare hos sex dies saltem modo,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem.

BALLIO.

Animo bono es.
Vel sex menses opperibor.

CALIDORUS.

Euge, homo lepidissume.

BALLIO.

Immo vſn' etiam te faciam ex læto lætantem magis?

CALIDORUS.

Quid jam?

BALLIO.

Quia enim non venalem jam habeo Phœnicium.

CALIDORUS.

Non habes?

BALLIO.

Non hercle vero.

CALIDORUS.

Pseudole, arcesse hostias,
Victimas, lanios; ut ego huic sacruficem summo Jovi:

Nam hic mihi nunc est multo potior Juppiter, quam Juppiter.

BALLIO.

Nolo victimas: agninis me extis placari volo.

CALIDORUS.

Propera, quid stas? arcesse agnos. audín', quid ait Juppiter?

PSEUDOLUS.

Jam hìc ero: verum extra portam Metiam currendum est prius.

CALIDORUS.

Quid eo?

PSEUDOLUS.

Lanios inde arcessam duos cum tintinnabulis.
Eâdem duo greges virgarum inde ulmearum adegero,
Ut hodie ad litationem huic suppetat satias Jovi.
In malam crucem istic ibit Juppiter lenonius.

BALLIO.

Ex tua re non est, ut ego emoriar.

PSEUDOLUS.

Quî dum?

BALLIO.

Ego dicam tibi:
Quia ædepol dum ego vivus vivam, numquam eris frugi bonæ.

PSEUDOLUS.

Ex tua re non est, ut ego emoriar.

BALLIO.

Quî dum?

PSEUDOLUS.

Sic, quia
Si ego emortuus sim, Athenis te sit nemo nequior.

CALIDORUS.

Dic mihi, obsecro hercle, verum serio, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phœnicium?

BALLIO.

Non ædepol habeo profecto; nam jampridem vendidi.

CALIDORUS.

Quomodo?

BALLIO.

Sine ornamentis, cum intestinis omnibus.

CALIDORUS.

Meam tu amicam vendidisti!

BALLIO.

Valde! viginti minis.

CALIDORUS.

Viginti minis?

BALLIO.

Utrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. & jam quindecim habeo minas.

CALIDORUS.

Quid ego ex te audio?

BALLIO.

Amicam tuam esse factam argenteam.

CALIDORUS.

Cur id ausus facere?

BALLIO.

Libuit, mea fuit.

CALIDORUS.

Eho! Pseudole,
I, gladium affer.

PSEUDOLUS.

Quid opus gladio?

CALIDORUS.

Quî hunc occidam, atque me.

PSEUDOLUS.

Quin tu te occidis potius? nam hunc fames jam occiderit.

CALIDORUS.

Quid ais, quantum terra tegit, hominum perjurissume?
Juravistín'te illam nulli venditurum, nisi mihi?

BALLIO.

Fateor.

CALIDORUS.

Nempe conceptis verbis.

BALLIO.

Etiam consultis quoque.

CALIDORUS.

Perjuravisti, sceleste.

BALLIO.

At argentum intro condidi.

Ego

Ego scelestus nunc argentum promere possum domo:
Tu, qui pius es istoc genere gnatus, nummum non habes.

CALIDORUS.

Pseudole, assiste altrinsecus, atque onera hunc maledictis.

PSEUDOLUS.

Licet.

Numquam ad Prætorem æque cursim curram, ut emittar manu.

CALIDORUS.

Ingere mala multa.

PSEUDOLUS.

Jam ego te differam dictis meis:
Impudice.

BALLIO.

Ita est.

PSEUDOLUS.

Sceleste.

BALLIO.

Dicis vera.

PSEUDOLUS.

Verbero.

BALLIO.

Quippini?

CALIDORUS.

Bustirape.

BALLIO.

Certe.

CALIDORUS.

Furcifer.

BALLIO.

Factum optume.

CALIDORUS.

Sociofraude.

BALLIO.

Sunt mea hæc ista.

PSEUDOLUS.

Parricida.

BALLIO.

Perge tu.

PSEUDOLUS.

Sacrilege.

BALLIO.

Fateor.

CALIDORUS.

Perjure.

BALLIO.

Vetera vaticinamini.

CALIDORUS.

Legirupa.

BALLIO.

Valide.

PSEUDOLUS.

Pernicies adolescentum.

BALLIO.

Acerrume.

CALIDORUS.

Fur.

BALLIO.

Babæ.

PSEUDOLUS.

Fugitive.

BALLIO.

Bombax.

CALIDORUS.

Fraus populi.

BALLIO.

Planiſſume.

PSEUDOLUS.

Fraudulente.

CALIDORUS.

Impure leno.

PSEUDOLUS.

Cœnum.

BALLIO.

Cantores probos!

CALIDORUS.

Verberaviſti patrem atque matrem.

BALLIO.

Atque occidi quoque,
Potius quam cibum præhiberem. num peccavi quippiam?

PSEUDOLUS.

In pertuſum ingerimus dicta dolium. operam ludimus.

BALLIO.

Numquid alium etiam voltis dicere?

CALIDORUS.

Ecquid te pudet?

BALLIO.

Ted amatorem inventum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quamquam multa, malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi attulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut hæc est præstituta summa ei argento dies:
Si is non aderit, posse opinor facere officium *me* meum.

CALIDORUS.

Quid id est?

BALLIO.

Si tu argentum attuleris, cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum est officium: ego, operæ si sit, plus tecum loquar:
Sed sine argento frustra est, quod me tui misereri postulas.
Hæc mea est sententia, ut tu hinc porro, quid agas, consulas.

CALIDORUS.

Jamne abis?

BALLIO.

Negotii nunc sum plenus.

PSEUDOLUS.

Paullo post magis.

Illic homo meus est: nisi omnes dî me atque homines deserunt,
Exossabo ego illum similiter itidem ut murænam cocus.
Sed nunc, Calidore, operam te mihi volo dare.

CALIDORUS.

Ecquid imperas?

PSEUDOLUS.

Hoc ego oppidum admœnire, ut hodie capiatur, volo.
Ad eam rem usu'st hominem astutum, doctum, scitum, & callidum,
Qui imperata effecta reddat; non qui vigilans dormiat.

CALIDORUS.

Cedo mihi, quid es facturus?

PSEUDOLUS.

Tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare: sat sic longæ fiunt Fabulæ.

CALIDORUS.

Optumum atque æquissumum oras.

PSEUDOLUS.

Propera, adduc hominem cito.
Pauci ex multis sunt amici, homini qui certi sient.

CALIDORUS.

Ego scio istuc.

PSEUDOLUS.

Ergo utrimque tibi nunc delectum para:
Ex multis exquire illis unum, qui certus siet.

CALIDORUS.

Jam hìc faxo aderit.

PSEUDOLUS.

Potín' ut abeas? tibi moram dictis creas.

SCENA IV.

PSEUDOLUS.

Postquam illic hinc abiit, tu astas solus, Pseudole.
Quid nunc acturus, postquam herili filio
Largitus dictis dapsilis? ubi sunt ea?
Quoi neque parata gutta certi consilii,
Neque adeo argenti: neque nunc quid faciam scio,
Neque exordiri primum, unde occipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quasi Poeta tabulas cum cepit sibi,
Quærit quod nusquam est gentium, reperit tamen;
Facit illud verisimile, quod mendacium est:
Nunc ego Poeta fiam: viginti minæ
Quæ nusquam nunc sunt gentium, inveniam tamen.
Atque ego huic jam pridem me daturum dixeram.
At volui injicere tragulam in nostrum senem:
Verum is, nescio quo pacto, præsensit prius.
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc una Simonem simul
Cum suo vicino Calliphone incedere.

Ex hoc sepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, ut horum sermonem legam.

SCENA V.

SIMO, CALLIPHO, PSEUDOLUS.

SIMO.

SI de damnosis, aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio, credo, meo:
Ita nunc per urbem solus sermo est omnibus,
Eum velle amicam liberare, & quærere
Argentum ad eam rem. hoc alii mihi renuntiant,
Atque id jam pridem sensi, & subolet mihi.

PSEUDOLUS.

Occisa est hæc res, hæret hoc negotium.
Quo in commeatum volui argentarium
Proficisci, ibi nunc oppido obsepta est via.
Præsensit: nihil est prædæ prædatoribus.

CALLIPHO.

Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Gestores linguis, auditores auribus.
Nam istæc quæ tibi renuntiantur: filium
Te velle amantem argento circumducere,

Forsitan ea tibi dicta sunt mendacia.
Sed si vera ea sunt, ut nunc mos est, maxume,
Quid mirum fecit? quid novum? adolescens homo
Si amat, si amicam liberat?

PSEUDOLUS.

Lepidum senem!

SIMO.

Vetus nolo faciat.

CALLIPHO.

At enim nequidquam nevis.
Vel tu ne faceres tale in adolescentia.
Probum patrem esse oportet, qui gnatum suum
Esse probiorem, quam ipsus fuerit, postulet.
Nam tu quod damni, & quod fecisti flagitii,
Populo viritim potuit dispertirier.
Id ne tu miraris, si patrissat filius?

PSEUDOLUS.

Ὦ ζεῦ, quam pauci estis homines commodi!
Ehem, illuc est patrem esse, ut æquom est, filio!

SIMO.

Quis hìc loquitur? meus hic est quidem servos Pseudolus.
Hic mihi corrumpit filium, scelerum caput.
Hic dux, hic ille est pædagogus: hunc ego
Cupio excruciari.

CALLIPHO.

Jam istæc insipientia est,

Sic iram in promtu gerere. quanto satius est,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, necne sint, quæ tibi renuntiant?
Bonus animus in mala re dimidium est mali.

SIMO.

Tibi auscultabo.

PSEUDOLUS.

Itur ad te, Pseudole:
Orationem tibi para advorsum senem.
Herum saluto primum, ut æquom est: postea
Si quid supersit, vicinos impertio.

SIMO.

Salve. quid agitur?

PSEUDOLUS.

Statur hic ad hunc modum.

SIMO.

Statum vide hominis, Callipho, quasi basilicum.

CALLIPHO.

Bene confidenterque astitisse intellego.

PSEUDOLUS.

Decet innocentem, qui sit atque innoxius,
Servom superbum esse, apud herum potissumum.

CALLIPHO.

Sunt, quæ te volumus percontari, quæ quasi
Per nebulam nosmet scimus atque audivimus.

SIMO.

Conficiet jam te hic verbis: ut tu censeas

Non Pseudolum, sed Socratem tecum loqui.

PSEUDOLUS.

Ita est. jampridem tu me spernis, sentio,
Parvam esse apud te mihi fidem ipse intellego:
Cupis me esse nequam, tamen ero frugi bonæ.

SIMO.

Fac sis vacivas, Pseudole, ædis aurium,
Mea ut migrare dicta possint quo volo.

PSEUDOLUS.

Age loquere quid vis, tametsi tibi succenseo.

SIMO.

Mihin' domino servos tu succenses?

PSEUDOLUS.

Jam tibi
Mirum id videtur?

SIMO.

Hercle qui, ut tu prædicas,
Cavendum est mihi abs te irato: atque alio tu modo
Me verberare, atque ego te soleo, cogitas.

CALLIPHO.

Quid censes? ædepol merito esse iratum arbitror,
Cum apud te parum stet fides.

SIMO.

Jam sic sino,
Iratus sit: ego, ne quid noceat, cavero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo?

PSEUDOLUS.

Si quid vis, roga.

Quod scibo, Delphis tibi responsum dicito.

SIMO.

Advorte ergo animum, & fac sis promiſſi memor.
Quid ais? ecquam scis filium tibicinam
Meum amare?

PSEUDOLUS.

Negare meum est.

SIMO.

Liberare quam velit?

PSEUDOLUS.

Καὶ τοῦτο, καὶ τοῦτο nego.

SIMO.

Ecquas viginti minas
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Paritas ut auferas a me?

PSEUDOLUS.

Abs te ego auferam?

SIMO.

Ita: quas meo gnato des, quî amicam liberet.

PSEUDOLUS.

Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί. καὶ τοῦτο ναί.

CALLIPHO.

Fatetur.

SIMO.

Dixin', Callipho, dudum tibi?

CALLIPHO.

Memini.

SIMO.

Cur hæc, ubi tu rescivisti illico,
Celata me sunt? cur non rescivi?

PSEUDOLUS.

Eloquar.
Quia nolebam ex me morem prægigni malum,
Herum ut servos *suum* criminaret apud herum.

SIMO.

Juberes hunc præcipitem in pistrinum trahi.

CALLIPHO.

Numquid peccatum est, Simo?

SIMO.

Immo maxume.

PSEUDOLUS.

Desiste: recte ego rem meam sapio, Callipho.
Peccata mea sunt. animum advorte nunc jam.
Quapropter te expertem amoris nati habuerim.
Pistrinum in mundo scibam, si id faxem, mihi.

SIMO.

Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,
Cum ea mussitabas?

PSEUDOLUS.

Scibam.

SIMO.

Cur non dictum est mihi?

PSEUDOLUS.

Quia illud malum aderat; istuc aberat longius.

Illud erat præsens; huic erant dieculæ.

SIMO.

Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri, qui præsertim senserim.
Ne quisquam credat nummum; jam edicam omnibus.

PSEUDOLUS.

Numquam ædepol quoiquam supplicabo, dum quidem
Tu vives: tu mihi hercle argentum dabis;
Abs te equidem sumam.

SIMO.

Tu a me sumes?

PSEUDOLUS.

Strenue.

SIMO.

Excludito mihi hercle oculum, si dedero.

PSEUDOLUS.

Dabis.
Jam dico, ut a me caveas.

CALLIPHO.

Certe ædepol scio,
Si abstuleris, mirum & magnum facinus feceris.

PSEUDOLUS.

Faciam.

SIMO.

Si non abstuleris?

PSEUDOLUS.

Virgis cædito.

Sed quid, si abstulero?

SIMO.

Do Jovem testem tibi,
Te ætatem impune habiturum.

PSEUDOLUS.

Facito, ut memineris.

SIMO.

Egon' ut cavere nequeam, quoi prædicitur?

PSEUDOLUS.

Prædico, ut caveas: dico, inquam, ut caveas: cave.
Hem! istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.

CALLIPHO.

Ædepol mortalem graphicum, si servat fidem!

PSEUDOLUS.

Servitum tibi me abducito, ni fecero.

SIMO.

Bene atque amice dicis: nam nunc jam meus es.

PSEUDOLUS.

Vin'etiam dicam, quod vos magis miremini?

CALLIPHO.

Studeo hercle audire, nam ted ausculto liberis.

SIMO.

Agedum, nam satis libenter te ausculto loqui.

PSEUDOLUS.

Priusquam istam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram & commemorabilem.

SIMO.

Quam pugnam?

PSEUDOLUS.

Hem, ab hoc lenone vicino tuo
Per sycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Eam circumducam lepide lenonem.

SIMO.

Quid est?

PSEUDOLUS.

Effectum hoc hodie reddam utrumque ad vesperum.

SIMO.

Siquidem istæc opera, ut prædicas, perfeceris,
Virtute regi Agathocli antecesseris.
Sed si non faxis, numquid caussæ est, illico
Quin te in pistrinum condam?

PSEUDOLUS.

Non unum quidem
Diem modo, verum hercle in omnis, quantum est. sed si effecero,
Dabín' mihi argentum, quod dem lenoni illico
Tua voluntate?

CALLIPHO.

Jus bonum orat Pseudolus:
Dabo, inque.

SIMO.

At enim scín' quid mihi in mentem venit?
Quid si hice inter se consenserunt, Callipho,
Aut de compacto faciunt consutis dolis,

Quî me argento circumvortant?

PSEUDOLUS.

Quis me audacior
Sit, si istuc facinus audeam facere? immo sic, Simo,
Si sumus compecti, sive consilium umquam inivimus
De istac re, aut si de ea re umquam inter nos convenimus:
Quasi in libro cum scribuntur calamo litteræ,
Stilis me totum usque ulmeis conscribito.

SIMO.

Indíce ludos nunc jam, quando lubet.

PSEUDOLUS.

Da in hunc diem operam, Callipho, quæso mihi,
Ne quo te ad aliud occupes negotium.

CALLIPHO.

Quin rus utì irem, jam heri constitueram.

PSEUDOLUS.

At nunc disturba, quas statuisti, machinas.

CALLIPHO.

Nunc non abire certum est istac gratia.
Lubido est ludos tuos spectare, Pseudole.
Et si hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.
Non demutabo.

PSEUDOLUS.

Namque ædepol, si non dabis,
Clamore magno & multum flagitabere.

Agite,

Agite, amovemini hinc vos intro nunc jam,
Ac meis vicissim date locum fallaciis.

SIMO.

Fiat, geratur mos tibi.

PSEUDOLUS.

Sed te volo
Domi usque adesse.

SIMO.

Quin tibi hanc operam dico.

CALLIPHO.

At ego ad forum ibo: jam hîc adero.

SIMO.

Actutum redi.

PSEUDOLUS.

Suspicio est mihi nunc vos suspicarier,
Me iccirco hæc tanta facinora promittere,
Quî vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neque sim facturus, quod facturum dixeram:
Non demutabo. atque etiam certum, quod sciam,
Quo sim facturus pacto, nihil etiam scio;
Nisi quia futurum est. nam qui in Scenam provenit
Novo modo, novom aliquid inventum afferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc mihi intro libet,
Dum concenturio in corde sycophantias.
Tibicen vos interea hic delectaverit.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

PSEUDOLUS.

PRoh Juppiter, ut mihi, quidquid ago, lepide omnia prospereque eveniunt!
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore conditum est consilium.
Nam ea stultitia est, facinus magnum timido cordi credere. nam omnes
Res perinde sunt, ut agas, ut eas magnifacias. nam ego in meo
Pectore prius ita paravi copias duplicis, triplicis, dolos,
Perfidias: ut ubicumque cum hostibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicam, mea industria & malitia, fraudulentia,
Facile ut vincam, facile ut spoliem meos perduellis meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem meum, atque vostrum omnium
Ballionem exballistabo lepide. date operam modo. hoc ego oppidum

Admœnire, ut hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones
Adducam. si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis civibus faciam.
Post ad oppidum hoc vetus continuo mecum exercitum protinus obducam:
Inde me & simul participes omnes meos præda onerabo, atque opplebo:
Metum & fugam perduellibus meis *injiciam*, me esse ut sciant natum,
Quo sum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quæ post mihi clara, & diu clueant. sed hunc quem video, quis hic est,
Qui oculis meis obviam ignorabilis objicitur? libet scire
Quid hic velit, cum machæra; & huic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

SCENA II.

HARPAX, PSEUDOLUS.

HARPAX.

Hi loci sunt, atque hæ regiones, quæ mihi ab hero sunt demonstratæ:
Ut ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,

Septimas esse ædis a porta, ubi ille habitat leno, cui jussit
Symbolum me ferre, & hoc argentum. nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno ubi hic habitat.

PSEUDOLUS.

St. tace tace,
Meus hic est homo, ni omnes dî atque homines deserunt. novo consilio
Nunc mihi opus est: nova res subito mihi hæc objecta est:
Hoc prævortar principio: illa omnia missa habeo, quæ ante agere occœpi.
Jam pol ego hunc stratioticum nuntium advenientem probe percutiam.

HARPAX.

Ostium pultabo, atque intus evocabo aliquem foras.

PSEUDOLUS.

Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
Nam ego precator & patronus foribus processi foras.

HARPAX.

Tune es Ballio?

PSEUDOLUS.

Immo vero ego ejus sum Subballio.

HARPAX.

Quid istuc verbi est?

PSEUDOLUS.

Condus-promus sum, procurator peni.

HARPAX.

Quasi te dicas atriensem.

PSEUDOLUS.

Immo atriensi ego impero.

HARPAX.

Quid tu! servusne es, an liber?

PSEUDOLUS.

Nunc quidem etiam servio.

HARPAX.

Ita videre; & non videre dignus, qui liber sies.

PSEUDOLUS.

Non soles respicere te, cum dicas injuste alteri?

HARPAX.

Hunc hominem malum esse oportet.

PSEUDOLUS.

Dî me servant atque amant.

Nam hic mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.

HARPAX.

Quid illic secum solus loquitur?

PSEUDOLUS.

Quid ais tu, adolescens?

HARPAX.

Quid est?

PSEUDOLUS.

Esne tu, an non es, ab illo milite Macedonio,
Servos ejus, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?

Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet?

HARPAX.

Sum. sed ubi tu me novisti gentium,
Aut vidisti, aut collocutus? nam equidem Athenas antidhac
Numquam adveni, neque te vidi ante hunc diem umquam oculis meis.

PSEUDOLUS.

Quia videre inde esse. nam olim cum abiit, argento hæc dies
Præstituta est, quoad referret nobis: neque dum rettulit.

HARPAX.

Immo adest.

PSEUDOLUS.

Tun' attulisti?

HARPAX.

Egomet.

PSEUDOLUS.

Quid dubitas dare?

HARPAX.

Tibi ego dem?

PSEUDOLUS.

Mihi hercle vero, qui res rationesque heri
Ballionis curo, argentum accepto, expenso, & cui debet dato.

HARPAX.

Siquidem hercle etiam supremi promtas thesauros Jovis,

Tibi libellam argenti numquam credam.

PSEUDOLUS.

Dum tu strenuas,

Res erit soluta.

HARPAX.

Vinctam potius sic servavero.

PSEUDOLUS.

Væ tibi! tu inventus vero, meam qui forcilles fidem!
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier!

HARPAX.

Potest, ut alii ita arbitrentur; & ego ut ne credam tibi.

PSEUDOLUS.

Quasi tu dicas, me te velle argento circumducere.

HARPAX.

Immo vero quasi tu dicas, quasique ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen?

PSEUDOLUS.

Servos est huic Lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. Syrus sum.

HARPAX.

Syrus?

PSEUDOLUS.

Id est nomen mihi.

HARPAX.

Verba multa facimus: herus si tuus domi est, quin provocas:

Ut id agam, quod missus huc sum? quidquid est nomen tibi.

PSEUDOLUS.

Si intus esset, evocarem. verum si dare vis mihi,
Magis erit solutum, quam ipsi dederis

HARPAX.

At enim scín' quid est?
Reddere hoc, non perdere, herus me misit. nunc certo scio
Hoc febrim tibi esse, quia non licet hoc injicere ungulas.
Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.

PSEUDOLUS.

At illic nunc negotiosus est: res agitur apud judicem.

HARPAX.

Dî bene vortant. at ego quando eum esse censebo domi,
Rediero. tu epistolam hanc a me accipe, atque illi dato.
Nam istic symbolum est inter herum meum & tuum de muliere.

PSEUDOLUS.

Scio equidem, ut qui argentum afferret, atque expressam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo ajebat velle mitti mulierem.
Nam hìc quoque exemplum reliquit ejus.

HARPAX.

Omnem rem tenes.

PSEUDOLUS.

Quid ego ni teneam?

HARPAX.

Dato ergo istum symbolum illi.

PSEUDOLUS.

Licet.

Sed quid est tibi nomen?

HARPAX.

Harpax.

PSEUDOLUS.

Apage te, Harpax, haud places.

Huc quidem hercle haud ibis intro; ne quid harpax feceris.

HARPAX.

Hostis vivos rapere soleo ex acie: *ex* hoc nomen mihi est.

PSEUDOLUS.

Pol te multo magis, opinor, vasa ahenea ex ædibus.

HARPAX.

Non ita est. sed scìn' quid te orem, Syre?

PSEUDOLUS.

Sciam, si dixeris.

HARPAX.

Ego devortor extra portam huc in tabernam tertiam,
Apud anum illam diobolarem, cludam, crassam, Chrysidem.

PSEUDOLUS.

Quid nunc vis?

HARPAX.

Inde ut me arcessas, herus tuus ubi venerit.

PSEUDOLUS.

Tuo arbitratu, maxume.

HARPAX.

Nam ut lassus veni de via,
Me volo curare.

PSEUDOLUS.

Sane sapis, & consilium placet:
Sed videsis, ne in quæstione sis, quando arcessam, mihi.

HARPAX.

Quin ubi prandero, dabo operam somno.

PSEUDOLUS.

Sane censeo.

HARPAX.

Nunc quid vis?

PSEUDOLUS.

Dormitum ut abeas.

HARPAX.

Abeo.

PSEUDOLUS.

Atque audín', Harpage?
Jube sis te operiri: beatus eris, si consudaveris.

SCENA III.

PSEUDOLUS.

Di immortales! conservavit me illic homo adventu suo.
Suo viatico reduxit me usque ex errore in viam.
Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunius
Advenire, quam hæcce allata est mihi opportune epistola.
Nam hæc allata cornucopiæ est, ubi inest quidquid volo.
Hic doli, hic fallaciæ omnes sunt: hic sunt sycophantiæ,
Hic argentum, hic amica amanti herili filio.
Atque ego nunc me ut gloriosum faciam, ut copi pectore;
Quo modo quidque agerem, ut Lenoni surriperem mulierculam;
Jam instituta, ornata, cuncta in ordine animo ut volueram,
Certa, deformata habebam. sed profecto hoc sic erit.
Centum doctûm hominum consilia sola hæc devincit dea
Fortuna. atque hoc verum est: proinde ut quisque fortuna utitur,
Ita præcellet, atque exinde sapere eum omnes dicimus.
Bene ubi quod consilium discimus accidisse, hominem catum

Eum esse declaramus : stultum autem illum , quoi vortit male.
Stulti haud scimus, frustra ut simus, cum quod cupienter dari
Petimus nobis , quasi , quid in rem sit, possimus noscere.
Certa amittimus, dum incerta petimus. atque hoc evenit,
In labore atque in dolore ut mors obrepat interim.
Sed jam satis est philosophatum. nimis diu & longum loquor.
Dî immortales! aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium, hic modo quod subito commentus fui;
Quia Lenonis me esse dixi. nunc ego hac epistola
Tris deludam; herum, & Lenonem , & qui hanc mihi dedit epistolam.
Euge, par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
Venit, eccum, Calidorus, ducit nescio quem secum simul.

SCENA IV.

CALIDORUS, CHARINUS, PSEUDOLUS.

CALIDORUS.

Dulcia atque amara apud te sum elocutus omnia,
Scis amorem, scis laborem, scis egestatem meam.

CHARINUS.

Commemini omnia: id tu modo, quid me vis facere, fac sciam.

CALIDORUS.

Cum hæc tibi alia sum elocutus, ut scires, si scis, de symbolo;

CHARINUS.

Omnia, inquam. tu modo, quid me facere vis, fac ut sciam.

CALIDORUS.

Pseudolus mihi ita imperavit, ut aliquem hominem strenuum,
Benevolentem adducerem ad se.

CHARINUS.

Servas imperium probe;
Nam & amicum & benevolentem ducis. sed istic Pseudolus
Novos mihi est.

CALIDORUS.

Nimium est mortalis graphicus: heuretes mihi est:
Is mihi hæc esse effecturum dixit, quæ dixi tibi.

PSEUDOLUS.

Magnifice hominem compellabo.

CALIDORUS.

Cuja vox sonat?

PSEUDOLUS.

Jo, jo, *jo*.

Te te te, tyranne, te rogo: qui imperitas Pseudolo,
Quæro: quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem lætitias, de tribus
Fraude partas; per malitiam, & per dolum & fallaciam,
In libello hoc obsignato ad te attuli pauxillulo.

CALIDORUS.

Illic homo est.

CHARINUS.

Ut paratragœdiat carnufex!

CALIDORUS.

Confer gradum
Contra pariter.

PSEUDOLUS.

Porrige audaciter ad salutem brachium.

CHARINUS.

Dic, utrum Spemne an Salutem te salutem, Pseudole?

PSEUDOLUS.

Immo utrumque.

CHARINUS.

Utrumque, salve. sed quid actum est?

PSEUDOLUS.

Quid times?

CALIDORUS.

Attuli hunc.

PSEUDOLUS.

Quid? attulisti?

CALIDORUS.

Adduxi, volui dicere.

PSEUDOLUS.

Quis istic est?

CALIDORUS.

Charinus.

PSEUDOLUS.

Euge! jam χαρῖνον οἰωνὸν ποιῶ.

CHARINUS.

Quin tu quidquid opu'st, mihi audacter imperas.

PSEUDOLUS.

Jam gratiam.

Bene sit, Charine: nolo tibi molestos esse nos.

CHARINUS.

Vos molestos mihi? molestum est *id* quidem.

PSEUDOLUS.

Tum tu igitur mane.

CHARINUS.

Quid istuc est?

PSEUDOLUS.

Epistolam modo hanc intercepi, & symbolum.

CHARINUS.

Symbolum? quem symbolum?

PSEUDOLUS.

Qui a milite allatu'st modo.

Ejus servo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,

Tuam qui amicam hinc arcessebat; ei os sublevi modo.

CALIDORUS.

Quomodo?

PSEUDOLUS.

Horum caussa hæc agitur spectatorum Fabula.
Hi sciunt, qui hìc affuerunt, vobis post narravero.

CALIDORUS.

Quid nunc agimus?

PSEUDOLUS.

Liberam hodie tuam amicam amplexabere.

CALIDORUS.

Egone?

PSEUDOLUS.

Tute.

CALIDORUS.

Ego?

PSEUDOLUS.

Ipsus, inquam: siquidem hoc vivet caput.
Si modo mihi hominem invenietis propere.

CALIDORUS.

Qua facie?

PSEUDOLUS.

Malum,
Callidum, doctum, qui quando principium prehenderit,
Porro sua virtute teneat, quid se facere oporteat.
Atque eum, qui non hìc usitatus sæpe sit.

CHA-

CHARINUS.

Si servos est,
Numquid refert?

PSEUDOLUS.

Immo multo mavolo quam liberum.

CHARINUS.

Posse opinor me dare hominem tibi malum & doctum; modo
Qui a patre advenit Carysto: nec dum exiit ex ædibus
Quoquam, neque Athenas advenit umquam, ante hesternum diem.

PSEUDOLUS.

Bene juvas. sed quinque inventis opus est argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam: nam unam hujus mihi debet pater.

CHARINUS.

Ego dabo, ne quære aliunde.

PSEUDOLUS.

O hominem opportunum mihi!
Etiam opu'st chlamyde, & machæra, & petaso.

CHARINUS.

Possum a me dare.

PSEUDOLUS.

Dî immortales! non Charinus mihi hic quidem est, sed Copia!
Sed istic servos, ex Carysto huc qui advenit, quid sapit?

CHARINUS.

Hircum ab alis.

PSEUDOLUS.

Manuleatam tunicam habere hominem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore?

CHARINUS.

Atque acidissumi.

PSEUDOLUS.

Quid,si opus sit,ut dulce promat indidem,ecquid habet?

CHARINUS.

Rogas?
Murrhinam, passum, defrutum, melinam, mel quojusmodi.
Quin in corde instruere quondam cœpit thermopolium.

PSEUDOLUS.

Eugepæ! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen esse dicam ego isti servo?

CHARINUS.

Simiæ.

PSEUDOLUS.

Scitne in re advorsa vorsari?

CHARINUS.

Turbo non æque citus est.

PSEUDOLUS.

Ecquid argutus est?

CHARINUS.

Malorum facinorum sæpissume.

PSEUDOLUS.

Quid, cum manifesto tenetur?

CHARINUS.

Anguilla'st, elabitur.

PSEUDOLUS.

Ecquid is homo scitus est?

CHARINUS.

Plebiscitum non est scitius.

PSEUDOLUS.

Probus homo est, ut prædicare te audio.

CHARINUS.

Immo si scias;
Ubi te aspexerit, narrabit ultro, quid sese velis.
Sed quid es acturus?

PSEUDOLUS.

Dicam: ubi hominem exornavero,
Subditicium fieri ego illum militis servom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam!
Ceterum quo quidque pacto faciat, ipsi dixero.

CALIDORUS.

Quid nunc igitur stamus?

PSEUDOLUS.

Hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, jam ad trapezitam Æschinum.

Sed properate.

CHARINUS.

Prius illic erimus, quam tu.

PSEUDOLUS.

Abite ergo ocyus.

Quidquid incerti mihi in animo prius, aut ambiguum fuit,
Nunc liquet: nunc defæcatum est: cor mihi nunc pervium'st.
Omnes ordines sub signis ducam, legiones meas,
Avi sinistra, auspicio liquido, atque ex sententia:
Confidentia est inimicos meos me posse perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis præceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, docte ut hanc ferat fallaciam.
Jam ego hoc ipsum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

PUER.

CUI servitutem dî danunt lenoniam
Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Næ illi, quantum ego nunc corde conspicio meo,
Malam rem magnam, multasque ærumnas danunt.
Velut hæc mihi evenit servitus, ubi ego omnibus
Parvis magnisque miseriis præfulcior:
Neque ego amatorem mihi invenire ullum queo:
Qui amet me, ut curet tandem nitidiuscule.
Nunc huic lenoni est hodie natalis dies:
Interminatus est a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc nescio hercle rebus quid faciam meis.
Neque ego illud possum, quod illi qui possunt, solent.
Nunc nisi lenoni munus hodie misero,
Cras mihi potandus fructus est fullonius.
Eheu! quam illæ rei ego etiam nunc sum parvulus!
Atque ædepol ut nunc male eum metuo miser!
Si quispiam det, quoi manus gravior siet,
Quamquam illud ajunt magno gemitu fieri,

Comprimere dentes videor posse aliquo modo,
Sed comprimenda est mihi vox atque oratio,
Herus eccum recipit se domum, & ducit coquom.

SCENA II.

BALLIO, COQUUS, PUER.

BALLIO.

FOrum coquinum qui vocant, stulte vocant,
Nam non coquinum est, verum furinum est forum:
Nam si ego juratus pejorem hominem quærerem,
Coquum non potui, quam hunc, quem duco, ducere,
Multiloquum, gloriosum, insulsum, inutilem:
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad se noluit,
Ut esset hic, qui mortuis cœnam coquat.
Nam hic solus illis coquere, quod placeat, potest.

COQUUS.

Si me arbitrabare isto pacto, ut prædicas,
Cur conducebas?

BALLIO.

Inopiâ: alius non erat.
Sed cur sedebas in foro, si eras coquus
Tu solus præter alios?

COQUUS.

Ego dicam tibi:
Hominum avaritia ego sum factus improbior coquus,

Non meopte ingenio.

BALLIO.

Qua istuc ratione?

COQUUS.

Eloquar.

Quia enim cum extemplo veniunt conductum coquom,
Nemo illum quærit, qui optumus, & carissumu'st:
Illum conducunt potius, qui vilissumu'st.
Hoc ego fui hodie solus obsessor fori.
Illi drachmis iissent miseri: me nemo potest
Minoris quisquam nummo, ut surgam, subigere.
Non ego item cœnam condio, ut alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt;
Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus:
Apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum,
Eo laserpicii libram pondo diluunt:
Teritur Sinapis scelerata cum illis: qui terunt,
Priusquam triverunt, oculi ut exstillent, facit.
Ei homines cœnas sibi coquint. cum condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Vivis convivis intestina quæ exedint.
Hoc hìc quidem homines tam brevem vitam colunt.
Cum hasce herbas hujusmodi in suum alvom congerunt,
Formidolosas dictu, non esu modo.

Quas herbas pecudes non edunt; homines edunt.

BALLIO.

Quid tu? divinis condimentis utere,
Qui prorogare vitam possis hominibus,
Qui ea culpes condimenta?

COQUUS.

Audacter dicito.
Nam vel ducenos annos poterunt vivere,
Meas qui esitabunt escas, quas condivero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
Aut sipolindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
Eæ ipsæ sese patinæ fervefaciunt illico.
Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt:
Terrestres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopside, aut cataractria.

BALLIO.

At te Juppiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis *istis* omnibus mendaciis.

COQUUS.

Sine sis loqui me.

BALLIO.

Loquere, atque i in malam crucem.

COQUUS.

Ubi omnes patinæ fervent, omnis aperio,
Is odos demissis pedibus in cælum volat:
Eum in odorem cœnat Juppiter cotidie.

BALLIO.

Odor demissis pedibus?

COQUUS.

Peccavi insciens.

BALLIO.

Quid est?

COQUUS.

Quia enim demissis manibus volui dicere.

BALLIO.

Si nusquam is coctum, quidnam cœnat Juppiter?

COQUUS.

It incœnatus cubitum.

BALLIO.

I in malam crucem.
Istaccine caussa tibi hodie nummum dabo?

COQUUS.

Fateor equidem, esse me coquom carissumum:
Verum pro pretio facio ut opera appareat
Mea, quo conductus veni.

BALLIO.

Ad furandum quidem.

COQUUS.

An invenire postulas quemquam coquum,
Nisi milvinis aut aquilinis ungulis?

BALLIO.

An tu coquinatum te ire quoquam postulas,
Quin ibi constrictis ungulis cœnam coquas?

Nunc adeo tu, qui meus es, jam edico tibi,
Uti nostra properes amoliri omnia:
Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis:
Quoquo hic spectabit, eo tu spectato simul:
Si quo hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum si protollet, pariter proferto manum.
Suum si quid sumet, id tu sinito sumere:
Si nostrum sumet, tu teneto altrinsecus.
Si iste ibit, ito; stabit, astato simul.
Si conquiniscet istic, ceveto simul.
Item his discipulis privos custodes dabo.

COQUUS.

Habe modo bonum animum.

BALLIO.

Quæso, quî possim, doce,
Animum *bonum* habere, qui te ad me adducam domum?

COQUUS.

Quia sorbitione faciam ego te hodie mea,
Item ut Medea Peliam concoxit senem:
Quem medicamento, & suis venenis dicitur
Fecisse rursus ex sene adolescentulum:
Item ego te faciam.

BALLIO.

Eho, an *tu* etiam veneficus?

COQUUS.

Immo ædepol vero hominum servator magis.

BALLIO.

Hem mane. quanti istuc unum me coquinare perdoces?

COQUUS.

Quid?

BALLIO.

Ut te servem, ne quid surripias mihi.

COQUUS.

Si credis, nummo; si non, ne mina quidem.
Sed utrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus cœnam?

BALLIO.

Pol ego amicis, scilicet.

COQUUS.

Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vocas:
Nam ego ita convivis cœnam condìtam dabo
Hodie, atque ita suavitate condiam,
Ut quisque quidque condìtum gustaverit,
Ipsos sibi faciam ut digitos prærodat suos.

BALLIO.

Quæso hercle priusquam quidquam convivis dabis,
Gustato tute prius, & discipulis dato,
Ut prærodatis vostras furtificas manus.

COQUUS.

Fortasse hæc tu nunc mihi non credas quæ loquor.

BALLIO.

Molestus ne sis, nimium jam tinnis, non places.

Hem! illic ego habito. intro huc abi, & cœnam coque
Propere.

COQUUS.

Quin is accubitum, & convivas cedo.
Corrumpitur jam cœna.

BALLIO.

Hem! subolem sis vide!
Jam hic quoque scelestus, est coqui sublingio.
Profecto, quid nunc primum caveam, nescio.
Ita in ædibus sunt fures: prædo in proxumo est.
Jam a me hic vicinus apud forum paullo prius
Pater Calidori opere petivit maxumo,
Ut mihi caverem a Pseudolo servo suo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Ut me, si posset, muliere intervorteret:
Eum promisisse firmiter, dixit sibi,
Sese abducturum a me dolis Phœnicium.
Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
Profecto ne quis quidquam credat Pseudolo.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

PSEUDOLUS, SIMIA.

PSEUDOLUS.

SI umquam quemquam dî immortales voluere esse auxilio adjutum,
Tum me & Calidorum servatum volunt esse, & Lenonem exstinctum,
Cum te adjutorem genuere mihi, tam doctum hominem atque astutum.
Sed ubi illic est? sumne ego homo insipiens, qui hæc mecum egomet loquor solus?
Dedit verba mihi hercle, ut opinor, malus cum malos stulte cavi.
Tum pol ego interii, homo si ille abiit: neque hoc opus, quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum! video verbeream statuam. ut magnifice infert sese!
Hem! te hercle ego circumspectabam: nimis metuebam male, ne abiisses.

SIMIA.

Fuit meum officium, ut facerem: fateor.

PSEUDOLUS.

Ubi restiteras?

SIMIA.

Ubi mihi libitum est.

PSEUDOLUS.

Istuc ego jam satis scio.

SIMIA.

Cur ergo, quod scis, me rogas?

PSEUDOLUS.

At hoc volo monere te.

SIMIA.

Monendus ne me moneat.

PSEUDOLUS.

Nimis tandem ego abs te contemnor.

SIMIA.

Quippe ego te ni contemnam, stratioticus homo qui cluear?

PSEUDOLUS.

Jam
Hoc volo, quod occeptum'st, agi.

SIMIA.

Numquid agere aliud me vides?

PSEUDOLUS.

Ambula ergo cito.

SIMIA.

Immo otiose volo.

PSEUDOLUS.

Hæc ea occasio est. dum ille dormit,

Volo tu prior ut occupes adire.

SIMIA.

Quid properas? placide.
Ne time. ita ille faxit Juppiter! ut ille palam ibidem assiet,
Quisquis ille est, qui adest a Milite. numquam ædepol erit ille potior
Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulchre ego hanc explicatam tibi rem dabo.
Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem advenam, ipse sese ut neget eum esse qui siet,
Meque ut esse autumet, qui ipsus est.

PSEUDOLUS.

Quî potest?

SIMIA.

Occidis me,
Cum istuc rogitas.

PSEUDOLUS.

O hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Juppiter te mihi servet.

SIMIA.

Immo mihi. sed vide, ornatus hic satis me condecet?

PSEUDOLUS.

Optume habet.

SIMIA.

Esto.

PSEUDOLUS.

Tantum tibi boni dî immortales duint,
Quantum tu tibi optes. nam si exoptem, quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo est. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
Et maleficum.

SIMIA.

Tun'id mihi?

PSEUDOLUS.

Taceo. sed ego quæ tibi dona
Dabo & faciam, si hanc rem sobrie accurassis!

SIMIA.

Potîn'ut taceas?
Memorem immemorem facit, qui monet quod memor meminit. teneo omnia.
In pectore condita sunt, meditati sunt doli docte.

PSEUDOLUS.

Probus hic est
Homo.

SIMIA.

Neque hic est, neque ego.

PSEUDOLUS.

At vide ne titubes.

SIMIA.

Potín'ut taceas?

PSEU-

PSEUDOLUS.

Ita me dii ament.

SIMIA.

Ita non facient, mera jam mendacia fundes.

PSEUDOLUS.

Ut ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo, & metuo, & magnifico!

SIMIA.

Ego istuc aliis dare condidici. mihi obtrudere non potes palpum.

PSEUDOLUS.

Ut ego te hodie accipiam lepide, ubi effeceris hoc opus!

SIMIA.

Ha ha he!

PSEUDOLUS.

Lepido victu, vino, unguentis, & inter pocula pulpamentis:
Ibidem una aderit mulier lepida, tibi savia super savia quæ det.

SIMIA.

Lepide accipis me.

PSEUDOLUS.

Immo si efficis, tum faxo magis dicas.

SIMIA.

Nisi effecero, cruciabiliter carnufex me accipito.
Sed propera mihi monstrare, ubi ostium Lenonis ædium.

PSEUDOLUS.

Tertium hoc est.

SIMIA.

St! tace, ædes hiscunt.

PSEUDOLUS.

Credo, animo male 'st
Ædibus.

SIMIA.

Quid jam?

PSEUDOLUS.

Quia ædepol ipsum Lenonem evomunt.

SIMIA.

Illiccine est?

PSEUDOLUS.

Illic est.

SIMIA.

Mala merx est.

PSEUDOLUS.

Illuc sis vide:
Non prorsus, verum ex transvorso cedit, quasi cancer solet.

SCENA II.

BALLIO, PSEUDOLUS, SYCOPHANTA.

BALLIO.

MInus malum hunc hominem esse opinor, quam esse censebam coquum:

Nam nihil etiam dum harpagavit, præter cyathum & cantharum.

PSEUDOLUS.

Heus tu! nunc occasio est & tempus.

SYCOPHANTA.

Tecum sentio.

PSEUDOLUS.

Ingredere in viam dolose: & ego hìc in insidiis ero.

SYCOPHANTA.

Habui numerum sedulo, hoc est sextum a portâ proxumum

Angiportum, in id angiportum me devorti jusserat.

Quotumas ædis dixerit, id ego admodum incerto scio.

BALLIO.

Quis hic homo chlamydatus est, aut unde est, aut quem quæritat?

Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis.

SYCOPHANTA.

Sed eccum, qui ex incerto faciet mihi, quod quæro, certius.

BALLIO.

Ad me adit recta. unde ego hominem hunc esse dicam gentium!

SYCOPHANTA.

Heus tu, qui cum hirquina astas barba, responde quod rogo.

BALLIO.

Eho, an non prius salutas?

SYCOPHANTA.

Nulla est mihi salus dataria.

BALLIO.

Nam pol hinc tantumdem accipies.

PSEUDOLUS.

Jam inde a principio probi.

SYCOPHANTA.

Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti? te rogo.

BALLIO.

Egomet me.

SYCOPHANTA.

Pauci istuc faciunt homines, quod tu prædicas:
Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipsus sese noverit.

PSEUDOLUS.

Salvos sum! jam philosophatur.

SYCOPHANTA.

Hominem ego hìc quæro malum,
Legirupam, impium, perjurum, atque improbum.

BALLIO.

Me quæritat:
Nam illa *mea* sunt cognomenta, nomen si memoret modo.
Quid est ei homini nomen?

SYCOPHANTA.

Leno Ballio.

BALLIO.

Scivín'ego?
Ipse ego is sum, adolescens, quem tu quæritas.

SYCOPHANTA.

Tune es Ballio?

BALLIO.

Ego enimvero is sum.

SYCOPHANTA.

Ut vestitus est perfossor parietum!

BALLIO.

Credo, in tenebris conspicatus si sis me, abstineas manum.

SYCOPHANTA.

Herus meus tibi me salutem multam voluit dicere.
Hanc epistolam accipe a me, hanc me tibi jussit dare.

BALLIO.

Quis is homo'st, qui jussit?

PSEUDOLUS.

Perii, nunc homo in medio luto est,
Nomen nescit. hæret hæc res.

BALLIO.

Quem hanc misisse ad me autumas?

SYCOPHANTA.

Nosce imaginem: tute ejus nomen memorato mihi,
Ut sciam te Ballionem esse ipsum.

BALLIO.

Cedo mihi epistolam.

SYCOPHANTA.

Accipe: cognosce signum.

BALLIO.

Oho! Polymachæroplacides
Purus putus est ipsus: novi: heus!

SYCOPHANTA.

Polymachæroplacides
Nomen est. scio jam tibi me recte dedisse epistolam:
Postquam Polymachæroplacidæ elocutus nomen es.

BALLIO.

Sed quid agit is?

SYCOPHANTA.

Quod homo ædepol fortis, atque bellator probus.
Sed propera hanc pellegere quæso epistolam; ita negotium est;
Atque accipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
Nam necesse hodie Sicyoni me esse, aut cras mortem exsequi,
Ita herus meus est imperiosus.

BALLIO.

Novi, notis prædicas.

SYCOPHANTA.

Propera pellegere epistolam ergo.

BALLIO.

Id ago, si taceas modo.
Miles Lenoni Ballioni epistolam
Conscriptam mittit Polymachæroplacides,
Imaginem obsignatam, quæ inter nos duo
Convenit olim.

SYCOPHANTA.

Symbolum est in epistola.

BALLIO.

Video, & cognosco signum. sed in epistola
Nullam salutem mittere ne scriptam solet?

SYCOPHANTA.

Ita militaris disciplina est, Ballio:
Manu salutem mittunt benevolentibus;
Eadem malam rem mittunt malevolentibus.
Sed, ut occepisti, perge operam experirier,
Quid epistola ista narret.

BALLIO.

Ausculta modo.
Harpax calator meus est, ad te qui venit;
Tune is es Harpax?

SYCOPHANTA.

Ego sum; atque ipse Harpax quidem.

BALLIO.

Qui epistolam istam fert, ab eo argentum accipi,
Et cum eo simitu mulierem mitti volo.
Salutem scriptam dignum est dignis mittere:

Te si arbitrarem dignum, misissem tibi.

SYCOPHANTA.

Quid nunc?

BALLIO.

Argentum des; abducas mulierem.

SYCOPHANTA.

Uter remoratur?

BALLIO.

Quin sequere ergo intro.

SYCOPHANTA.

Sequor.

SCENA III.

PSEUDOLUS.

PEjorem ego hominem magisque vorsute malum
Numquam ædepol quemquam vidi, quam hic est Simia.
Nimisque ego illum hominem metuo & formido male,
Ne malus item erga me sit, ut erga illum fuit,
Ne in re secunda nunc mihi obvortat cornua;
Si occasionem capsit, qui siet malus.
Atque ædepol equidem nolo; nam illi bene volo.
Nunc in metu sum maxumo, triplici modo.
Primum omnium jam hunc comparem metuo meum,
Ne deserat me, atque ad hostis transeat.
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a foro,

Ne capta præda capti prædones fuant.
Cum hæc metuo, metuo ne ille huc Harpax adveniat,
Priusquam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.
Cor colligatis vasis exspectat meum,
Si non educat mulierem secum simul,
Ut exsulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor sum: vici cautos custodes meos.

SCENA IV.

SYCOPHANTA, PSEUDOLUS.

SYCOPHANTA.

Ne plora: nescis ut res sit, Phœnicium,
Verum haud multo post faxo scibis accubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedoniensem, qui te nunc flentem facit.
Quojam esse te vis maxume, ad eum duco te:
Calidorum haud multo post faxo amplexabere.

PSEUDOLUS.

Quid tu intus quæso desedisti? quam diu
Mihi cor retunsum 'st oppugnando pectore!

SYCOPHANTA.

Occasionem repperisti, verbero,
Ubi perconteris me insidiis hostilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis.

PSEUDOLUS.

Atque ædepol, quamquam nequam homo es, recte mones.
Ite hac triumphi ad cantharum recta via.

SCENA V.

BALLIO.

HA hæ! nunc demum mihi animus in tuto est loco,
Postquam iste hinc abiit, atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pseudolum, scelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis satis certo scio,
Ego perjurare mavellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si convenero.
Verum in pistrinum, credo, ut convenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obviam veniat velim,
Ut mea lætitia lætus promiscam siet.

SCENA VI.

SIMO, BALLIO.

SIMO.

VISO, quid rerum meus Ulysses egerit,
Jamne habeat signum ex arce Ballionia.

BALLIO.

O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo.

SIMO.

Quid est?

BALLIO.

Jam.

SIMO.

Quid jam?

BALLIO.

Nihil est quod metuas.

SIMO.

Quid est?
Venítne homo ad te?

BALLIO.

Non.

SIMO.

Quid est igitur boni?

BALLIO.

Minæ viginti sanæ ac salvæ sunt tibi,
Hodie quas abs te inde est instipulatus Pseudolus.

SIMO.

Velim quidem hercle.

BALLIO.

Roga me viginti minas.
Si ille hodie illa sit potitus muliere,
Sive eam tuo gnato hodie, ut promisit, dabit.

Rogato hercle obsecro! gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse rem ut salvam scias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.

SIMO.

Nullum periclum est, quod sciam, stipularier.
Ut concepisti verba, Viginti minas
Dabín'?

BALLIO.

Dabuntur.

SIMO.

Hoc quidem actum 'st haud male.
Sed hominem convenistín'?

BALLIO.

Immo ambos simul.

SIMO.

Quid ait? quid narrat? quæso! quid dicit tibi?

BALLIO.

Nugas theatri, verba quæ in Comœdiis
Solent Lenoni dici, quæ pueri sciunt:
Malum, & scelestum, & perjurum ajebat esse me.

SIMO.

Pol haud mentitu 'st.

BALLIO.

Ergo haud iratus fui.
Nam quanti refert te nec recte dicere,
Quid nihili faciat, quique inficias non eat?

SIMO.

Quid est, quod non metuas ab eo? id audire expeto.

BALLIO.

Quia numquam ab me abducet mulierem jam; nec potest.
Meministíne tibi me dudum dicere,
Eam vænisse militi Macedonio?

SIMO.

Memini.

BALLIO.

Hem, illius servos huc ad me argentum attulit,
Et obsignatum symbolum.

SIMO.

Quid postea?

BALLIO.

Qui inter me atque illum militem convenerat:
Is secum abduxit mulierem haud multo prius.

SIMO.

Bonan' fide istuc dicis?

BALLIO.

Unde ea sit mihi?

SIMO.

Vide modo, ne illic sit contechnatus quippiam.

BALLIO.

Epistola atque imago me certum facit.
Quin jam quidem illam in Sicyonem ex urbe adduxit modo.

SIMO.

Bene hercle factum. quid ego cesso, Pseudolum
Facere, ut det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo est chlamydatus?

BALLIO.

Non ædepol scio,
Nisi ut observemus quo eat, aut quam rem gerat.

SCENA VII.

HARPAX, SIMO, BALLIO.

HARPAX.

MAlus & nequam est homo, qui nihili imperium heri
Sui servos facit. nihili est autem, suum
Qui officium facere immemor est, nisi adeo monitus.
Nam qui liberos esse illico se arbitrantur,
Ex conspectu heri si sui se abdiderunt,
Luxuriantur, lustrantur, comedunt quod
Habent, ii nomen diu servitutis ferunt:
Nec boni ingenii quidquam in his inest, nisi ut im-
probis se artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec sermo
Convenit, neque his umquam nobilis fui.
Ego, ut mihi imperatum est, etsi abest, hic adesse herum

Arbitror, nunc ego illum metuo, cum hìc non adest;
Ne, cum assiet, metuam. ei rei operam dabo.
Nam *me* in taberna usque adhuc sineret Syrus,
Quoi dedi symbolum: mansi, ut jusserat:
Leno ubi esset domi, me ajebat arcessere.
Verum ubi is non venit, nec vocat; venio huc ultro,
Ut sciam, quid rei siet: ne illic homo me ludificetur.
Neque quidquam est melius, quam ut hoc pultem, atque aliquem
Evocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me accipiat,
Atque amittat mulierem *nunc* mecum simul.

BALLIO.

Heus tu?

SIMO.

Quid vis?

BALLIO.

Hic homo meu'st.

SIMO.

Quî dum?

BALLIO.

Quia
Præda hæc mea est: scortum quærit, habet argentum.
Jam admordere hunc mihi lubet.

SIMO.

Jamne illum comesurus es?

BALLIO.

Dum recens est,

Dum datur, dum calet, devorari decet: nam
Boni viri me pauperant, improbi alunt,
Augent rem meam mali; populi strenui
Damno mihi, improbi usui sunt.

SIMO.

Malum!
Quod tibi dei dabunt, qui sic scelestus.

HARPAX.

Me nunc commoror, cum has fores non ferio,
Ut sciam, sitne Ballio domi.

BALLIO.

Venus mihi hæc
Bona dat, cum hos huc adigit lucrifugas, damni-
cupidos, qui se suamque ætatem bene curant;
Edunt, bibunt, scortantur. illi sunt alio ingenio at-
que tu,
Qui neque tibi bene esse patere; & illis, quibus
est, invides.

HARPAX.

Heus! ubi estis vos?

BALLIO.

Hic quidem ad me recta habet rectam viam.

HARPAX.

Heus! ubi estis vos?

BALLIO.

Heus! adolescens, quid istic debetur tibi?
Bene ego ab hoc prædatus ibo: novi! bona scæva est mihi.

HAR-

HARPAX.

Ecquis hoc aperit?

BALLIO.

Heus chlamydate, quid ístic debetur tibi?

HARPAX.

Ædium dominum Lenonem Ballionem quærito.

BALLIO.

Quisquis es, adolescens, operam fac compendî quærere.

HARPAX.

Quid jam?

BALLIO.

Quia te *is* ipsus coram præsens præsentem videt.

HARPAX.

Tun'is es?

SIMO.

Chlamydate! cave sis tibi a curio infortunio,
Atque in hunc intende digitum: hic Leno est.

BALLIO.

At hic est vir probus.
Sed tu, bone vir, flagitare sæpe clamore in foro,
Cum libella nusquam est, nisi quid Leno hic subvenit tibi.

HARPAX.

Quin tu mecum fabulare?

BALLIO.

Fabulor. quid vis tibi?

HARPAX.

Argentum accipias.

BALLIO.

Jamdudum, si des, porrexi manum.

HARPAX.

Accipe: hic sunt quinque argenti lectæ numeratæ minæ.

Hoc tibi herus me jussit ferre Polymachæroplacides,

Quod deberet, atque ut mecum mitteres Phœnicium.

BALLIO.

Herus tuus?

HARPAX.

Ita dico.

BALLIO.

Miles?

HARPAX.

Ita loquor.

BALLIO.

Macedonius?

HARPAX.

Admodum, inquam.

BALLIO.

Te ad me misit Polymachæroplacides?

HARPAX.

Vera memoras.

BALLIO.

Hoc argentum ut mihi dares?

HARPAX.

Si tu quidem es

Leno Ballio.

BALLIO.

Atque ut a me mulierem abduceres?

HARPAX.

Ita.

BALLIO.

Phœniciumne esse dixit?

HARPAX.

Recte miministi.

BALLIO.

Mane:
Jam redeo ad te.

HARPAX.

At maturate propera. nam propero: vides
Jam die multum esse.

BALLIO.

Video. hunc advocare etiam volo.
Mane modo istic: jam revortar ad te. quid nunc fiet, Simo?
Quid agimus? manifesto hunc hominem teneo, qui argentum attulit.

SIMO.

Quid jam?

BALLIO.

An nescis, quæ sit hæc res?

SIMO.

Juxta cum ignarissumis.

BALLIO.

Ædepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui arcesseret.
Pseudolus tuus allegavit hunc, quasi a Macedonio
Milite esset.

SIMO.

Habesne argentum ab homine?

BALLIO.

Rogitas, quod vides?

SIMO.

Heus! memento ergo dimidium isthinc mihi de præda dare:
Commune istuc esse oportet.

BALLIO.

Quid, malum? id totum tuum est.

HARPAX.

Quam mox mihi operam das?

BALLIO.

Tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo?

SIMO.

Exploratorem hunc faciamus ludo suppositicium.

BALLIO.

Adeo, donicum ipsus sese ludos fieri senserit:

Sequere. quid ais? nempe tu illius servos es?

HARPAX.

Planissume.

BALLIO.

Quanti te emit?

HARPAX.

Suarum in pugna virium victoria.
Nam ego eram domi imperator summus in patria mea.

BALLIO.

An etiam ille umquam expugnavit carcerem, patriam tuam?

HARPAX.

Contumeliam si dices, audies.

BALLIO.

Quotumo die
Ex Sicyone huc pervenisti?

HARPAX.

Altero ad meridiem.

BALLIO.

Strenue mehercle isti. quamvis pernix hic est homo!
Ubi suram aspicias, scias posse eum gerere crassas compedes.
Quid ais? tune etiam cubitare solitus es in cunis puer?

SIMO.

Scilicet.

BALLIO.

Etiamne facere solitus es? scin' quid loquar?

SIMO.

Scilicet solitum esse.

HARPAX.

Sanſne estis?

BALLIO.

Quid hoc, quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas simul?
Conveniebátne in vaginam tuam machæra militis?

HARPAX.

I in malam crucem.

BALLIO.

Ire licebit tibi tamen hodie tempori.

HARPAX.

Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum?

BALLIO.

Mane.

HARPAX.

Quid maneam?

BALLIO.

Chlamydem hanc commemores, quanti conducta'st.

HARPAX.

Quid est?

BALLIO.

Quid meret machæra?

HARPAX.

Helleborum hisce hominibus est opus.

BALLIO.

Eho!

HARPAX.

Mitte.

BALLIO.

Quid mercedis petasus hodie domino demeret?

HARPAX.

Quid, domino? quid somniatis? mea quidem hæc habeo omnia,
Meo peculio emta.

BALLIO.

Nempe quod femina summa sustinent.

HARPAX.

Uncti hi sunt senes, fricari sese ex antiquo volunt.

BALLIO.

Responde obsecro hercle hoc vero serio, quod te rogo:
Quid meres? quantillo argento te conduxit Pseudolus?

HARPAX.

Qui istic Pseudolu'st?

BALLIO.

Præceptor tuus, qui te hanc fallaciam
Docuit, ut fallaciis hinc a me mulierem abduceres.

HARPAX.

Quem tu Pseudolum, quas tu mihi prædicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris novi.

BALLIO.

Non tu istinc abis?

Nihil est hodie hic sycophantis quæstûs: proin'tu Pseudolo
Nunties, abduxisse alium prædam, qui occurrit prior
Harpax.

HARPAX.

Is quidem ædepol Harpax ego sum.

BALLIO.

Immo ædepol esse vis.
Purus putus hic sycophanta est.

HARPAX.

Ego tibi argentum dedi,
Et dudum adveniens extemplo symbolum servo tuo,
Heri imagine obsignatam epistolam hic ante ostium.

BALLIO.

Meo tu epistolam dedisti servo? cui servo?

HARPAX.

Syro.

BALLIO.

Non confidit. sycophanta hic nequam est: nugis meditatur male.
Ædepol hominem verberonem Pseudolum! ut docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornavit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epistolam ipsus verus Harpax huc ad me attulit.

HARPAX.

Harpax ego vocor: ego servos sum Macedonis militis:
Ego nec sycophantiose quidquam ago, nec malefice,
Neque istum Pseudolum mortalis qui sit novi, neque scio.

SIMO.

Tu, nisi mirum'st, Leno, plane perdidisti mulierem.

BALLIO.

Ædepol næ istuc magis magisque metuo, cum verba audio.

SIMO.

Mihi quoque ædepol jamdudum ille Syrus cor perfrigefacit,
Symbolum qui hoc accepit: mira sunt! Pseudolus est. eho
Tu! qua facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?

HARPAX.

Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
Magnis pedibus.

SIMO.

Perdidisti, postquam dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus.

BALLIO.

Actum est de me. jam morior, Simo.

HARPAX.

Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur,
Viginti minæ.

SIMO.

Atque etiam mihi aliæ viginti minæ.

BALLIO.

Auferetur id præmium a me, quod promisi per jocum?

SIMO.

De improbis viris auferri præmium & prædam decet.

BALLIO.

Saltem Pseudolum mihi dedas.

SIMO.

Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixín', ab eo tibi ut caveres, centies?

BALLIO.

Perdidit me.

SIMO.

At me viginti commodis mulctavit minis.

BALLIO.

Quid nunc faciam?

HARPAX.

Si mihi argentum dederis, te suspendito.

BALLIO.

Dî te perdant! sequere sis me ergo hac ad forum, ut solvam.

HARPAX.

Sequor.

BALLIO.

Hodie ego peregrinos absolvam, cras agam cum civibus.
Pseudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum ad me hodie allegavit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu. nunc ne exspectetis, dum hac domum redeam via.
Ita res gesta est: angiporta hæc certum est consectarier.

HARPAX.

Si graderere tantum, quantum loquere, jam esses ad forum.

BALLIO.

Certum'st mihi emortualem facere ex natali die.

SCENA VIII.

SIMO.

BENE ego illum tetigi! bene autem servos inimicum suum.
Nunc mihi certum est, alio pacto Pseudolo insidias dare,
Quam in aliis Comœdiis fit, ubi cum stimulis aut flagris
Insidiantur: at ego jam inultus promam viginti minas,
Quas promisi, si effecisset: obviam ei ultro deferam.

Nimis illic mortalis doctus, nimis vorsutus, nimis malus.
Superavit Dolum Trojanum atque Ulyssem Pseudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam: Pseudolo insidias dabo.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

PSEUDOLUS.

QUID hoc? siccine hoc fit? pedes, statín' an non?
An id voltis, ut me hìc jacentem aliquis tollat?
Nam hercle si cecidero, vostrum erit flagitium.
Pergitín' pergere? ah, sæviendum mihi
Hodie est. Magnum hoc vitium vino est,
Pedes captat primum. luctator dolosu'st.
Profecto ædepol ego nunc probe abeo madulsa:
Ita victu excurato, ita mundiciis digne. ah!
Itáque in loco festivo sumus festive accepti.
Quid opus, me multas agere ambages? hoc
Est homini, quamobrem vitam amet. hìc omnes
Voluptates; in hoc omnes venustates sunt:
Deis proxumum esse arbitror. nam ubi amans complexu'st
Amantem, ubi labra ad labella adjungit,
Ubi alter alterum bilingui manifesto
Inter se prehendunt: ubi mamma manicula
Opprimitur alia; aut, si lubet, corpora
Conduplicant: manu candida cantharum dulciferum

Propinare amicissumam amicitiam : neque ibi esse alium alii
Odio, ibi nec molestum, nec sermonibus mòrologis uti:
Unguenta , atque òdores, lemniscos, corollas dari dapsiles.
Non enim parcipromi victu cetero; ne quis me roget.
Hoc ego modo, atque herus minor hanc diem summus prothymè,
Postquam opus meum, ut volui, omne perpetravi, hostibus fugatis:
Illos accubantis, potantis, amantis, cum scortis
Reliqui, & meum scortum ibidem, cordi atque animo suo
Obsequentes. sed postquam exsurrexi, orant med, uti saltem.
Ad hunc me modum intuli, ut illis satisfacerem ex disciplina: quippe ego
Qui probe Jonica perdidici. sed palliolatim amictus
Sic hac incessi ludibundus. plaudunt partim: clamitant me, ut revortar.
Occepi denuo hoc modo volvi . idem amicæ dabam me meæ,
Ut me amaret: ubi circumvortor, cado: id fuit nænia ludo.
Itáque dum enitor, pax! jam pæne inquinavi pallium. nimiæ tum

Voluptati ædepol fui, ob casum. datur cantharus: bibi: cominuto.
Illico pallium, illud posivi: inde huc exii, crapulam dum amoverem.
Nunc ab hero ad herum meum majorem venio, fœdus commemoratum.
Aperite, aperite!. heus! Simoni me adesse, quis nuntiate.

SCENA II.

SIMO, PSEUDOLUS, BALLIO.

SIMO.

VOX viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quo modo? quid tu? video ego?

PSEUDOLUS.

Cum corona ebrium Pseudolum tuum.

SIMO.

Libere hercle hoc quidem. sed vide statum!
Num mea gratia pertimescit? magis cogito, sævitér blandltérne alloquar.
Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita'st mihi.

PSEUDOLUS.

Vir malus viro optumo obviam it.

SIMO.

Dî te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.

PSEUDOLUS.

Cur ergo me afflictor?

SIMO.

Quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius irructas?

PSEUDOLUS.

Molliter siste nunc me, cave ne cadam: non vides me, ut madide madeam?

SIMO.

Quæ ista hæc audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere?

PSEUDOLUS.

Lubet.

SIMO.

Quid, lubet? pergín'ructare in os mihi!

PSEUDOLUS.

Suavis ructus mihi est; sic sine modo.

SIMO.

Credo equidem potesse te, scelus, Massici montis uberrumos quattuor
Fructus ebibere in hora una.

PSEUDOLUS.

Hiberna, addito.

SIMO.

Haud male mones:
Sed dic tamen, unde onustam celocem agere te prædicem?

PSEU-

PSEUDOLUS.

Cum tuo filio
Perpotavi modo. sed, Simo, ut probe tactus Ballio
est! quæ tibi dixi, ut
Effecta reddidi!

SIMO.

Derides? pessumus homo est.

PSEUDOLUS.

Mulier hæc
Feci cum tuo filio libera accubet.

SIMO.

Omnia, ut quidque egisti ordine,
Scio.

PSEUDOLUS.

Quid ergo dubitas dare mihi argentum?

SIMO.

Jus petis, fateor.
Tene.

PSEUDOLUS.

At negabas daturum esse te mihi, tamen das.
onera hunc hominem, atque me
Consequere hac.

SIMO.

Ego istum onerem?

PSEUDOLUS.

Onerabis, scio.

SIMO.

Quid ego huic homini faciam?
Satin' ultro & argentum aufert, & me irridet?

PSEUDOLUS.

Væ victis! vorte ergo humerum.
Hem!

BALLIO.

Hoc ego numquam ratus sum fore, me ut tibi fierem supplex.
Heu heu heu!

PSEUDOLUS.

Desine.

BALLIO.

Doleo.

PSEUDOLUS.

Ni doleres tu, ego dolerem.

BALLIO.

Quid hoc? auferréne, Pseudole, abs tuo hero?

PSEUDOLUS.

Lubentissumo corde atque animo.

BALLIO.

Non audes , quæso, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?

PSEUDOLUS.

Novi, me dices avidum esse. nam hinc numquam eris nummo divitior.

Neque te mei tergi miſereret, si hoc non hodie effecissem.

BALLIO.

Erit, ubi te ulciscar, si vivo.

PSEUDOLUS.

Quid minitare? habeo tergum.

BALLIO.

Age sane.

PSEUDOLUS.

Igitur redi.

BALLIO.

Quid redeam?

PSEUDOLUS.

Redi modo; non eris deceptus.

BALLIO.

Redeo.

PSEUDOLUS.

Simul mecum potatum.

BALLIO.

Egone eam?

PSEUDOLUS.

Fac, quod te jubeo.

Si is; aut dimidium, aut plus etiam faxo hinc feres.

BALLIO.

Eo; duc me, quo vis.

PSEUDOLUS.

Quid nunc?

Numquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo?

SIMO.

Nihil profecto.

PSEUDOLUS.

I hac.

BALLIO.

Te sequor. quin vocas spectatores simul?

PSEUDOLUS.

Hercle me isti

Haud solent vocare; neque ergo ego istos. verum si voltis applaudere

Atque approbare hunc gregem & Fabulam, in crastinum vos vocabo.

FINIS PSEUDOLI.

M. ACCII PLAUTI

PŒNULUS.

Dramatis Personæ.

AGORASTOCLES, *adoles.*
MILPHIO, *servos.*
ADELPHASIUM,) *meretr.*
ANTERASTILIS,)
LYCUS, *leno.*
ANTHEMONIDES, *miles.*
ADVOCATI.
COLLYBISCUS, *villicus.*
SYNCERASTUS, *servos.*
HANNO-*Pœnus.*
GIDDENEME, *nutrix.*
PUER.

ARGUMENTUM.

PUER *septuennis surripitur Carthagine.*
Osor mulierum adoptat hunc emtum senex,
Et facit hæredem. ejus pueri *cognatæ duæ,*
Nutrixque earum raptæ. mercatur Lycus,
Vexatque amantem: at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit: ita eum furto alligat.
Venit Hanno Pœnus; gnatum hunc fratris repperit,
Suasque agnoscit, quas perdiderat, filias.

PROLOGUS.

Achillem Aristarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea Tragœdia.
Sileteque & tacete, atque animum advortite;
Audire jubet vos imperator histricus.
Bonoque ut animo sedeant in subselliis,
Et qui esurientes, & qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi fite fabulis.
Nam cui paratum'st, quod edit; nostra gratia,
Nimia est stultitia, sessum impransum incedere.
Exsurge, præco, fac populo audientiam.
Jamdudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem, quam per vivis & colis.
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, duplicem ut mercedem feras.
Bonum factum'st! edicta ut servetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgæ muttiant,
Neu dissignator præter os obambulet,
Neu sessum ducat, dum histrio in scena siet.
Diu qui domi otiosi dormierunt, decet
Animo æquo nunc stent; vel dormire temperent.
Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,

Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio:
Ne & hic varientur virgis, & loris domi,
Si minus curassint, cum veniant heri domum.
Nutrices, pueros infanteis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ spectatum afferant,
Ne & ipsæ sitiant, & pueri pereant fame:
Neve esurientes hic quasi hædi obvagiant.
Matronæ tacitæ spectent, tacitæ rideant,
Canora hic voce sua tinnire temperent.
Domum sermones fabulandi conferant,
Ne & hic viris sint & domi molestiæ.
Quodque ad ludorum curatores attinet,
Ne palma detur quoiquam artifici injuria,
Neve ambitionis caussa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis.
Et hoc quoque etiam, quod pæne oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam, pedisequi,
Irruptionem facite; nunc dum occasio est,
Nunc dum scribilitæ æstuant, occurrite.
Hæc imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quisque ut meminerit.
Ad argumentum nunc vicissatim volo
Remigrare, æque ut mecum sitis ignarures.
Ejus nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei ego sum factus finitor.
Sed nisi molestum est, nomen dare vobis volo

Comœdiaï: sin odio est, dicam tamen:
Siquidem licebit per illos, quibus est in manu.
CARCHEDONIUS vocatur hæc Comœdia:
Latine Plautus, PATRUUS PULTIPHAGONIDES.
Nomen jam habetis. nunc rationes ceteras
Accipite: nam argumentum hoc hìc censebitur.
Locus argumento 'st suum sibi proscenium.
Vos juratores estis: quæso, operam date.
Carthaginenses fratres patrueles duo
Fuere, summo genere & summis divitiis:
Eorum alter vivit, alter est emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi seni qui mortuus est, filius
Unicus qui fuerat, abditivus a patre,
Puer septuennis surripitur Carthagine,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam periisse sibi videt gnatum unicum,
Conjicitur ipse in morbum ex ægritudine.
Facit illum hæredem fratrem patruelem suum.
Ipse abiit ad Acheruntem sine viatico.
Ille qui surripuit puerum, Calydonem avehit.
Vendit eum domino hìc diviti cuidam seni,
Cupienti liberorum, osori mulierum.
Emit hospitalem is filium imprudens senex
Puerum illum, eumque adoptat sibi pro filio:
Eumque hæredem fecit, cum ipse obiit diem.

Is illic adolescens habitat in illisce ædibus.
Revortor rursus denuo Carthaginem:
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum nisi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis majores egerit.
Sed illi patruo hujus, qui vivit senex,
Carthaginensi duæ fuere filiæ;
Altera quinquennis, altera quadrimula.
Cum nutrice una periere. a Megaribus
Eas qui surripuit, in Anactorium devehit,
Venditque has omnis, & nutricem, & virgines,
Præsenti argento, homini, si leno est homo,
Quantum hominum terra sustinet, sacerrumo.
Vosmet nunc facite conjecturam ceterum,
Quid id sit hominis, cui Lyco nomen siet.
Is ex Anactorio, ubi prius habitaverat,
Huc commigravit in Calydonem haud diu,
Sui quæsti caussa. is in illis habitat ædibus.
Earum hic adolescens alteram efflictim perit
Suam sibi cognatam imprudens, neque scit, quæ ea
Sit; neque eam umquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neque quidquam cum ea fecit etiamnum stupri,
Neque duxit umquam; neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum sibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Pœnus, postquam eas perdidit,

Marique terraque usquequaque quæritat.
Ubi quamque in urbem est ingressus, illico
Omnes meretrices, ubi quisque habitant, invenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogitat postibi,
Unde sit, quojatis; captane an surrepta sit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
Ita docte atque astu filias quærit suas.
Et is omnis linguas scit: sed dissimulat sciens
Se scire. Pœnus plane est; quid verbis opu'st?
Is herì huc in portum navi venit vespere.
Pater harunc idem huic patruus adolescentulo est.
Jamne hoc tenetis? si tenetis, ducite.
Cave dirumpatis: quæso, sinite transigi.
Ehem! pæne oblitus sum reliquom dicere.
Ille qui adoptavit hunc pro filio sibi,
Is illi Pœno hujusce patri hospes fuit.
Is hodie huc veniet, reperietque hìc filias;
Et hunc sui fratris filium, ut quidem didici ego.
Ego ibo; ornabor: vos æquo animo noscite.
Hic qui hodie veniet, reperiet suas filias,
Et hunc sui fratris filium. dehinc ceterum
Valete, adeste. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod restat, restant alii, qui faciant palam.
Valete, atque adjuvate, ut vos servet Salus.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

AGORASTOCLES, MILPHIO.

AGORASTOCLES.

SÆPE ego res multas tibi mandavi, Milphio,
Dubias, egenas, inopiosas consilii,
Quas tu sapienter, docte, & cordate, & cate
Mihi reddidisti opiparas opera tua.
Quibus pro benefactis fateor deberi tibi
Et libertatem, & multas grates gratias.

MILPHIO.

Scitum'st, per tempus si obviam it, verbum vetus.
Nam tuæ blanditiæ mihi sunt, quod dici solet,
Gerræ germanæ, atque ædepol liræ liræ.
Nunc mihi blandidicus es; herì in tergo meo
Tris facile corios contrivisti bubulos.

AGORASTOCLES.

At amans per amorem si quid feci, Milphio,
Ignoscere id te mihi æquom est.

MILPHIO.

Haud vidi magis.

Et nunc ego amore pereo. sine te verberem,
Item ut tu mihi fecisti, ob nullam noxiam:

Post id locorum tu mihi amanti ignoscito.

AGORASTOCLES.

Si tibi lubido est aut voluptati, sino.
Suspende, vinci, verbera, auctor sum, sino.

MILPHIO.

Si auctoritatem postea defugeris,
Ubi dissolutus tu sies, ego pendeam.

AGORASTOCLES.

Egone istuc ausim facere præsertim tibi?
Quin si feriri video te, extemplo dolet.

MILPHIO.

Mihi quidem hercle.

AGORASTOCLES.

Immo mihi.

MILPHIO.

Istuc mavelim.
Sed quid nunc tibi vis?

AGORASTOCLES.

Cur ego apud te mentiar?
Amo immodeste.

MILPHIO.

Meæ istuc scapulæ sentiunt.

AGORASTOCLES.

At ego hanc vicinam dico Adelphasium meam,
Lenonis hujus meretricem majusculam.

MILPHIO.

Jampridem equidem istuc ex te audivi.

AGORASTOCLES.

Differor
Cupidine ejus. sed lenone istoc Lyco,
Illius domino, non lutum 'st lutulentius.

MILPHIO.

Vín'tu illi nequam dare nunc?

AGORASTOCLES.

Cupio.

MILPHIO.

En! me dato.

AGORASTOCLES.

Abi directus.

MILPHIO.

Dic mihi vero serio:
Vín' dare malum illi?

AGORASTOCLES.

Cupio.

MILPHIO.

Hem! eumdem me dato.
Utrumque faxo habebit, & nequam & malum.

AGORASTOCLES.

Jocare.

MILPHIO.

Vín'tu illam hodie sine damno & dispendio
Tuo tuam libertam facere?

AGORASTOCLES.

Cupio, Milphio.

MILPHIO.

Ego faciam, ut facias. sunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippi?

AGORASTOCLES.

Sexcenti quoque.

MILPHIO.

Satis sunt trecenti.

AGORASTOCLES.

Quid iis facturus?

MILPHIO.

Tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono.

AGORASTOCLES.

Quid facturus?

MILPHIO.

Jam scies.
Tuus Collybiscus nunc in urbe 'st villicus,
Eum hic non novit leno. satín' intellegis?

AGORASTOCLES.

Intellego hercle: sed quo evadas, nescio.

MILPHIO.

Non scis?

AGORASTOCLES.

Non hercle.

MILPHIO.

At ego jam faxo scies.

Ei dabitur aurum, ut ad lenonem deferat:
Dicatque se peregrinum esse ex alio oppido;
Se amare velle, atque obsequi animo suo.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat clam, ne quis sit arbiter.
Leno ad se accipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem & aurum.

AGORASTOCLES.

Consilium placet.

MILPHIO.

Rogato, servos venerítne ad eum tuus.
Ille me censebit quæri. continuo tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
Dupli tibi auri & hominis fur leno siet?
Neque id unde efficiat, habet. ubi in jus venerit,
Addicet Prætor familiam totam tibi:
Ita decipiemus fovea lenonem Lycum.

AGORASTOCLES.

Placet consilium.

MILPHIO.

Immo etiam, ubi expolivero,
Magis hoc tum demum dices: nunc etiam rude'st.

AGORASTOCLES.

Ego in ædem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt.

MILPHIO.

Scio hoc.

AGORASTOCLES.

Oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.

MILPHIO.

Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.
Abeamus intro, ut Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus ut ferat fallaciam.

AGORASTOCLES.

Quamquam Cupido in corde vorsatur, tamen
Tibi auscultabo.

MILPHIO.

Faciam, ut facto gaudeas.
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quæ elui neutiquam potest.
Itáque hic scelestus est homo leno Lycus,
Quoi jam infortunii intenta ballista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e ballistario.
Sed Adelphasium eccam exit, atque Anterastilis!
Hæc est prior, quæ meum herum dementem facit.
Sed evocabo. heus! i foras, Agorastocles,
Si vis videre ludos jucundissumos.

AGORASTOCLES.

Quid istuc tumulti'st, Milphio!

MILPHIO.

Hem! amores tuos
Si vis spectare.

AGO-

AGORASTOCLES.

O multa tibi dî dent bona,
Cum mihi hoc obtulisti tam lepidum spectaculum.

SCENA II.

ADELPHASIUM, ANTERASTILIS, MILPHIO, AGORASTOCLES, ANCILLA.

ADELPHASIUM.

NEgotii sibi qui volet vim parare,
Navem & mulierem, hæc duo comparato.
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, forte si occœperis exornare.
Neque umquam satis hæ duæ res ornantur,
Neque eis ulla ornandi satis satietas est.
Atque hæc ut loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos usque ab aurora ad hoc quod diei est,
Ex industria ambæ numquam concessavimus
Lavari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: & una
Binæ singulis quæ datæ nobis ancillæ,
Eæ nos lavando, eluendo, operam dederunt:
Aggerundaque aqua sunt viri duo defessi.
Apagesis, negotii quantum in muliere una est!
Sed vero duæ, sat scio, maxumo uni
Populo, cui lubet, plus satis dare potis sunt.

Quæ noctes diesque omni in ætate semper
Ornantur, lavantur, tergentur, poliuntur.
Postremo, modus muliebris nullus est,
Neque umquam lavando & fricando scimus
Facere * nam quæ lavata est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.

ANTERASTILIS.

Miror equidem, soror, te istæc sic fabulari,
Quæ tam callida & docta sis & faceta.
Nam cum sedulo munditer nos habemus,
Vix ægreque amatorculos invenimus.

ADELPHASIUM.

Ita est. verum hoc unum tamen cogitato:
Modus omnibus in rebus, soror, optumum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.

ANTERASTILIS.

Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi,
Quasi salsa muriatica esse autumantur
Sine omni lepore, & sine suavitate:
Nisi multa aqua usque & diu macerantur,
Olent, salsa sunt, tangere ut non velis: item nos sumus
Ejus seminis. mulieres sunt insulsæ
Admodum, atque invenustæ sine munditia & sumtu.

MILPHIO.

Coqua est hæc quidem, Agorastocles, ut ego opinor:

Scit, muriatica ut maceret.

AGORASTOCLES.

Quid molestus?

ADELPHASIUM.

Soror, parce, amabo: sat est istuc alios dicere nobis,
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.

ANTERASTILIS.

Quiesco.

ADELPHASIUM.

Ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi.
Sunt hic omnia, quæ ad deûm pacem oportet adesse?

ANTERASTILIS.

Omnia accuravi.

AGORASTOCLES.

Diem pulchrum & celebrem & venustatis plenum!
Dignum Veneri pol, cui sunt Aphrodisia hodie!

MILPHIO.

Ecquid gratiæ, cum huc foras te evocavi? num jam
Me decet cado donari vini veteris? dic dari.
Nihil respondes? lingua huic excidit, ut ego opinor.
quid hic, malum,
Astans obstipuisti?

AGORASTOCLES.

Sine amem: ne *me* obturba, ac tace.

MILPHIO.

Taceo.

AGORASTOCLES.

Si tacuisses, jam istuc Taceo non natum foret.

ANTERASTILIS.

Eamus, mea soror.

ADELPHASIUM.

Eho! amabo, quid illo nunc properas?

ANTERASTILIS.

Rogas?

Quia herus nos apud ædem Veneris mantat.

ADELPHASIUM.

Maneat pol. mane.

Turba est nunc apud aram. an te ibi vis inter istas vorsarier
Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
Miseras, schœno delibutas, servolicolas sordidas?
Quæ tibi olant stabulum statumque, sellam & sessibulum merum:
Quas adeo haud quisquam umquam liber tetigit, neque duxit domum:
Servolorum sordidulorum scorta diobolaria.

MILPHIO.

I in malam crucem! tun' audes etiam servos spernere?
Propudium! quasi bella sit, quasi eampse reges ductitent:
En monstrum mulieris! tantilla tanta verba funditat:
Quojus ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam.

AGORASTOCLES.

Dii immortales omnipotentes, quid est apud vos pulchrius?
Quid habetis, mage quî immortales vos credam esse, quam ego siem,
Qui hæc tanta oculis bona concipio? nam Venus non est Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor, me ut amet posthac propitia.
Milphio, heus! Milphio, ubi es?

MILPHIO.

Assum apud te eccum!

AGORASTOCLES.

Ego elixus sis volo.

MILPHIO.

Enim vero, here, facis delicias!

AGORASTOCLES.

De te quidem hæc didici omnia.

MILPHIO.

Etiamne ut ames eam, quam numquam tetigeris? nihil illic quidem est.

AGORASTOCLES.

Deos quoque ædepol & amo & metuo, quibus ego tamen abstineo manus.

ANTERASTILIS.

Heu! ecastor, cum ornatum aspicio nostrûm ambarum, pœnitet,

Exornatæ ut simus?

ADELPHASIUM.

Immo vero sane commode.
Nam pro herili & nostro quæstu satis bene ornatæ sumus.
Non enim potest quæstus consistere, si eum sumtus superat, soror.
Eo illud satiu'st satis, quod satis est, habitus plus quam sat est.

AGORASTOCLES.

Ita me dî ament, ut illa me amet malim, quam dî, Milphio.
Nam illa mulier lapidem silicem subigere, ut se amet, potest.

MILPHIO.

Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide silice stultior,
Qui hanc ames.

AGORASTOCLES.

At vide sis, cum illa numquam limavi caput.

MILPHIO.

Curram igitur aliquo ad piscinam, aut lacum; limum petam.

AGORASTOCLES.

Quid eo opu'st?

MILPHIO.

Ego dicam: ut illi & tibi limem caput.

AGORASTOCLES.

I in malam rem!

MILPHIO.

Ibi sum equidem.

AGORASTOCLES.

Pergis?

MILPHIO.

Taceo.

AGORASTOCLES.

At perpetuo volo.

MILPHIO.

Enimvero, here, meo me lacessis ludo, & delicias facis.

ANTERASTILIS.

Satis nunc lepide ornatam credo, soror, te tibi viderier:
Sed ubi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium, si quam ornatam melius forte conspexeris.

ADELPHASIUM.

Invidia in me numquam innata'st, neque malitia, mea soror.
Bono ingenio me esse ornatam, quam auro multo mavolo.
Aurum in fortuna invenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quam beatam me esse nimio dici mavolo.

Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram:
Magisque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

AGORASTOCLES.

Eho tu! vín' tu facinus facere lepidum & festivom?

MILPHIO.

Volo.

AGORASTOCLES.

Potesne mihi auscultare?

MILPHIO.

Possum.

AGORASTOCLES.

Abi domum, ac suspende te.

MILPHIO.

Quamobrem?

AGORASTOCLES.

Quia jam numquam audibis verba tot tam suavia.
Quid tibi opu'st vixisse? ausculta mihi modo, ac suspende te.

MILPHIO.

Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.

AGORASTOCLES.

At ego amo hanc.

MILPHIO.

At ego esse & bibere.

ADELPHASIUM.

Eho tu, quid ais?

ANTERASTILIS.

Quid rogas?

ADELPHASIUM.

Viden'tu, pleni oculi sordium qui erant, jam splendent mihi?

ANTERASTILIS.

Immo etiam in medio oculo paullum sordis est.

ADELPHASIUM.

Cedo sis dexteram.

AGORASTOCLES.

Ut tu quidem hujus oculos illotis manibus tractes ac teras?

ANTERASTILIS.

Nimia nos socordia hodie tenuit.

ADELPHASIUM.

Qua de re, obsecro?

ANTERASTILIS.

Quia jam non dudum ante lucem ad ædem Veneris venimus,
Primæ ut inferremus ignem in aram.

ADELPHASIUM.

Ah! non facto'st opus:
Quæ habent nocturna ora, noctu sacruficatum ire occupant:

Priusquam Venus expergiscatur, prius deproperant sedulo
Sacruficare. nam vigilante Venere si veniant eæ,
Ita sunt turpes, credo ecastor Venerem ipsam e fano fugent.

AGORASTOCLES.

Milphio.

MILPHIO.

Ædepol Milphionem miserum! quid nunc vis tibi?

AGORASTOCLES.

Obsecro hercle; ut mulsa loquitur!

MILPHIO.

Nihil nisi laterculos,
Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.

AGORASTOCLES.

Ecquid amare videor?

MILPHIO.

Damnum, quod Mercurius minime amat.

AGORASTOCLES.

Namque ædepol lucrum amare nullum amatorem addecet.

ANTERASTILIS.

Eamus, mea germana.

ADELPHASIUM.

Age sis ut lubet. sequere hac.

ANTERASTILIS.

Sequor.

AGORASTOCLES.

Eunt hæ. quid si adeamus?

MILPHIO.

Adeas.

AGORASTOCLES.

Primum, prima salva sis:
Et secunda tu secundo salve in pretio: tertia
Salve extra pretium.

ANCILLA.

Tum pol ego & oleum & operam perdidi.

AGORASTOCLES.

Quo te agis?

ADELPHASIUM.

Egone? in ædem Veneris.

AGORASTOCLES.

Quid eò?

ADELPHASIUM.

Ut Venerem propitiem.

AGORASTOCLES.

Eho! an irata est? propitia hercle est. vel ego pro illa spondeo.

ADELPHASIUM.

Quid tu agis? quid mihi molestus, obsecro?

AGORASTOCLES.

Ah! tam sæviter!

ADELPHASIUM.

Mitte, amabo.

AGORASTOCLES.

Quid festinas? turba nunc illi est.

ADELPHASIUM.

Scio.

Sunt illì aliæ, quas spectare ego, & me spectari volo.

AGORASTOCLES.

Quî lubet spectare turpes, pulchram spectandam dare?

ADELPHASIUM.

Quia apud ædem Veneris hodie est mercatus meretricius.

Eo conveniunt mercatores: ibi ego me ostendi volo.

AGORASTOCLES.

Invendibili merce oportet ultro emtorem adducere:

Proba merx facile emtorem reperit, tametsi in abstruso sita est.

Quid agis tu? quando illì apud me mecum caput & corpus copulas?

ADELPHASIUM.

Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiserit.

AGORASTOCLES.

Sunt mihi intus nescio quot nummi aurei lymphatici.

ADELPHASIUM.

Deferto ad me, faxo actutum constiterit lymphaticum.

MILPHIO.

Bellula hercle!

AGORASTOCLES.

I directe in maxumam malam crucem.

MILPHIO.

Quam magis aspecto, tam magis est nimbata, & nugæ meræ.

ADELPHASIUM.

Segrega sermonem! tædet.

AGORASTOCLES.

Age, sustolle hoc amiculum.

ADELPHASIUM.

Pura sum: comperce, amabo, me attrectare, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Quid agam nunc?

MILPHIO.

Si sapias, curam hanc facere compendî potes.

AGORASTOCLES.

Quid ego nunc te curem? quid agis, Milphio?

MILPHIO.

Ecce odium meum.

Quid me vis?

AGORASTOCLES.

Cur mihi hæc irata est?

MILPHIO.

Cur hæc irata est tibi?

Cur ego id curem? namque istæc magis tua est curatio.

AGORASTOCLES.

Jam hercle tu perîsti, nisi illam mihi tam tranquil'lam facis,
Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.

MILPHIO.

Quid faciam?

AGORASTOCLES.

Exora, blandire, expalpa.

MILPHIO.

Faciam sedulo.
Sed vide sis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas postea.

AGORASTOCLES.

Non faciam.

ADELPHASIUM.

Nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
Bene promittis multa. ex multis omnia incassum cadunt.
Liberare juravisti me haud semel, sed centies.
Dum te exspecto, neque usquam aliam mihi paravi copiam:
Neque 'istuc usquam apparet: ita nunc servio nihilo minus.
I, soror. abscede tu a me.

AGORASTOCLES.

Perii, eho! quid agis, Milphio?

MILPHIO.

Mea voluptas! meæ deliciæ! mea vita! mea amœnitas!
Meus ocellus! meum labellum! mea salus! meum savium!
Meum mel! meum cor! mea colostra! meus molliculus caseus!

AGORASTOCLES.

Mene ego illæc patiar præsente dici? discrucior miser,
Nisi ego illum jubeo quadrigis cursim ad carnuficem rapi.

MILPHIO.

Noli, amabo, succensere hero meo caussa mea.

ADELPHASIUM.

Ego faxo: sine.

MILPHIO.

Irata es nimium. argentum pro te dabit.
Atque te faciet, ut sis civis Attica atque libera.

ADELPHASIUM.

Quin abire sinis? quid vis tibi? qui bene volunt, bene vis item.

MILPHIO.

Si ante quidem mentitus est, nunc jam dehinc erit verax tibi.

ADELPHASIUM.

Abscede hinc sis, sycophanta.

MILPHIO.

Pareo. at ſcin' quomodo?

Sine te exorem, sine te prendam auriculis, sine dem savium.
Jam hercule ego faciam plorantem illum, nisi te facio propitiam.
Atque hic me ne verberet (illud faciet, nisi te propitio)
Male formido: novi ego hujus mores morosi malos.
Quamobrem, amabo, mea voluptas, sine te exorarier.

AGORASTOCLES.

Non ego homo trioboli sum, nisi ego illi mastigiæ
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi!
Hem mel! hem cor! hem labellum! hem salutem! hem savium!

MILPHIO.

Impias, here, te! oratorem verberas.

AGORASTOCLES.

Jam istoc magis.
Et jam ocellum addam, & labellum, & linguam.

MILPHIO.

Ecquid facies modi?

AGORASTOCLES.

Siccine ego te orare jussi?

MILPHIO.

Quomodo ergo orem?

AGORASTOCLES.

Rogas?
Sic enim diceres, sceleste: Hujus voluptas, te obsecro:

Hujus

Hujus mel, hujus cor, hujus labellum, hujus lingua, hujus savium,
Hujus colostra, hujus salus amœna, hujus festivitas,
Hujus colostra, hujus dulciculus caseus, mastigia,
Hujus cor, hujus studium, hujus savium, mastigia;
Omnia illa quæ dicebas tua esse, ea memorares mea.

MILPHIO.

Obsecro hercle te, voluptas hujus, atque odium meum!
Hujus amica mammeata, mea inimica & malevola!
Oculus hujus, lippitudo mea! mel hujus, fel meum!
Ut tu huic irata ne sis: aut si id fieri non potest.

ADELPHASIUM.

Capias restim, ac te suspendas cum hero & vostra familia.

MILPHIO.

Nam mihi jam video propter te victitandum sorbilo,
Itaque jam quasi ostreatum tergum ulceribus gestito,
Propter amorem vostrum.

ADELPHASIUM.

Amabo, men' prohibere postulas,
Ne te verberet, magis quam ne mendax me advorsum siet?

ANTERASTILIS.

Aliquid huic responde, amabo, commode; ne incommodus

Nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio.

ADELPHASIUM.

Verum. etiam tibi hanc amittam noxiam unam, Agorastocles.
Non sum irata.

AGORASTOCLES.

Nos es?

ADELPHASIUM.

Non sum.

AGORASTOCLES.

Da ergo, ut credam, savium.

ADELPHASIUM.

Mox dabo, cum ab re divina rediero.

AGORASTOCLES.

I ergo strenue.

ADELPHASIUM.

Sequere me, soror.

AGORASTOCLES.

Atque audín’etiam? Veneri dicito
Multam meis verbis salutem.

ADELPHASIUM.

Dicam.

AGORASTOCLES.

Atque hoc audi.

ADELPHASIUM.

Quid est?

AGORASTOCLES.

Paucis verbis rem divinam facito. atque audín'? respice.

Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

SCENA III.

AGORASTOCLES, MILPHIO.

AGORASTOCLES.

QUID nunc mihi es auctor, Milphio?

MILPHIO.

Ut me verberes,
Atque auctionem facias: nam impunissume
Tibi quidem hercle vendere hasce ædis licet.

AGORASTOCLES.

Quid jam?

MILPHIO.

Majorem partem in ore habitas meo.

AGORASTOCLES.

Supersede istis verbis.

MILPHIO.

Quid nunc vis tibi?

AGORASTOCLES.

Trecentos Philippos Collybisco villico
Dedi dudum, priusquam me evocasti foras.
Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram,

Perque hanc sororem lævam, perque oculos tuos,
Perque meos amores, perque Adelphasium meam,
Perque tuam libertatem.

MILPHIO.

Hem! nunc nihil obsecras.

AGORASTOCLES.

Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
Fac, quod facturum te esse promisisti mihi,
Ut ego hunc lenonem perdam.

MILPHIO.

Perfacile id quidem est.
I, adduce testeis tecum: ego intus interim
Jam & ornamentis meis & sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.

AGORASTOCLES.

Fugio.

MILPHIO.

Meum est istuc magis officium, quam tuum.

AGORASTOCLES.

Egone? egone? si istuc lepide effexis!

MILPHIO.

I modo.

AGORASTOCLES.

Ut non ego te hodie!

MILPHIO.

Abi modo.

AGORASTOCLES.

Emittam manu?

MILPHIO.

I modo.

AGORASTOCLES.

Non hercle meream. ah!

MILPHIO.

Vah! abi modo.

AGORASTOCLES.

Quantum Acherunte'st mortuorum.

MILPHIO.

Etiamne abis?

AGORASTOCLES.

Neque quantum aquæ est in mari.

MILPHIO.

Abiturúsne es?

AGORASTOCLES.

Neque nubis quantum.

MILPHIO.

Pergín' pergere?

AGORASTOCLES.

Neque stellæ in cælo.

MILPHIO.

Pergín'aures tundere?

AGORASTOCLES.

Neque hoc, neque illuc, neque: enim vero serio.
Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippini!

Quod uno verbo dicere hìc quidvis licet,
Neque hercle vero serio. scín'quomodo?
Ita me dii amabunt! vín'bona dicam fide?
Quod hic inter nos liceat. ita me Juppiter!
Scín'quam? vide tu. credín', quod ego fabuler?

MILPHIO.

Si nequeo facere ut abeas, egomet abiero.
Nam isti quidem hercle orationi Œdipo
Opus conjectore est, qui Sphingi interpres fuit.

AGORASTOCLES.

Illic hinc iratus abiit. nunc mihi cautio est,
Ne meamet culpa meo amori objexim moram.
Ibo atque arcessam testeis: quando amor jubet
Meo obedientem *me* esse servo liberum.

ACTUS SECUNDUS.

LYCUS, ANTHEMONIDES.

LYCUS.

DI illum infelicent omnes, qui post hunc diem
Leno ullam Veneri umquam immolârit hostiam:
Quive ullum turis granum sacruficaverit.
Nam ego hodie infelix dîs meis iratissumis
Sex immolavi agnos: nec potui tamen
Propitiam Venerem facere uti esset mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus: vetui exta prosicarier:
Neque ea aspicere volui, quoniam non bona
Haruspex dixit, deam esse indignam credidi.
Eo pacto avaræ Veneri pulchre adii manum.
Quando id quod sat erat, satis habere noluit,
Ego pausam feci: sic ago. sic me decet.
Ego faxo posthac dî deæque ceteri
Contentiores mage erunt, atque avidi minus,
Cum scibunt, Veneri ut adierit leno manum.
Condigne haruspex, non homo trioboli,
Omnibus in extis ajebat portendi mihi
Malum damnumque, & deos esse iratos mihi.
Quid ei divini aut humani æquom est credere?

Mina mihi argenti dono postilla data est.
Sed quæso! ubinam illic restitit miles modo,
Qui hanc mihi donavit? quem ego vocavi ad prandium.
Sed eccum incedit!

ANTHEMONIDES.

Ita ut occepi dicere,
Lenulle, de illac pugna pentethronica,
Qua sexaginta millia hominum uno die
Volaticorum manibus occidi meis.

LYCUS.

Eh! volaticorum hominum?

ANTHEMONIDES.

Ita dico quidem.

LYCUS.

An obsecro usquam sunt homines volatici?

ANTHEMONIDES.

Fuere; verum ego interfeci.

LYCUS.

Quomodo
Potuisti?

ANTHEMONIDES.

Dicam. viscum legioni dedi,
Fundasque: eo præsternebant folia farferi.

LYCUS.

Quoi rei?

ANTHEMONIDES.

Ne ad fundas viscus adhæresceret.

LYCUS.

Perge! optume hercle perjuras. quid postea?

ANTHEMONIDES.

In fundas visci indebant grandiculos globos,
Eo illos volantes jussi funditarier.
Quid multa verba? quemquem visco offenderant,
Tam crebri ad terram accidebant quam pira.
Ut quisque acciderat, eum necabam illico
Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem.

LYCUS.

Si hercle istuc umquam factum est, tum me Juppiter
Faciat, ut semper sacruficem, nec umquam litem.

ANTHEMONIDES.

An mihi hæc non credis?

LYCUS.

Credo, ut mihi est æquom credier.
Age eamus intro, dum exta referuntur.

ANTHEMONIDES.

Volo
Narrare tibi etiam unam pugnam.

LYCUS.

Nihil moror.

ANTHEMONIDES.

Ausculta.

LYCUS.

Non hercle.

ANTHEMONIDES.

Immo jam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is *hinc* in malam crucem.

LYCUS.

Malam crucem ibo potius.

ANTHEMONIDES.

Certum ne est tibi?

LYCUS.

Certum.

ANTHEMONIDES.

Tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam.

LYCUS.

Ita res divina mihi fuit: res serias
Omnes extollo ex hoc die in alium diem.
Profecto festos habeam decretum est mihi.
Nunc hinc eamus intro. sequere hac me.

ANTHEMONIDES.

Sequor.
In hunc diem jam tuus sum mercenarius.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

AGORASTOCLES, ADVOCATI.

AGORASTOCLES.

ITA me dî ament, tardo amico nihil est quidquam iniquius,
Præsertim homini amanti; qui quidquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco advocatos, homines spissigradissumos,
Tardiores quam corbitæ sunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitavi senes.
Sciebam ætate tardiores. metui meo amori moram.
Nequidquam hos procos mihi elegi loripedes, tardissumos.
Quin si ituri estis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iste quidem gradus succretu'st cribro pollinario,
Nisi cum pedicis condidicistis sic hoc grassari gradu.

ADVOCATI.

Heus tu! quamquam nos videmur tibi plebei & pauperes,
Si nec-recte dicis nobis, dives de summo loco,
Divitem audacter solemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii sumus istuc, quid tu ames aut oderis:
Cum argentum pro capite dedimus, nostrum dedimus, non tuum.
Liberos nos esse oportet: nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori servos tuos esse addictos censeas.
Liberos homines per urbem modico magis par est gradu
Ire. servuli esse duco festinantem currere.
Præsertim in re populi placida, atque interfectis hostibus,
Non decet tumultuari. sed si properabas magis,
Pridie nos te advocatos huc duxisse oportuit;
Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrum curret per vias.
Neque nos populus pro cerritis insectabit lapidibus.

AGORASTOCLES.

At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere,
Vinceretis cervom cursu, vel clavatorem gradu.
Nunc vos quia mihi advocatos dixi, & testes ducere,
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

ADVOCATI.

An vero non justa caussa est, quo curratur celeriter,

Ubi bibas, edas de alieno, quantum velis usque affatim?
Quod tu invitus numquam reddas domino, de quo ederis.
Sed tamen quomodocumque, quamquam sumus pauperculi,
Est domi, quod edimus: ne nos tam contemtim conteras.
Quidquid est pauxillulum illuc nostrum, illud omne intus est:
Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat.
Tua caussa nemo nostrorum est suos rupturus ramices.

AGORASTOCLES.

Nimis iracundi estis! equidem hæc vobis dixi per jocum.

ADVOCATI.

Per jocum itidem dictum habeto, quæ nos tibi respondimus.

AGORASTOCLES.

Obsecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:
Attrepidate saltem! nam vos approperare haud postulo.

ADVOCATI.

Si quid tu placide otioseque agere vis, operam damus:
Si properas; cursores meliu'st te advocatos ducere.

AGORASTOCLES.

Scitis, rem narravi vobis, quod vostra opera mihi opus siet,

De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tamdiu,
Ei paratæ ut sint insidiæ de auro & de servo meo.

ADVOCATI.

Omnia istæc scimus jam nos, si hi spectatores sciant.
Horunc hic nunc caussa hæc agitur spectatorum Fabula:
Hos te satius est docere, ut, quando agas, quid agant, sciant.
Nos tu ne curaſsis. scimus rem omnem: quippe omnes simul
Didicimus tecum una, ut respondere poſsimus tibi.

AGORASTOCLES.

Ita profecto est. sed agite igitur, ut sciam vos scire rem
Expedite, & mihi quæ dudum vobis dixi, dicite.

ADVOCATI.

Itáne tentas an sciamus? non meminisse nos ratus,
Quomodo trecentos Philippos Collybisco villico
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;
Isque se ut assimularet peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
Ubi is tetulerit, tu eo quæsitum servom adventes tuum
Cum pecunia.

AGORASTOCLES.

Meministis memoriter: servastis me.

ADVOCATI.

Ille negabit. Milphionem quæri censebit tuum:
Id duplicabit omne furtum. leno addicetur tibi.

Ad eam rem nos esse testis vis tibi.

AGORASTOCLES.

Tenetis rem.

ADVOCATI.

Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.

AGORASTOCLES.

Hoc cito & cursim est agendum. propera jam quantum potest.

ADVOCATI.

Bene vale igitur! te advocatos melius celeris ducere:
Tardi sumus nos.

AGORASTOCLES.

Optume itis, pessume hercle dicitis.
Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.

ADVOCATI.

At ædepol nos tibi in lumbos linguam, atque oculos in solum.

AGORASTOCLES.

Eja! haud vostrum est iracundos esse, quod dixi joco.

ADVOCATI.

Nec tuum quidem est, amicis per jocum injuste loqui.

AGORASTOCLES.

Mittite istæc: quid velim, vos scitis.

ADVOCATI.

Callemus probe:
Lenonem perjurum ut perdas, id studes.

AGORASTOCLES.

Tenetis rem.
Ecce opportune egrediuntur Milphio una & villicus.
Baſilice exornatus incedit, & fabre ad fallaciam.

SCENA II.

MILPHIO, COLLYBISCUS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

MILPHIO.

JAM tenes præcepta in corde.

COLLYBISCUS.

Pulchre.

MILPHIO.

Vide ſis calleas.

COLLYBISCUS.

Quid opu'st verbis? callum aprugnum callere æque non ſinam.

MILPHIO.

Fac modo ut condocta tibi ſint dicta ad hanc fallaciam.

COLLYBISCUS.

Quin ædepol condoctior ſum, quam Tragœdi aut Comici.

MILPHIO.

Probus homo es.

AGORASTOCLES.

Adeam propius. aſſunt teſtes.

MIL-

MILPHIO.

Tot quidem
Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.
Nam istorum nullus nefastu 'st; comitiales sunt meri:
Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam Prætorem, sæpius.
Hodie juris coctiores non sunt, qui lites creant,
Quam sunt hi: qui si nihil est litium, lites serunt:

ADVOCATI.

Dî te perdant.

MILPHIO.

Vos quidem hercle, commendo, quom, quiqui tamen,
Et bene & benigne facitis; quom hero amanti operam datis.
Sed isti jam sciunt, negotii quid sit?

AGORASTOCLES.

Omnem rem ordine.

MILPHIO.

Tum vos animum advortite igitur. hunc vos lenonem Lycum
Novistis.

ADVOCATI.

Facile.

COLLYBISCUS.

At ego pol eum, qua sit facie nescio.

Eum volo mihi demonstretis hominem.

ADVOCATI.

Nos curabimus.

Satis præceptum.

AGORASTOCLES.

Hic trecentos nummos numeratos habet.

ADVOCATI.

Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles,
Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.

AGORASTOCLES.

Agite, inspicite: aurum est.

COLLYBISCUS.

Profecto, spectatores, Comicum:
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.
Verum ad hanc rem agundam Philippum est.

ADVOCATI.

Ita nos assimulabimus.

COLLYBISCUS.

Sed ita assimulatote, quasi ego sim peregrinus.

ADVOCATI.

Scilicet.

Et quidem quasi tu nobiscum adveniens hodie oraveris;
Liberum ut commonstraremus tibi locum & voluptarium,
Ubi ames, potes, pergræcere.

MILPHIO.

Heu! ædepol mortales malos!

AGORASTOCLES.

Ego enim docui.

MILPHIO.

Quis te porro?

COLLYBISCUS.

Agite, intro abite, Agorastocles:
Ne hìc vos mecum conspicetur leno: neu fallaciæ
Præpedimentum objiciatur.

MILPHIO.

Hic homo sapienter sapit.
Facite, quod jubet.

AGORASTOCLES.

Abeamus. sed vos! satis dictum'st?

COLLYBISCUS.

Abi.

AGORASTOCLES.

Abeo. quæso, dii immortales.

COLLYBISCUS.

Quin abis?

AGORASTOCLES.

Abeo.

MILPHIO.

Sapis.

COLLYBISCUS.

St! tace.

ADVOCATI.

Quid est?

COLLYBISCUS.

Fores hæ fecerunt magnum flagitium modo.

ADVOCATI.

Quid id est flagitii?

COLLYBISCUS.

Crepuerunt clare.

ADVOCATI.

Dî te perduint.

Pone nos recede.

COLLYBISCUS.

Fiat.

ADVOCATI.

Nos priores ibimus.

COLLYBISCUS.

Faciunt, scurræ quod consuerunt: pone sese homines locant.

ADVOCATI.

Illic homo est qui egreditur leno.

COLLYBISCUS.

Bonus est: nam similis malo est.

Jam nunc ego illi egredienti sanguinem exsugam procul.

SCENA III.

LYCUS, ADVOCATI, COLLYBISCUS.

LYCUS.

JAM istuc ego revortar, Miles: convivas volo
Reperire nobis commodos, qui una sient:
Interibi attulerint exta: atque eâdem mulieres
Jam ab re divina credo apparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam afferunt?
Et ille clamydatus quisnam est, qui sequitur procul?

ADVOCATI.

Ætoli cives te salutamus, Lyce:
Quamquam hanc salutem ferimus inviti tibi;
Et quamquam bene volumus leviter lenonibus.

LYCUS.

Fortunati omnes sitis, quod certe scio
Nec fore, nec fortunam id situram fieri.

ADVOCATI.

Istic est thesaurus stultis in lingua situs,
Ut quæstui habeant male loqui melioribus.

LYCUS.

Viam qui nescit, qua deveniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem sibi.
Ego male loquendi vobis nescivi viam:

Nunc vos mihi amnes estis: vos certum est sequi.
Si benedicetis, vostra ripa vos sequar:
Si maledicetis, vostro gradiar limite.

ADVOCATI.

Malo benefacere, tantumdem est periculum,
Quantum bono malefacere.

LYCUS.

Quî vero?

ADVOCATI.

Scies.
Malo si quid benefacias, id beneficium interit:
Bono si quid malefacias, ætatem expetit.

LYCUS.

Facete dictum. sed quid istuc ad me attinet?

ADVOCATI.

Quia nos honoris tui caussa huc ad te venimus.
Quamquam bene volumus leviter lenonibus.

LYCUS.

Si quid boni apportatis, habeo gratiam.

ADVOCATI.

Boni de nostro tibi nec ferimus, nec damus,
Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.

LYCUS.

Credo hercle vobis; ita vostra est benignitas.
Sed quid nunc voltis?

ADVOCATI.

Hunc chlamydatum quem vides,

Ei Mars iratus est.

COLLYBISCUS.

Capiti vostro istuc quidem.

ADVOCATI.

Hunc nunc, Lyce, ad te, diripiendum, adducimus.

COLLYBISCUS.

Cum præda hic hodie incedet venator domum.
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.

LYCUS.

Quis hic est?

ADVOCATI.

Nescimus nos istum quidem, qui siet,
Nisi dudum a mani ut ad portum processimus,
Atque istunc e navi exeuntem oneraria
Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
Salutat: respondemus.

COLLYBISCUS.

Mortales malos!
Ut ingrediuntur docte in sycophantiam!

LYCUS.

Quid deinde?

ADVOCATI.

Sermonem nobiscum ibi copulat.
Ait se peregrinum esse hujus ignarum oppidi.
Locum sibi velle liberum præberier,
Ubi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tu, si te dii amant, agere tuam rem occasio est.

LYCUS.

Itáne ille est cupiens?

ADVOCATI.

Aurum habet!

LYCUS.

Præda hæc mea est.

ADVOCATI.

Potare, amare volt.

LYCUS.

Locum lepidum dabo.

ADVOCATI.

At enim hic clam furtim esse volt, ne qui sciant,
Neve arbiter sit; nam hic latro in Sparta fuit,
Ut quidem ipse nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde nunc aufugit; quoniam capitur oppidum.

COLLYBISCUS.

Nimis lepide de latrone; de Sparta optume.

LYCUS.

Dî deæque vobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis.

ADVOCATI.

Immo ut ipse nobis dixit, quo accures magis,
Trecentos nummos Philippos portat præsidii.

LYCUS.

Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.

ADVOCATI.

Quin hic quidem tuus est.

LYCUS.

Obsecro hercle hortamini,
Ut devortatur ad me in hospitium optumum.

ADVOCATI.

Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, si sapis.
Nos tibi palumbem ad aream usque adduximus:
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

LYCUS.

Jamne itis?

COLLYBISCUS.

Quid, quod vobis mandavi, hospites?

ADVOCATI.

Cum illoc te melius tuam rem, adolescens, loqui:
Illic est ad istas res probus, quas quæritas.

COLLYBISCUS.

Videre equidem vos vellem, cum huic aurum darem.

ADVOCATI.

Illinc procul nos istuc inspectabimus.

COLLYBISCUS.

Bonam dedistis mihi operam.

LYCUS.

It ad me lucrum.

COLLYBISCUS.

Illud quidem, quorsum asinus cædit calcibus.

LYCUS.

Blande hominem compellabo. hospes hospitem

Salutat: salvom te advenire gaudeo.

COLLYBISCUS.

Multa tibi dî dent bona, cum me salvom esse vis.

LYCUS.

Hospitium te ajunt quæritare.

COLLYBISCUS.

Quærito.

LYCUS.

Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
Te quæritare a muscis.

COLLYBISCUS.

Minime gentium.

LYCUS.

Quid ita?

COLLYBISCUS.

Quia a muscis si mihi hospitium quærerem,
Adveniens huc irem in carcerem recta via.
Ego id quæro hospitium, ubi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho oculi curari solent.

LYCUS.

Ædepol næ tibi possum illum festivum dare,
Siquidem potes esse pati *te* in lepido loco,
In lecto lepide strato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te.

COLLYBISCUS.

Is, leno, viam.

LYCUS.

Ubi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo ætatem irriges:
Ibi te replebo usque unguentûm echeumatis.
Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi ut balneator faciat unguentariam.
Sed hæc latrocinantur, quæ ego dixi omnia.

COLLYBISCUS.

Quid ita!

LYCUS.

Quia aurum poscunt præsentarium.

COLLYBISCUS.

Quin hercle accipere tu non mavis, quam ego dare.

LYCUS.

Quin sequere me intro.

COLLYBISCUS.

Duc ergo me intro, addictum tenes.

ADVOCATI.

Quid si evocemus huc foras Agorastoclem,
Ut ipse testis sit sibi certissumus?
Heus tu! qui furem captas, egredere ocyus,
Ut tute inspectes aurum lenoni dare.

SCENA IV.

AGORASTOCLES, ADVOCATI, COLLYBISCUS, LYCUS.

AGORASTOCLES.

QUID est? quid voltis, testes?

ADVOCATI.

Specta ad dexteram.
Tuus servos aurum ipsi lenoni datat.

COLLYBISCUS.

Age, accipe hoc sis: hic sunt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura: propere hosce absumi volo.

LYCUS.

Ædepol fecisti prodigùm promum tibi.
Age eamus intro.

COLLYBISCUS.

Te sequor.

LYCUS.

Age, age! ambula.
Ibique reliqua alia fabulabimur.

COLLYBISCUS.

Eâdem narrabo tibi res Spartiaticas.

LYCUS.

Quin sequere me ergo.

COLLYBISCUS.

Abduc intro. addictum tenes.

AGORASTOCLES.

Quid nunc mihi auctores estis?

ADVOCATI.

Ut frugi sies.

AGORASTOCLES.

Quid si animus esse non sinit?

ADVOCATI.

Esto, ut sinit.

AGORASTOCLES.

Vidistis, leno cum aurum accepit?

ADVOCATI.

Vidimus.

AGORASTOCLES.

Eum vos esse meum servom scitis?

ADVOCATI.

Scivimus.

AGORASTOCLES.

Rem advorsus populi sæpe leges?

ADVOCATI.

Scivimus.

AGORASTOCLES.

Hem! istæc volo ergo vos commeminisse omnia,
Mox cum ad Prætorem usus veniet.

ADVOCATI.

Meminerimus.

AGORASTOCLES.

Quid si recenti re ædis pultem?

ADVOCATI.

Censeo.

AGORASTOCLES.

Si pultem, non recludet.

ADVOCATI.

Panem frangito.

AGORASTOCLES.

Si exierit leno, censetis hominem interrogem,
Meus servos si ad eum venerit, nec ne?

ADVOCATI.

Quippini?

AGORASTOCLES.

Cum auri ducentis nummis Philippis?

ADVOCATI.

Quippini?

AGORASTOCLES.

Ibi extemplo leno errabit.

ADVOCATI.

Qua de re?

AGORASTOCLES.

Rogas?

Quia centum nummis minus dicetur.

ADVOCATI.

Bene putas.

AGORASTOCLES.

Alium censebit quæritari.

ADVOCATI.

Scilicet.

AGORASTOCLES.

Extemplo denegabit.

ADVOCATI.

Juratus quidem.

AGORASTOCLES.

Homo furti sese adstringet.

ADVOCATI.

Haud dubium id quidem est.

AGORASTOCLES.

Quantumquantum ad eum erit delatum.

ADVOCATI.

Quippini?

AGORASTOCLES.

Diespiter vos perduit.

ADVOCATI.

Te quippini?

AGORASTOCLES.

Ibo & pultabo januam hanc.

ADVOCATI.

Ita quippini?

AGORASTOCLES.

Tacendi tempus est: nam crepuerunt fores.
Foras egredier video lenonem Lycum.

Adeste, quæso.

ADVOCATI.

Quippini? *quin* si voles,
Operire capita, ne nos leno noverit,
Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices.

S C E N A K.

LYCUS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

LYCUS.

Suspendant omnes nunc jam se haruspices.
Quid ego illis posthac, quod loquantur, creduam?
Qui in re divina dudum dicebant, mihi
Malum damnumque maxumum portendier,
Is explicavi meam rem postilla lucro.

AGORASTOCLES.

Salvos sis, leno.

LYCUS.

Dî te ament, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.

LYCUS.

Tranquillitas evenit, quasi navi in mari:
Utcumque est ventus, exin velum vortitur.

AGORASTOCLES.

Valeant apud te, quas volo, atque haud te volo.

LYCUS.

LYCUS.

Valent, ut postulatum est, verum non tibi.

AGORASTOCLES.

Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobilique Aphrodisiis.

LYCUS.

Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.

AGORASTOCLES.

Quid jam?

LYCUS.

Quia os nunc frigefactas, cum rogas.

AGORASTOCLES.

Hoc agesis, leno. servom esse audivi meum
Apud te.

LYCUS.

Apud me? numquam factum reperies.

AGORASTOCLES.

Mentire. nam ad te venit, aurumque attulit.
Ita mihi renuntiatum est, quibus credo satis.

LYCUS.

Malus es; captatum me advenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quidquam tui.

AGORASTOCLES.

Mementote illuc, Advocati!

ADVOCATI.

Meminimus.

LYCUS.

Ha ha he! jam teneo quid sit; perspexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliaverunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum uritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciverunt mihi,
Eum allegaverunt, suum qui servom diceret
Cum auro esse apud me. composita est fallacia,
Ut eo me privent, atque inter se dividant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.

AGORASTOCLES.

Negasne apud te esse aurum, nec servom meum?

LYCUS.

Nego: & negando, si quid refert, ravio.

ADVOCATI.

Perîsti, leno. nam iste est hujus villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.
Idque adeo in istoc aurum inest marsupio.

LYCUS.

Væ vostræ ætati!

ADVOCATI.

Id quidem in mundo est tuæ.

AGORASTOCLES.

Age omitte actutum, furcifer, marsupium:
Manifesto fur es mihi. quæso, hercle operam date,
Dum me videatis servom ab hoc abducere.

LYCUS.

Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
Consulto hoc factum est, mihi ut insidiæ fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam hinc obtorto collo ad Prætorem trahor?
Eheu! quam ego habui ariolos haruspices!
Qui si quid boni promittunt, pro spisso evenit:
Id quod mali promittunt, præsentarium est.
Nunc ibo, amicos consulam, quo me modo
Suspendere æquom censeant potissumum.

SCENA VI.

AGORASTOCLES, COLLYBISCUS, ADVOCATI.

AGORASTOCLES.

AGE tu progredere, ut testes videant te ire istinc foras.
Estne hic servos meus?

COLLYBISCUS.

Sum mehercle vero, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

Quid nunc, sceleste leno?

ADVOCATI.

Quiſcum litigas,

Abscessit.

AGORASTOCLES.

Utinam hinc abierit malam crucem.

ADVOCATI.

Ita nos velle æquum est.

AGORASTOCLES.

Cras subscribam homini dicam.

COLLYBISCUS.

Numquid me?

AGORASTOCLES.

Abscedas, sumas ornatum tuum.

COLLYBISCUS.

Non sum nequidquam miles factus: paullulum
Prædæ intus feci. dum lenonis familia
Dormitat, extis sum satur factus probe.
Abscedam hinc intro.

AGORASTOCLES.

Factum a vobis comiter.
Bonam dedistis, Advocati, operam mihi.
Cras mane, quæso, in comitio estote obviam.
Tu sequere me intro. vos valete.

ADVOCATI.

Et tu vale.
Injuriam illic insignite postulat:
Nostro servire nos sibi censet cibo.
Verum ita sunt isti nostri divites:
Si quid benefacias, levior pluma est gratia:

Si quid peccatum 'st, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus nostras, sultis, nunc jam:
Quando id, quoi rei operam dedimus, impetravimus,
Ut perderemus corruptorem civium.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

MILPHIO.

EXspecto quo pacto meæ technæ processuræ sient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miserum macerat.
Is me autem porro verberat, incursat pugnis, calcibus.
Servire amanti, miseria est; præsertim qui, quod amat, caret.
Attat! e fano recipere video se Syncerastum
Lenonis servum: quid habeat sermonis, auscultabo.

SCENA II.

SYNCERASTUS, MILPHIO.

SYNCERASTUS.

SAtis spectatum est, deos atque homines ejus negligere gratiam,
Cui homini herus est consimilis, velut ego habeo nunc hujusmodi.
Neque perjurior, neque pejor alter usquam est gentium,

Quam herus meus est: neque tam luteus, neque tam cœno collitus.
Ita me dî ament! vel in lautumiis, vel in pistrino mavelim
Agere ætatem, præpeditus latera forti ferro *mea*,
Quam apud lenonem hunc servitutem colere. quid illuc est genus!
Quæ illic hominum corruptelæ fiunt! dî vostram fidem!
Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris.
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitivum velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, *ut*ut homo est,
Omnia genera recipiuntur: itaque in totis ædibus
Tenebræ, latebræ: bibitur, estur, quasi in popina, haud secus.
Ibi tu videas litteratas fictiles epistolas,
Pice signatas: nomina insunt cubitum longis litteris.
Ita vinariorum habemus nostræ delectum domi.

MILPHIO.

Omnia ædepol mira sunt, nisi herus hunc hæredem facit,
Nam is quidem illi ut meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, & autem nimis eum auſculto libens.

SYNCERASTUS.

Hæc cum hic video fieri, crucior pretiis emtos maxumis,

Apud nos expeculiatos servos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil apparet. male partum, male disperit.

MILPHIO.

Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonæ,
Qui ipsus hercle ignaviorem potis est facere Ignaviam.

SYNCERASTUS.

Nunc domum hæc ab æde Veneris refero vasa, ubi hostiis
Herus nequivit propitiare Venerem suo festo die.

MILPHIO.

Lepidam Venerem!

SYNCERASTUS.

Nam meretrices nostræ primis hostiis
Venerem placavere extemplo.

MILPHIO.

O lepidam Venerem denuo!

SYNCERASTUS.

Nunc domum ibo.

MILPHIO.

Heus! Synceraste.

SYNCERASTUS.

Syncerastum qui vocat?

MILPHIO.

Tuus amicus.

SYNCERASTUS.

Haud amice facis, qui cum onere offeras moram.

MILPHIO.

At ob hanc rem tibi reddam operam, ubi voles, ubi jusseris.

Habe rem pactam.

SYNCERASTUS.

Si ſuturum est, do tibi operam hanc.

MILPHIO.

Quomodo?

SYNCERASTUS.

Ut enim ubi mihi vapulandum est, tute corium ſufferas.

MILPHIO.

Apage!

SYNCERASTUS.

Nescio quid viri sis.

MILPHIO.

Malus sum.

SYNCERASTUS.

Tibi sis.

MILPHIO.

Te volo.

SYNCERASTUS.

At onus urget.

MILPHIO.

At tu appone; & respice ad me.

SYNCERASTUS.

Fecero:

Quamquam haud otium est.

MILPHIO.

Salvos sis, Synceraste.

SYNCERASTUS.

O Milphio,
Dî omnes deæque ament.

MILPHIO.

Quemnam hominem?

SYNCERASTUS.

Nec te, nec me, Milphio:
Neque herum meum adeo.

MILPHIO.

Quem ament igitur?

SYNCERASTUS.

Alium quem*libet*.
Nam nostrorum nemo dignus est.

MILPHIO.

Lepide loquere.

SYNCERASTUS.

Me decet.

MILPHIO.

Quid agis?

SYNCERASTUS.

Facio, quod manifesto mœchi haud ferme solent.

MILPHIO.

Quid id est?

SYNCERASTUS.

Refero vasa salva.

MILPHIO.

Dî te & tuum herum perduint!

SYNCERASTUS.

Me non perdent, illum ut perdant. facere possim, si velim,
Meum herum ut perdant; ni mihi metuam, Milphio.

MILPHIO.

Quid id est? cedo.

SYNCERASTUS.

Malus es.

MILPHIO.

Malus sum.

SYNCERASTUS.

Male mihi est.

MILPHIO.

Memoradum! esse aliter decet.
Quid est, quod male sit? quoi domi est, quod edis, quod ames affatim,
Neque triobulum ullum amicæ das; & ductas gratiis.

SYNCERASTUS.

Diespiter me sic amabit.

MILPHIO.

Ut quidem ædepol dignus es.

SYNCERASTUS.

Ut ego hanc familiam interire cupio.

MILPHIO.

Adde operam, si cupis.

SYNCERASTUS.

Sine pennis volare haud facile'st. meæ alæ pennas non habent.

MILPHIO.

Nolito ædepol devellisse, jam his duobus mensibus
Volucres tibi erunt tuæ hirquinæ.

SYNCERASTUS.

I in malam rem.

MILPHIO.

Ut itaque herus.

SYNCERASTUS.

Verum enim qui homo eum norit, cito homo pervorti potest.

MILPHIO.

Quid jam?

SYNCERASTUS.

Quasi tu tacere quidquam potis sis.

MILPHIO.

Rectius:
Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est malæ mulieri.

SYNCERASTUS.

Animum inducam facile, ut tibi istuc credam, ni te noverim.

MILPHIO.

Crede audacter meo periculo.

SYNCERASTUS.

Male credam, & credam tamen.

MILPHIO.

Scin'tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem?

SYNCERASTUS.

Scio.

MILPHIO.

Propter amorem?

SYNCERASTUS.

Omnem operam perdis.

MILPHIO.

Quid jam?

SYNCERASTUS.

Quia doctum doces.

MILPHIO.

Quid ergo dubitas, quin lubenter tuo hero meus quod possiet
Facere, faciat male, ejus merito? tum autem si quid tu adjuvas,
Eo facilius poterit facere.

SYNCERASTUS.

At ego hoc metuo, Milphio.

MILPHIO.

Quid est quod metuas?

SYNCERASTUS.

Dum hero insidias parem, ne a te perdeam:

Si herus meus me esse locutum cuiquam mortali sciat,
Continuo is me ex Syncerasto crurifragium fecerit.

MILPHIO.

Numquam ædepol mortalis quisquam fiet e me certior,
Nisi hero meo uni indicasso, atque ei quoque, ut ne enuntiet
Id esse facinus ex te ortum.

SYNCERASTUS.

Male credam, & credam tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto.

MILPHIO.

Fidei non melius creditur.
Loquere (locus occasioque est) libere: hìc soli sumus.

SYNCERASTUS.

Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet.

MILPHIO.

Quî id potest?

SYNCERASTUS.

Facile.

MILPHIO.

Fac ergo id facile noscam, ut ille possit noscere.

SYNCERASTUS.

Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est.

MILPHIO.

Quo modo?

SYNCERASTUS.

Eodem, quo soror illius altera Anterastilis.

MILPHIO.

Sed quî id credam?

SYNCERASTUS.

Quia
Illas emit in Anactorio parvolas, duodeviginti minis
De prædone Siculò.

MILPHIO.

Quanti?

SYNCERASTUS.

Duodeviginti minis.

MILPHIO.

Duas illas?

SYNCERASTUS.

Nutricem earum tertiam.
Et ille qui eas vendebat, dixit se furtivas vendere:
Ingenuas Carthagine ajebat esse.

MILPHIO.

Dî vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde surreptus fere sexennis: postibi
Qui eum surripuit, huc devexit, meoque hero eum hîc vendidit.
Is in divitias homo adoptavit hunc, cum diem obiit suum.

SYNCERASTUS.

Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas asserat
Suas populares, liberali caussa.

MILPHIO.

Tacitus tace modo.

SYNCERASTUS.

Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.

MILPHIO.

Quin prius disperibit, faxo, quam unam calcem civerit.
Ita paratum est.

SYNCERASTUS.

Ita dî faxint, ne apud lenonem hunc serviam.

MILPHIO.

Quin hercle collibertus meus faxo eris, si dî volent.

SYNCERASTUS.

Ita dî faxint. numquid aliud me morare, Milphio?

MILPHIO.

Valeas, beneque ut tibi sit.

SYNCERASTUS.

Pol istuc tibi & hero tuo est in manu.
Vale, & hæc cura, clanculum ut sint dicta.

MILPHIO.

Non dictum est. vale.

SYNCERASTUS.

At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur!

MILPHIO.

Lepidus, cum mones:

Et hoc ita fiet.

SYNCERASTUS.

Proba materies data est, sì probum adhibes fabrum.

MILPHIO.

Potín'ut taceas?

SYNCERASTUS.

Taceo, atque abeo.

MILPHIO.

Mihi commoditatem creas.
Illic hinc abiit. dî immortales meum herum servatum volunt,
Et hunc disperditum lenonem: tantum eum instat exitii.
Satîne priusquam unum est injectum telum, tum instat alterum!
Ibo intro, hæc ut meo hero memorem. nam huc si ante ædes sevocem,
Quæque audivistis modo, nunc si eadem hìc iterem, inscitia'st.
Hero uni potius intus ero odio, quam hìc sim vobis omnibus.
Dî immortales, *quid malorum*, quanta advenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! sed ego nunc est cum me moror.
Id negotium institutum est, non datur cessatio.
Nam & hoc nocte consulendum, quod modo concreditum'st,

Et illud autem inserviendum 'st consilium vernaculum.
Remora si sit, qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo: dum herus adveniat a foro, opperiar domi.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

HANNO-PŒNUS loquitur Punice.
(*ex emendatione Bocharti*, & *Petiti*.)

N'Yth alonim valonuth sicorath jismacôn sith,
Chy mlachai jythmu; mitslia mittebariim ischi.
Liphorcaneth yth beni ith jad adi ubinuthai.
Birua rob syllohom alonim vbymisyrtohom.
Bytlym moth ynot othi helech Antidamarchon,
Ys sideli; Brim tyfel yth chili schontem Liphul.
Vth bin imys dibur thim nocuth nu'Agorastocles.
Ythem aneti hy chyr saely choc; sith naso.
Binni id chi luhilli gubylim lasibit thym.
Body aly thera ynn' ynnu' ysl'im moncor lu sim.
Et alonim valonoth: seccarati misti attic, umasse,
Conco biti miabel lo cuti nibe ani: lo laccu tchina, anus is.
Hoi cesi, lec po, nasse athid amas, con al emun diber tefelon, ob, uthume:
Cel tum: com ucra: lu enu: & oni mau ose: ubar banthy ach Aristoclem.
At, assena china soth, el iaeli, cosa lemun diber termi, cai: upsu aspoti:

Eod eanec lictor bo desi assam limnim coles,
Deos deasque veneror, qui hanc urbem colunt,
Ut, quod de mea re huc veni, rite venerim.
Measque ut gnatas, & mei fratris filium
Reperire me siritis: dii vostram fidem!
Quæ mihi surreptæ sunt, & fratris filium.
Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit.
Eum fecisse ajunt, sibi quod faciundum fuit.
Ejus filium hic prædicant esse Agorastoclem:
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero:
In hisce habitare monstratu'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

SCENA II.

AGORASTOCLES, MILPHIO, HANNO.

AGORASTOCLES.

AIN' tu tibi dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas surrepticias
Carthaginiensis?

MILPHIO.

Ajo: &, si frugi esse vis,
Eas liberali jam asseres caussa manu.
Nam tuum flagitium'st tuas populareis te pati
Servire ante oculos, domi quæ fuerint liberæ.

HANNO.

Pro dî immortales, obsecro vostram fidem!
Creta est profecto horum hominum oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem devorant!
Ut mihi absterserunt omnem sorditudinem!

AGORASTOCLES.

Si ad eam rem tesris habeam, faciam, quod jubes.

MILPHIO.

Quid tu mihi testis? quin tu insistis fortiter?
Aliqua fortuna fuerit adjutrix tibi.

AGORASTOCLES.

Incipere multo est, quam impetrare, facilius.

MILPHIO.

Sed quænam illæc avis est, quæ huc cum tunicis advenit?
Numnam it a balneis circumductus pallio?
Facies quidem ædepol *Punica est* * * *
Servos quidem ædepol veteres antiquosque habet.

AGORASTOCLES.

Quî scis?

MILPHIO.

Viden' homines sarcinatos consequi?
Atque, ut opinor, digitos in manibus non habent.

AGORASTOCLES.

Quid jam?

MILPHIO.

Quia incedunt cum annulatis auribus.

Adibo hosce, atque appellabo Punice.
Si respondebunt, Punice pergam loqui:
Si non; tum ad horum mores linguam vertero.
Quid ais tu? ecquid adhuc commeministi Punice?

AGORASTOCLES.

Nihil ædepol. nam quî scire potui, dic mihi,
Qui illinc sexennis perierim Carthagine?

HANNO.

Prò dî immortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine.

MILPHIO.

Quid ais tu?

AGORASTOCLES.

Quid vis?

MILPHIO.

Vín'appellem hunc Punice?

AGORASTOCLES.

An scis?

MILPHIO.

Nullus me est hodie Pœnus Punior.

AGORASTOCLES.

Adi, atque appella, quid velit, quid venerit,
Qui sit, quojatis, unde sit: ne parseris.

MILPHIO.

Avo! quojates estis? aut quo ex oppido?

HANNO.

Hanno muthumballe bechaedreanech.

AGORASTOCLES.

Quid ait?

MILPHIO.

Hannonem sese ait Carthagine,
Carthaginiensem, Muthumballis filium.

HANNO.

Avo!

MILPHIO.

Salutat.

HANNO.

Donni!

MILPHIO.

Doni volt tibi
Dare hinc nescio quid. audin' pollicerier?

AGORASTOCLES.

Saluta hunc rursus Punice verbis meis.

MILPHIO.

Avo donni, hic mihi tibi inquit verbis suis.

HANNO.

Me bar bocca.

MILPHIO.

Istuc tibi sit potius, quam mihi.

AGORASTOCLES.

Quid ait?

MILPHIO.

Miseram esse prædicat buccam sibi.
Fortasse medicos nos esse arbitrarier.

AGORASTOCLES.

Si *ita* est, nega esse: nolo ego errare hospitem.

MILPHIO.

Audi tu, rufen nuco istam.

AGORASTOCLES.

Sic volo

Profecto vera cuncta huic expedirier.
Roga, numquid opus sit.

MILPHIO.

Tu qui zonam non habes,
Quid in hanc venistis urbem, aut quid quæritis?

HANNO.

Muphursa.

AGORASTOCLES.

Quid ait?

HANNO.

Mivulechianna.

AGORASTOCLES.

Quid venit?

MILPHIO.

Non audis? mures Africanos prædicat
In pompam ludis dare se velle ædilibus.

HANNO.

Laech lachananim limi nichot.

AGORASTOCLES.

Quid nunc ait?

MILPHIO.

Ligulas canalis ait se advexisse & nuces:
Nunc orat, operam ut des sibi, ut ea veneant.

AGORASTOCLES.

Mercator credo est.

HANNO.

Isam aruinam.

AGORASTOCLES.

Quid est?

HANNO.

Palum erga dectha.

AGORASTOCLES.

Milphio, quid nunc ait?

MILPHIO.

Palas vendundas sibi ait, & mergas datas,
Ut hortum fodiat, atque ut frumentum metat.
Ad messim credo missus hic quidem tuam.

AGORASTOCLES.

Quid istuc ad me?

MILPHIO.

Certiorem te esse volui,
Ne quid clam furtive accepisse censeas.

HANNO.

Muphonnium sucorahim.

MILPHIO.

Hem! cave si feceris,
Quod hic te orat.

AGORASTOCLES.

Quid ait, aut quid orat? expedi.

MILPHIO.

Sub cratim uti jubeas sese supponi, atque eo
Lapides imponi multos, ut sese neces.

HANNO.

Gunebel balsamenierasan.

AGORASTOCLES.

Narra, quid est?
Quid ait?

MILPHIO.

Non hercle nunc quidem quidquam scio.

HANNO.

At ut scias nunc, dehinc Latine jam loquar.
Servom hercle te esse oportet & nequam & malum,
Hominem peregrinum atque advenam qui irrideas.

MILPHIO.

At hercle te hominem & sycophantam, & subdolum,
Qui huc advenisti nos captatum migdilybs,
Bisulcilingua, quasi proserpens bestia.

AGORASTOCLES.

Maledicta hinc aufer: linguam compescas face.
Maledicere huic tu temperabis, si sapis.
Meis consanguineis nolo te injuste loqui.
Carthagini ego sum natus, ut tu sis sciens.

HANNO.

O mi popularis, salve!

AGORASTOCLES.

Et tu ædepol, quisquis es.
Et si quid opus est, quæso, dic; atque impera,
Popularitatis caussa.

HANNO.

Habeo gratiam.
Verum ego hic hospitium habeo: Antidamæ filium
Quæro. commonstra, si novisti, Agorastoclem.
Ecquem adolescentem tu hìc novisti Agorastoclem?

AGORASTOCLES.

Siquidem Antidamarchi quæris adoptaticium,
Ego sum ipsus, quem tu quæris.

HANNO.

Hem! quid ego audio?

AGORASTOCLES.

Antidamæ gnatum me esse.

HANNO.

Si ita est, tesseram
Conferre si vis hospitalem, eccam, attuli.

AGORASTOCLES.

Agedum huc ostende. est par probe: nam habeo domi.

HANNO.

O mi hospes, salve multum! nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hospes Antidamas fuit:
Hæc mihi hospitalis tessera cum illo fuit.

AGORASTOCLES.

Ergo hic apud me hospitium tibi præbebitur.

Nam haud repudio hospitium, neque Carthaginem:
Inde sum oriundus.

HANNO.

Dî dent tibi omnes, quæ velis.
Quid ais? quî potuit fieri, ut Carthagini
Gnatus sis, hic autem habuisti Ætolum patrem?

AGORASTOCLES.

Surreptus sum illinc. hic me Antidamas hospes tuus
Emit, & is me sibi adoptavit filium.

HANNO.

Demarcho item ipse fuit adoptaticius.
Sed mitto de illo, & ad te redeo. dic mihi,
Ecquid meministi tuûm parentum nomina?

AGORASTOCLES.

Patris atque matris memini.

HANNO.

Memoradum mihi:
Si novi forte, aut si sunt cognati mihi.

AGORASTOCLES.

Ampsigura mater mihi fuit, Jachon pater.

HANNO.

Patrem atque matrem viverent vellem tibi!

AGORASTOCLES.

An mortui sunt?

HANNO.

Factum; quod ægre tuli.
Nam mihi sobrina Ampsigura tua mater fuit.

Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me hæredem fecit, cum suum obiit diem,
Quo me privatum ægre patior mortuo.
Sed si ita est, ut tu sis Jachonis filius,
Signum esse oportet in manu læva tibi,
Ludenti puero quod momordit simia.
Ostende, ut inspiciam. aperi.

AGORASTOCLES.

Vide. eccum adest.
Mi patrue, salve.

HANNO.

Et tu salveto, Agorastocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.

MILPHIO.

Pol istam rem vobis bene evenisse gaudeo.
Et te moneri numne vis?

HANNO.

Sane volo.

MILPHIO.

Paterna oportet reddi filio bona.
Æquom est habere hunc bona, quæ possedit pater.

HANNO.

Haud postulo aliter: restituentur omnia.
Suam rem sibi salvam sistam, si illo advenerit.

MILPHIO.

Facito sis reddas, etsi hìc habitabit tamen.

HANNO.

Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat.

MILPHIO.

Festivom facinus venit mihi in mentem modo.

HANNO.

Quid id est?

MILPHIO.

Tua est opus opera.

HANNO.

Dic mihi, quid lubet?

Profecto utéris, ut voles, operam meam.

Quid est negotî?

MILPHIO.

Potín' tu fieri subdolus?

HANNO.

Inimico possum. amico insipientia est.

MILPHIO.

Inimicus hercle ést hujus.

HANNO.

Male faxim lubens.

MILPHIO.

Amat a lenone hic.

HANNO.

Facere sapienter puto.

MILPHIO.

Leno hìc habitat vicinus.

HANNO.

Male faxim lubens.

MILPHIO.

Ei duæ puellæ sunt meretrices servolæ
Sorores: earum hic alteram efflictim perit.
Neque eam incestavit umquam.

HANNO.

Acerba amatio est.

MILPHIO.

Nunc leno ludificatur.

HANNO.

Suum quæstum colit.

MILPHIO.

Hic illi malam rem dare volt.

HANNO.

Frugi, si id facit.

MILPHIO.

Nunc hoc consilium capio, & hanc fabricam apparo;
Ut te allegemus: filias dicas tuas,
Surreptasque esse parvolas Carthagine,
Manuque liberali caussa ambas asseras,
Quasi filiæ tuæ sint ambæ. intellegis?

HANNO.

Intellego hercle. nam mihi item gnatæ duæ
Cum nutrice una surreptæ sunt parvolæ.

MILPHIO.

Lepide hercle assimulas! jam in principio id mihi placet.

HANNO.

Pol magis, quam vellem.

MILPHIO.

Heu! hercle mortalem catum,
Malum, crudumque & callidum atque subdolum!
Ut afflet! quo illud geſtu faciat facilius.
Me quoque dolis jam superat architectonem.

HANNO.

Sed earum nutrix, qua sit facie, mihi expedi.

MILPHIO.

Statura haud magna, corpore aquilo.

HANNO.

Ipsa ea'st.

MILPHIO.

Specie venusta, ore parvo, atque oculis pernigris.

HANNO.

Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.

MILPHIO.

Vín'eam videre?

HANNO.

Filias malo meas.
Sed i, atque evoca illam: si eæ meæ sunt filiæ:
Si illarum est nutrix, me continuo novit.

MILPHIO.

Heus! ecquis hic est? nuntiate, ut prodeat
Foras Giddeneme: est, qui illam conventam esse volt.

SCE-

SCENA III.

GIDDENEME, MILPHIO, HANNO, AGORASTOCLES, PUER.

GIDDENEME.

QUIS pultat?

MILPHIO.

Qui te proxumus est.

GIDDENEME.

Quid vis?

MILPHIO.

Eho,
Noviſtin' tu illunc tunicatum hominem, qui siet?

GIDDENEME.

Nam quem ego aſpicio! prò supreme Juppiter!
Herus meus hic quidem est, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginienſis.

MILPHIO.

Ecce autem mala!
Præſtigiator hic quidem Pœnus probus est,
Perduxit omnis ad suam ſententiam.

GIDDENEME.

O mi here, salve! Hanno, insperatiſſume
Mihi tuisque filiis, salve. atque eho!
Mirari noli, neque me contemplarier.

Cognostín' Giddenemen ancillam tuam?

HANNO.

Novi. sed ubi sunt meæ gnatæ? id scire expeto.

GIDDENEME.

Apud ædem Veneris.

HANNO.

Quid ibi faciunt? dic mihi.

GIDDENEME.

Aphrodisia hodie Veneris est festus dies:
Oratum ierunt deam, ut sibi esset propitia.

MILPHIO.

Pol satis scio impetrarunt, quando hic hic adest.

AGORASTOCLES.

Eho an hujus sunt illæ filiæ?

GIDDENEME.

Ita, ut prædicas.
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Cum huc advenisti hodie in ipso tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentque indignum genere quæstum corpore.

PUER.

Handones illi havon bene si illi in mustine.

GIDDENEME.

Me ipsi & eneste dum & alamna cestinum.

AGORASTOCLES.

Quid illi locuti sunt inter se? dic mihi.

MILPHIO.

Matrem salutat hic suam, hæc autem hunc filium.

HANNO.

Tace atque parce muliebri supellectili.

AGORASTOCLES.

Quæ ea est supellex?

HANNO.

Clarus clamor sine modo.
Tu abduc hos intro, & una nutricem simul
Jube abire hanc ad te.

AGORASTOCLES.

Fac, quod imperat.

MILPHIO.

Sed quis illas tibi monstrabit?

AGORASTOCLES.

Ego doctissume.

MILPHIO.

Abeo igitur.

AGORASTOCLES.

Facias modo, quam memores, mavelim.
Patruo advenienti cœna curetur volo.

MILPHIO.

Lachanam vos! quos ego jam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atque ad robustum codicem.
Ego faxo hospitium hoc leviter laudabitis.

AGORASTOCLES.

Audín' tu, patrue? dico, ne dictum neges:

Tuam mihi majorem filiam despondeas.

HANNO.

Pactam rem habeto.

AGORASTOCLES.

Spondesne igitur?

HANNO.

Spondeo.

AGORASTOCLES.

Mi patrue, salve! nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.
Nunc, patrue, si vis tuas videre filias,
Me sequere.

HANNO.

Jamdudum equidem cupio, & te sequor.

AGORASTOCLES.

Quid si eamus illis obviam?

HANNO.

At ne inter vias
Præterbitamus, metuo. magne Juppiter,
Restitue certas mihi ex incertis nunc opes.

AGORASTOCLES.

Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipsas.

HANNO.

Hæcine sunt meæ filiæ!
Quantæ e quantillis jam sunt factæ!

AGORASTOCLES.

Scín' quid est?
Græcæ sunt hæ columnæ; sustolli solent.

MILPHIO.

Opinor hercle hodie quod ego dixi per jocum,
Id eventurum esse & severum & serium,
Ut hæ inveniantur hodie esse hujus filiæ.

AGORASTOCLES.

Pol istud quidem jam certum est. tu istos, Milphio,
Abduce intro: nos hasce hic præstolabimur.

SCENA IV.

ANTERASTILIS, ADELPHASIUM, AGORASTOCLES, HANNO-PŒNUS.

ANTERASTILIS.

FUIT hodie operæ pretium ejus, qui amabilitati animum adjiceret;
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo visere venit.
Deamavi ecastor illic ego hodie lepidissuma munera meretricum,
Digna diva venustissuma Venere: neque contemsi ejus opus hodie;
Tanta ibi copia venustatum aderat, in suo quæque loco sita munde.

Arabius murrhinusque omnis odor complebat. haud sordere visus est
Festus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,
Quæ ad Calydoniam venerant Venerem. certo enim, quod quidem ad nos duas
Attinuit, præpotentes, pulchræ, pacisque potentes, soror, fuimus:
Neque ab juventute ibi irridiculo habitæ: quod pol, soror, ceteris omnibus factum est.

ADELPHASIUM.

Malim istuc aliis ita videatur, quam uti tu te, soror, collaudes.

ANTERASTILIS.

Spero equidem.

ADELPHASIUM.

Et pol ego; cum, ingeniis quibus sumus atque aliæ, cognosco.
Eo sumus gnatæ genere, ut deceat nos esse a culpa castas.

HANNO.

Juppiter, qui genus colis alisque hominum, per quem vivimus vitalem ævum,
Quem penes spes vitæ sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quæso,
Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quasque e patria

Perdidi parvas, redde his libertatem: invictæ præmium ut esse sciam pietati.

AGORASTOCLES.

Omnia faciet Juppiter faxo. nam mihi est obnoxius, & me metuit.

HANNO.

Tace quæso.

AGORASTOCLES.

Ne lacruma, patrue.

ANTERASTILIS.

Ut volupe'st homini, mea soror, si quod agit, cluet victoria!
Sicut hodie nos inter alias præstitimus pulchritudine.

ADELPHASIUM.

Stulta, soror, es magis, quam volo. an vero pulchra videre, obsecro,
Si tibi illic non os oblitum est fuligine?

AGORASTOCLES.

O patrue, o patrue mi patruissume!

HANNO.

Quid est, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi.

AGORASTOCLES.

At enim volo hoc agas.

HANNO.

At enim ago istuc.

AGORASTOCLES.

Patrue mi patruiſſume.

HANNO.

Quid eſt?

AGORASTOCLES.

Eſt lepida & lauta: ut ſapit!

HANNO.

Ingenium patris habet, quod ſapit.

AGORASTOCLES.

Quæ res? jam diu ædepol ſapientiam tuam abuſa eſt hæc quidem.
Nunc hinc ſapit, hinc ſentit: quidquid ſapit, amore meo *ſapit*.

ADELPHASIUM.

Non eo ſumus genere prognatæ, tametſi ſumus ſervæ, ſoror,
Ut deceat facere nos quidquam, quod homo quiſquam irrideat.
Multa ſunt mulierum vitia: ſed hoc e multis maxumum eſt,
Cum ſibi nimis placent, nimiſque operam *dant* ut placeant viris.

ANTERASTILIS.

Nimiæ voluptati eſt, quod in extis noſtris portentum eſt, ſoror,
Quodque haruſpex de ambabus dixit.

AGORASTOCLES.

Velim de me aliquid dixerit.

ANTERASTILIS.

Nos fore invito domino nostro diebus paucis liberas.
Id ego nisi quid dî aut parentes ſaxint, quid ſperem, haud scio.

AGORASTOCLES.

Mea fiducia hercle haruspex, patrue, his promisit, scio,
Libertatem, quia me amare hanc scit.

ADELPHASIUM.

Soror, sequere hac.

ANTERASTILIS.

Sequor.

HANNO.

Priusquam abitis, vos volo ambas. nisi piget, consistite.

ADELPHASIUM.

Quis revocat?

AGORASTOCLES.

Qui bene volt vobis facere.

ADELPHASIUM.

Facere occasio est.
Sed quis homo est?

AGORASTOCLES.

Amicus vobis.

ADELPHASIUM.

Qui quidem non inimicus est.

AGORASTOCLES.

Bonus est hic homo, mea voluptas.

ADELPHASIUM.

Pol istum malim, quam malum.

AGORASTOCLES.

Siquidem amicitia est habenda, cum hoc habenda est.

ADELPHASIUM.

Haud precor.

AGORASTOCLES.

Multa bona vobis facere volt.

ADELPHASIUM.

Bonus bonis benefeceris.

HANNO.

Gaudio ero vobis.

ADELPHASIUM.

At ædepol nos voluptati tibi.

HANNO.

Libertatique.

ADELPHASIUM.

Isto pretio tuas nos facile feceris.

AGORASTOCLES.

Patrue mi, ita me dî amabunt, ut ego, si sim Juppiter,
Jam hercle ego illam uxorem ducam, & Junonem extrudam foras.
Ut pudice verba fecit! cogitate, & commode!
Ut modeste orationem præbuit! certo hæc mea est.

HANNO.

Sed ut astu sum aggressus ad eas!

AGORASTOCLES.

Lepide hercle atque commode.

HANNO.

Pergo etiam tentare?

AGORASTOCLES.

In pauca confer: sitiunt qui sedent.

HANNO.

Quid istic, quod faciundum est, cur non agimus? in jus vos voco.

AGORASTOCLES.

Nunc tene, patrue.

HANNO.

Tu, frugi si bonæ es.

AGORASTOCLES.

Vín'ego hanc apprehendam?

HANNO.

Tene.

ADELPHASIUM.

An patruus est, Agorastocles, tuus hic?

AGORASTOCLES.

Jam faxo scibis.

Nunc pol ego te ulciscar probe; nam faxo mea eris sponsa.

HANNO.

Ite in jus, ne moramini.

ANTERASTILIS.

Antestare me, atque duce.

AGORASTOCLES.

Ego te antestabor. postea hanc amabo, atque amplexabo:
Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle, quod volebam.

HANNO.

Moramini: in jus vos voco, nisi honestiu'st prehendi.

ADELPHASIUM.

Quid in jus vocas nos? quid tibi debemus?

AGORASTOCLES.

Dice tu illi.

ADELPHASIUM.

Etiam me meæ latrant canes?

AGORASTOCLES.

At tu hercle alludiato:
Dato mihi pro offa savium, pro osse linguam objicito:
Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.

HANNO.

Ite, si itis.

ADELPHASIUM.

Quid nos fecimus tibi?

HANNO.

Fures estis ambæ.

ADELPHASIUM.

Nosne tibi?

HANNO.

Vos, inquam.

AGORASTOCLES.

Atque ego scio.

ADELPHASIUM.

Quid furti est id?

AGORASTOCLES.

Hunc rogato.

HANNO.

Quia annos multos filias meas celavistis clam me:
Atque equidem ingenuas, liberas, summoque genere gnatas.

ADELPHASIUM.

Numquam mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.

AGORASTOCLES.

Da pignus, ni nunc perjures, in savium, uter utri det.

ADELPHASIUM.

Nihil tecum ago, abscede obsecro.

AGORASTOCLES.

Atque hercle mecum agendum est.
Nam hic patruus meus est: pro hoc mihi patronus sim necesse est.
Ei prædicabo, quomodo vos furta faciatis multa:
Quoque modo hujusce filias apud vos habeatis servas,
Quas vos ex patria liberas surreptas esse scitis.

ADELPHASIUM.

Ubi sunt eæ? aut quæ sunt, obsecro?

AGORASTOCLES.

Satis sunt maceratæ.

HANNO.

Quin eloquar.

AGORASTOCLES.

Censeo hercle, patrue.

ADELPHASIUM.

Misera timeo, quid
Hoc sit negotii, mea soror! ita stupida sine animo asto.

HANNO.

Advortite animum, mulieres: primum, si id fieri possit,
Ne indigna indignis dî darent, id ego evenire vellem:
Nunc quod boni mihi dî dant, vobis vostræque matri,
Eas dîs est æquum gratias nos agere sempiternas,
Cum nostram pietatem approbant decorantque dî immortales.
Vos meæ estis ambæ filiæ: & hic est cognatus voster:
Hujusce fratris filius, Agorastocles.

ADELPHASIUM.

Amabo,
Num hi falso oblectant gaudio nos?

AGORASTOCLES.

At me ita dii servent,
Ut hic pater est voster. date manus.

ADELPHASIUM.

Salve, insperate nobis

Pater: te complecti nos sine.

HANNO.

Cupitæ atque exspectatæ.

ANTERASTILIS.

Pater, salve: ambæ filiæ sumus: amplectamur ambæ.

AGORASTOCLES.

Quis me amplectetur postea?

HANNO.

Nunc ego sum fortunatus:
Multorum annorum miserias nunc hac voluptate sedo.

ADELPHASIUM.

Vix hoc videamur credere.

HANNO.

Magis quî credatis dicam:
Nam vostra nutrix primum me cognovit.

ADELPHASIUM.

Ubi ea, amabo, est?

HANNO.

Apud hunc est.

AGORASTOCLES.

Quæso, quî lubet tam diu tenere collum,
Priusquam te mihi desponderit?

ADELPHASIUM.

Omitto.

AGORASTOCLES.

Sperata, salve.

ADELPHASIUM.

Omitte

Salutem.

AGORASTOCLES.

Et tu altera.

ANTERASTILIS.

Nolo ego istuc: enicas me.

HANNO.

Condamus alter alterum ergo in nervom brachialem.
Quibus nunc in terra melius est?

AGORASTOCLES.

Eveniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. o Apella, o Zeuxis pictor!
Cur numero estis mortui? hinc exemplum ut pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror hujusmodi tractare exempla.

HANNO.

Dî deæque omnes, vobis habeo merito magnas gratias,
Cum hac me lætitia tanta & tantis affecistis gaudiis,
Ut meæ gnatæ ad me redirent in potestatem meam.

ADELPHASIUM.

Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.

AGORASTOCLES.

Patrue, facito in memoriam habeas, tuam majorem filiam
Mihi te despondisse.

HANNO.

HANNO.

Memini.

AGORASTOCLES.

Et dotis quid promiseris.

SCENA V.

ANTHEMONIDES, ADELPHASIUM, ANTERASTILIS, HANNO, AGORASTOCLES.

ANTHEMONIDES.

Si ego minam non ultus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurræ ludificatui.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignavissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in ædibus:
Ubi nec leno, neque illæ redeunt, nec quod edim quidquam datur:
Pro minore parte prandii pignus cepi, abii foras.
Si dedero, ære militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obviam veniat velim!
Jam pol ego illam pugnis totam faciam, ut sit morula;
Ita replebo atritate, atrior multo ut siet,

Quam Ægyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ſerunt.

ADELPHASIUM.

Tene sis me arcte, mea voluptas: male ego metuo miluos.
Mala illa bestia est: ne ſorte me auferat pullum tuum.

ANTERASTILIS.

Ut nequeo te satis complecti, mi pater!

ANTHEMONIDES.

Ego me moror.
Propemodum hoc obsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video? quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quæ hæc est congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satín'ego oculis cerno? estne illæc mea amica Anterastilis?
Et ea certo est! jampridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baliolum in media via!
Jam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Africam.
Heus tu! tibi dico, mulier, ecquid te pudet?

Quid tibi negotii autem est cum istac, dic mihi?

HANNO.

Adolescens, salve!

ANTHEMONIDES.

Nolo, nihil ad te attinet.
Quid tibi hanc digito tactio est?

HANNO.

Quia mihi lubet.

ANTHEMONIDES.

Lubet?

HANNO.

Ita dico.

ANTHEMONIDES.

Ligula, i in malam crucem.
Tùne hìc amator audes esse, hallex viri?
Aut contrectare, quod mares homines amant?
Deglupta mænas, Sarrapis sementium,
Mastruga, ἅλς ἀγορᾶς, ἅμα: tum autem plenior
Allî, ulpicique, quam Romani remiges.

AGORASTOCLES.

Num tibi, adolescens, malæ, aut dentes pruriunt,
Qui huic es molestus, an malam rem quæritas?

ANTHEMONIDES.

Cur non adhibuisti, dum istæc loquereris, tympanum?
Nam te cinædum esse arbitror magis, quam virum.

AGORASTOCLES.

Scin', quam cinædus sum? ite istinc, servi, foras:
Efferte fustis.

ANTHEMONIDES.

Heus tu! si quid per jocum
Dixi, nolito in serium convortere.

ANTERASTILIS.

Quid tibi lubido est, obsecro, Anthemonides,
Loqui inclementer nostro cognato & patri?
Nam hic noster pater est: hic nos cognovit modo;
Et hunc sui fratris filium.

ANTHEMONIDES.

Ita me Juppiter
Bene amet, bene factum! gaudeo, & volupe'st mihi,
Siquidem *quid* lenoni obtigit magni mali;
Cumque e virtute vobis fortuna obtigit.

ANTERASTILIS.

Credibile ecastor dicit: crede huic, mi pater.

HANNO.

Credo.

AGORASTOCLES.

Et ego credo. sed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum, eccum video, se recipit domum.

HANNO.

Quis hic est?

AGORASTOCLES.

Utrumvis est, & leno & Lycus.

In servitute hic habuit filias tuas.
Et mihi hic auri fur est.

HANNO.

Bellum hominem, quem noveris.

AGORASTOCLES.

Rapiamus in jus.

HANNO.

Minume.

AGORASTOCLES.

Quapropter?

HANNO.

Quia
Injuriarum multam dici satius est.

SCENA VI.

LYCUS, AGORASTOCLES, HANNO, ANTHEMONIDES.

LYCUS.

DEcipitur nemo, mea quidem sententia,
Qui suis amicis narrat recte res suas:
Nam omnibus amicis meis idem unum convenit,
Ut me suspendam, ne addicar Agorastocli.

AGORASTOCLES.

Leno, eamus in jus.

LYCUS.

Obsecro te, Agorastocles,
Suspendere ut me liceat.

HANNO.

Leno, in jus te voco.

LYCUS.

Quid tibi mecum autem?

HANNO.

Quia hasce ajo liberas
Ingenuasque esse filias ambas meas,
Quæ sunt surreptæ cum nutrice parvolæ.

LYCUS.

Jampridem equidem istuc scivi, & miratus fui,
Neminem venire, qui istas assereret manu.
Meæ quidem profecto non sunt.

ANTHEMONIDES.

Leno, in jus eas.

LYCUS.

De prandio tu dicis. debetur, dabo.

AGORASTOCLES.

Duplum pro furto mihi opus est.

LYCUS.

Sume hinc quidem.

HANNO.

Et mihi suppliciis multis.

LYCUS.

Sume hinc quid lubet.

ANTHEMONIDES.

Et mihi quidem mina argenti.

LYCUS.

Sume hinc quid lubet.
Collo rem solvam jam omnibus, quasi bajolus.

AGORASTOCLES.

Numquid recusas contra me?

LYCUS.

Advorsum quidem.

AGORASTOCLES.

Ite igitur intro, mulieres. sed patrue mi,
Tuam, ut dixisti, mihi desponde filiam.

HANNO.

Haud aliter ausim.

ANTHEMONIDES.

Bene vale.

AGORASTOCLES.

Et tu bene vale.

ANTHEMONIDES.

Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.

LYCUS.

Perii hercle!

AGORASTOCLES.

Immo haud multo post, cum in jus veneris.

LYCUS.

Quin egomet tibi me addico. quid Prætore opus est?
Verum obsecro te, ut liceat simplum solvere.

Trecentos Philippos, credo, corradi potest:
Cras auctionem faciam.

AGORASTOCLES.

Tantisper quidem,
Ut sis apud me lignea in custodia.

LYCUS.

Fiat.

AGORASTOCLES.

Sequere intro, patrue mi, ut hunc festum diem
Habeamus hilarem, hujus malo, & nostro bono.
Multum valete. multa verba fecimus.
Malum postremo hoc omne ad Lenonem redit.
Nunc quod postremum est condimentum Fabulæ,
Si placuit, plausum postulat Comœdia.

PŒNULO SUPPOSITA.

Post actus V scenam VI & ultimam adjecerunt Vett. Editt. sequentem scenam.

AGORASTOCLES, LYCUS, HANNO, ADELPHASIUM, ANTERASTILIS, ANTHEMONIDES.

AGORASTOCLES.

„QUAM rem agit is miles, quoi lubet patruo meo loqui inclementer?
„Ne mirare, mulieres quod eum sequuntur: modo cognovit filias

„Suas esse hasce ambas.

LYCUS.

Hem, quod verbum aures meas tetigit! nunc perii.
„Unde hæ perierunt?

AGORASTOCLES.

Domo Carthaginienses sunt.

LYCUS.

At ego sum perditus.
„Illud ego metui semper, ne cognosceret eas aliquis: quod nunc factum est.
„Væ misero mihi! periere, opinor, duodeviginti minæ, quî hasce emi.

AGORASTOCLES.

„Et tu ipse periisti, Lyce: Carthaginienses sunt.

LYCUS.

At ego sum perditus.

HANNO.

Quis hic est?
„Utrumvis est vel Leno, vel Lycus, in servitute hic qui filias habuit duas.

AGORASTOCLES.

„Et mihi auri fur est.

HANNO.

Bellum hominem, quem noveris. Leno, rapacem
„Te esse semper credidi: verum etiam furacem, qui nôrunt magis.

LYCUS.

Accedam.

,,Per ego te tua genua obsecro, & hunc cognatum quem tuum esse intelligo,

,,Quando boni estis, ut bonos facere addecet, facite, & vostro subveniatis supplici.

,,Jam pridem equidem istas scivi esse liberas, & exspectabam, si quis eas assereret manu.

,,Nam meæ prorsus non sunt, tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:

,,Et jusjurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.

AGORASTOCLES.

,,Quod mihi par facere, tamen egomet consulam; omitte genua.

LYCUS.

Mitto,

,,Si ita sententia est.

AGORASTOCLES.

Heus tu leno.

LYCUS.

Quid lenonem vis inter negotium?

AGORASTOCLES.

,,Utinam mihi argentum reddas, priusquam hinc in nervom abducere.

LYCUS.

Dii

„ Meliora faxint.

AGORASTOCLES.

Sic est, video: cœnabis foris: aurum, argentum, collum,
„ Leno, tris res nunc debes simul.

HANNO.

Quid me hac re facere deceat, egomet
„ Mecum cogito: si volo hunc ulcisci, lites sequar in alieno oppido:
„ Quantum audivi ingenium, & mores ejus quo pacto sient.

ADELPHASIUM.

Mi pater,
„ Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxume obsecro.

ANTERASTILIS.

Ausculta sorori.
„ Abi, disjunge inimicitias cum improbo.

HANNO.

Hoc agesis, leno: quamquam ego te
„ Meruisse ut pereas, scio; non experiar tecum.

AGORASTOCLES.

Neque si aurum mihi reddas, mecum,
„ Leno, quando ex nervo emissus compingare in carcerem.

LYCUS.

Jam autem ut solet.
„ Ego, Pœne, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus advorsum

„Animi tui sententiam; id uti ignoscas, quæso: & cum istas invenisti filias,
„Ita me dii ament, mihi volupta'st.

HANNO.

Ignosco, & credo tibi.

ANTHEMONIDES.

„Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi mnam.

LYCUS.

„Vín' tibicinam meam habere?

ANTHEMONIDES.

Nihil moror tibicinam: nescias,
„Utrum ei majores buccæne, an mammæ sient.

LYCUS.

Dabo, quod placeat.

AGORASTOCLES.

„Cura.

LYCUS.

Aurum cras ad te referam tuum.

AGORASTOCLES.

Facito in memoria habeas.

LYCUS.

„Miles, sequere me.

ANTHEMONIDES.

Ego vero sequor.

AGORASTOCLES.

Quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas

„Carthaginem? Nam tecum una ire certum est.

HANNO.

Ubi primum potero,

„Illico.

AGORASTOCLES.

Dum auctionem facio, hic opus est, aliquos ut maneas dies.

HANNO.

„Faciam ita, ut vis.

AGORASTOCLES.

Agesis, eamus; nos curemus. Plaudite.“

FINIS PŒNULI.

M. ACCII
PLAUTI
PERSA.

DRAMATIS PERSONÆ.

TOXILUS,) *servi.*	LEMNISELENE, *meretrix.*
SAGARISTIO,)	PÆGNIUM, *puer.*
SATURIO, *parasitus.*	VIRGO.
SOPHOCLIDISCA, *ancilla.*	DORDALUS, *leno.*

ARGUMENTUM.

Profecto domino suos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno ut emittat manu,
Raptamque ut emeret de prædone virginem,
Subornata suadet sui parasiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ACTUS PRIMUS.

SCENA I.

TOXILUS, SAGARISTIO.

TOXILUS.

QUI amans egens ingressus est princeps in amoris vias,
Superavit ærumnis is suis ærumnas Herculis:
Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo, cum apro Ætolico,
Cum avibus Stymphalicis, cum Antæo deluctari mavelim,
Quam cum amore. ita fio miser quærendo argento mutuo;
Nec quidquam, nisi, Non est, sciunt mihi respondere, quos rogo.

SAGARISTIO.

Qui hero suo servire volt bene servos servitutem,
Næ ædepol illum multa in pectore suo collocare oportet,
Quæ hero placere censeat præsenti atque absenti suo.
Ego neque libenter servio, neque satis sum hero ex sententia:
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud quit tamen,

Quin mihi imperet, quin me suis negotiis præfulciat.
Quis illic est, qui contra me astat?

TOXILUS.

Quis hic est, qui contra me astat?
Similis est Sagaristionis.

SAGARISTIO.

Toxilus hic quidem meus amicus est.

TOXILUS.

Is est profecto.

SAGARISTIO.

Eum esse opinor.

TOXILUS.

Congrediar.

SAGARISTIO.

Contra aggrediar.

TOXILUS.

O Sagaristio, dî ament te!

SAGARISTIO.

O Toxile, dabunt dî quæ exoptes.
Ut vales?

TOXILUS.

Ut queo.

SAGARISTIO.

Quid agitur?

TOXILUS.

Vivitur.

SA-

SAGARISTIO.

Satín' ergo ex sententia?

TOXILUS.

Si eveniunt quæ exopto, satis.

SAGARISTIO.

Nimis stulte amicis utere.

TOXILUS.

Quid jam?

SAGARISTIO.

Quia jam imperare oportet.

TOXILUS.

Mihi quidem tu jam eras mortuus, quia te non visitavi.

SAGARISTIO.

Negotium ædepol *fuit*.

TOXILUS.

Ferreum fortasse.

SAGARISTIO.

Plusculum annum
Fui præferratus apud molas tribunus vapularis.

TOXILUS.

Vetus jam istæc militia est tua.

SAGARISTIO.

Satín' tu usque valuisti?

TOXILUS.

Haud probe.

SAGARISTIO.

Ergo ædepol palles.

TOXILUS.

Saucius factus ſum: in Veneris prœlio
Sagitta Cupido cor meum transfixit.

SAGARISTIO.

Jam servi hic amant?

TOXILUS.

Quid ergo faciam? dîsne advorser? quasi Titani cum dîs belligerem,
Quibus sat esse non queam?

SAGARISTIO.

Vide modo, ulmeæ catapultæ tuum ne transfigant latus.

TOXILUS.

Basilice agito eleutheria.

SAGARISTIO.

Quid jam?

TOXILUS.

Quia herus peregre est.

SAGARISTIO.

Ain'tu, peregre est?

TOXILUS.

Si tute tibi bene esse potes pati, veni; vives mecum,
Basilico accipiere victu.

SAGARISTIO.

Vah! jam scapulæ pruriunt,
Quia te istæc audivi loqui.

TOXILUS.

Sed hoc me unum excruciat.

SAGARISTIO.

Quidnam id est?

TOXILUS.

Hæc dies summa hodie est, mea amica sitne libera,
An sempiternam servitutem serviat.

SAGARISTIO.

Quid nunc vis ergo?

TOXILUS.

*Facere ami*cum tibi me potis es sempiternum.

SAGARISTIO.

Quemadmodum?

TOXILUS.

Ut mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age! si benignus, subveni.

SAGARISTIO.

Qua confidentia rogare tu a me argentum tantum audes,
Impudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit
Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat.

TOXILUS.

Siccine hoc te mihi facere?

SAGARISTIO.

Quid faciam?

TOXILUS.

Rogasne?

Alicunde exora mutuum.

SAGARISTIO.

Tu fac idem, quod rogas me.

TOXILUS.

Quæsivi, nusquam repperi.

SAGARISTIO.

Quæram equidem, si quis credat.

TOXILUS.

Nempe habeo in mundo.

SAGARISTIO.

Si id domi esset mihi, jam pollicerer:
Hoc meum est, ut faciam sedulo.

TOXILUS.

Quidquid erit, recipe te ad me.

SAGARISTIO.

Quære tamen. ego item sedulo, si quid erit, *faciam*
ut scias.

TOXILUS.

Obsecro te; resecro! operam da hanc mihi fidelem!

SAGARISTIO.

Ah! odio me enicas.

TOXILUS.

Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.

SAGARISTIO.

At pol ego abs te concessero.

TOXILUS.

Jamne abis?

SAGARISTIO.

Bene ambulato.
Sed recipe te quam primum potes: cave fuas mihi in quæstione:
Usque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

SCENA II.

SATURIO.

VEterem atque antiquom quæstum *meum alimoniæ*
Servo atque obtineo, & magna cum cura colo.
Nam numquam quisquam meorum majorum fuit,
Quin parasitando paverint ventres suos:
Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos,
Quasi mures semper edére alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris Capitonibus.
Unde hunc ego quæstum obtineo & majorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor!
Nam publicæ rei caussa quicumque id facit

Magis, quam sui quæsti; animus induci potest,
Eum esse civem & fidelem & bonum:
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium: atque etiam mea lege adscribitor;
Ubi quadruplator quempiam injexit manum,
Tantidem ille illi rursus injiciat manum,
Uti æquâ parti prodeant ad Tresviros;
Si id fiat, ne isti faxim usquam appareant,
Qui hic albo rete aliena oppugnant bona.
Sed sumne ego stultus, qui rem curo publicam,
Ubi sunt magistratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, visam hesternas reliquias,
Quieverint recte, necne: num infuerit febris,
Opertæne fuerint, ne quis obreptaverit.
Sed aperiuntur ædes, remorandus est gradus.

SCENA III.

TOXILUS, SATURIO.

TOXILUS.

OMnem rem inveni, ut sua sibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam suam.
Sed eccum parasitum, quojus mihi auxilio est opus.
Simulabo quasi non videam, ita alliciam virum.
Curate istic vos, atque approperate ocyus.
Ne mihi moræ sit quidquam, ubi ego intro advenero.

Commisce mulsum; struthea colutheaque appara
Bene ut in scutris concaleant, & calamum injice.
Jam pol ille hic aderit, credo, congerro meus.

SATURIO.

Me dicit, euge!

TOXILUS.

Lautum credo a balneis
Jam hic affuturum.

SATURIO.

Ut ordine omnem rem tenet!

TOXILUS.

Collyræ facite ut madeant & colliphia:
Ne mihi incocta detis.

SATURIO.

Rem loquitur meram!
Nihil sunt crudæ, nisi quas madidas glutias.
Tum nisi cremore crasso est jus collyricum;
Nihil est macrum illud, epicrocum, pellucidum:
Quasi juream esse jus decet collyricum.
Nolo, in vesicam quod eat, in ventrem volo.

TOXILUS.

Prope me hic nescio quis loquitur.

SATURIO.

O mi Juppiter
Terrestris, te coepulonus compellat tuus.

TOXILUS.

O Saturio, opportune advenisti mihi.

SATURIO.

Mendacium ædepol dicis, atque haud te decet:
Nam Esurio venio, non advenio Saturio.

TOXILUS.

At edis! nam jam intus ventris fumant focula.
Calefieri jussi reliquias.

SATURIO.

Pernam quidem
Jus est apponi frigidam postridie.

TOXILUS.

Ita fieri jussi.

SATURIO.

Ecquid alecis?

TOXILUS.

Vah! rogas?

SATURIO.

Sapis multum ad Genium.

TOXILUS.

Sed ecquid meministi, herè
Qua de re ego tecum mentionem feceram?

SATURIO.

Memini: ut muræna & conger ne calefierent.
Nam nimio melius oppectuntur frigida.
Sed quid cessamus prœlium committere?
Dum mane est, omnes esse mortalis decet.

TOXILUS.

Nimis pæne mane'st.

SATURIO.

Mane quod tu occœperis
Negotium agere, id totum procedit diem.

TOXILUS.

Quæso animum advorte: hoc enim jam here narravi tibi,
Tecumque oravi, ut nummos sexcentos mihi
Dares utendos mutuos.

SATURIO.

Memini & scio,
Et te me orare, & mihi non esse quod darem.
Nihili parasitus est, quoi argentum domi est.
Lubido extemplo cœpere est convivium,
Tuburcinari de suo, si quid domi est.
Cynica esse e gente oportet parasitum probe:
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
Marsupium habeat; inibi paullum præsidii,
Quî familiarem suam vitam oblectet modo.

TOXILUS.

Jam nolo argentum; filiam utendam tuam
Mihi da.

SATURIO.

Numquam ædepol quoiquam etiam utendam dedi.

TOXILUS.

Non ad istoc, quod tu insimulas.

SATURIO.

Quid eam vis?

TOXILUS.

Scies.

Quia forma lepida & liberali eſt.

SATURIO.

Res ita'ſt.

TOXILUS.

Hic leno neque te novit, neque gnatam tuam.

SATURIO.

Me ut quiſquam nôrit, niſi ille qui præbet cibum?

TOXILUS.

Ita eſt. hòc tu mihi reperire argentum potes.

SATURIO.

Cupio hercle.

TOXILUS.

Tum tu me ſine illam vendere.

SATURIO.

Tun'illam vendas?

TOXILUS.

Immo alium allegavero
Qui vendat, qui eſſe ſe peregrinum prædicet.
Siquidem hic leno nondum ſex menſes Megaribus
Huc eſt cum commigravit.

SATURIO.

Pereunt reliquiæ.
Poſterius iſtuc tamen poteſt.

TOXILUS.

Scín'quam poteſt?

Numquam hercle hodie hic prius edis (ne frustra sis)
Quam te hoc facturum, quod rogo, affirmas mihi.
Atque nisi gnatam tecum huc jam, quantum potest,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid est? quin dicis, quid facturus sis?

SATURIO.

Quæso, hercle, me quoque etiam vendas, si lubet,
Dum saturum vendas.

TOXILUS.

Hoc si facturus, face.

SATURIO.

Faciam equidem, quæ vis.

TOXILUS.

Bene facis, propera, abi domum:
Præmonstra docte, præcipe astu filiæ,
Quid fabuletur, ubi se natam prædicet;
Qui sibi parentes fuerint, unde surrepta sit;
Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet:
Et ut affleat, cum ea memoret.

SATURIO.

Etiam tu taces?
Ter tanto pejor ipsa est, quam illam tu esse vis.

TOXILUS.

Lepide hercle dicis. sed scin' quid facias? cape
Tunicam atque zonam, & chlamydem afferto & causiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat.

SATURIO.

Heu! probe.

TOXILUS.

Quasi sit peregrinus.

SATURIO.

Laudo.

TOXILUS.

Et tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.

SATURIO.

Πόθεν ornamenta?

TOXILUS.

Abs chorago sumito.
Dare debet: præbenda Ædiles locaverunt.

SATURIO.

Jam faxo hic aderunt. sed ego horum nihil scio.

TOXILUS.

Nihil hercle vero. nam ubi ego argentum accepero,
Continuo tu illam a lenone asserito manu.

SATURIO.

Sibi habeat, si non extemplo ab eo abduxero.

TOXILUS.

Abi, & istuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, ut habeat animum bonum,
Me esse effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTUS SECUNDUS.

SCENA I.

SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

SOPHOCLIDISCA.

Satis fuit indoctæ, immemori, insipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda & pro rustica reor habitam
Esse abs te. quamquam ego vinum bibo, at mandata non consuevi simul bibere
Una. me quidem jam satis tibi spectatam censueram esse, & meos mores:
Nam equidem te jam sector quintum hunc annum: cum interim, credo,
Cuculus si in ludum iret, potuisset jam fieri, ut probe litteras sciret;
Cum interim tu meum ingenium fans non edidicisti, atque infans.
Potín'ut taceas? potín'ne moneas? memini & scio, & calleo, & commemini.
Amas pol misera: id tuus scatet animus. ego istuc placidum tibi
Ut sit, faciam.

LEMNISELENE.

Miser est, qui amat.

SOPHOCLIDISCA.

Certo is quidem nihili est, qui nihil amat: quid ei homini opus vita est?
Ire decet me, ut heræ obsequens fiam, libera mea opera ocyus ut sit.
Conveniam hunc Toxilum: ejus aures, quæ mandata sunt, onerabo.

SCENA II.

TOXILUS, PÆGNIUM, SOPHOCLIDISCA.

TOXILUS.

SAtin' hæc tibi sunt plana & certa? satin' hæc meministi & tenes?

PÆGNIUM.

Melius, quam qui docuisti.

TOXILUS.

Ain' vero, verbereum caput?

PÆGNIUM.

Ajo enimvero.

TOXILUS.

Quid ergo dixi?

PÆGNIUM.

Ego recte apud illam dixero.

TOXILUS.

Non ædepol scis.

PÆGNIUM.

Da hercle pignus, ni omnia memini & scio.

TOXILUS.

Equidem si scis tute, quot habeas hodie digitos in manu:
Eo dem pignus tecum.

PÆGNIUM.

Audacter! si lubido est perdere.

TOXILUS.

Bona pax sit potius.

PÆGNIUM.

Tum tu igitur sine me ire.

TOXILUS.

Et jubeo & sino.
Sed ita volo te curare, ut domi sis, cum ego te esse illî censeam.

PÆGNIUM.

Faciam.

TOXILUS.

Quo ergo is nunc?

PÆGNIUM.

Domum: uti domi sim, cum illî censeas.

TOXILUS.

Scelus tu pueri es: atque ob istam rem ego aliquî te peculiabo.

PÆGNIUM.

Scio fidei hercle herili ut soleat impudicitia opprobrari.
Nec subigi queantur umquam, ut pro ea fide habeant judicem.

TOXILUS.

Abi modo.

PÆGNIUM.

Ego laudabis faxo.

TOXILUS.

Sed has tabellas, Pægnium,
Ipsi Lemniselenæ fac des, & quæ jussi, nuntiato.

SOPHOCLIDISCA.

Cesso ire ego, quò missa sum?

PÆGNIUM.

Eo ego.

TOXILUS.

I sane: ego domum ibo: face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo.

PÆGNIUM.

Istuc marinus passer per Circum solet.
Illic abiit hinc intro huc. sed quis hæc, quæ me advorsum incedit?

SOPHOCLIDISCA.

Pægnium hic quidem est.

PÆGNIUM.

Sophoclidisca hæc peculiaris est ejus,

Quo

Quo ego sum missus.

SOPHOCLIDISCA.

Nullus esse hodie hoc puero pejor perhibetur.
Compellabo.

PÆGNIUM.

Commorandum'st *mihi* apud hanc obicem.

SOPHOCLIDISCA.

Pægnium, deliciæ pueri, salve! quid agis? ut vales?

PÆGNIUM.

Sophoclidisca, dî me amabunt.

SOPHOCLIDISCA.

Quid me? utrùm?

PÆGNIUM.

hercle *nescio*.
Sed si, ut digna es, faciant, odio hercle habeant, & faciant male.

SOPHOCLIDISCA.

Mitte male loqui.

PÆGNIUM.

Cum, ut digna es, dico, bene, non male loquor.

SOPHOCLIDISCA.

Quid agis?

PÆGNIUM.

Feminam scelestam te astans contra contuor.

SOPHOCLIDISCA.

Certe equidem puerum pejorem, quam te, novi neminem.

PÆGNIUM.

Quid mali facio? aut cui male dico?

SOPHOCLIDISCA.

Cui pol cumque occasio est.

PÆGNIUM.

Nemo homo umquam ita arbitratus est.

SOPHOCLIDISCA.

At pol multi esse ita sciunt.

PÆGNIUM.

Heja!

SOPHOCLIDISCA.

Heja!

PÆGNIUM.

Tuo ex ingenio mores alienos probas.

SOPHOCLIDISCA.

Fateor ego profecto me esse, ut decet lenonis familiæ.

PÆGNIUM.

Satis jam dictum habeo.

SOPHOCLIDISCA.

Sed quid tu? confitere, ut te autumo?

PÆGNIUM.

Fatear, si ita sim.

SOPHOCLIDISCA.

Jam abi, vicisti.

PÆGNIUM.

Abi nunc jam.

SOPHOCLIDISCA.

Ergo hoc mihi expedi,

Quo agis?

PÆGNIUM.

Quo tu?

SOPHOCLIDISCA.

Dic tu: prior rogavi.

PÆGNIUM.

At post ſcies.

SOPHOCLIDISCA.

Eo ego hinc haud longe.

PÆGNIUM.

Et quidem ego haud longe.

SOPHOCLIDISCA.

Quo ergo, ſcelus?

PÆGNIUM.

Niſi ſciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, ſcies.

SOPHOCLIDISCA.

Numquam ecaſtor hodie ſcibis, priuſquam ex te audivero.

PÆGNIUM.

Itane eſt?

SOPHOCLIDISCA.

Itane eſt?

PÆGNIUM.

Mala es.

SOPHOCLIDISCA.

Scelestus.

PÆGNIUM.

Decet me.

SOPHOCLIDISCA.

Me quidem haud decet.

PÆGNIUM.

Quid ais? certumne est celare, quo iter facias, pessuma?

SOPHOCLIDISCA.

Offirmâstín'occultare, quo te immittas, pessume?

PÆGNIUM.

Par pari respondes dicto: abi jam, quando ita certa res est.

Nihil facio scire. valeas.

SOPHOCLIDISCA.

Asta.

PÆGNIUM.

At propero.

SOPHOCLIDISCA.

Et pol ego item.

PÆGNIUM.

Ecquid habes?

SOPHOCLIDISCA.

Ecquid tu?

PÆGNIUM.

Nihil equidem.

SOPHOCLIDISCA.

Cedo manum ergo.

PÆGNIUM.

Estne hæc manus?

SOPHOCLIDISCA.

Ubi illa altera est furtifica læva?

PÆGNIUM.

Domi. eccam! huc nullam attuli.

SOPHOCLIDISCA.

Habes nescio quid.

PÆGNIUM.

Ne me attrecta, subigitatrix.

SOPHOCLIDISCA.

Sin te amo?

PÆGNIUM.

Male operam locas.

SOPHOCLIDISCA.

Qui?

PÆGNIUM.

Quia enim nihil amas, cum ingratum amas.

SOPHOCLIDISCA.

Tempori hanc vigilare oportet formulam, atque ætatulam:
Ne, ubi capillus versipellis fiat, fœde semper servias.
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo.

PÆGNIUM.

At confidentia
Illa militia militatur multo magis, quam pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo.

SOPHOCLIDISCA.

Quid jam?

PÆGNIUM.

Quia peritæ prædico.
Sed ego cesso.

SOPHOCLIDISCA.

Mane.

PÆGNIUM.

Molesta es.

SOPHOCLIDISCA.

Ero quoque, nisi scio,
Quo agas te.

PÆGNIUM.

Ad vos.

SOPHOCLIDISCA.

Et pol ego ad vos.

PÆGNIUM.

Quid eo?

SOPHOCLIDISCA.

Quid id ad te attinet?

PÆGNIUM.

Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio.

SOPHOCLIDISCA.

Odiosus es.

PÆGNIUM.

Lubet.
Numquam hercle istuc exterebrabis tu, ut sis pejor,

quam ego siem.

SOPHOCLIDISCA.

Malitia certare tecum, miseria est.

PÆGNIUM.

Merx tu mala es.

SOPHOCLIDISCA.

Quid est, quod metuas?

PÆGNIUM.

Idem istuc, quod tu.

SOPHOCLIDISCA.

Dic ergo, *quid est*?

PÆGNIUM.

Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti ut loquerentur prius.

SOPHOCLIDISCA.

Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem,
Omnes muti ut loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc face!
Fide data credamus.

PÆGNIUM.

Novi! omnes sunt lenæ levifidæ:
Neque tippulæ levius pondus est quam fides lenonia.

SOPHOCLIDISCA.

Dic, amabo!

PÆGNIUM.

Dic, amabo!

SOPHOCLIDISCA.

Nolo ames.

PÆGNIUM.

Facile impetras.

SOPHOCLIDISCA.

Tecum habeto.

PÆGNIUM.

Et tu hoc taceto.

SOPHOCLIDISCA.

Tacitum erit.

PÆGNIUM.

Celabitur.

SOPHOCLIDISCA.

Toxilo has fero tabellas tuo hero.

PÆGNIUM.

Abi! eccillum domi.

At ego hanc ad Lemniselenem tuam heram obsignatam abietem.

SOPHOCLIDISCA.

Quid istic scriptum?

PÆGNIUM.

Juxta tecum, si tu nescis, nescio.

Nisi fortasse blanda verba.

SOPHOCLIDISCA.

Abeo.

PÆGNIUM.

At ego abiero.

SOPHOCLIDISCA.

Ambula.

SCENA III.

SAGARISTIO.

JOVI opulento, incluto, Ope gnato, supremo, validio, viripotenti,
Opes, spes, bonas copias commodanti lubens meritoque vitulor:
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danunt argenti mutui, uti egenti opem afferam:
Quod ego non magis somniabam, neque opinabar, neque censebam,
Eam fore mihi occasionem, ea nunc quasi decidit de cælo:
Nam herus meus me Eretriam misit, domitos boves uti sibi mercarer,
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit esse die septimi.
Stultus, qui hoc mihi daret argentum, cujus ingenium noverat.
Nam hoc argentum alibi abutar. boves quos emerem, non erant.
Nunc & amico meo prosperabo, & Genio meo multa bona faciam.

Diu quod bene erit, die uno absolvam. tax, tax, tergo meo erit! non curo.
Nunc amico homini bobus domitis mea ex crumena largiar.
Nam id demum lepidum est, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos
Bene admordere, qui salinum servo obsignant cum sale.
Virtus est, ubi occasio admonet, dispicere. quid faciet mihi?
Verberibus cædi jusserit; compedes imponi. vapulet!
Ne sibi me credat supplicem fore, væ illi! mihi jam nihil novi
Offerri potest, quin sim peritus. sed Toxili puerum Pægnium eccum.

SCENA IV.

PÆGNIUM, SAGARISTIO.

PÆGNIUM.

PEnsum meum, quod datum'st, confeci. nunc propero domum.

SAGARISTIO.

Mane, etsi
Properas, Pægnium, ausculta.

PÆGNIUM.

Emere oportet, quem tibi obedire velis.

SAGARISTIO.

At sta.

PÆGNIUM.

Exhibeas molestiam, ut opinor, si quid debeam,
Qui nunc sic tam es molestus.

SAGARISTIO.

Scelerate, etiam respicis?

PÆGNIUM.

Scio ego, quid sim ætatis, eo istuc maledictum impune auferes.

SAGARISTIO.

Ubi Toxilus est tuus herus?

PÆGNIUM.

Ubi illi libet: neque te consulit.

SAGARISTIO.

Etiamne dicis, ubi sit, venefice?

PÆGNIUM.

Nescio, inquam, ulmitriba tu.

SAGARISTIO.

Maledicis majori.

PÆGNIUM.

Prior promeritus, perpetiare.
Servam operam, linguam liberam herus me jussit habere.

SAGARISTIO.

Dicisne mihi, ubi sit Toxilus?

PÆGNIUM.

Dico. ut perpetuo pereas!

SAGARISTIO.

Cedére hodie tu restibus.

PÆGNIUM.

Tua quidem, cucule, caussa:
Non hercle si os perciderim tibi, metuam, morticine.

SAGARISTIO.

Video ego te! jam incubitatus es.

PÆGNIUM.

Ita sum. quid id attinet ad te?
At non sum ita, ut tu, gratis.

SAGARISTIO.

Confidens!

PÆGNIUM.

Sum hercle vero.
Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam speras.

SAGARISTIO.

Potín', ut molestus ne sies?

PÆGNIUM.

Quod dicis, facere non quis.

SAGARISTIO.

Abi in malam rem.

PÆGNIUM.

At tu domum: nam ibi tibi parata præs est.

SAGARISTIO.

Vadatur hic me.

PÆGNIUM.

Utinam vades desint; in carcere ut sis!

SAGARISTIO.

Quid hoc?

PÆGNIUM.

Quid est?

SAGARISTIO.

Etiam, scelus, male loquere?

PÆGNIUM.

Tandem ut liceat,
Cum servos sis, servom tibi maledicere.

SAGARISTIO.

Itane? specta,
Quid dedero.

PÆGNIUM.

Nihil: nam nihil habes.

SAGARISTIO.

Dî deæque me omnes perdant,
Nisi te hodie, si prehendero, defigam in terram colaphis.

PÆGNIUM.

Amicus sum. eveniant volo tibi quæ optas, atque id fiat:
Tu me defigas; te cruci ipsum propediem affigent alii.

SAGARISTIO.

Quin te dî deæque! scis, quid hinc porro dicturus fuerim,

Ni linguæ moderari queam. potín'abeas?

PÆGNIUM.

Abigis facile.

Nam umbra mea intus vapulat.

SAGARISTIO.

Ut istunc dî deæque perdant!

Tamquam proserpens bestia, est bilinguis & scelestus.

Hercle illum abiisse gaudeo. fores aperite. eccere autem,

Quem convenire maxume cupiebam, egreditur intus.

SCENA V.

TOXILUS, SAGARISTIO, SOPHOCLIDISCA.

TOXILUS.

PAratum jam esse dicito, unde argentum sit futurum:

Jubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum.

Ubi se allevat, ibi me allevat. quæ dixi ut nuntiares,

Satìn'ea tenes?

SOPHOCLIDISCA.

Magis calleo, quam aprugnum callum callet.

TOXILUS.

Propera, abi domum.

SAGARISTIO.

Nunc ego huic graphice facetus fiam.
Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.

TOXILUS.

Sed quis hic ansatus ambulat?

SAGARISTIO.

Magnifice conscreabor.

TOXILUS.

Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? ut valetur?
Ecquid, quod mandavi tibi? estne *quid* in te speculæ?

SAGARISTIO.

Adito.
Videbitur, factum volo: venito: præmoneto.

TOXILUS.

Quid hoc hic in collo tibi tumet?

SAGARISTIO.

Vomica'st, pressare parce.
Nam ubi qui mala tetigit manu, dolores cooriuntur.

TOXILUS.

Quando istæc innata'st nam tibi?

SAGARISTIO.

Hodie.

TOXILUS.

Secari jubeas.

SAGARISTIO.

Metuo ne immaturam secem, ne exhibeat plus negotii.

TOXILUS.

Inspicere morbum tuum lubet.

SAGARISTIO.

Abi, atque cavesis
A cornu.

TOXILUS.

Quid jam?

SAGARISTIO.

Quia boves bini hic sunt in crumena.

TOXILUS.

Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum.

SAGARISTIO.

Enim metuo, ut possim in bubilem rejicere, ne vagentur.

TOXILUS.

Ego rejiciam. habe animum bonum.

SAGARISTIO.

Creditur: commodabo.
Sequere hac sis. argentum hic est, quod me dudum rogâsti.

TOXILUS.

Quid tu ais?

SAGARISTIO.

Dominus me boves mercatum Eretriam misit.
Nunc mihi Eretria erit hæc tua domus.

TOXILUS.

Nimis tu facete loquere!

Atque

Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam:
Nam jam omnes sycophantias instruxi & comparavi,
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum.

SAGARISTIO.

Tanto melior!

TOXILUS.

Et mulier ut sit libera, atque ipse ultro det argentum.
Sed sequere me: ad eam rem usus est tua mihi opera.

SAGARISTIO.

Utere, ut vis.

ACTUS TERTIUS.

SCENA I.

SATURIO, VIRGO.

SATURIO.

QUÆ res bene vortat mihi & tibi & ventri meo,
Perennitatisque adeo huic perpetuo cibo,
Ut mihi superſit, ſuppetat, ſuperſtitet:
Sequere hac, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Quoi rei opera detur, ſcis, tenes, intellegis:
Communicavi tecum conſilia omnia.
Ea cauſſa ad hoc exemplum te exornavi ego.
Venibis tu hodie, virgo.

VIRGO.

Amabo, mi pater,
Quamquam libenter eſcis alienis ſtudes,
Tuín' ventris cauſſa filiam vendis tuam?

SATURIO.

Mirum, quin regis Philippi cauſſa, aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quæ ſis mea.

VIRGO.

Utrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?

SATURIO.

Utrum hercle magis in ventris rem videbitur:

Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'st.

VIRGO.

Tua istæc potestas est, pater. verumtamen,
Quamquam res nostræ sunt, pater, pauperculæ,
Modice & modeste melius est vitam vivere:
Nam si ad paupertatem admigrant infamiæ,
Gravior paupertas fit, fides sublestior.

SATURIO.

Enimvero odiosa es.

VIRGO.

Non sum, neque me esse arbitror,
Cum parva natu recte præcipio patri.
Nam inimici famam non ita, ut nata est, ferunt.

SATURIO.

Ferant, eantque in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris æstimo,
Quam mensa inanis nunc si apponatur mihi.

VIRGO.

Pater, hominum immortalis est infamia;
Etiam tum vivit, cum esse credas mortuam.

SATURIO.

Quid? metuis, ne te vendam?

VIRGO.

Non metuo, pater.
Verum insimulari nolo.

SATURIO.

At nequidquam nevis.

Meo modo istud potius fiet, quam tuo
Fiat. quæ hæ res sunt!

VIRGO.

Cogita hoc verbum, pater:
Herus si minatus est malum servo suo,
Tamenetsi id futurum non est, ubi captum'st flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta afficitur miseria!
Ego nunc, quod non futurum'st, formido tamen.

SATURIO.

Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ præter sapiet, quam placet parentibus.

VIRGO.

Virgo atque mulier nulla erit, quin sit mala,
Quæ reticet, si quid fieri pervorse videt.

SATURIO.

Malo cavere melius est te.

VIRGO.

At si non licet
Cavere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.

SATURIO.

Malusne ego sum?

VIRGO.

Non es: neque me dignum'st dicere:
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.

SATURIO.

Dicat, quod quisque volt: ego de hac sententia
Non demovebor.

VIRGO.

At, meo si liceat modo,
Sapienter potius facias, quam stulte.

SATURIO.

Lubet.

VIRGO.

Lubere per me tibi licere intellego:
Verum lubere haud lubeat, si liceat mihi.

SATURIO.

Futura es dicto obediens, an non, patri?

VIRGO.

Futura.

SATURIO.

Scis nam, tibi quæ præcepi?

VIRGO.

Omnia.

SATURIO.

Et id, ut surrepta fueris?

VIRGO.

Docte calleo.

SATURIO.

Et qui parentes fuerint?

VIRGO.

Habeo in memoria.
Necessitate me, mala ut fiam, facis.
Verum videto, ubi me voles nuptum dare,
Ne hæc fama faciat repudiosas nuptias.

SATURIO.

Tace, stulta. non tu nunc hominum mores vides?
Quojusmodi hic cum fama facile nubitur.
Dum dos sit, nullum vitium vitio vortitur.

VIRGO.

Ergo istuc facito, ut veniat in mentem tibi,
Me esse indotatam.

SATURIO.

Cavesis tu istuc dixeris.
Pol deûm virtute dicam, & majorum meûm,
Ne te indotatam dicas, quoi dos sit domi.
Librorum eccillum habeo plenum soracum.
Si hoc accurassis lepide, quoi rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siclum acceperis:
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.

VIRGO.

Quin tu me ducis, si quo ducturus, pater.
Vel tu me vende, vel face quod tibi lubet.

SATURIO.

Bonum æquumque oras. sequere hac.

VIRGO.

Dicto sum audiens.

SCENA II.

DORDALUS.

QUidnam esse acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi juratus est sese hodie argentum dare?
Quod si non dederit, atque hic dies præterierit,
Ego argentum, ille jusjurandum amiserit.
Sed ibi concrepuit foris. quisnam egreditur foras?

SCENA III.

TOXILUS, DORDALUS.

TOXILUS.

CUrate istuc intus: jam ego domum me recipiam.

DORDALUS.

Toxile, quid agitur?

TOXILUS.

Eho! lutum lenonium,
Commictum cœnum, sterquilinium publicum:
Impure, inhoneste, injure, illex, labes popli,
Pecuniæ accipiter, avide atque invide,
Procax, rapax, trahax! trecentis versibus
Tuas impuritias traloqui nemo potest.
Accipin'argentum? accipe sis argentum, impudens,

Tenesis argentum: etiam tu argentum tenes?
Possum te facere, ut argentum accipias, lutum?
Qui nisi jurato mihi nihil ausus credere.

DORDALUS.

Sine respirare me, tibi ut respondeam.
Vir summe populi, stabulum servitricium,
Scortorum liberator, subiculum flagri,
Compedium tritor, pistrinorum civitas,
Perenniserve, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo sis mihi argentum: da mihi argentum, impudens:
Possum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.
Quin tu mihi argentum reddis? nihilne te pudet?
Leno te argentum poscit, solida servitus,
Pro liberanda amica, ut omnes audiant.

TOXILUS.

Tace obsecro hercle: næ tua vox valide valet!

DORDALUS.

Referundæ ego habeo linguam natam gratiæ.
Eodem mihi pretio sal præhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendet, numquam delinget salem.

TOXILUS.

Jam omitto iratus esse. id tibi succensui,
Quia te negabas credere argentum mihi.

DORDALUS.

Mirum, quin tibi ego crederem, ut idem mihi
Faceres, quod partim faciunt argentarii:

Ubi quid credideris, citius extemplo a foro
Fugiunt, quam ex porta, ludis cum emissu'st lepus.

TOXILUS.

Cape hoc sis.

DORDALUS.

Quin das?

TOXILUS.

Nummi sexcenti hìc erunt
Probi, numerati: fac sit mulier libera,
Atque huc continuo adduce.

DORDALUS.

Jam faxo hìc erit.
Non hercle, cui nunc hoc dem spectandum, scio.

TOXILUS.

Fortasse metuis in manum concredere.

DORDALUS.

Mirum quin. citius jam a foro argentarii
Abeunt, quam in cursu rotula circumvortitur.

TOXILUS.

Abi istac avorsis angiportis ad forum,
Eâdem istæc facito mulier ad me transeat
Per hortum.

DORDALUS.

Jam hìc faxo aderit.

TOXILUS.

At ne propalam.

DORDALUS.

Sapienter sane.

TOXILUS.

Supplicatum cras eat.

DORDALUS.

Ita hercle vero.

TOXILUS.

Dum stas, reditum oportuit.

ACTUS QUARTUS.

SCENA I.

Toxilus.

SI quam rem accures sobrie aut frugaliter,
Solet illa recte sub manus succedere.
Atque ædepol, ferme ut quisque rem accurat suam,
Sic ei procedunt post-principia denique.
Si malus aut nequam'st, male res vortunt, quas agit:
Sin autem frugi'st, eveniunt frugaliter.
Hanc ego rem exorsus sum facete & callide;
Igitur proventuram bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Ut ipsus sese, qua se expediat, nesciat.
Sagaristio, heus! exi, atque educe virginem,
Et istas tabellas, quas consignavi tibi,
Quas tu attulisti ab hero meo usque e Persia.

SCENA II.

SAGARISTIO, TOXILUS.

SAGARISTIO.

NUmquid moror?

TOXILUS.

Euge! euge! exornatus basilice!
Tiara ornatum lepide condecorat tuum.
Tum hanc hospitam autem crepidula ut graphice decet!
Sed satín' estis meditati?

SAGARISTIO.

Tragici & Comici
Numquam æque sunt meditati.

TOXILUS.

Lepide hercle adjuvas.
Age, illuc abscede procul e conspectu, & tace.
Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Id erit adeundi tempus: nunc agite; ite vos.

SCENA III.

DORDALUS, TOXILUS.

DORDALUS.

CUI homini dî propitii sunt, aliquid objiciunt lucri.
Nam ego hodie compendi-feci binos panes in dies,
Ita ancilla mea quæ fuit hodie, sua nunc est: argento vicit:
Jam hodie alienum cœnabit; nihil gustabit de meo.
Sumne probus? sum lepidus civis, qui Atticam hodie civitatem
Maxumam majorem feci, atque auxi civi femina?
Sed ut & ego hodie fui benignus! ut ego multis credidi!
Nec satis a quîquam homine accepi: ita prorsum credebam omnibus.
Nec metuo quibus credidi hodie, ne quis mihi in jure abjurassit.
Bonus volo jam ex hoc die esse: quod neque fiet, neque fuit.

TOXILUS.

Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis,
Itaque huic insidiæ paratæ sunt probe. aggrediar virum.
Quid agis?

DORDALUS.

Credo.

TOXILUS.

Unde agis te, Dordale?

DORDALUS.

Credo tibi.

TOXILUS.

Dî dent, quæ velis. eho, an jam manu emisisti mulierem?

DORDALUS.

Credo pol, credo, inquam, tibi.

TOXILUS.

Jam libertâ auctus es?

DORDALUS.

Enicas.
Quin tibi me dico credere.

TOXILUS.

Dic bona fide: jam libera est?

DORDALUS.

I, i ad forum, ad Prætorem, exquire; siquidem credere mihi non vis:
Libera, inquam, est: ecquid audis?

TOXILUS.

At tibi dî benefaciant omnes.
Numquam enim posthac tibi, nec tuorum, quod nolis, volam.

DORDALUS.

Abi, ne jura: satis credo.

TOXILUS.

Ubi nunc tua liberta'st?

DORDALUS.

Apud te.

TOXILUS.

Ain',
Apud me est?

DORDALUS.

Ajo, inquam: apud te est, inquam.

TOXILUS.

Ita me dî ament, ut ob istam rem
Tibi multa bona instant a me: nam est res quædam, quam occultabam
Tibi dicere: nunc eam narrabo, unde tu pergrande lucrum facias.
Faciam, ut mei memineris, dum vitam vivas.

DORDALUS.

Benedictis
Tuis benefacta aures meæ auxilium expostulant.

TOXILUS.

Tuum promeritum'st, merito ut faciam. & ut me scias esse facturum,
Tabellas tene has. pellege.

DORDALUS.

Hæ quid ad me?

TOXILUS.

Immo ad te attinent,

Et tua refert . nam e Persia ad me allatæ modo
sunt istæ a meo domino.

DORDALUS.

Quando?

TOXILUS.

Haud dudum.

DORDALUS.

Quid istæc narrant?

TOXILUS.

Percunctare ex ipsis.
Ipsæ tibi narrabunt.

DORDALUS.

Cedo sane mihi.

TOXILUS.

At clare recitato.

DORDALUS.

Tace, dum pellego.

TOXILUS.

Haud verbum faciam.

DORDALUS.

Salutem dicit Toxilo Timarchides,
Et familiæ omni. si valetis, gaudeo.
Ego valeo recte, & rem gero, & facio lucrum.
Neque istò redire his octo possum mensibus:
Itaque hìc est, quod me detinet, negotium.
Eleusipolim Persæ cepere urbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum, atque antiquom oppidum:

Ea

Ea comparatur præda, ut fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit:
Operam atque hospitium ego isti præhiberi volo,
Qui tibi tabellas affert. cura, quæ is volet:
Nam is mihi honores suæ domi habuit maxumos.

DORDALUS.

Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus?

TOXILUS.

Tace, stultiloque: nescis, quid instet boni.
Nequidquam tibi fortuna faculam lucrificam allucere volt.

DORDALUS.

Quæ istæc fortuna lucrifica est?

TOXILUS.

Istas, quæ norunt, roga.
Ego tantumdem scio, quantum tu, nisi quod pellegi prior.
Sed, ut occœpisti, ex tabellis nosce rem.

DORDALUS.

Bene me mones;
Fac silentium.

TOXILUS.

Nunc ad illud venies, quod refert tua.

DORDALUS.

Iste, qui tabellas affert, adduxit simul

Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtivam, advectam ex Arabia penitissuma;
Eam te volo accurare, ut istic veneat,
Ac suo periculo is emat, qui eam mercabitur:
Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.
Probum & numeratum argentum ut accipiat, face.
Hæc cura, & hospes cura ut curetur. vale.

TOXILUS.

Quid igitur, postquam recitâsti, quod erat ceræ creditum,
Jam mihi credis?

DORDALUS.

Ubi nunc ille'st hospes, qui hasce attulit?

TOXILUS.

Jam híc credo aderit: arcessit illam a navi.

DORDALUS.

Nihil mihi opus est
Litibus, neque tricis. quam ob rem ego argentum numerem foras?
Nisi mancipio accipio, quid eo mihi opus mercimonio?

TOXILUS.

Tacén'an non taces? numquam ego te tam esse matulam credidi.
Quid metuis?

DORDALUS.

Metuo hercle vero: sensi ego jam compluries:
Neque mihi haud imperito eveniet, tali ut in luto hæream.

TOXILUS.

Nihil periculi videtur.

DORDALUS.

Scio istuc, sed metuo mihi.

TOXILUS.

Mea quidem istuc nihil refert. tua ego refero gratia.
Ut tibi recte conciliandi primo facerem copiam.

DORDALUS.

Gratiam habeo. sed te de aliis, quam alios de te suaviu'st
Fieri doctos.

TOXILUS.

Ne quis vero ex Barbaria penitissuma
Persequatur! etiam tu illam destinas?

DORDALUS.

Videam modo
Mercimonium.

TOXILUS.

Æqua dicis. sed optume eccum ipse advenit
Hospes ille, qui has tabellas attulit.

DORDALUS.

Hiccine est?

TOXILUS.

Hic est.

DORDALUS.

Hæccine illa'st furtiva virgo?

TOXILUS.

Juxta tecum æque scio,
Nisi quia aspexi. equidem ædepol liberali'st, quisquis est.

DORDALUS.

Sat ædepol concinna est facie.

TOXILUS.

Ut contemtim carnufex!
Taciti contemplemur formam.

DORDALUS.

Laudo consilium tuum.

SCENA IV.

SAGARISTIO, VIRGO, TOXILUS, DORDALUS.

SAGARISTIO.

SAtín' Athenæ tibi visæ fortunatæ atque opiparæ?

VIRGO.

Urbis speciem vidi, hominum mores perspexi parum.

TOXILUS.

Numquid in principio cessavit verbum docte dicere?

DORDALUS.

Haud potui etiam in primo verbo perspicere sapientiam.

SAGARISTIO.

Quid id quod vidisti: ut munitum muro tibi visum'st
oppidum?

VIRGO.

Si incolæ bene sunt morati, pulchre munitum arbitror;
Perfidia & Peculatus ex urbe & Avaritia si exsulant,
Quarta Invidia, quinta Ambitio, sexta Obtrectatio,
Septimum Perjurium.

TOXILUS.

Euge!

VIRGO.

Octava Indiligentia:
Nona Injuria: decimum, quod pessumum aggressu,
Scelus.
Hæc nisi inde aberunt, centuplex murus rebus servandis parum est.

TOXILUS.

Quid ais tu?

DORDALUS.

Quid vis?

TOXILUS.

Tu in illis es decem sodalibus
Te in exsilium ire hinc oportet.

DORDALUS.

Quid jam?

TOXILUS.

Quia perjurus es.

DORDALUS.

Verba quidem haud indocte fecit.

TOXILUS.

Ex tuo, inquam, usu est: eme hanc.

DORDALUS.

Ædepol qui cum hanc magis contemplo, magis placet.

TOXILUS.

Si hanc emeris,
Dî immortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Evortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.
Cum optumis viris rem habebis: gratiam cupient tuam:
Venient ad te comessatum.

DORDALUS.

At ego intromitti *non sinam*.

TOXILUS.

At enim illi noctu occentabunt ostium, exurent fores:
Proinde tu tibi jubeas concludi ædes foribus ferreis:
Ferreas ædes commutes, limina indas ferrea:
Ferream seram atque annulum: ne si ferro parseris,
Ferreas tute tibi impingi jubeas crassas compedes.

DORDALUS.

I in malum cruciatum.

TOXILUS.

I sane! hanc eme atque ausculta mihi.

DORDALUS.

Modo ut sciam, quanti indicet.

TOXILUS.

Vín'huc vocem?

DORDALUS.

Ego illò accessero.

TOXILUS.

Quid ais, hospes?

SAGARISTIO.

Venio, adduco hanc, uti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu navis venit: vænire hanc volo,
Si potest: si non potest, ire hinc volo, quantum potest.

DORDALUS.

Salvos sis, adolescens.

SAGARISTIO.

Siquidem hanc vendidero pretio suo.

TOXILUS.

Atqui aut hoc emtore vendes pulchre, aut alio non potes.

SAGARISTIO.

Esne huic tu amicus?

TOXILUS.

Tamquam dî omnes, qui cælum colunt.

DORDALUS.

Tum tu mihi es inimicus certus. nam generi lenonio
Numquam ullus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.

SAGARISTIO.

Hoc age! opus ne'st hac tibi emta?

DORDALUS.

Si tibi vænisse'st opus,
Mihi quoque emta est: si tibi subiti nihil est, tantumdem'st mihi.

SAGARISTIO.

Indica, fac pretium.

DORDALUS.

Tua merx est, tua indicatio est.

TOXILUS.

Æquom hic orat.

SAGARISTIO.

Vìn' bene emere?

DORDALUS.

Vín' tu pulchre vendere?

TOXILUS.

Ego scio hercle utrumque velle.

DORDALUS.

Age, indica prognariter.

SAGARISTIO.

Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. jam scis?

DORDALUS.

Scio.
Indica, minimo daturus quî sis, quî duci queat.

TOXILUS.

Tace, tace; nimis tu quidem hercle homo stultus es pueriliter.

DORDALUS.

Quid ita?

TOXILUS.

Quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quæ ad rem referunt.

DORDALUS.

Et quidem hercle tu me monuisti haud male.
Vide sis! ego ille doctus leno pæne in foveam decidi,
Ni hìc adesses. quantum est adhibere hominem amicum, ubi quid geras!

TOXILUS.

Quo genere, aut qua in patria sit nata, aut quibus parentibus.
Ne temere hanc te emisse dicas suasu atque impulsu meo.
Nisi molestum est, percontari hanc paucis hic volt.

SAGARISTIO.

Maxume,
Suo arbitratu.

TOXILUS.

Quid stas? abi tute, atque ipse itidem roga:
Ut tibi percontari liceat, quæ velis, etsi mihi
Dixit dare potestatem ejus: sed ego te malo tamen
Eum ipsum adire, ut ne contemnat te ille.

DORDALUS.

Satis recte mones.
Hospes, volo ego hanc percontari.

SAGARISTIO.

A terra ad cælum, quid lubet.

TOXILUS.

Jubedum ea huc accedat ad me.

SAGARISTIO.

I sane, ac morem illi gere.

Percontare, exquire quidvis.

TOXILUS.

Age age nunc tu, i præ: vide,

Ut ingrediare auspicato.

DORDALUS.

Liquidum est auspicium.

TOXILUS.

Tace.

Concede sis, jam ego illam adducam.

DORDALUS.

Age, ut rem esse in nostram putas.

TOXILUS.

Sequere me. adduco hanc; si quid vis ex hac percontarier.

DORDALUS.

Enim volo te adesse.

TOXILUS.

Haud possum, quin huic operam dem hospiti,

Quoi herus jussit. quid si hic non volt me adesse una?

SAGARISTIO.

Immo i modo.

TOXILUS.

Do ego tibi operam.

DORDALUS.

Tibi ibidem das, ubi tu tuum amicum adjuvas.

TOXILUS.

Exquire. heus tu, advigila.

VIRGO.

Satis est dictum: quamquam ego serva sum,
Scio ego officium meum, ut quæ rogitet, vera, ut accepi, eloquar.

TOXILUS.

Virgo, hic homo probus est.

VIRGO.

Credo.

TOXILUS.

Non diu apud hunc servies.

VIRGO.

Ita pol spero, si parentes facient officium suum.

DORDALUS.

Nolo ego te mirari, si nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes.

VIRGO.

Cur ego id mirer, mi homo?
Servitus mea mihi interdixit, nequid mirer meum
Malum.

TOXILUS.

Dii istam perdant! ita cata est & callida.
Habet cor! quam dicit, quod opu'st!

DORDALUS.

Quid nomen tibi est?

TOXILUS.

Nunc metuo, ne peccet.

VIRGO.

Lucridi nomen in patria ſuit.

TOXILUS.

Nomen atque omen quantivis est pretii! quin tu hanc emis?
Nimis pavebam, ne peccaret. expedivit.

DORDALUS.

Si te emam,
Mihi quoque Lucridem confido ſore te.

TOXILUS.

Tu si hanc emeris,
Numquam hercle hunc mensem vortentem, credo, servibit tibi.

DORDALUS.

Ita velim quidem hercle!

TOXILUS.

Optata ut eveniant, operam addito.
Nihil adhuc peccavit etiam.

DORDALUS.

Ubi tu nata es?

VIRGO.

Ut mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad lævam manum.

TOXILUS.

Hæc erit tibi fausta meretrix! nata est in calido loco,
Ubi rerum omnium bonarum copia est sæpissume.
Tactus est leno, qui rogârat, ubi nata esset, diceret.
Lepide lusit.

DORDALUS.

At ego patriam te rogo, quæ sit tua.

VIRGO.

Quæ mihi sit, nisi hæc, ubi nunc sum?

DORDALUS.

At ego illam quæro, quæ fuit.

VIRGO.

Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quando fuit:
Tamquam hominem, quando animam efflavit, quid eum quæras, qui fuit?

TOXILUS.

Ita me dî bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.

DORDALUS.

Sed tamen, Virgo, quæ patria est tua? age mihi actutum expedi. quid taces?

VIRGO.

Dico equidem patriam. quandoquidem hic servio, hæc patria est mea.

TOXILUS.

Jam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,

Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas?

DORDALUS.

Quid est?

Captusne est pater?

VIRGO.

Non captus, sed quod habuit, id perdidit.

TOXILUS.

Hæc erit bono genere nata, nihil scit, nisi verum loqui.

DORDALUS.

Quis fuit? dic nomen.

VIRGO.

Quid illum miserum memorem, qui fuit?
Nunc & illum Miserum & me Miseram æquom est nominarier.

DORDALUS.

Quojusmodi is in populo habitus est?

VIRGO.

Nemo quisquam acceptior:
Servi liberique amabant.

TOXILUS.

Hominem miserum prædicas;
Cùm ipsus prope perditus est, & benevolentis perdidit.

DORDALUS.

Emam, opinor.

TOXILUS.

Etiam, Opinor?

DORDALUS.

Summo genere esse arbitror.

TOXILUS.

Divitias tu ex istac facies.

DORDALUS.

Ita dî faxint.

TOXILUS.

Eme modo.

VIRGO.

Jam hoc tibi dico: jam actutum ecastor meus pater, ubi me sciet
Venisse huc, aderit hìc, & me absentem redimet.

TOXILUS.

Quid nunc?

DORDALUS.

Quid est?

TOXILUS.

Audín' quid ait?

VIRGO.

Nam, etsi res sunt fractæ, amici sunt tamen.

DORDALUS.

Ne sis plora, libera eris actutum, si crebro cades.
Vín' mea esse?

VIRGO.

Dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.

TOXILUS.

Satín' ut meminit libertatis! dabit hæc tibi grandes bolos.

Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, reduco hanc tibi.

DORDALUS.

Adolescens, vín' vendere istanc?

SAGARISTIO.

Magis lubet, quam perdere.

TOXILUS.

Tum tu pauca in verba confer: quî datur, tanti indica.

SAGARISTIO.

Faciam ita, ut te velle video. ut emas, habe tibi centum minis.

DORDALUS.

Nimium'st.

SAGARISTIO.

Octoginta.

DORDALUS.

Nimium'st.

SAGARISTIO.

Nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam.

DORDALUS.

Quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.

SAGARISTIO.

Tuo periculo sexaginta hæc datur argenti minis.

DORDALUS.

Toxile, quid ago?

To-

TOXILUS.

Dî deæque te agitant irati, scelus,
Qui hanc non properes destinare.

DORDALUS.

Habeto.

TOXILUS.

Heu, prædatus probe!
Abi, argentum effer huc.
Non ædepol minis trecentis cara'st: fecisti lucri.

SAGARISTIO.

Heus tu! etiam pro vestimentis huc decem accedent minæ.

DORDALUS.

Abscedent enim, non accedent.

TOXILUS.

Tace sis, non tu illum vides
Quærere ansam, infectum ut faciat? abìsne, atque argentum petis?

DORDALUS.

Heus tu serva istum.

TOXILUS.

Quin tu is intro?

DORDALUS.

Abeo, atque argentum affero.

SCENA V.

TOXILUS, SAGARISTIO, VIRGO.

TOXILUS.

ÆDepol dedisti, Virgo, operam allaudabilem,
Probam & sapientem & sobriam.

VIRGO.

Si quid bonis
Boni fit, esse idem & gratum solet.

TOXILUS.

Audín'tu! Persa, ubi argentum ab hoc acceperis,
Simulato, quasi eas prorsum in navem.

SAGARISTIO.

Ne doce.

TOXILUS.

Per angiportum rursum te ad me recipito,
Illac per hortum.

SAGARISTIO.

Quod futurum est, prædicas.

TOXILUS.

At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te.

SAGARISTIO.

Quod te dignum'st, me dignum esse vis.

TOXILUS.

Tace! parce voci! præda progreditur foras.

SCENA VI.

DORDALUS, SAGARISTIO, TOXILUS, VIRGO.

DORDALUS.

Probati hic argenti sunt sexaginta minæ,
Duobus nummis minus est.

SAGARISTIO.

Quid ei nummi sciunt?

DORDALUS.

Cruminam hanc emere, aut facere, ut remigret domum.

SAGARISTIO.

Ne non sat esses leno, id metuebas, miser,
Impure, avare, ne cruminam amitteres.

TOXILUS.

Sine, quæso. quando leno'st, nihil mirum facit.

DORDALUS.

Lucro faciundo ego auspicavi in hunc diem:
Nihil mihi tam parvi'st, quin me id pigeat perdere.
Age accipe hoc sis.

SAGARISTIO.

Hunc in collum, nisi piget,
Impone.

DORDALUS.

Vero fiat.

SAGARISTIO.

Numquid ceterum
Me voltis?

TOXILUS.

Quid tam properas?

SAGARISTIO.

Ita negotium'st,
Mandatæ quæ sunt, volo deferre epistolas.
Geminum autem fratrem servire audivi hic meum,
Eum ego, ut requiram atque ut redimam, volo.

TOXILUS.

Atque ædepol tu me commonuisti haud male.
Videor vidisse hic forma persimilem tui,
Eadem statura.

SAGARISTIO.

Quippe qui frater siet.

DORDALUS.

Sed scire velimus, quod tibi nomen siet.

TOXILUS.

Quid attinet nos scire?

SAGARISTIO.

Ausculta ergo, ut scias:
Vaniloquidorus, Virginisvendonides,
Nugipolyloquides, Argentiexterebronides,
Tedigniloquides, Nummorumexpalponides:
Quodsemelarripides, Numquam*postea*eripides.

DORDALUS.

Heu hercle nomen multis modis scriptum'st tuum!

SAGARISTIO.

Ita sunt Persarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. numquid ceterum
Voltis?

DORDALUS.

Vale.

SAGARISTIO.

Et vos: nam animus in navi'st meus.

DORDALUS.

Cras ires potius, hodie hic cœnares. Vale.

SCENA VII.

TOXILUS, DORDALUS, SATURIO, VIRGO.

TOXILUS.

Postquam illic abiit, dicere hic quidvis licet.
Næ hic tibi dies illuxit lucrificabilis.
Nam non emisti hanc, verum fecisti lucri.

DORDALUS.

Ille quidem jam scit, quid negotii gesserit,
Qui mihi furtivam meo periculo vendidit.
Argentum accepit, abiit. quid ego nunc scio,
An jam asseratur hæc manu? quo illum sequar?
In Persas? nugas.

TOXILUS.

Credidi gratum fore
Beneficium meum apud te.

DORDALUS.

Immo equidem gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam sensi te sedulo
Mihi dare bonam operam.

TOXILUS.

Tibin' ego? immo servii.

DORDALUS.

Attat oblitus sum intus dudum edicere,
Quæ volui edicta. asserva hanc.

TOXILUS.

Salva'st hæc quidem.

VIRGO.

Pater nunc cessat.

TOXILUS.

Quid si admoneam?

VIRGO.

Tempus est.

TOXILUS.

Heus! Saturio, exi. nunc est illa occasio
Inimicum ulcisci.

SATURIO.

Ecce me. numquid moror?

TOXILUS.

Age, illuc abscede procul e conspectu.

SATURIO.

Tace.

TOXILUS.

Ubi cum lenone me videbis colloqui,
Tum turbam facito.

SATURIO.

Dictum sapienti sat est.

SCENA VIII.

DORDALUS, TOXILUS.

DORDALUS.

TRanscidi loris omneis adveniens domi,
Ita mihi supellex squalet, atque ædes meæ.

TOXILUS.

Redis tu tandem?

DORDALUS.

Redeo.

TOXILUS.

Næ ego hodie tibi
Bonam vitam feci.

DORDALUS.

Fateor habere gratiam.

TOXILUS.

Num quippiam aliud me vis?

DORDALUS.

Ut bene sit tibi.

TOXILUS.

Pol istuc quidem jam ego omne usurpabo domi:
Nam jam inclinabo me cum liberta tua.

SCENA IX.

SATURIO, DORDALUS, VIRGO.

SATURIO.

NISI ego illunc hominem perdo!

DORDALUS.

Perii!

SATURIO.

Atque optume
Eccum ipsum ante ædes.

VIRGO.

Salve multum, mi pater.

SATURIO.

Salve, mea gnata.

DORDALUS.

Hei! Persa me pessumdedit.

VIRGO.

Pater hic meus est.

DORDALUS.

Hem! quid? pater? perii oppido.

Quid ego igitur cesso infelix lamentarier
Minas sexaginta?

SATURIO.

Ego pol te faciam, scelus,
Te quoque etiam ipsum ut lamenteris.

DORDALUS.

Occidi.

SATURIO.

Age, ambula in jus, leno.

DORDALUS.

Quid me in jus vocas?

SATURIO.

Illi apud Prætorem dicam. sed ego in jus voco.

DORDALUS.

Nonne antestaris?

SATURIO.

Tuan'ego caussa, carnufex,
Quoiquam mortali libero aureis atteram?
Qui hic commercaris cives homines liberos.

DORDALUS.

Sine dicam.

SATURIO.

Nolo.

DORDALUS.

Audi.

SATURIO.

Sum surdus, ambula.

Sequere hac, scelesta feles virginaria.
Sequere hac, mea nata, me usque ad Prætorem.

VIRGO.

Sequor.

ACTUS QUINTUS.

SCENA I.

TOXILUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE.

TOXILUS.

Hostibus victis, civibus salvis, re placida, pacibus perfectis,
Bello exstincto, re bene gesta, integro exercitu & præsidiis,
Cum bene nos, Juppiter juvisti, dîque alii omnes cælipotentes,
Eâ vobis grates habeo, atque ago: quia probe sum ultus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes dividam prædam & participabo.
Ite foras: hic volo ante ostium & januam meos participes bene accipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quæ assolent. hic statui volo primum
Aquilam mihi: unde ego omnes hilaros, lubentes, lætificantes faciam ut fiant,
Quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt, quæ volui effieri.

Nam improbus est homo, qui beneficium scit sumere, & reddere nescit.

LEMNISELENE.

Toxile mi,cur ego sine te sum? cur autem tu sine me es?

TOXILUS.

Agedum ergo,
Accede, mea, ad me, atque amplectere sis.

LEMNISELENE.

Ego vero. oh! nihil magis dulce'st.
Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?

TOXILUS.

Omnia quæ tu vis, ea cupio.

LEMNISELENE.

Mutua fiunt a me.

TOXILUS.

Age, age, age ergo!
Tu Sagaristio, accumbe in summo.

SAGARISTIO.

Ego nihil moror: cedo parem, quem pepegi.

TOXILUS.

Temperi.

SAGARISTIO.

Mihi istuc Temperi, sero'st.

TOXILUS.

Hoc age! accumbe. hunc diem suavem
Meum natalem agitemus amœnum. date aquam manibus: apponite mensam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hìc eris dictatrix nobis. age, puere,
A summo septenis cyathis committe hos ludos. move manus; propera.
Pægnium! tarde cyathos mihi das: cedo sane. Bene mihi, bene vobis, bene amicæ meæ.
Optatus hìc mihi dies datus hodie'st ab dîs, quia te licet liberam me amplecti.

LEMNISELENE.

Tua factum opera. Bene omnibus nobis! hoc mea manus tuæ poculum donat,
Ut amantem amanti decet.

TOXILUS.

Cedo.

LEMNISELENE.

Accipe.

TOXILUS.

Bene ei qui invidet mihi,
Et ei qui hoc gaudio gaudet.

SCENA II.

DORDALUS, SAGARISTIO, LEMNISELENE, PÆGNIUM.

DORDALUS.

QUI sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt posthac,
Solus ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum ut vivam.
Perii! interii! pessumus hic mihi dies hodie illuxit. corruptor
Ita me Toxilus perfabricavit, itáque meam rem divexavit.
Vehiculum argenti miser ejeci, amisi: neque quamobrem ejeci, habeo.
Quî illum Persam, atque omnis Persas, atque etiam omnis personas
Male dî omnes perdant! ita miser! Toxilus hæc mihi concivit.
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu'st:
Quem pol ego ut non in cruciatum atque in compedis cogam, si vivam,
Siquidem huc umquam herus redierit ejus, quod spero. sed quid ego aspicio?

Hoc vide! quæ hæc fabula est? pol hic quidem potant: aggrediar. o bone vir,
Salveto, & tu bona liberta!

TOXILUS.

Dordalus hic quidem est.

SAGARISTIO.

Quin jube adire.

TOXILUS.

Adi, si libet. agite! applaudamus. Dordale, homo lepidissume, salve.
Locus hic tuus est, huc accumbe. ferte aquam pedibus. præbén'tu puere?

DORDALUS.

Ne sis, me uno digito attigeris, ne te ad terram, scelus, affligam.

PÆGNIUM.

At tibi ego hoc continuo cyatho oculum excutiam tuum.

DORDALUS.

Quid ais, crux, stimulorum tritor? quomodo me hodie vorsavisti!
Ut me in tricas conjecisti! quomodo de Persa manus mihi adita'st!

TOXILUS.

Jurgium hinc auferas, si sapias.

DORDALUS.

At, bona liberta, hæc scivisti,

Et me celavisti?

LEMNISELENE.

Stultitia'st, quoi bene esse licet, eum prævorti
Litibus. posterius istæc te magis par agere'st.

DORDALUS.

Uritur cor mihi!

TOXILUS.

Da illi cantharum: exstingue ignem, si cor uritur,
caput ne ardescat.

DORDALUS.

Ludos me facitis, intellego.

TOXILUS.

Vin' cinædum novom tibi dari, Pægnium?
Quin elude, ut soles, quando liber locu'st hic.
Hui! babæ! basilice te intulisti & facete.

PÆGNIUM.

Decet me facetum esse: & hunc irridere
Lenonem lubido'st, quando dignu'st.

TOXILUS.

Perge, ut cœperas.

PÆGNIUM.

Hoc, leno, tibi.

DORDALUS.

Perii! perculit me prope.

PÆGNIUM.

Hem! serva rursum.

DOR-

DORDALUS.

Delude, ut lubet, herus dum hinc abest.

PÆGNIUM.

Vidén', ut tuis dictis pareo?
Sed quin tu meis contra item dictis servis,
Atque hoc, quod tibi suadeo, facis?

DORDALUS.

Quid est id?

PÆGNIUM.

Restim tu tibi cape crassam, ac suspende te.

DORDALUS.

Cave sis me attingas: ne tibi hoc scipione
Malum magnum dem.

PÆGNIUM.

Utere, te condono.

TOXILUS.

Jamjam, Pægnium, da pausam * * *

DORDALUS.

Ego pol vos eradicabo.

PÆGNIUM.

At te ille, qui supra nos habitat,
Qui tibi male volt, maleque faciet. non hi dicunt,
verum ego.

TOXILUS.

Age! circumfer mulsum: bibere da usque plenis cantharis.
Jamdiu factum est, postquam bibimus: nimis diu sicci sumus.

DORDALUS.

Dî faciant, ut id bibatis, quod vos numquam transeat.

PÆGNIUM.

Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum *dem*, olim quem Hegea
Faciebat. vide vero, si tibi satis placet.

SAGARISTIO.

Me quoque volo
Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.

DORDALUS.

Malum ego vobis dabo, nisi abitis.

SAGARISTIO.

Etiam muttis, impudens?
Jam ego tibi, si me irritassis, Persam adducam denuo.

DORDALUS.

Jam taceo hercle. atque tu Persa es, qui me usque admutilavisti ad cutem.

TOXILUS.

Tace, stulte! hic ejus geminus est frater.

DORDALUS.

Hiccine'st?

TOXILUS.

Ac geminissumus.

DORDALUS.

Dî deæque & te, & geminum fratrem excrucient.

SAGARISTIO.

Qui te perdidit:

Nam ego nihil merui.

DORDALUS.

At enim, quod ille meruit, tibi id obsit volo.

TOXILUS.

Agite, sultis, hunc ludificemus, nisi non dignu'st.

SAGARISTIO.

Non opu'st.

LEMNISELENE.

At me haud par est.

TOXILUS.

Eo credo, quia non inconciliavit, cum te emo.

LEMNISELENE.

Attamen.

TOXILUS.

Non tamen: cave ergo sis malo, & sequere me.
Te mihi dicto audientem esse addecet. nam hercle absque me
Foret & meo præsidio, hic faceret te prostibilem propediem.
Sed ita pars libertinorum est; nisi patrono qui advorsatus est,
Nec satis liber sibi videtur, nec satis frugi, nec satis honestus:
Ni id efficit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus est.

LEMNISELENE.

Pol benefacta tua me hortantur, tuo ut imperio paream.

TOXILUS.

Ego sum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari.

LEMNISELENE.

Meo ego in loco sedulo curabo.

DORDALUS.

Certo illi homines mihi nescio quid mali consulunt, quod faciant.

SAGARISTIO.

Heu vos!

TOXILUS.

Quid ais?

SAGARISTIO.

Hiccine Dordalus est leno, qui hic liberas virgines?
Hiccine est, qui fuit quondam fortis?

DORDALUS.

Quæ hæc res est? hei! colaphum icit.
Malum vobis dabo.

TOXILUS.

At tibi nos dedimus, dabimusque etiam.

DORDALUS.

Hei! nates pervellit.

PÆGNIUM.

Licet: jamdiu sæpe sunt expunctæ.

DORDALUS.

Loquere tu etiam, frustum pueri?

LEMNISELENE.

Patrone, i intro amabo ad cœnam.

DORDALUS.

Mea ignavia, tu nunc me irrides?

LEMNISELENE.

Quiáne te voco, bene ut tibi sit?

DORDALUS.

Nolo mihi bene esse.

LEMNISELENE.

Ne sit.

TOXILUS.

Quid igitur, sexcenti nummi quid agunt! quas turbas danunt!

DORDALUS.

Male disperii. sciunt referre probe inimico gratiam.

TOXILUS.

Satis sumsimus supplicii jam.

DORDALUS.

Fateor, manus vobis do.

TOXILUS.

Et post dabis

Sub furcis. abi intro.

SAGARISTIO.

In crucem.

DORDALUS.

An me hìc parum exercitum

Hisce me habent?

TOXILUS.

Convenisse te Toxilum memineris.
Spectatores, bene valete: leno periit. Plaudite.

FINIS PERSÆ, ET TOMI TERTII.

IN PLAUTI COMŒDIAS NOTÆ.

IN MILITEM GLORIOSUM.

ACTUS I.

SC. I. v. 8 ***Fratrem facere***. H. e. ut explicat *Camer.* hostium sanguini se immiscere, & veluti consanguineam fieri. Jocus est in voce *Conſanguinea*.

v. 14 *Bombomachides*. Vox confičta a Plauto, quæ nihil significat, ad risum movendum.

v. 26 *Brachium*! Hoc dičtum de proboscide elephantis, quæ Latinis *manus*. Et jocus est ex ambiguo: intelligi enim potest, militem sibi ipsi brachium perfregisse.

v. 33 *Venter creat* &c. Hæc secum Parasitus, quin audiatur a milite.

v. 38 *Vis rogare*? Vis militem conscribere? Miles enim rogari dicebatur. Livius lib. 2. *Cum quinque legatis profectus, obvios in agris sacramento rogatis, arma capere & sequi cogebat*.

v. 74 ***Latrones***. I. e. milites; quo nomine passim veniunt apud veteres Latinos scriptores.

ACTUS II.

SC. I. v. 25 ***Magnai reipublicai***. Sc. Athenarum, quæ sic appellantur, quia hæc Respublica ceteris civitatibus Græciæ longe multumque antestabat.

v. 76. ***Foris concrepuit***. In Græcia fores extrorsum pellendo in viam publicam aperiebantur. Ne igitur cuipiam prætereunti, aut pro foribus stanti periculum crearetur, ante-

quam aperirentur fores, fiebat strepitus, quo quisque admoneretur, ut sibi caveret. Hinc numquam aperiuntur fores, quin crepuisse dicantur.

SC. II. v. 9 *Legi... talariæ*. Lex erat de lusu talorum, & tesserarum, ut & de aliis ludis. Ad hanc alludit Periplectomenes; ex hac jocatur.

v. 30 *Paret artem & disciplinam*. Simulet, dissimulet, mentiatur, nec colorem mutet.

v. 50 *Quod tactu ægre suppetit*. Conjiciunt aliqui legendum; *quod factu ægre suppetit*. Sc. quod ægre suppetit ad faciendum.

v. 56 *Os columnatum*. Os brachio tamquam columna subnixum. Respicit hic autem Plautus Poetam Nævium, qui in commentando solebat manu mentum suffulcire. Detinebatur autem Nævius ob maledicentiam in vinculis, cum hanc Comœdiam scriberet Plautus.

v. 63 *Lucet hoc*. Nempe cælum, quod respiciebat, & in quod intendebat digitum.

v. 79 *Salva sumes*. I. e. non ea vulgabo; sed qualia deposueris, salva & integra sumes.

v. 80 *Elephanti corio*. Respicit non ad naturam animalis, quod acutissimi sensus, & sagacissimum; sed ad nudam dumtaxat pellem, quæ quo durior & crassior, hoc belluæ congruentior.

v. 97 *Operæ non est*. Non est vacua.

SC. III. v. 8 *Insiliamus*. Cruci suppedaneum affixum erat, non multum a terra elevatum. Qui crucis supplicio afficiendi erant, pede in suppedaneum posito, crucem ascendebant. Hinc illæ dicendi formulæ: *ascendere in crucem*, *insilire*, & *crucisalus*.

v. 22 *Temere haud tollas fabulam*. Alludit ad morem patrum, qui agnoscebant recens natos liberos, tellure cadentes tollendo ac suscipiendo. Qui tollebat infantem, patrem ejus se profitebatur, puerum educabat, ac nutriebat: sic *tollit fabulam*, qui ejus se facit auctorem, qui incipit serere ac fovere, qui pro vera agnoscit.

v. 50 *Lolio victitare*. *Lolium* non solum ebrietatis speciem quamdam creat, & rationem turbat, sed oculos etiam vitiat, & obtundit. Ovid. Fastor. I.

Et carent loliis oculos vitiantibus agri.

v. 73 *Pedes ego jam*. Sc. non ex tegulis, aut solario, aut impluvio deducam, sed sistam de plano; adeoque non *alatus*, sed *pedes* id perficiam. Male reponunt nonnulli *per ædes*.

SC. IV. v. 6 *Istoc exemplo... extra portam*. Extra portam Metiam manibus passis, uti modo es. Astabat enim Sceledrus hoc pacto in ostio, ne elaberetur mulier, sed statim eam apprehenderet exeuntem.

v. 26 *Nisi clatrata*. Nisi ligneis, aut ferreis virgis vallata.

v. 41 *Comprecare*. Exora Deos, ut somnia irrita cedant; & ne quid funesti eveniat.

SC. V. v. 1 *Inde ignem*. Philocomasium se aliam simulans ancillam alloquitur, ut rem sacram curet. Hæc vero omnia, ut Sceledrum Argum suum decipiat.

v. 3 *Templisque turbulentis*. Idem quod *loca Neptunia*; sive *mare*, in quo veluti in templo residet Neptunus.

v. 40 *Ostium hoc mihi domicilium*. Legunt alii *hosticum*, i. e. peregrinum; alii *hospitium*, quo sensus sit planior. At planus etiam est, si *ostium* retineatur, quod in optimis Codicibus habetur; sc. ædes, cujus hoc ostium, mihi domicilium; vel etiam *ostium* ponitur pro ipsis ædibus.

SC. VI. v. 46 *Ne quid infuscaverit*. Ne ea turbaverit, & corruperit, quæ illi præmonstrata sunt.

v. 97 *Me habent venalem*. Me incautum, ignavum produnt, circumveniunt, fallunt.

v. 98 *Numquam hercle ex ista nassa*. *Nassa*, ait Festus, *est piscatorii vasis genus, quo cum intraverit piscis, exire non potest*. In ejus fundo aliquid cibi ponitur, quo trahatur piscis, & capiatur. Ex his facile est intelligere, quid sibi velit Sceledrus.

v. 112 *Illis sortito fuam*. H. e. sortes ducant super me, quia absum, qua me mulcta afficiant. Alludit ad morem Romanorum; hoc enim in Senatu obtinebat. Lusus in re seria.

ACTUS III.

SC. I. v. 14 *Auritis plagis*. *Auritæ plagæ* sunt aures.

v. 53 *Ephesi sum natus*. Idcirco gloriatur se natum Ephesi, quod civitas illa elegantiis, facetiisque in primis dedita; at rustici, & illepidi Umbri, Apulique.

v. 97 *Calendis*. Sc. Martiis. Omnes quidem Calendæ Junoni tributæ. Sed Calendis Martiis Junoni sacrificabant Matronæ præcipue; ut felix esset anni exitus, felix initium; ac fausta omnia semper. Et hæc festa *Matronalia* dicebantur. Hinc Juvenal. *Cal. Martias* vocat *femineas*:

Munera femineis tractat secreta Calendis.

v. 118 *Abducunt ad exta*. Sacrificiorum exta intelligit, quæ *lustralia* dicebantur. Horum partem Diis offerebant; partem inter carissimos comedebant. Quod si quis interesse non poterat, ei pars mittebatur.

v. 165 *Offam penitam*. *Offam porcinam cum cauda*, ex Festo; nam caudam vocabant penem.

v. 192 *Lautam vis*. *Lauta* est Lucinam experta: nam a partu lavationibus multum utebantur. *Siccam*, *succidam*, sc. *sicca*, non madida, non ebria, quæ sobria est; *succida*, bene habita, succi plena, instar lanæ succidæ.

SC. II. v. 31 *Sagina... cellaria*. Dicitur hoc loco de vino generoso, quodque robur, & pinguedinem iis conciliat, qui eo utuntur.

v. 36 *Capite sistebas cadum*? H. e. quod Horatius ait, *invertebas*. sc. capite attollebas cadum, quo Sceledrus biberet ore pleno vinum, quod largius fluebat.

SC. III. v. 41 *Ubi probus est architectus*. Significatur per *navem* negotium de decipiendo milite; per *carinam* commentum & fallacia, totius denique fabricæ ratio & fundamentum; per *fabros* Periplectomenes, & meretrices; per *architectum* Palæstrio; per *materiarium* Miles.

v. 65 *Quid tibi ego mittam muneris*? Cum Periplectomenes jocans dixisset: *quid mittam muneris*, qui dicere debuerat, *quid referam*; apte respondet meretrix: *datne abs se mulier operam*? h. e. meretrix gratuito non agit; vel etiam, mulier alterius eget auxilio.

A C T U S IV.

SC. I. v. 15 *Ingenua, an festucâ*. Per festucam *liber* quis fieri potest, ingenuus non potest, nisi quis antea fuerit. Est autem *festuca* idem quod *vindicta*, nimirum virga Prætoris manumittendis a Lictore imponi solita.

SC. II. v. 5 *Qui de vesperi vivat suo*? H. e. qui habet domi unde vivat, nec alienas mensas quæritat. Dicit autem *de vesperi*, ut notet tempus, quo cibum sumere solebant.

v. 10 *Haud cinerem quæritant*. Sc. sunt adeo clari, & aperti, ut expolitione non egeant, quo illustrentur adhuc.

v. 25 *Cedo signum*. Allegoria est a sacris Bacchi, quæ erant reconditissima, neque ulli, nisi sacris ejusdem initiato, cognita; propterea que qui iis immisceri volebat, signum

ostendere debebat, quo appareret iisdem jam & ipsum initiatum esse.

v. 93 *Viva a vobis*. Innuit mulier, quantopere illorum garrulitas sibi sit molesta. Sic Horatius metuit, ne a suo illo garrulo enecetur.

SC. III. v. 8 *Tempus maxumum*. Sc. ultimum, sive opportunissimum agendi id, de quo agitur.

v. 37 *Demutare*. I. e. alius esse, quam qualem esse dudum dixi.

SC. IV. v. 30 *Nisi modo unum hoc*. Sc. addas velim: *Ædes dicas dotales tuas*. Ex quo factum est, ut soluto jam matrimonio ad te reversæ fuerint.

SC. V. v. 4 *Ut lenta materies fuit*! *Lenta materies* est, quæ tarde expeditur; et hoc sibi vult: ut ægre cessavit loqui, & adjurare, ne eam remitterem!

SC. VI. v. 5 *Sum secuta*. *Seco*, & *sequor* antiquis idem erat ac *loquor*. Non recte igitur legunt nonnulli *locuta* pro *secuta*.

v. 10 *Quasi regem*. Intellige Persarum; vel etiam quemlibet regem; horum enim mos est, non se tam facile spectandos præbere; sed oportet illos adire per epistolam, aut per nuntium.

v. 32 *Phaoni Lesbio*. Quem perdite amavit Sappho; & cujus audita morte ex Leucate Epiri promontorio in mare præcipitem illa se dedit.

v. 56 *Linguam oculi præciderunt*. Sc. oculis cupide in eo quod amamus defixis, obmutescit lingua; sic verba quodammodo præcidi ab oculis videntur.

SC. VII. v. 23 *Quid oculo factum est tuo*? Cum fingeret Pleusides se oculo lævo laborare, & quæreret miles, quî hoc factum esset, illum illudit respondens hoc evenisse, quia non abstinuit *amare*. Interim miles vocem separans arbitratur hoc esse *a mare*; cum alter vere diceret, quod erat; miles e contra, quod non erat, intelligeret. *Mare* autem sexto casu usitatum; & multa sunt exempla apud probatos Auctores.

SC. VIII. v. 29 *Saluto te*, *Familiaris*. Hoc ex more eorum, qui domum aliquam relinquentes, antequam abscederent, Deos Lares domus illius salutabant, & invocabant.

v. 39 *Nos secundum ferre*. *Secundum ferri* dicuntur, quæ a servis sectatoribus feruntur.

v. 50 *Amisi omnem libidinem*. Ridicule voluntatem aut rationem dixit *libidinem*, & est jocus in verbo.

SC. IX. v. 12 *In statu stat senex*. Alludit ad modum, quo gladiatores se componebant, & colligebant in arma, insigni cura sui defendendi, alterius petendi.

ACTUS V.

v. 7 *Numero*. H. e. præmature.

v. 23 *Si intestatus non abeo*. Lusus est in significatu vocum *intestatus*, & *intestabilis*, quæ diversa notare possunt: viderint Lectores.

v. 29 *Aliter hinc a nobis*. Oratio inter minas imperfecta: subintelligitur, *non abibis*.

IN MERCATOREM.

ACTUS I.

SC. I. v. 16 *Et hoc parum etiam*. Excusat se Charinus, si primum sibi non conciliarit auditorum benevolentiam, ut majores facere solebant, antequam sermonem instituerent; atque hujusce errati culpam in amorem refundit.

v. 23 *Res*. I. e. census.

v. 52 *Omnes tenerent mutuitanti*. Abstinerent omnes, caverent a me omnia molienti, ut mutuarer.

v. 59 *Convicium*. Exprobrabat sc. pater filium se pascere, qui opprobramentum ipsi esset, & generi suo.

v. 67 *Ut spectavisset peplum*. Ut interfuisset magnis Panathenaicis, in quibus Minervæ peplum ostendebatur. Celebrabantur hæc festa quinto quoque anno.

SC. II. v. 1 *Ex summis opibus*. I. e. summopere.

v. 17 *Omnes balinea*. Balneum recreat, reficit, vires reparat.

v. 23 *Disciplina ignavior*. Scil. quam domi nostræ; ubi nemo familiarium respondet, aut fores aperit.

v. 25 *Principium inimicis*. Scil. quæ infelicia portendis, inimicis nostris sient. Deprecatio ex more.

v. 28 *Resinam ex melle*. Num hoc aptum remedium sit, viderint, ad quos spectat. Nobis sat est animadvertere, *resinam ex melle* idem valere ac *resinam cum melle*.

ACTUS II.

SC. III. v. 4 *Proprium*. I. e. diuturnum, stabile, quod meum, & mecum sit.

v. 26 *Musca est*. *Muscæ* olim dicti homines curiosi, qui nihil non exquirunt, & penetrant; & instar muscarum etiamsi abigantur continuo redeunt.

v. 33 *Recte, pater*. *Recte* interdum usurpabant veteres, cum negare vellent, particulam tamen negationis ponere nolebant. *Recte* igitur *pater* idem est, ac *non, pater*.

v. 74 *Impleantur... elogiorum carbonibus*. Sc. in foribus carbone elogia inscribantur.

v. 84 *Dixit se redhibere*. H. e. redhibiturum esse; redhibere enim hic idem valet, ac *recipere*.

v. 101 *Commodis poscit*. *Minis commodis*, sc. integris, totis, justi ponderis poscit. *Poscere* autem hic ponitur pro *liceri*, & *auctionari*.

SC. IV. v. 1 *Pentheum*. Pentheum Thebarum regem Agave mater sua, & materteræ Ino & Autonoe, ceteræque mulieres Bacchi œstro percitæ discerpserunt, quod Bacchi sacra contemneret.

v. 18 *Qui potius, quam voles*. Quasi diceret: utinam potius voles, quam eas. Ut enim Sallustius: *Animo cupienti nihil satis festinatur*. Sic accipiendum quod sequitur: *qui potius quam auro expendas*.

ACTUS III.

SC. I. v. 26 *Ovem tibi ancillam*. Ancillam peculiarem, quam illi destinat senex, *Ovem* appellat juxta morem Græcorum, qui bestiarum nomina servis imponebant, ut illorum deformitatem notarent.

v. 27 *Generis Græci est*. Ad oves Tarentinas allusum quæ tectæ & pellitæ pascebantur, ob lanæ velleri sque præstantiam.

SC. III. v. 12 *Quodne ames*. H. e. num tu illius amore captus es?

v. 13 *Jam plenus ætatis*. Legunt alii: *jejunitatis plenus*, cum senectutis fiat mentio versu sequenti.

v. 17 *Factum hoc si censes*. Sc. si censes hoc faciundum vel, si bonum factum censes.

SC. IV. v. 6 *Si opprimit pater*. Si pater patria potestate usus me sejungit ab illa.

v. 12 *Quæ spectatrix*. *Fortuna* ab antiquis censebatur *spectatrix* atque *Hera hominum*.

v. 31 *Addicta, atque abducta*. Non tantum damnati in judicio, sed etiam venales addicuntur primum, deinde abducuntur.

v. 39 *Istuc quod nunc agis*. Sc. age, ut sis miser. Hoc subintelligas oportet.

ACTUS IV.

SC. I. v. 12 *Apollo*. Apollinis statuam respicit, quam consecratam ante ædes ponebant.

v. 24 *Alcumenam*. Pasicompsam ex æquo componit cum Alcumena Amphitruonis uxore, cum qua rem habuit Juppiter, quæque fuit Junonis pellex.

SC. III. v. 15 *Urbani fiunt rustici*. Salutaverat vir uxorem suam. Uxor irata salutem non reddiderat. Arguit eam maritus uti inurbanam, & rusticos mores illi exprobrat, quos urbe relicta ruri degens induerat.

v. 37 *Numero purgitas*. H. e. apte te purgitas, apposite. Sed accusat se, qui se nimis purgat.

SC. IV. v. 29 *Vin' me experiri*. Experimur mercenarios, cum eorum opera utimur. Hoc igitur rogat coquus, velitne Lysimachus operam suam experiri in percoquendo prandio.

v. 46 *Scorta obductarier*. Scil. in conspectum duci.

v. 62 *Eâdem*. Subintelligitur, opera, ut sit: eadem opera vivemus lautius.

SC. V. v. 7 *Alumnus*. Alumnus sumitur active & passive, tam pro eo qui alit, quam qui alitur. Hic passive sumitur.

SC. VI. v. 6 *Exigitur matrimonio*. *Exigitur* verbum est, cujus usus solemnis, quoties repudium remittitur. Cicero Phil. 2. *Mimam suas res sibi habere jussit: ex XII tabulis caussam addidit; exegit*.

ACTUS V.

SC. I. v. 1 *Limen superum*. Limina coli & salutari in usu erat apud Romanos, idcirco quia Laribus sacræ erant fores; & a *limine* Deus dictus *Limentinus* agnoscebatur.

SC. II. v. 21 *Non concedam*. *Concedere* est quiescendi caussa, aut consistendi in locum quempiam sedere.

v. 40 *Religionem illic objecit*. Sc. religione me deterret; scrupulum mihi injicit.

v. 84 *Zonam sustuli*. Verba sibi dari ab Eutycho putat Charinus. Dicit itaque se zonam sumsisse quasi inceptum iter perfecturum. Illa autem vestes colligebant, & in ea pecuniam, sive viaticum condebant.

v. 86 *Tollo ampullam*. Peregre abeuntes ampullam oleo plenam secum portabant, quo pedes ungerent, & fricarent.

v. 102 *Zacyntho ficos*. Non aliud hæc sibi volunt, nisi hoc unum: Hospitem non respondisse ad ea, quæ Charinus quæsiverat; sed quærenti poma, uti dicitur, obtrusisse pira.

Sc. III. v. 3 *Uxor in fermento jacet*. Fermentum symbolum est acoris, & iræ, quæ acorem gignit. Hinc *in fermento jacere* idem est, ac ira turgere, & inflammari.

SC. IV. v. 9 *Suapte culpa genere capiunt genus*. H. e. evertunt quodammodo genus bonum genere malo; in caussa sunt, ut genus bonum inobscuretur pravitate ingenii; hinc ipsi ingenio notam inurunt, nam in ipsum ingenium culpa refunditur, quod genus dehonestetur.

v. 28 *Vobis ... habete cum porcis*. Legunt alii *cum sportis*. Alii derivant a Græco πορκὸς, ut sit rete piscatorium. Alii denique accipiunt, uti sonat; & quoniam porcus est bestia maxime contemtibilis; *Fiscina* vero, quod minimi sit inter instrumenta rustica, hac dicendi formula non aliud intelligi volunt, nisi cessionem omnimodam, ut qui rem cedit, ne minimum quid sibi reservet.

v. 59 *Cum eo ... hic lege agemus*. H. e. pœnas legibus indictas infligemus. *Inscitum arbitrabimur*. *Scitum* in re venerea antiquitus usurpatum scimus; cui contrarium *inscitus* est, & significat hominem perditæ luxuriæ, qui ineptus licet rebus voluptariis, tamen ab illis nescit abstinere.

IN PSEUDOLUM.

PROLOGUS.

V. 13 *Ventre raso*. Jocus in verbo; ut caput, cui desunt capilli, rasum dicitur; sic rasus venter, qui cibo vacuus, cui deest cibus.

ACTUS I.

SC. I. v. 13 *Sub Veneris regno*. Nimirum, quia non arridet Venus. Hoc sibi vult Calidorus; non se esse sub imperio Veneris, uti nonnulli interpretantur.

v. 23 *Nisi Sibylla*. Quæ etiamsi legere non possit, divinare tamen possit.

v. 36 *Solstitialis*. Herba Ephemeron dicta, eodem, quo nata est, die moriens. Et proverbialiter dicitur de re fugaci, & non diuturna.

v. 105 *Ita supercilium salit*. Hæc veterum susperstitio. Ex motu cujuscumque partis corporis omen capiebant.

v. 107 *Mea si commovi sacra*. Sc. artes meas. *Sacer* est etiam exsecrabilis.

SC. II. v. 1 *Male habiti*. I. e. damnose alti eductique mihi, & magno cum dispendio comparati.

v. 3 *Ad hoc exemplum*. Scutica sc. & tergino officii quemque sui commonefaciens.

v. 25 *Caudicali præficio provinciæ*. Ut lignum findas, & in tabulas ac fragmenta minuta disseces. *Caudex* enim, sive *codex* arboris truncus.

v. 42 *Quæ capiti*. Saluti, & libertati.

v. 92 *Phœnicio corio invises pergulam*. *Phœnicium corium* rubrum vocatur. Hic tergum flagris cruentum significatur.

SC. III. v. 15 *Hodie-nate*. Scil. tu, qui natalem diem celebras.

v. 22. *Licet-ne obsecro vivere*. Quasi diceret: certi ne estis vos me enecare odio vestro, & molestia?

v. 25 *Ducito*. Scil. Phœnicium.

v. 69 *Lex me perdit*. Lex *Lætoria* vetabat filium familias minorem viginti quinque annis stipulanti respondere, aut spondendo obligari.

v. 80 *Apud novercam quærere*. Apud eum sc. qui non exaudiat, qui tui non misereatur.

v. 93 *Lanios*. Hoc loco significat *popas* hostiarum mactatores.

v. 95 *Agninis me extis*. *Victimam de magnis* dixere per oppositionem ad minimas hostias, ut sunt agni, aliaque. Ceterum hic intelligendus Ballio de minis viginti, quibus sibi litari volebat.

v. 97 *Extra portam Metiam*. Ubi domus carnificum, ad solem-

lemnem ſuppliciis locum; ubi cruces, patibula defixa, cadavera abjecta, & hujusmodi.

v. 119 *Nempe conceptis verbis*. *Jurare conceptis verbis* est alio præeunte, & jusjurandum verbis certa comprehensis formula dictante jurare.

SC. IV. v. 19 *Ex hoc sepulcro vetere*. Condebant veteres pecuniam in sepulcris securitatis caussa: nefas enim sepulcra violare. Dominum suum sepulcro veteri comparat Pseudolus.

SC. V. v. 21 *Vetus nolo faciat*. H. e. nolo sequatur mores antiquos.

v. 159 *Concenturio*. I. e. in album refero; sive congrego quasi per centurias.

ACTUS II.

SC. I. v. 6 *Malorum meorum*. Ridicule prorsus. Exspectassent auditores, ut diceret: *majorum meorum*; vel *Deorum virtute*; at ille præter exspectationem dixit, *malorum*; nec minus ridicule *mala* cum *virtute* conjunxit.

SC. II. v. 34 *Dum tu strenuas*. Alii legunt: *sternuas*. Sed & *strenuas* Plauti est.

v. 36 *Qui forcilles fidem*. Qui de me dubites, & infidelem facias.

v. 48 *Hoc febrim tibi esse*. Hoc esse tibi instar febris; te sic affectum esse, ac si febre laborares.

v. 68 *Ne in quæstione sis*. Ne sis quærendus.

SC. III. v. 11 *Deformata*. Sc. descripta, delineata.

SC. IV. v. 25 *Molestum est id quidem*. Molestum est vos suspicari, quod ego censeam: vos mihi oneri esse & molestiæ.

v. 72 *Auspicio liquido*. Sc. fausto. Iis enim fidebant auspiciis, quæ cælo sudo capta erant.

ACTUS III.

SC. I. v. 16 *Fructus .... fullonius*. Intelligendus fustis, quo fullones utuntur.

SC. II. v. 7 *Qui mortuis cœnam coquat*. Ut significet, quam insulsus sit coquus, dicit facete illum inter vivos mortuis posse cœnam coquere, quibus insulsum nihil nihilque placet.

v. 80 *Ut Medea Peliam*. Hic Plautus de industria ea dicit

de Pelia, quæ de Æsone traduntur; nimirum ut sermonem accommodet coqui inscitiæ.

ACTUS IV.

SC. I. v. 4 *Sed ubi illic est?* De simia loquitur, quem pone se credebat.

v. 7 *Verbeream statuam*. Hominem, qui calluit verberibus, recte statuam appellat, cui nullus sensus.

v. 29 *Sobrie accurassis*. Diligentia sc. & cura exquisita. *Sobrie* apte & de iis dicitur.

v. 35 *Palpum*. *Palpum obtrudere* est arte fucoque decipere: hinc *palpari*, adulari. Tractum ab equisonibus.

SC. II. v. 8 *Chlamydatus*. *Chlamys* vestis erat brevis, & arcta, qua milites, & viatores utebantur, ut essent expediti.

v. 23 *Perfossor parietum!* Idem ac effractor.

SC. III. v. 16 *Cor colligatis vasis*. Sumtum a re militari, ubi vasa colligant aut parantes fugam, aut castra mutantes.

SC. IV. v. 10 *Percunteris me insidiis hostilibus*. Sc. tu interrogationibus tuis facies, ut hostium insidias non evitem. *Gradus militares* sunt, quibus olim ex militiæ disciplina iter facere miles solebat. Horis quinque æstivis XX millia passuum emetiri tenebatur, ut Vegetius docet.

SC. VI. v. 2 *Habeat Signum*. Phœnicium, ut olim Ulysses ex arce Trojana Palladium.

v. 4 *Venitne homo?* Sc. Pseudolus.

v. 17 *Ambos simul*. Nempe Militem, & illius servum Harpacem.

SC. VII. v. 10 *His umquam nobilis fui*. H. E. illi me numquam noverant.

v. 45 *Intende digitum*. Medium sc., quo alios irridemus. Martialis 2, 8.

Rideto multum, qui te Sextille cinædum
Dixerit, & digitum porrigito medium.

v. 92 *Femina summa*. *Femina* pro femora positum. Hoc non animadvertentes nonnulli perperam legunt: *femina sustinet*. Nullus hic de muliere sermo.

v. 93 *Fricari sese*. Mos erat veterum, antequam in balneum descenderent, ut se se ungerent, & fricarentur. Ad hunc morem alludit Harpax, qui non fricationem, sed fustigationem intelligit.

v. 99 *Nullius coloris novi*. Qui homo mihi plane ignarus, ut id quod nullo colore præditum est.

v. 134 *Centuriata habuit .... comitia*. Ut innuat, nihil intentantum reliquisse Pseudolum, quo se deciperet, alludit ad *Comitia Centuriata*, quæ erant omnium maxima.

SC. VIII. v. 7 *Dolum Trojanum*. *Dolum* pro *Dolonem* positum.

ACTUS V.

SC. I. v. 32 *Id fuit nænia ludo*. Sc. is casus ludo finem fecit. Nænia enim iis cani solita, qui vitam finierant. Inde tracta loquendi ratione, hic nænia ludi dicitur ludi finis.

SC. II. v. 2. *Cum corona*. Coronam gestare interdictum servis. Hinc miratur Simo, quod Pseudolus coronatus incedat.

IN PŒNULUM.

PROLOGUS.

v. 1. *Achillem Aristarchi*. Aristarchus Poeta tragicus, æqualis Euripidis, Tragœdiam *Achillem* scripsit.

v. 15 *Duplicem .... mercedem*. Ut clames, est tibi merces; est etiam, ut sileas.

v. 24 *Æs pro capite dent*. Pendebant aliquid servi pro loco, ut sederent. Hoc æs *locarium* Latinis dicebatur.

v. 58 *Vos juratores estis*. Sc. testes. Nemo enim testis admittebatur, nisi jurejurando se primum obstringeret ad id, de quo testis erat.

v. 71 *Sine viatico*. Solebant veteres mortuorum tumbis imponere viaticum, aurum, vasa pretiosa, ut facilius inter manes reciperentur, & inferni flumina tranarent. Quin in ore defuncti duos obolos, postea tres ponebant, naulum Charonti.

v. 101 *Tangere hominem*. Fallere, & circumvenire hominem, ut amore irretitus postea spolietur.

v. 116 *Ducite*. Alludit ad ludum puerorum, qui ducebant sparteam restem; & tamdiu trahebant, donec aut rumpe-

rent, aut alteruter, omissa funis prehensione, in nates caderet.

v. 123 *Ornabor*. Ego recedam, induam personam Comicam, & alius factus in proscenium prodibo.

ACTUS I.

SC. I. v. 7 *Per tempus si obviam it*. Si opportune adhibeatur; si in rem apte cadit.

v. 13 *Haud vidi magis*. Quasi diceret: *nihil vidi umquam æquius*; cum e contrario intelligi velit, iniquissimum esse. Ironicum dicendi genus.

v. 27 *Meretricem*. Non quæ adhuc meretricium exerceret, sed quam meretricio destinat Leno.

v. 56 *Dupli tibi auri*. Dupli pœna in eum constituatur, & auri, & hominis, idest servi surrepti nomine.

SC. II. v. 37 *Invenustæ*. *Invenustus* dicitur etiam de eo, qui parum in amore felix est.

v. 62 *Nebulæ cyatho*. *Nebulam* pro re nihili usurpabant veteres: hinc & *Nebulones*.

v. 82 *At perpetuo volo*. H. E. opto, ne sis. In morte taciturnitas perpetua.

v. 90 *Quam beatam*. *Beati* olim dicebantur, qui abundarent opibus. Neque alia nunc sententia sedet.

v. 132. *Nummi lymphatici*. *Lymphare* antiquis idem erat quod oblucinare, sc. furore corripi, agitari. Ergo *nummi lymphatici* illi sunt, qui in bulga se continere non possunt; quales prodigorum esse solent.

v. 137 *Pura sum*. Qui Sacrificiis interesse debebant, curabant vel maxime, ne polluti accederent.

SC. III. v. 4 *Majorem partem*. Quibus in rebus quis frequens & multus est, *in iis habitare* dicitur. Agorastocles autem erat in ore servi, vel quia eum sæpe in ore cædebat; vel quia servus frequens de eo sermonem habebat.

v. 11 *Nihil obsecras*. Cum non sim liber, nec sim futurus, frustra obsecras; nulla est obsecratio tua.

ACTUS II.

v. 7 *Litare nequeo*. *Litare est facto Sacrificio Numen placare*. Macrob. lib. 3. cap. 5. *Sacrificare* est offerre sacrum, & veniam poscere. *Litare* est propitiare, & votum impetrare.

v. 11 *Adii manum*. *Adire manum alicui* is dici videtur, qui manum porrigit, tamquam aliquid alteri traditurus; cumque alter manum extenderit, ut hoc apprehendat, ille manum retrahit, & sic alterum vacuum relinquit.

ACTUS III.

SC. I. v. 7. *Procos*. Intelligit adolescentes ea ætate, ut de uxore ducenda cogitare possent; qui tamen præ mollitia, & deliciis nihilo celerius incederent, quam senes.

v. 26 *In Ædem*. Sc. Sacram, ex antiquorum ritu, qui sacrificantes ad templa amicos vocare solebant, ut convivia simul agitarent.

SC. II. v. 7 *Nullus nefastu' est*. Nullo enim die absunt a foro; quovis die omnibus præsto sunt. *Comitiales* sunt, perinde ac si in comitium suffragia collaturi quolibet die venirent.

v. 9 *Juris coctiores*. Ridicule dictum pro *juris doctiores*; *coctus* autem & *recoctus* de eo dicitur, qui in aliqua re tyro non est. Hoc sensu ab Horatio dicitur: *recoctus Scriba*.

v. 20 *Comicum*. *Comicum aurum* lupini sunt, quorum usus pro auro in Comœdia.

v. 36 *Bonus est*. Bonus est leno, quia similis malo; nisi enim sit malus, leno bonus esse non potest.

SC. III. v. 23 *Ætatem expetit*. I. E. diu durat. Vir enim bonus, & innocens injuste læsus non facile obliviscitur injuriarum; nimirum quia injustitia exasperat animum.

v. 71 *Quorsum asinus cadit calcibus*. Asinus ferociens retro jactat calces. Significat igitur, lucrum non proversum ad Lycum iturum, sed verius retrorsum ab eodem abscessurum.

v. 77. *A muscis*. Secretum adeo & liberum, ut ne muscis quidem sit accessus. *Muscæ* autem dicebantur Parasiti, quos indicat hic Lyco.

v. 81 *Antiocho oculi*. Quo tempore scripta est fabula, Antiochus qui tunc regnabat, oculis fortasse laborabat. Vel explicanda hæc ex Apulejo, cujus en testimonium: Inter Regum Persarum ministros, aures regiæ, & Imperatoris oculi quidam homines vocabantur.

SC. IV. v. 19. *Panem frangito*. Sc. pultando fores frangito, ut frangitur panis. Potest esse etiam jocus in voce *pultem*, quam tamquam accusandi casu usurpasset adolescens,

& de pulte loqueretur, Advocati excipiunt; *panem frangito*.

SC. V. v. 5 *Explicavi*. Extendi, & quasi dilatavi, atque auxi.

v. 15 *Os .... frigefactas*. Frigida adeo loqueris, ut si calido cibo raptim gustato guttur adussisses, ad hæc verba id refrigerare posses. Vel sic: quia ea anxietate rogas, ac si velles guttur refrigerare.

v. 45 *Obtorto collo* *Rapere obtorto collo* est veste ad collum prehensa gulam & fauces premere & angere; iisque adstrictis urgere & trahere.

SC. VI. v. 14 *Insignite*. Agorastocles aperte a nobis rem injustam postulat.

ACTUS IV.

SC. II. v. 14 *Litteratas fictiles epistolas*. Testas seu amphoras litteris inscriptas. In vasis sc. fictilibus asservabatur vinum, cujus ætatem dignoscebant ex nomine illius qui Consul erat, cum vinum in vasa infunderetur, quod nomen inscriptum super ipsa vasa legebatur.

v. 18 *Verba facit emortuo*. Sc. parat laudationem funebrem.

v. 27 *Primis hostiis*. Facilis se præbuit Venus adeo, ut *Primæ* sive *Præcidaneæ hostiæ* sufficerent, nec opus *Succidaneis*.

v. 33. *Corium sufferas*. Tuum pro me tergum supponas. Volunt alii *corium* hic, ut alibi, significare flagellum ex corio bubulo confectum.

v. 41 *Vasa salva*. Facete ludit in ambiguo. Vasa enim plura significant, & quæ honeste nominari non possunt.

v. 51 *Tuæ hirquinæ*. Alæ tuæ hirquinæ (sic enim eas per contemtum vocat) fient ut alæ volucrum.

v. 84 *Liberali caussa*. Adserat eas in libertatem caussa liberali, i. e. judicio seu actione de libertate.

v. 92 *Dum calet*. Dum recens est. Translatio a ferro, quod, dum calet, tundendum.

ACTUS V.

SC. I. v. 25 *Deum hospitalem*. H. e. tesseram, in qua Deus hospitalitatis incisus erat. Hunc autem nonnulli faciunt Saturnum.

SC. II. v. 8 *Creta est*. Nempe ut creta emaculantur vestes,

sic illa oratione omnes animi abluuntur quasi sordes; sc. expellitur timor, omnis molesta cogitatio abigitur.

v. 15 *Avis*. *Avem* nominat Pœnum ob manicas alarum instar utrinque pensiles, libereque fluentes.

v. 51 *Mures Africanos*. Romani illi veteres simplicesque *Pantheras* mures Africanos vocarunt.

v. 125 *Si quid me fuat*. I. E. si mortem obiero.

SC. III. v. 20 *Mutarentur nomina*. Mulieres, quæ corpus vulgare velle apud Ædiles profitebantur, nomen mutare solebant; quæ autem meretricio nuntium mittebant, rursus ingenuum nomen assumebant.

v. 34 *Ad robustum codicem*. *Codex* est ligneus stipes, quem alligati servi, qui deliquerant, trahebant, cuique insidebant vincti.

v. 49 *Græcæ sunt*. Filias duas hasce Græcis columnis exquisito artificio elaboratis comparat, quarum pulchritudo tum magis eminet, cum eriguntur.

SC. IV. v. 9 *Præpotentes*. Sc. formosissimæ; omnibus ornatæ dotibus quoad corpus, & quoad animum, quibus amantes facile capi possint.

v. 23 *Os oblitum est fuligine*. Turpiculas puellas hoc contumeliæ genere a procaci juventute affici mos erat.

v. 64 *Meæ latrant canes?* Ii mihi adversantur, qui pro me stare debent.

v. 97 *Sperata, salve*. *Sperata* dicebatur, quam amans sperabat sponsam suam fore.

v. 99. *Condamus alter alterum*. Conjungamur inter nos mutuo brachiorum vinculo. Est ne quispiam modo in terra, cui melius sit? Utitur ne quispiam modo majori felicitate?

SC. V. v. 6 *Pro minore*. Pro parte prandii minore, quam accepissem, si prandium datum fuisset, pignus abstuli. Significat se nescio quid ex ædibus lenoniis surripuisse.

v. 7 *Ære militari tetigero*. *Æs militare* est pecunia, quæ datur militibus. *Tangere* ponitur hic pro *decipere*.

v. 12 *Cortinam ludis*. Homines Sole perusti, qui vas aqua plenum ludis Circensibus circumferunt, ut equos cursu defessos frigida aspergant.

v. 57 *Injuriarum multam dici*. Satius est non parcere linguæ, & eum onerare conviciis; atque hoc pacto volupe de ipso supplicium sumere.

SC. VI. v. 14 *Sume hinc quidem*. Significat se collo & suspendio omnibus satisfacturum.

IN PERSAM.

ACTUS I.

SC. I. v. 11. *Quasi lippo oculo*. Qui oculis laborat, se continere haud potest, quin ad eos sæpe manus ferantur, licet ex tactu sequatur dolor. Hinc *uti tamquam lippo oculo* dicitur de re, qua carere non possumus, cum tamen damnosa nobis sit.

v. 21. *Ferreum*. *Negotium ferreum* salse appellat compedes. *Plusculum annum*, sc. majorem anni partem.

SC. II. v. 8 *Duris Capitonibus*. Homines sc. attrita perfrictaque fronte insignes, cujusmodi habere Parasitos convenit.

SC. III. v. 24 *Focula*. *Focula*, inquit Nonius, *dicta sunt nutrimenta*, unde *foculare* dicitur & fovere.

v. 63 *Decuria*. Ordine, dignitatis gradu.

ACTUS II.

SC. I. v. 9. *Scatet animus*. *Scatet* videtur hic opponi *tranquillum esse*, & a mari desumta est metaphora. *Scatet animus*, h. e. amor æstum excitat in animo perinde, ac dum mare fervet.

SC. II. v. 17 *Marinus passer*. E Festo discimus, *Passerem marinum esse struthiocamelum*; marinus dicitur, quod peregrinus est ultramarinus. Hoc peculiare in hujusmodi ave, quod quandoque utitur alis & pedibus eodem tempore, currit & volat: *volat curriculo*.

v. 49 *Octoginta pondo*. Ex pondere, ac librarum numero ætatis teneritudinem circumscribit.

SC. III. v. 2. *Vitulor*. Hoc verbum a vita derivari volunt nonnulli, & notat vitam hilarem, & jucundam. Varro tamen a *vitulo* deducit, quia animal hoc admodum festivum.

SC. IV. 5 *Scio ego, quid sim ætatis*. Scio me esse ætate infirma, ideo impune hoc maledictum jam auferes.

v. 12 *Morticine*. Convicium in eos, qui tetra, & exsangui facie sunt, ut mortuorum cadavera videantur.

v. 27 *Umbra mea intus vapulat*. Plector antequam ingrediar; paratum intus supplicium est; si vapulat umbra, non longe aberit corpus.

SC. V. v. 7 *Magnifice conscreabor* Procul spuere, & cum strepitu signum eminentiæ, auctoritatis, ut roboris, & fortitudinis videtur.

ACTUS III.

SC. I. v. 21 *Nam inimici*. Inimici non ita de iis quos oderunt loquuntur, ut res est; sed ut suspicantur, utque animo affecti sunt.

v. 27 *Immortalis est infamia*. Qui infamia semel laboravit, vix umquam famæ restituetur. Hinc Claudius Cæsar, cum cuidam notam appositam, deprecantibus familiaribus, ademisset; Litura tamen, inquit, extat: senties, remissa culpa, infamiæ prioris vestigium manere.

v. 49 *Verum lubere*. Hoc sibi vult: Si mihi liceret omnia pro lubito facere, profecto non lubeat, non placeat, quod tibi, mi pater, allubescit. Non luberet certe filiam vendere.

v. 68 *Vel mendico*. Cum aliud exspectassent auditores, apte subdidit *vel mendico*. Potest etiam intelligi alio sensu, quasi dicat: tam opulenta dote vel mendicum ditare poteris.

SC. II. v. 25. *Delinget salem*. Nisi lingua mea regerere possit maledicta, ne sal quidem ei dabitur. Quo in loco *sal* accipitur pro omni re ad victum necessaria.

v. 42. *Supplicatum cras*. Non hodie. Mos erat, ut manumissi servi, vel ancillæ supplicatum Diis irent, quorum virtuti ac benignitati potissimum acceptam libertatem referrent.

ACTUS IV.

SC. I. v. 4 *Post-principia*. Varro de disciplinis Mathematicis apud Agellium: *Voluptas*, inquit, *vel utilitas talium disciplinarum in post-principiis existit, cum perfecta ab-*

solatæque sunt; *in principiis vero ipsis inepta*, *& insuaves videntur*. Ex his patet, quid sint *post-principia*.

SC. III. v. 17 *Ad Prætorem*. Hoc eo spectat, quod nomen manumissi in Acta olim referri moris erat, caussa etiam seu titulo manumissionis adscripto.

v. 55 *Suo periculo*. Quin venditor eam præstare teneatur.

v. 64 *Matulam*. Insulsum, meticulosum, ignavum, vanum, stupidum.

SC. IV. v 10 *Scelus*. Sc. crimen inveteratum, quod robustius fit, & difficilius eradicari potest.

v. 40 *Mancupio .... dabit*. Nemo ea lege vendet, ut velit subire periculum evictionis.

v. 75 *Lucridem*. Ex nomine omen capit, & lucrum sibi promittit.

v. 104 *Si crebro cades*. Si te facilem viris præbebis resupinatam.

SC. V. v. 3 *Grave*. *Grave* pro pretioso, & caro accipiunt Latini.

SC. VI v. 26 *Contortiplicata*. Contorta, instar funis, cujus partes secum invicem implexæ adeo sunt, ut difficile admodum avelli possint.

SC. VIII. v. 6 *Omne usurpabo Domi*. Faciam profecto, ut bene mihi sit, cum domi fuero; accumbam cum liberta; indulgebo Baccho, & Veneri.

SC. IX. v. 10 *Tuan' ego caussa*. Homines infames, & intestabiles, ut fures aut lenones, sine antestatione, injecta manu invitos in jus trahere licebat.

v. 14 *Feles virginaria*. Hoc nomine notat lenonem, tracto convicio a rapacitate animalis.

ACTUS V.

SC. I. v. 8 *Aquilam*. Aquam duplicem initio statim poni mos erat, Calidam, & Frigidam. Faceta autem allusio Comici servi, quasi ad *Aquilam* etiam *militarem*.

v. 15 *Cedo parem*. Cedo ut facias me parem tibi, sicut pepigi me esse; ut assideat, meque amplectatur amica.

v. 18 *Florentem*. Intellige corollam, quæ imposita capiti Lemniselenis, illi vini Magisterium tribuebat: qui enim leges bibendi præscribebat, *Magister* vulgo dicebatur.

v. 19 *Septenis cyathis*. Alludit Plautus ad ludos Curules,

quorum curſum apud Romanos ſeptimo ſpatio finitum paſſim docemur.

SC. II. v. 14 *Ferte aquam pedibus*. Ridet lenonem: itaque dicit *pedibus*, non *manibus*. Ceterum moris erat, quia in lectis diſcumbentes epulabantur, prius depoſitis ſoleis lavare pedes, ne ſc. pedibus pulveroſis ſtrata inquinarent.

v. 18 *Manus ...... adita'st*. ſc. callide fruſtratus es me; me decepiſti.

		ERRATA	CORRIGE
Pag. 145	lin. 6	isruc	istuc
219	2	quoniam	quonam
263	22	dado	dabo
386	7	nos	non
508	4	cedére	cædére

VA1
1551684

Digitized by Google

110
45